8 . D . 7.

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

17. c

8
E

8
4 I
10

Digitized by Google

IOSEPHI ACOSTAE EX SOCIETATE IESV

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS.

LIBRI QVATVOR.

BIBL. SOC. COLL. ROM. SOC. IESV.

ROMAE,

Ex Typographia Iacobi Tornerij. M. D. XC

PERMISSV SVPERIORVM.

8.4 I.10

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D. D. AVGVSTINO VALERIO S.R.E. PRESBYTERO CARDINALI AMPLISSIMO, ET VERONENSIVM EPISCOPO.

Joſephus Acoſta e Societate Ieſu. S. D.

VT de Nouiſſimis temporibus, Cardinalis ampliſſime, hoc eſt de vltima ætate generis humani, de ſignis prænuntijsq́; Iudicij, de Antichriſti immani tyrãnide, de mũdi ipſius interitu, quę paſſim a plęriſque tractantur, non nihil mihi quoq; commentandum exiſtimarẽ; duabus ſum maximè rebus adductus. Primum quod cũ in manus forte veniſſent cõmentarij quidã de ea re, ſiue ſcholia in Apocalypſim, & quid cenſerem de ijs rogatus eſſem, reperi non pauca, quæ & mihi noua viſa ſunt, & me ipſa nouitatę mouerunt atq; excitarunt, vt, quibus doctrina probata & ſana fundamẽtis niteretur, ſtudioſius inquirerem. Quam operam dum præſto, & Patrum veterum ac recentium, qui mihi fuere ad manum, libros euoluo, multoque plura inuenio ac maiora, vt ferè fit, communis ſententiæ robora, quam putaram, ne is meus labor, qui alijs neq; ingratus eſſet for-

taſſis, neque inutilis futurus, mihi periret, ſtylo committendum exiſtimaui. Habent hæc longam reuera inquiſitionem, et difficultatibus ſanctarum ſcripturarum enodandis, vbi tantæ res latent, non mediocrem vſum diligentiamq; depoſcunt. Sed diuinæ literæ, quas perſcrutari Christus nos iubet, attentius lectæ, tum inter ſeſe collatæ, Patrum demum pijs doctiſſimiſque lucubrationibus illuſtratæ, dici non poteſt, quam iucundos quam vberes fructus ferant. Inde intelligimus, quæ ſit regula fidei, ad quam peruenimus, & in qua inconcuſſè permaneamus neceſſe eſt: inde, quouſq; liceat cuique in ſuo ſenſu abundare, & quænam illa ſit ſapiendi ſobrietas, quam tantopere commendat Apoſtolus. Acceſſit ad eam, quam expoſui, eodem tēpore altera quoque cauſa. Cum enim perdies ſuperioris aduētus, narrationem Iudicij, funeſtamque illam tragœdiam temporis vltimi, Limenſi populo explicare inſtituiſſem, animaduerti, fructum præ reliquis concionibus copioſiorem ex commemoratione proficiſci rerum verè, vt à Daniele vocantur, admirabilium: quæ & libentius audiuntur, & tenacius hærent, & pungunt vehementius animos hominum. Etenim ad Dei ſalutarem timorem incutiendum, oēſq; has mundi maleſallentis ineptias procul abigendas, magnopere conducit vel ſimplex ipſa narratio calamitatum, perſecutionum, ſignorum, illius perturbationis omnium rerum, denique cladis ſupremæ, qua deficiens iam & labaſcens, totus tandē concidet mundus. Quales enim oportet nos eſſe, & quanta ſanctitate, vt Petrus admonet, hęc expectātes? Et quamuis diuerſo longè ſtylo ab illo exhortatorio & populari (qui eſt quidem ad perſuadendum magis accommodatus, ſed hāc tractatuum dictionem minus decet) à nobis hinc eadem hiſtoria tradatur, tamen in ipſa diſputatione fit ſæpe, vt rerum pondere & vi, animus ad illa tam præclara excitetur, ſeq; ipſum intuens, quid ſpei vita actą polliceatur, interroget. Mihi certè, quod

Ioan. 5. Philip. 3. Rom. 12. Dan. 12. 2. Petr. 3.

tè, quod libenter fateor, hæc cogitatio, cum iſta ipſæ ſcriberem vel perlegerem, non parum adiumenti afferre viſa eſt. Illud autem eadem hæc lecturos, ſi qui fuerint, admonendos puto, vt quæcunque minus placuerint, videant, qua vel ſcripturæ vel Patrum autoritate nitantur, & tunc probent, quę probamus, aut improbent. Nihil enim in rebus vſque adeo ab humano iudicio remotis, afferendum fuit, quod non ad illam, quam dixi, Regulam conferretur. Extant vero tot ac tãta de Nouiſſimis temporibus apud maiores noſtros, & quo antiquiores, Apoſtolisque viciniores eo plura, magiſq; explicata, vt nihil aliud de ijs opinari deceat, quam eſſę ab ipſis Apoſtolis, inter arcana, quæ ſermone magis quam literis continentur, Eccleſiæ tradita. Quod puto ob id factum, quòd res eſſent, quæ niſi probatis prudentibusq; viris non bene committerentur; quemadmodum Paulus quoque de ijs ſcribẽs ad Theſſalonicenſes inſinuat. Quòd ſi à priſcis ſcriptoribus nõ nulla prodita literis legimus, quæ merito reſpuat catholica Eccleſia, neque nos conturbare debent, neque cęterorum, quæ plurima piè doctèque tradunt, autoritatem eleuare aut etiam conuellere. Ea eſt enim humani ingenij ratio, vt quamuis diligenter audiat, tamen dum accepta ab alijs, alijs tradit, niſi familiariſſimo inſtinctu diuinitus rogatur, quod ſolis canonicis ſcriptoribus datum eſt, multa de ſuo ponat, atque vt ipſe intellexit, ita traditum à ſuperioribus putet. Vnde emerſiſſe ſcimus multorum antiquorum varia dogmata, quæ iure improbãda ſint, cum auctorum tamen ſuorum opinio in Eccleſia Dei clara habeatur. Eſt igitur certa Regula, ad quam, vt nummi ad libellam, traditiones maiorum probandæ ſunt, Eccleſiæ Catholicæ conſenſus. Quæ quidem huic receptæ ſunt, atque ipſa antiquitate & vniuerſitate iam cõfirmatæ, ſine dubio pro Apoſtolicis diuiniſque traditionibus habendæ ſunt, quamuis ſcriptura non ſit expreſſa: quas vero non ſatis fir-

1. Theſſ. 2.

tis firmo conſenſu tenet, in quibusque Catholici Pa-
tres alij aliter ſapiunt, in ijs erit cuique in ſuo ſenſu
abundandi locus. Nam quę illa reijcit aperteque im-
probat, in ijs nullius ſcriptoris autoritas tanti facien-
da eſt, vt mouere nos debeat. Itaque ſi in Iuſtino Mar-
tyre, ſi in Irenæo, in Hippolyto, in Lactantio, cæteris
vè huius claſſis priſcis ſcriptoribus, aliqua occurrunt
de mundi certa duratione, de reſurrectione prima, de
regno temporali Sanctorum millenario, de Antichri-
ſti non humana ſed Diabolica perſona, quæ nullo mo-
do ſana fides recipit, non protinus illorum virorum
commentarios non magni facere oportet, cum ſit ſo-
lius Canonicæ ſcripturæ proprium, vt nihil poſſit falſi
tatis obrepere. Hi verò plurima ſanè, vt ab Apoſtolica
ætate acceperunt, ita poſteris tradidere: at interdum,
quod humanum eſt, dum literæ, quæ occidit, nimis hæ
rent, minus ſunt ſpiritum aſſecuti. Quod in Apocalypſi
Ioannis maxime contigit, in qua copioſiſſime de extre
mis temporibus ſcribitur. Verùm ita craſſior ille ſen-
ſus, Iudaicæque intelligentiæ proprius à diuinarum
literarum dignitate repellendus eſt, vt veritas maneat
tamen & conſiſtat hiſtorica: ne, dum nimis ſpiritualiter
omnia intelligimus, nihil intelligamus. Id vitij in Ori
gene Origeniſque ſimilibus, vt nihil hiſtoriæ relin-
quentes, omnia allegorizent, vix poſſum dicere, quam
valde me offendat: quòd videam & futurorum prophe
tias, quæ ſunt diuinitus inſpiratæ, prophetica maie-
ſtate priuari, & ſtudium eas inueſtigantis eludi. Viden
tur mihi hinc Millenarij, inde Origeniſtæ, via diſſimili
non diſſimile feciſſe naufragium: ſi quidem alij velut
terram nimis prementes, ad loca confragoſa illidun-
tur: alios in altum plus ęquo euectos, ventorum vis ma
risq. vorago merſos rapit. Hoc propterea monui, quòd
in Daniele, in ſermone Dominico in monte Oliueti ha
bito, in Pauli epiſtolis ad Theſſalonicenſes & Corin-
thios, & quod caput eſt omniũ, in ipſa Apocalypſi Ioan-
nis,

Iuſtinus i Dia logo cum Try phone.
Irenæus in 5. libr. aduerſus hæreſes.
Lactantius in 7. inſtitutionũ de Millenario Regno, & prima Reſurrectione multa tradunt.
Hippolytus in lib. de conſummatione mundi, Antichriſtũ fore ipſum Diabolũ phantaſtica facie hominis tectũ.

2. Cor. 3.

nis, manifeſtè de Nouiſſimorum temporum hiſtoria ſcripta, quæ quidem ſunt huius vniuerſæ tractationis tanquam promptuaria diuina, tam multa multi allegorizent, vt nihil propemodum certi relinquant, quod de futuris prædictum capere poſſimus, Quæ res magnitudinem diuini ſpiritus, altè omnia proſpicientis & annuntiantis ſuis, ad indignas anguſtias redigit. Itaque enitendum eſt, vt neque commenta vana fabulaſque ſectemur, neque verò quæ ſecundum ſenſum hiſtoricũ rectè nobis prædicta accipere poſſumus, negligenter prætereamus. Id nos eſſe aſſecutos, haudquaquam pollicemur (qui enim ſumus ad tantam rem?) optaſſe certè & expetijſſe, non diffitemur. Quicquid autem de argumẽto propoſito mihi ſcribere in mentem venit, in quatuor diſtribui libros. Quorum in primo, communiter agitur de tempore iudicij extremi, propinquum ne ſit, nec ne, ac de ijs ſignis quæ per totum Eccleſiæ decurſum antecedunt. In ſecundo iam propriè, de Aduẽtu Antichriſti eiuſque potentia, & ſæuiſſima omnium, quæ vnquam fuere, Eccleſiæ Chriſti perſecutione. In tertiò de beatorum illius temporis Chriſti militum cõſtantia & coronis, de Elia vẽturo, ac de Antichriſti denique ipſius interitu. In quarto eodẽq; poſtremò, de reliquo tẽpore vſque ad Aduẽtum Domini, de ſignis de mundi fine, atque Iudicio. Hæc ſi pro dignitate fuiſſent, ac rerum magnitudine exponenda, plurimorum voluminum opus eſſet. Nos præcipua tantum, ex diuinis libris carpentes, atque vbi ambiguum aliquid exiſtit, pro noſtro modo diſcutientes, & ſine cuiuſquam ſententiæ præiudicio, quæ viſa ſunt meliora ſecuti, quoddam velut compendium ordinatæ narrationis ef fecimus. Hic ſi quid recte accommodateque dictum ſit, ſupremo ſapientiæ fonti acceptum referre par eſt: ſin pro humana ignorantia, veri nos aſſecutio in rebus per quam obſcuris effugerit, libenter vel audiemus nunc ex doctioribus, vel rerum aliquãdo ipſarum experi-

perimento docebimur. Has igitur noſtras exiguas lucubrationes quales quales eæ ſunt, tibi Illuſtriſſimè Præſul dicare conſtitui, non ſolum quia de noſtra ſocietate optimè meritus ſis, & me ipſum tua humanitate, & benignitate omnino tibi deuinxeris, ſed etiam quod cum in omni ſcientiarum genere excellas, hi noſtri labores & ſecuritatem, & præterea auctoritatem, ſub tanti Præſulis patrocinio obtinebunt. Accipe igitur Cardinalis Illuſtriſſime hoc ſtudij mei munus quod propenſe offero, & ita accipe, vt & gratiſſimum in te animum agnoſcas, & ſi fuerit, vt ſine dubio erit tua iſta ampliſſima eruditione & dignitate multo inferius, tu tamen pro tua benignitate, & eo quem dixi in me amore, clementer ignoſcas. Vale.

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS LIBER PRIMVS

SACRIS LITERIS TRADI. Diem Iudicij appropinquare. Caput Primum.

EXTREMI Iudicij diem inſtare, omnis nos diuina ſcriptura admonet. Apoſtolo- 1.Pet.4.
rum princeps Petrus: omnium, inquit, fi- Iacob.5.
nis appropinquauit. Iacobus itidem: pa-
tientes eſtote & vos, & cōfirmate corda
veſtra, quoniam aduētus Domini appro-
pinquauit. Paulus quoque fines ſæculo- 1.Cor.10.
rum veniſſe commemorat: Ioānes verò 1.Ioan.2.
non diem ſolum, vt reliquus Apoſtolorum chorus, inſtare, ſed horam etiam nouiſſimam eſſe vult. Quid ipſe Chriſtus Dominus? Nonne vltimam mundi generationem veniſſe perſpicuè docet, illis verbis? Amen dico vobis, quia non præteri- Matth.24.
bit generatio hæc, donec omnia hæc fiant quod de extremo iudicio, ac non de Hieroſolymitano tantum excidio, intelligi oportere, & celebrior expoſitio Patrum, & ipſe Euangelij contextus apertè demonſtrat. Neque Apoſtolica & Euangelica tantum, verum etiam prophetica oracula diei illius celeritatem denuntiant. Sophonias quidem Sopho.1.
ita clamat: iuxta eſt dies Domini magnus iuxta eſt, & velox nimis.
Ioel autem quaſi eiuſdem temporis prophetiam tradit, vt Petrus in- Ioel 2.
terpretatus eſt, & Spiritus ſancti deſcenſum in Diſcipulos, & ſigna Act.2.
nouiſſima Dominici aduentus. Ezechiel verò tanquam rem præſen- Ezech.7.

tem enunciat: Finis venit, venit finis ſuper quatuor plagas terræ. Eſaias etiam, quod repentina clade oppreſſi ſolent, vlulare nos monet, quòd prope ſit dies Domini crudelis, indignationiſque plenus. Deinde innumerabilia ſunt argumenta, quibus nos Spiritus ſanctus ſolicitat, vt diem illum expectemus breui adfuturum. Etſi enim ſæpe ſcriptura proprias populi Iſraelitici, aut gentium quarũdam euerſiones tractat, ſæpe etiam diem cuique mortalium vltimum deſignat; tamen illud ſine dubio ſimul, imo potius agit, vt diem vniuerſæ creaturæ ſupremum, ob oculos nobis ponat; quò præſentium breuitate excluſi, auidius æterna cogitemus. Itaque cum quæritur: Quando nam finis Mundi huius futurus ſit, abſolutiſſimè atquè veriſſimè reſpondere Chriſtianus poteſt: valde cito.

Pſal. 13.

QVOD PLERIQVE SANCTORVM PAtrum Mundi finem adeſſe iam opinati ſint: & quomodo eorum ſententia accipi debeat.
Cap. II.

Greg. in hom. 1. in Euang. et lib. 8. epiſ. 41. & hom. 4. in Euang.

QVo minus mirandum eſt, ſi plerique Sanctorum Patrum, tum diuina huius tantæ celeritatis ſignificatione commoti, tum ſignorum à Domino prædictorum, magna demonſtratione excitari, ſuis tẽporibus ita crediderint finem mundi vicinum, vt ſe ſe tanquam ſpectaculo iam futuro pararent. Beatus ſane Gregorius, admirabilis, ſi quis alius, diſtricti iudicij contemplator ac prędicator, cùm ſui ſæculi calamitates, quæ plurimæ acciderunt, expenderet, peſtilentias, inquam, fames, ſeditiones, bella cruenta, Romani imperij ruinas, magnos terræ tremores, cæteraque horribilia, nõ dubitauit ſæpe numero pronuntiare non tam impendere proximè, quã planè adeſſe Mundi exitum. Quid Ambroſius? ipſum audi elegantiſſimè diſſerentem: Verborum cæleſtium, inquit, nulli magis, quàm nos teſtes ſumus, quos Mundi finis inuenit. Quanta enim prælia, & quas opiniones accipimus præliorum? Hunni in Alanos, Alani in Gothos, Gothi in Tayfalos & Sarmatas inſurrexerunt. Quæ omnium fames? lues boum pariter atque hominum? & cętera quæ proſequitur. His ſuperior Hilarius, quòd Arianorum ſub Conſtantio rabiem, ac furorem in Eccleſiam catholicam eſſet expertus, tribulationem eam dixit, de qua eſſet prædictum nullam futuram eſſe maiorem. Itaque ſine dubio diem vltimum proximum eſſe. In tractatu contra Arianos & Augentium, ita ſcribit: Quid autem illud ſit, quod ignorandum vltra non ſit, breuiter exponam. Secundum placitam Deo plenitudi-

Ambr. lib. 10. in Lucam.

Hilar. in Conſtantium.

Hilar. in lib. contra Arian. & Augentiũ.

nitudinem, coarctata ſunt tempora: Incircunſcripta enim ratio eorum, cæleſtibus libris docetur, ac neceſſe eſt in ipſam nos ætatẽ Antichriſti incidiſſe. Quin etiam Sanctiſſimus Martyr Cyprianus, pluſquam mille ducentis ab hinc annis, ad hunc modum ſcripſit: Scire debetis & pro certo credere ac tenere, preſſuræ diem ſuper caput eſſe cœpiſſe: & occaſum ſæculi, & Antichriſti tempus appropinquaſſe: vt parati omnes ad prælium ſtemus. Nec putemus talia eſſe quæ veniunt, qualia fuerint illa, quæ prætererierunt. Eodem ferè modo, ſi quis obſeruet, loquuntur reliqui Patres. Porrò Sanctus Vincentius Valentinus, magnus ſui ſæculi Apoſtolus, etiam reuelatione diuina admonitus, ac Romani Pontificis auctoritate fretus, ſuperiore ætate, feſtinantis diuini iudicij attonitum orbem expectatione compleuit. Quas patrum conclamationes quidam conſiderantes, ſimul mundi curſum tanto poſt tempore eundem cernentes, humana putant exiſtimatione deceptos. Sed vt nulla eſt illorum virorum iniuria, ſi latuiſſe eos putemus, quod Apoſtolos quoque, atque ipſos adeò Angelos, Dominus celatum voluit, ita profectò præcipitem de re ſibi ignota ſententiam tuliſſe, nullo modo decet exiſtimare. Quid igitur? Iudicij quidem diem citò venturum ita prædicabant, vt in diuinis literis legerant, atque ita ſe comparabant, ac populos ſibi commiſſos inſtruebant, vt tanquam breui, omnium rerum harum caducarum interitum ſpectaturi, Deoque vitæ rationem reddituri, hęc vana contemnerent, ad illa æterna aſpirarent, fidem moreſque integros cuſtodirent: denique ſobriè, ac iuſtè, ac piè viuentes, expectarent beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei. Qua quidem prædicatione nihil neque ſalutarius, neque verius afferri poteſt. Ad hanc, vt Scholaſticè dixerim, practicam futuri citò iudicij doctrinam veriſſimam, ſi ex humanis coniecturis aliquid ſuſpicionis acceſſerit, quod re vera iam iam mundus properaret ad exitum, donandum certè ęſt patribus, neque vllo modo falſitatis coarguendum. Neque enim diem, neque annum, neque verò ſæculum definierunt: neque vllo modo, pro comperto, & certo tradidere, quoto à priore Domini aduentu anno, rurſus iudex mundi venturus eſſet. Sed quod ad mores corrigendos attinet, pronuntiant illi quidem ſeriò, diem Iudicij non longè abeſſe: quod ad ſignorum obſeruationem ſpectat, pio quodam timore perculſi, celerem mundi finem ſuſpicantur: verum vt in re arcana, ſententiam ſuam ab omni certa temporum definitione ſuſpendunt.

Cypria. lib. 4. epiſt. 6.
Idem lib. 3. epiſt. 1.
Iuſtin. in Dia. cũ Tryph. ſcribit Antichriſtum iam eſſe pro forib.
Leo. ſer. 8. de ieiunio 10. mẽſis.
Hier. in 24. cap. Matthæi.
Surius in vita S. Vincentij
Mar. 13.
Act. 1.
Ad Tit. 2.

CONTRA TEMERITATEM EORVM, qui certum annum, aut tempus Iudicij prædicare audent. Cap. III.

Aug. li. 18. de ciuit. c. 53.

QVI verò vltra progreſſi, diem aut annum, aut etiam ſæculum Mundo periiuro definiunt, magno illi temeritatis periculo, quod penitus ignorant, docere conantur. Nã quemadmodum quicunque hactenus ea de re pronuntiare auſi ſunt, egregiè deluſos cernimus, ita iſtos quoque, vel falli, vel fallere nullo modo dubitandum eſt, qui de poſteritate noſtra calculum adhibent. Prophetant enim de corde ſuo, & nihil vident. Auguſtinus quidem narrat quoſdam, poſt Chriſtum natum, aſſeruiſſe annos ſupereſſe quadringentos, alios, quingentos, alios, mille: quorum omnium pulchrè irridet audaciam. Hieronymus vero Iudam ſcriptorem Eccleſiaſticum erroris argui ſcribit, quod aduentum Antichriſti circa ſua tempora futurum eſſe dixerit. Hebræorum quoque nonnulli, rationibus neſcio quibus, ſane frigidis, mundi ætatem ſex annorum millibus ab ipſo ſito exordio ad finem vſque determinant. Cui ſententiæ & Lactantius, Irenæus, atque alij, ex noſtris quidam acquieſcunt. Quid? quod Beguinarum, & Begardorum princeps Petrus Ioannis, inter cæteros ſuos peſtilentes errores, etiam illius notatur, quòd affirmarit, Anno milleſimo tercẽteſimo trigeſimoquinto, Antichriſtum Regni ſui finem habiturum, deceptus fortaſſe computatione dierum Danielis mille trecentorum triginta quinque, tanquam diem pro anno acciperet, vt Ezechielem imitaretur. Iam verò alius non inferior Propheta in annum milleſimum tercenteſimum quadrageſimum Antichriſti tempus extendit: cuius ſcilicet anni ipſo die Pentecoſtes, Antichriſti diſcipuli, mundo eſſent appariturі. Nec defuere noſtro quoque ſæculo, qui computatione adhibita quam volunt, diem vltimum in annum ſexageſimum nonum ſupra ſexcenteſimum & milleſimum conferant. Alij celerius, alij paulò tardius vaticinantur futurum. Quis hic, ſi ſapiat, tenere ſe poſſit, quin ad iſtorũ arrogantem ſcientiam fremat, aut rideat potius? Chriſtus ab Apoſtolis de hac quæſtione rogatus, eam curioſitatem compeſcendam putauit, & dixit: Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate: quibus verbis, vt Auguſtinus habet egregiè, omnium de hac re calculantium digitos reſoluit, & quieſcere iuſſit: & tamen pergunt homines docere velle, quod vel Apoſtolis diſcere non eſt datum? Neque cogitant, quãta auctoritate à Domino pronuntiatum ſit: De die autem illo nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque filius, niſi Pater. Quid poteſt vel ſuperbius, vel inſanius cogitari,

Genebrardus in ſua Chronographia. o. 1.
Lactan. lib. 7. c. 14.
Irenæ. lib. 5. c. 28.
Direct. Inqui. p. 2. q. 15 ponitur is error. 41.
Dan. 12.
Ezech. 4.
Direct. Inq. p. 2. q. 11. numeratur is primus error Bartholomei Ianoueſij Maioricenſis.
Act. 1.
Aug. li. 18. de ciuit. c. 53.
Marc. 13.

quam vt rem vſque adeò occultam, quæ ipſos etiam ſummos Angelos lateat, polliceantur nullius pretij homines certam, atque expeditam? Quin potius audimus ſapientem præclarè monentem. In pluribus operibus Dei, ne fueris curioſus: non eſt enim tibi neceſſarium, ea, quæ abſcondita ſunt, videre oculis tuis. Sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper. Vigilare ſanè præcepit, & ſemper paratos eſſe, lumbos ſuccingere, candelas tenere inflammatas, atque ita promptos, & alacres expectare Domini aduentum: horam huius aduentus inquirere, non præcepit. Quod ſi quam Deus occultam voluit, horam nos decernere velimus, quid aliud futurum exiſtimamus, quàm vt maximè errantes, vel intempeſtiuo pauore perturbemur, vel pernicioſo otio torpeamus? Eſt verò vtrumque non parui diſcriminis. Quã ob rem Theſſalonicenſes futurum ſua ætate finem Mundi opinãtes, Paulus Apoſtolus vehementer ab ea ſententia reuocat in poſteriore epiſtola ita ſcribens: Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ congregationis in ipſum, vt non citò moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritũ, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tanquam per nos miſsã, quaſi inſtet dies Domini. Ne quis vos ſeducat vllo modo. Quoniam, niſi venerit diſceſſio primum &c. En quanto verborum pondere præproperam de die Domini futuro, ſententiam Apoſtolus corrigit: neque vlla ratione patitur quemquam ea de re, certè aliquid polliceri, ſiue is reuelationem ſibi factam prætexat, ſiue ſupputatione temporum ex Daniele aliundevè adhibeat (hoc enim vocat ſermonem, illud ſpiritum) ſiue etiam ipſius Apoſtoli verba non rectè intellecta commemoret, quod ſe Apoſtolos nouiſſimos dicat, quòd in ſe fines ſæculorum deueniſſe, quòd illis demum, qui viui peruenient ad diẽ Domini, ſeſe annumeret, dicens: Nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur in nubibus obuiam Chriſto: & non præueniemus eos, qui dormierunt in Chriſto. Quibus ex verbis errandi errandi occaſionem cepiſſe Theſſalonicenſes, veriſimile eſt, quaſi Paulo ſuperſtite futurus eſſet mundi finis, quòd is ſe viuentem occurſurum Domino narrare videatur. Cuius refellendi erroris cauſa potiſſimum, ſcriptam poſteriorem ad Theſſalonicenſes epiſtolam, auctores nobiles tradunt.

Eccli. 3. *Matth. 24.* *Marc. 13.* *Luc. 12.* *2. Theſſ. 2.* *1. Cor. 4.* *1. Cor. 10.* *1. Theſſ. 4.* *Hiero. in epiſt. ad Minerium & Alexandr.* *Anſelmus in 2. c. 2. ad Theſſal.*

QVID DAMNI SIT, DE CELERITATE Iudicij definire. Cap. IIII.

SED meritò quærunt, cum Dominus, atque illius Apoſtoli omnes, ipſique etiam prophetæ, toties celeritatem aduentus, & iudicij

dicij Dominici comminentur, quid damni fuerit, iam noſtra ætate
2.Theſ. 2. futurum prædicare. Cur enim tantopere Paulus ſatagit, ne moueamur à noſtro ſenſu, neuè terreamur, quaſi inſtet dies Domini? Nonne terror iſte plenus ſalutis eſt? Non ne curam, & ſolicitudinem incutit maximam, vt properemus Sanctè in occurſum Chriſti? At
Rom. 3. veritas Dei nullo modo indiget noſtro mendacio. Iubet quidem
Mar. 13. nos Chriſtus paratos omni tempore expectare ipſius aduentum: ſed ex veritatis regula id agente pio timore, dum noſtram hinc ignorantiam, inde rei magnitudinem contemplamur: nequaquam verò ex falſa præſumptione hominum, rei ſibi ignotæ tanquam certò compertæ, terrore nos conturbantium. Etenim qui hac parte plus ſapere volunt, quam oportet ſapere, atque diem Domini definire contendunt, etiam fidem noſtram in diſcrimen adducunt.
Aug. in epiſt. 80. ad Heſychium. Auguſtinum audi, ſi placet. Qui dicit, ait ille, Dominum citius eſſe venturum, periculoſius fallitur. Si enim non ita euenerit, incipient homines aduentum Domini, non tardum putare, ſed nullum: qui eſt magnus interitus animarum. Audis ne ex ſententia tanti Patris, in temeraria diei Domini aſſertione magnum periclitari interitum animarum? Nam aut fidei Chriſtianæ inſultabunt infideles, aut fidem hominis talia mentientis, irridebunt Chriſtiani, aut etiam de futuris diffident, quando præterita, quæ crediderant, falſa viderint. Deinde ipſi humanæ vitæ non parum incommodat importunus eiuſmodi terror. Vt enim diem cuique extremum Deus occultum eſſe ſtatuit magno conſilio: quò mortales, cum ſe quotidie mori poſſe cognoſcerent, rectius viuerent, cum neque certò morituros ſcirent, viuere poſſent, & quæ ſunt vtilia hominibus, cogitare (quis enim aut liberorum, aut familiæ, aut ciuium commoda curaret, certus citiſſimæ mortis?) ita profectò ne mundum iſtum vehementius amaremus, quàm par eſt, periturum omninò accipimus: ne verò vel publica obire, vel priuatis conſulere, quantum genus hominum requirit, ceſſemus, incerta illius duratione, vel potius dilato interitu inducimur. Itaque tenet nos inter metum, & ſpem, vel mundi, vel noſter finis incertus, ſic diuina prouidentia humanæ vitæ pondera librante, vt neque ad caduca iſta, æternis neglectis, vehementius afficiamur: neque verò ab iis ipſis, quantum eſt opus, curandis, immoderata interitus formidine abripiamur.

QVA

QVA RATIONE ADVENTVS DOMINI verè appropinquare dicatur in ſacris litteris, & nihilominus ſit longanimiter expectandus. Cap. V.

Attamen humanum ingenium per ſe curioſum, & ea maximè
ſciendi auidum, quæ ſunt ab ipſius facultate remotiſſima, ex-
citatur adhuc amplius illa tam crebra literarum diuinarum, de ad-
uentus Dominici celeritate, conteſtatione; vt quærat tandem exi-
tum rei. Mille iam & quingenti anni abierunt, ex quo Chriſtus ſta- *Apoc. 22.*
tim ſe venturum pollicitus eſt: Ecce, inquit, venio cito. Et viri Galilæi *Act. 1.*
quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum, ſic veniet. Quam
longa porrò eſt hora hæc, quam Beatus Ioannes ante tot annorum
centurias, nouiſſimam dixit? Re vera deficit ſenſus humanus, parũ-
que abeſt, quin fides periclitetur. Nam patientiæ & iuſtæ ſolicitudi-
nis iacturam, inter has tãtas Domini moras, plærique ſeruorum pla-
nè fecerunt. Ita Iudicij dies paſſim cogitatur, atque Troiani excidij
fabula: tãquam ad nos minimè pertineat, qui poſt mille quingentos
annos, eadem prædicantes & comminantes tot viros legimus, & ni-
hilominus eadem etiam homines agentes intuemur. Sed profectò *Pſal. 144.*
fidelis eſt Dominus in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omni- *Pſalm. 24.*
bus operibus ſuis, atque omnia opera illius miſericordia & veri- *Pſal. 118.*
tas, & principium ſermonum eius veritas. Quam, quoniam difficilẽ
hac parte apud homines futuram Dei verbum præuidebat, ijs omni
bus commemoratis, quæ de mundi fine & ſuo aduentu prolixe dixe
rat, non dubitauit illud robur adijcere: Cælum & terra tranſibũt, ver *Matth. 24.*
ba autem mea non præteribunt. Et quoniã ſpiritus ille cæleſtis à ſæ- *Eccli. 39.*
culo in ſæculũ reſpicit, & cum ſit ſubtiliſſimus, omnia penetrat, om *Sap. 7.*
nia proſpicit, etiam in hac re fragilitati cogitationis humanæ pul-
chrè conſuluit, longè ante morbum diuino antidoto præparato. *2. Petr. 3.*
Legamus Apoſtolum Petrum: Venient, inquit, in nouiſſimis diebus
in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulan-
tes, dicentes: Vbi eſt promiſſio, aut aduentus eius? Ex quo enim Pa-
tres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ. Ad quam
obiectionem paulo poſt, ita reſpondet. Vnum vero hoc non lateat
vos chariſſimi, quoniam vnus dies apud Dominum quaſi mille an-
ni, & mille anni ſicut dies vnus. Non tardat Dominus promiſſio-
nem ſuam, ſicut quidam exiſtimant, ſed patienter agit propter vos,
nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiã reuerti. Satis hinc di
ſcimus alias eſſe menſuras diuinorum operum, & temporis noſtri.

Iacob. 4. Nos mortales,quibus vita eſt vapor ad modicum parens, centum an
nos longiſſimum ſæculum computamus:& citò noſtrum & ſerò no
ſtrum inter has metimur anguſtias, inſtar formicarum repentium,
quibus longum eſt iter,quod vno ſpatio tuo conſumas.Alius eſt lon-
Abac. 3. gè diuinitatis altè omnia proſpicientis inceſſus,& breue eſt illi quod
Pſal. 89. nobis longiſſimum,cuius ſunt iuxta prophetam , itinera æternitatis.
Quoniam mille anni, ait, ante oculos tuos, tamquam dies heſterna,
quæ præterijt,& cuſtodia in nocte quæ pro nihilo habentur,eorum
anni erunt.Iam ſi mille anni Deo dies vna eaque iam præterita,quo-
modo non citò fit,quod ante vnam talem hebdomadam fit? Non igi
tur fallit Deus, ſed nos potius non intelligimus aſſuefacti humanis
anguſtijs,& diuinam magnitudinem minimè cogitantes.Eadem bre
Eſai. 14. uitatis ſignificatio etiam in priore Domini aduentu data eſt à Pro-
Agg. 2. phetis.Et Eſaias quidem:Prope eſt,inquit,vt veniat tempus eius, &
dies eius non elongabuntur.Aggæus verò; Adhuc vnum modicum
eſt,& ego commouebo cælum,& terram,& mare,& aridam , & ve-
niet deſideratus cunctis gentibus.Huius,Modicum,annos pluſquam
quadringentos complectitur;illius,Prope, fermè ſeptingentos: quæ
ſumma ſi ad mortalem hanc ætatem conferatur, quæ ad ſummum
octoginta annorũ curriculo clauditur,prolixa videbitur: ſin ad æter-
num illum ſummi Dei diem,breuiſſimum punctum. Neque id ta-
cuit ſcriptura diuina: quæ cum aliàs ſæpè propinquum diceret Sal-
uatoris aduentum,tamen in Abacuch magis ad noſtrum ſenſum ac-
commodatè loquitur:Quia adhuc viſus procul,& apparebit in finẽ,
Abac. 2. & non mentietur.Si moram fecerit, expecta illum,quia veniens ve-
niet,& non tardabit. Ecce qui incredulus eſt, non erit recta anima
Heb. 10. eius in ſemetipſo.Iuſtus autem in fide ſua viuet. Quæ prophetæ ver-
ba vſurpans Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos,& cum ſuperiore Ag
gæi teſtimonio coniungens, atque ad poſteriorem Domini aduentũ
accommodans, ſatis nos inſtruit, idem eſſe,& longum nobis, & Deo
citum:& moram quidem facientem eſſe ſuſtinendum,& tamen op-
portunè venturum, neque moram facturum. Nam ſicut in noſtris
peccatis perferendis diuque expectãdis, valde eſt longanimis Deus;
ita viciſſim in illius promiſſionibus percipiendis vult nos quoque eſ-
Heb. 6. ſe longanimes.Et hoc eſt quod dicit:Iuſtus meus ex fide viuet: quòd
ſi ſubtraxerit ſe,non placebit animæ meæ.Abraham certè Dei polli-
citationes conſequutus eſt longanimiter ferens. Quam ob rem com-
memorato in Euangelio ſuo illo vltimo aduentu,de quo eſt nobis ſu
ſcepta diſputatio,non ignorans pleroſque longum habituros, quod
ille velut breue expectare præcepit , atque eam ob cauſſam impiè
acturos deſperatione concepta, admonet nos Magiſter optimus in
Matth. 24. hunc modum:Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo: Morã

facit

facit Dominus meus venire, & cœperit percutere cõſeruos ſuos, mãducet autem & bibat cũ ebrioſis, veniet Dominus ſerui illius, in die qua non ſperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partẽque eius ponet cum hypocritis. Superbiam atque luxuriam malorũ paſtorũ deſcribit ex occulta quadam infidelitate venientem, ſuppliciũ quoq; meritò redditum morte inopinata, locumq; attributum cum ijs qui ore tenus Chriſtiani ſunt, habẽtes ſpeciem pietatis, virtutẽ autẽ eius abnegantes, quòd paſtorum quidem titulos præferrent, rebus ipſis lupi eſſent, aut idola paſtorum. Hæc eo diſputata ſunt, vt intelligatur, quamuis multis annorum centurijs ab inde diſtantem, tamen verè prorſus appropinquantem Chriſti aduentum diuinitus eſſe annunciatum. *2. Timoth.3. Ioan.10. Zac. 1.*

QVOD DIES IVDICII PROPTEREA cuique propinquus ſit, quòd mortis dies non longè abſit.

Cap. VI.

AT his, & ſi diuina autoritate preſſus non audet contradicere, non ſatis tamen hominis animus conquieſcit. Quid enim? ſi Deo breue eſt, quod homini per quam longum, cũ alloquitur Deus hominem: non ne humanæ ſe intelligentiæ accomodare debet? Quid verò ſibi vult verbis noſtris nobiſcũ agere, & tamen vim verborum ſuo, non noſtro, ſenſu tenere? Planè qui apud homines homo ita ageret, is decipere & fallere videretur. Ad hæc, quid rationis habet, propter paucos quoſdam homines, quos dies ille ſupremus hic agentes in carne inuenturus eſt, cæteros omnes antecedentes, qui infinitis partibus iſtos ſuperant numero, veluti attonitos atque ſuſpenſos tenere velle eius rei expectatione, quæ ad ipſos minime pertinet? Neque enim ſigna illa terrifica, & tribulationem maximam Antichriſti, & ignem illum in omnia graſſantem, & reliqua horribilia viſuri ſumus, ſi priuſquam fiunt, è viuis decedimus. Ad hunc nempe modum humana ignorãtia interdum diſputat ſecum; & quamuis voce non audeat, in corde tamen, vt in Euangelio dicitur, Domini ſententiam piger ſeruus accuſat. At intelligamus oportet, ac firmiſſimè in animo collocemus, Deum non vera ſolum, ſed etiam vtilia, noſtrumque ſingulis per quam neceſſaria tradere. Neque ad illos ſolum, omnia illa extremi iudicij oracula ſpectare, qui vltimi omnium mortalium finem ſæculi viſuri ſunt: ſed ad nos, ipſos propriè, atque ad omnium mortalium vnumquenque maximè pertinere. Imminet cuique noſtrum iudicium certum, dies incerta: & quod de generali ad omnes aduẽtu ſuo Chriſtus admonet, de particulari ad ſingulos etiam intelligi vult. D. Augu- *Matth.24.*

D. Aug. epiſt. 80. ad Heſychium. ſtinum præclarè hæc eadem tractantem audiamus. In quo, inquit, quemque inuenerit ſuus nouiſſimus dies, in hoc eum comprehendet Mundi nouiſſimus dies: quoniam qualis in die illo quiſque moritur, talis in die illo iudicabitur. Et paulo poſt, cur itaque omnibus dicit, quod ad eos ſolos pertineat, qui tunc erunt, niſi quia eo modo ad omnes pertinet, quo modo dixi? Tūc enim vnicuique veniet dies ille, cum venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis iudicandus eſt illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Chriſtianus, ne imparatum inueniat eum Domini aduentus. Imparatum autem inueniet ille dies, quem imparatum inuenerit ſuæ vitæ huius vltimus dies. Hæc ille. Ac ſi diligentius attendamus, inueniemus profectò, cum Chriſtus de ſuo aduentu & iudicio loquitur, ita verba ſua attemperaſſe, vt non ſolum generalem Mundi finem, ſed ſingularem etiam cuiuſque ob oculos poneret. Quare ita ſermonem illum vniuerſum claudit, vt nō minus de hora mortis extrema, quam de Mundi fine intelligi velit. Sic enim finit apud Marcum: Vigilate ergo: Neſcitis enim quando dominus domus veniat, ſerò an media nocte, an galli cantu, an ma-
Marc. 13. nè; ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate. Eodem modo Matthæus paulo amplius dilatata parabola ſeruorum domini reditum præſtolantiū.
Matth. 25. Apud Lucam quoque legimus: Attendite autem vobis, ne forte grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, & ſu-
Luc. 21. perueniat in vos repentina dies illa. Hic ſi quærimus, quam diem intelligat Dominus, cùm monet, ne nobis repentina ſuperueniat, equè ſanè & diem obitus noſtri, & diem mundi vltimam ſignificatam accipimus. Quod Paulus bene confirmat, cum dicit diem Domini ſicut furem in nocte venturam. Vos autem, ait, fratres non eſtis in tene-
1. Theſſ. 5. bris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. Ita in Apocalypſi, quod de vltimo mundi die in quodam loco Dominus dicit: Ecce ve-
Apoc. 16. nio ſicut fur: idem conueniens Epiſcopum Eccleſiæ Sardis commi-
Apoc. 3. natur: Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies qua hora veniam ad te. Addam illud, in diuinis literis ſæpe pro eodem haberi iudicium ſingulare cuiuſque, & vniuerſale omnium, neque tanquam duo iudicia narrari, ſed tanquam vnum atque idem.
Hiero. in Ioel. c. 2. Diem Domini, ait Hieronymus, diē intellige iudicij, ſiue diē exitus vniuſcuiuſq; de corpore. Quod.n. in die iudicij futurū eſt oībus, hoc in ſingulis die mortis implet. Nā quāuis tēpora diuerſa ſint, cauſa tñ eadē eſt atq; ſentētia: vt illud ſolū differre videatur, quod hic ſinguli iudicantur, illic omniū ſimul iudicia promulgantur. Eſt vero perquā familiare ſcripturæ ſacræ, quando aliquid apparet, velut cum ipſum fit, vno ſermone celebrare, & tanquam vnum idemque cenſere. Ita prior Chriſti aduentus & occultus in Virginis vterum, & apertus ex

Virginis vtero, tanquam idem aduentus in mundum, Paulo teſte, & *Heb. 1.*
à Prophetis canitur, & ab Angelis adoratur. Quem morem Eccleſia *Pſalm. 96.*
ſeruans, in Chriſti natali ſæpe repetit, Verbum carnem factum, tanquam ſimul incarnatum & natum celebret: tametſi honorem Mariæ in Annuntiatione proprio nomine veneretur. Vt ergo prior Chriſti aduentus ad ſaluandum Mundum, vnus atque idem à ſcriptura traditur, atque ab Eccleſia celebratur, & occultus in Virginis vterum, & apertus ex Virginis vtero, ſicut iam dixi: ita poſteriorem illius aduentum ad iudicandum mundum, ſacræ literæ tradunt, & cum ſingulos velut occultè ac ſeorſum iudicat, & cum ſimul omnium iudicium vniuerſa creatura præſente, atque ſpectante pronuntiat. Eam ob cauſam dicit: Qui incredulus eſt, iam iudicatus eſt, *Ioan. 3.*
quia de illius condemnatione iam conſtat. Ex eadem ſcripturæ Regula, quæ de prima, & ſecunda Reſurrectione tanquam de vna atque eadem confusè, & obſcurè dici videntur, enodatius explicanda ſunt. Cum enim Reſurrectio mortuorum ſiue Regeneratio aliud re vera ſit, quàm vita æterna atque animæ immortalitas (nam fruuntur iam nunc beatæ Sanctorum animæ vita æterna, corporum autem reſurrectionem vſque ad ſæculi occaſum opperiuntur) tamē in diuinis literis vtrumque pro eodem habetur paſſim, propterea quod ab eodem fonte emanet, ac ſe ſe vtrumque nexu quodam mutuo conſequatur. Dei enim perfecta ſunt opera; & qui ſaluator eſt hominis, totum hominem facit ſanum. Appellari autem in ſcriptura reſurrectionis nomine, animæ immortalitatem & vitam æternam, ex Chriſti diſputatione perſpicuum eſt, qui oſtendere volens Sadducæos errare, quòd negarent reſurrectionem mortuorum, ex diuino teſtimonio probat: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Deus autem non eſt Deus mortuorum ſed viuorum. Et certè poterant intelligi illi patres anima viuentes, quamuis corpore reſurrecturi non crederentur, quemadmodum Philoſophi, Platonici præſertim atque Peripatetici, facile concederēt. Sed agebat cum Sadducæis Chriſtus, qui reſurrectionem corporum ob id negabant, quod animorū immortalitatem non reciperent, quemadmodum Lucas quoque in Actis Apoſtolorum ſignificat, Sadducæi, inquit, dicunt non eſſe reſurrectionem neque Angelum neque ſpiritum. Vitam igitur reſtare alteram multò hac meliorem, in qua agerent illi Patres tantoperè Deo chari, rectè Chriſtus oſtendit, quod illos hoc ſæculo iam defunctos, adhuc tamen ſuos Deus vocaret, nequaquam certè cum mortuis commercium habiturus Deus viuens. Ex eadem intelligentia auctori ſecundi Machabæorum libri licuit dicere de Iuda Machabæo offerente donaria pro ijs qui bello ceciderant, quòd benè & religiosè de Reſurrectione mortuorum cogitaret. Niſi enim eos qui ce-

Deut. 32. *Ioan. 7.* *Matth. 22.* *Exod. 3.* *Act. 23.* *2. Mac. 12.*

GOVQ

cideranr reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur & vanum orare pro mortuis. Atqui non eſſe vanum, quiſpiam dixerit, orare pro mortuis etiam ſi reſurrecturi non ſint: vt enim corpora extincta iaceant, tamen animas à peccatis ſolui, & vita beata frui. Sed, vt dixi, pro eodem vtrumque habetur, & vitam exiſtere beatam animarum, *Apoc. 20.* & mortuorum reſurrectionem: hoc eſt, conceſſa prima reſurrectione, vt ſcriptura loquitur, ſecundam pariter concedi. Eodem modo ar *1. Cor. 15.* gumentatur Paulus Apoſtolus: Si mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit, ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra. Quibus adiungit. Quod ſi in hac vita tãtum ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Quid ita Paule? An ſi corporum reſurrectio non ſit, nulla erunt præmia tua? nihil ne ſolutum corpore, animo regnare cum Chriſto? Ni *2. Cor. 5.* hil peregrinantem à corpore, præſentem eſſe ad Dominum? Nihil per ſpeciem in Deum rapi? Non negat iſta Paulus, neque id agit, vt ſolius animæ fœlicitas non ſuperet omnes vitæ huius labores, atque ærumnas. Sed negata mortuorum reſurrectione, etiam vitam beatã animarum tolli, vita verò illa conceſſa, etiam mortuorum reſurrectionem viciſſim ſtare, Paulus intelligit. Atque hinc ſublata reſurrectione, omnibus miſeris miſeriores eſſe Apoſtolos ſapienter colligit, qui præſentes labores veros perferrent, ad præmia futura falſa reſpicerent. Ex his alijſque ſcripturis apertè monſtratur quod dixi, reſurrectionem futuram corporum cum præſenti vita beata ſanctarũ animarum, pro eodem haberi, atque vtrumque vno communi reſurrectionis ſiue regenerationis nomine appellari. Nam & philoſophiæ conſentaneum eſt, vbi vnum propter alterum, ibi non duo, ſed vnum dici. Ac videtur mihi huius in ſcripturis ſanctis locutionis non ſatis animaduerſa ratio non paucis errandi occaſionem præbuiſſe, qui quod in illis literis, iuſtorum præmia & mercedẽ in regeneratione, in reſurrectione, in aduentu Domini, in fine ſæculi reddi perſæpe legerent, præcipuam beatitudinis partem, quæ Dei viſione conſtat, vſque ad mundi finem differri opinati ſunt. quod prætereà non nulli ſanctorum Patrum ſentire videri queant, Auguſtinus præſertim, ijs qui morem loquendi illorum ſcripturæ congruentem minus perſpexerint: cum re vera haud quaquam illorum ſententia ſit, puras & Sanctas animas diuinæ eſſe viſionis expertes. Sed de beatitudine animarum ſcripturæ patrumque ſententias explicare, non eſt huius temporis. Illud nobis modo maneat, de quo ſatis eſt diſputatum tam timorem diuini Iudicij, quàm ſpem retributionis æternæ, ſecundum ſanctarum ſcripturarum fidem, pariter hominis cuiuſque, & in vniuerſi orbis fine proponi.

QVOD

QVOD DIEM IVDICII SIBI imminere vnuſquiſque cogitare debeat. *Cap. VII.*

QVAM ob rem ſi prudenter cogitamus, ita nos comparare debemus, vt nobis iamiam imminere atque adeo incumbere iudicij vltimum diem arbitremur. Nam quod ad nos attinet, tunc nobis mundus iſte finitur, cum vita finitur. Signa quoque illa mundi occumbentis in ipſa noſtra morte non deſunt. Neque enim fruſtra nos adhortatur Salomon: Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni de quibus dicas, non mihi placent: antequam tenebreſcat ſol & luna & lumen & ſtellæ, & reuertantur nubes poſt pluuiam quando commouebuntur cuſtodes domus, & nutabunt viri fortiſſimi. Quæ quidem cum conſequentibus, de interitu cuiuſque dici manifeſtum eſt, & tamen ad Mundi interitum, vt etiam Hieronymus animaduertit, ſpectare videntur. Nam quemadmodum ſol rationis humanæ obſcuretur, ſtellæ ſenſuum decidant, luna cogitationis obuelctur, cerebri imber viuificus vacuis veluti nubibus non ſtillet, ipſa oſſa, quæ domum hanc mortalem cuſtodiunt tanquam firma præſidia, commota titubent ac vacillent, cætera denique fiant quæ ab Eccleſiaſte ibi commemorantur, & à Gregorio illo antiquo ad Mundanæ fabricæ ruinam accommodantur, huc attexere, & longum eſt & minimè neceſſarium. Tribulationem quoque tunc fore maximam, cum princeps mundi huius adeſt ſæuiens quòd modicum tempus habeat, nemo neſcit. Antichriſtum ſi quis requirat huius finis prænuntium, Ioannes etiam multos Antichriſtos oſtendet, quot quot ſanè Chriſti fidem & charitatem in nobis oppugnant. Vnde ſcire poſſumus nobis nouiſſimam eſſe horam. Quæ à me non eo commemorata ſunt, vt quæcumque à Saluatore de ſignis, de die vltimo, de iudicio extremo prænuntiata ſunt, eadem aut totidem de die cuiuſque vltimo intelligi debere exiſtimem (quid enim ea commentatione inſulſius?) ſed huc potius allata ſunt, vt cum alius ſit dies vltimus Mundi, alius cuique vltimus, tamen intelligant, ſibique perſuadeant homines, quantum ad vnum quenque pertinet, diem Iudicij eſſe propinquum, atque ideo ab ipſa Veritate non ſolum verè, ſed etiam vtiliter de ce-

Eccli. 12.

Hiero. in commentar. 12. Eccleſ.

Greg. Taumaturgus in paraphraſ. Eccleſiaſtis.

Ioan. 2.

de celeritate vltimi ipſius aduentus fuiſſe pronuntiatum. Quemadmodum enim ſi maris inexpertus, & multum nauſeans nauclerum interroget, an longa futura ſit nauigatio, illeque vt animum addat ia in pene exanimato, breuem eam futuram eſſe reſpondeat, cum alio qui vectori mox perquam prolixa videatur, non certè mentitur, quamuis interrogantis ſenſum lateat reſponſionis modus, cum re vera nauigatio pro conſuetudine nauigantium non longa ſit, interim etiam ſaluti hominis potius quam curioſitati conſuluit: ita mihi videtur Dominus noſter deſiderantibus Apoſtolis ipſius aduentum tempuſque exquirentibus, breui futurum & verè reſpondiſſe & ſalubriter, quòd ſalutis noſtræ potius quam curioſitatis rationem habendam duxerit. Eſt enim eius diei ſcientia periculoſa, ignorantia tutiſſima.

OB QVAS CAVSAS PRAETER IVDICIVM particulare ſingulorum, Iudicium vniuerſale omnium Deus conſtituerit. Cap. VIII.

CVR verò, cum cauſæ omnium hominum, cumprimum ſinguli migrantè vita, terminentur, voluerit tamen Deus iudicium vniuerſale conſtitui, in quo non aliæ ſententię, ſed eædem proferendæ ſint, quamquam diuina iudicia timere potius iubemur quã perſcrutari, tamen eſt vtile atque conducit, paucis quæ diuinæ literæ
Pſal. 50. inſinuant, conſiderare. Primum igitur, vt iuſtificetur Deus & vincat, omni creatura, cæleſti, humana, atque inferna tum ſpectante tum cõprobante, publicè omnium ſimul cauſæ narrandæ ſunt, & expromẽda iudicia. Hanc Dei omnipotentis laudem commendat Ioannes in Apocalypſi, cum narrat vidiſſe ſe atque audiſſe diuinos cytharœdos pulſantes cytharas atque cantantes: Magna & mirabilia ſunt opera
Apoc. 15. tua Domine Deus omnipotens, iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ Domine, Rex ſæculorum. Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomẽ tuum? quoniam ſolus pius es, quoniam omnes gentes uenient & adorabunt in cõſpectu tuo, quoniã iudicia tua manifeſta ſunt. Et in Pſal
Pſal. 9. mo: Cognoſcetur Dominus iudicia faciens. & in alio Pſalmo: Vt fa-
Pſal. 149. ciant in eis iudicium conſcriptum. Deinde ad Sãctorum gloriam augendam, & ignominiam impiorum publica Summi Iudicis ſententia opus eſt. Sic enim Magiſtratus etiam terreni, quam priuatim per notarium reo ſententiam intimauerunt, eam per præconem in maximo ciuium conuentu reum ſpectante, publicè proferri & executioni mandari iubẽt. Atque hoc præcipuè in magno Fidei Inquiſitorum

iudicio

iudicio cernimus, ubi quæ intra ſecretos parietes definita ſunt, omnium auribus atque oculis cum ſumma reorum ignominia produntur. Abſoluti quoque cum magna honoris ſignificatione vicatim circunferuntur. Hoc Paulus monet, cum dicit: Nolite ante tempus iudicare, donec veniat dies Domini, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuiq; à Deo. Namque vt dixit Sapiens: Omnia in futurum ſeruantur incerta, eo quòd vniuerſa æquè eueniant iuſto & malo, bono & impio. Eam gloriam iuſtorum ex Dei commendatione Cyprianus, ignominiam contrà & terrorem impiorum Baſilius eloquentiſſimè perſequuntur. Poſtremò quoniam natura hominis è corpore conſtat, atque animo, ac animus inuiſibilis eſt, corpus viſibile, neceſſe fuit iudicium quidem animarum, cum è corpore exeunt, veluti ſecretum & inuiſibile habere: ſed cum redditæ corporibus fuerint, & totus homo reſurrexerit, qui totum hominem redemit, totum iudicare debet, idque ſecundum hominis naturam viſibiliter & corporaliter. Idcircò Chriſtus manifeſtus adueniet, ſicut fulgur, toti mundo conſpicuus. Et videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Hoc & Daniel loquitur & Apocalypſis Ioannis, & Euangelia omnia, & ſcripturę omnis propemodum pagina. Nihil enim ad vitã ſobrie & iuſtè, & piè tranſigendam potentius cogitatione aſſidua aduentus magni Dei. Quam ob rem Sapientiſſimus Eccleſiaſtes hanc eſſe voluit vltimam ſuæ concionis periodum: Finem, inquit, loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius cuſtodi. Hoc eſt omnis homo. Cunctas res adducet Deus in iudicium pro omni abſcondito, ſiue bonum ſiue malum fuerit.

1. Cor. 4. *Eccli. 9.* *Cypr. in orat. de mortalitate.* *Baſil. in Pſal. 33.* *Matth. 24.* *Apoc. 1.* *Dan. 7.* *Apoc. 20.* *Tit. 2.* *Eccli. 12.*

QVOMODO SIT INTELLIGENDVM non præteriturum hanc generationem donec omnia fiant. Cap. IX.

SED quid illud eſt, quod Chriſtus conteſtans diem Iudicij, affirmat: Amen dico vobis non pręteribit generatio hæc donec omnia hæc fiant? Multæ enim generationes abijſſe videntur ex illo, nec tamen illa omnia completa ſunt. Quidam ad Hieroſolymorum euerſionem verba ea referenda putant: ac tunc expedita eſt propoſitio, cum anni non plus quam quadraginta vſque ad Veſpaſiani & Titi obſidionem interceſſerint. Sunt qui ad mundi finem referentes, generationem accipiunt, Iudæorum progeniem, quam non eſſe abolendam vſque ad illa ſuprema tempora, ſcripturæ tradunt. Alij etiam aliter

Matth. 24.

aliter explicant. Sed de mundi fine illa prædici, ex ipſa Matthæi ſerie perſpicuum eſt: Iudæorum verò gentem eo vſque durare, tametſi verum ſit, tamen ad rem, de qua agitur, hoc eſt ad confirmandam eius doctrinæ certitudinem, non admodum videtur conducere. Ergo more ſcripturæ, generatio ætatem ibi deſignat, ætatem inquam non hominis alicuius, ſed mundi ipſius, de quo erat Sermo. Eſſe autem vltimam Mundi ætatem ſub Euangelica lege, omnes ſciunt. atquandiu ea duratura ſit, nouit nemo. Nam vt Auguſtinus philoſophatur, eſt quidem nunc Mundi ſenectus, ſexta nempe inter eius ætates: Sed fieri poteſt, atque interdum ſolet, vt ſenectus ſola tantundem ſpatij comprehendat, quantum reliquæ ferè ætates. Etenim a ſexageſimo anno ſenectus inchoat: poteſt verò permanere, vt idem autor computat, vſque ad totos ſexaginta, cum annos centum viginti, adeptos ſenes quoſdam ipſi viderimus. Ita fit, vt ex Auguſtini computatione, & mundi generatio ſiue ætas vltima hæc ſit, cui nihil ſuccedet niſi interitur: & tamen non per annos tantummille quingentos, ſed etiam quater mille ſi duret, vna atque eadem ætas ſit. Neque vero ſi ita fieret, (quod quanuis neſciam, haud tamen credo) quicquam de veritate Euagelica deperiret. Illud enim certũ fixumque eſſe voluit, qui hanc generationem non præterituram dixit, donec omnia fierent, quòd nulla eſſet legis Euangelicæ futura mutatio, nulla poſteritas Apoſtolicæ exterminatio, vſque dum promiſſum electis regnum cælitus reuelaretur.

Aug. li. 33. q. 58. paulo ante finem.

Aug. ibid. & Tho. in addit. q. 88. art. 3. ad 3.

HISTORIAM NOVISSIMORVM temporum tractare, maximæ eſſe vtilitatis. Cap. X.

QVONIAM ſuperiore diſputatione iudicium Dei appropinquare iam, ſecundum ſanctarum litterarum fidem, copioſè demonſtratum eſt, tametſi quanta ea appropinquatio ſit, certa enumeratione dierum aut annorum à nullo mortalium definiri queat: deinceps videndum eſt, quid nouiſſimis temporibus futurum ſit, quid de Eccleſiæ tentationibus, quid de Antichriſti perſecutione & regno, quid de Mundi ruina, extremiſque prodigijs & rerum omnium perturbatione, eædem arcanæ literæ tradant. Vt neque fingamus incerta, neque certa, quoad licet, prætereamus. Confert vero magnopere harum rerum mirabilium commemoratio, quas ſpiritus ſanctus non otioſa amplificatione per quam frequenter commendat, tum ijs qui illa viſuri non ſunt, tum verò illis maximè,

qui in ea tempora acerbiſſima incident. Nam quibus diuina miſericordia ita cauit, vt antequam illa ſæua atque horrenda experiantur, decedant ex hac vita mortali, cogitare decet, ſe tam magnis laboribus & periculis impares eſſe: neſcientes autem, vtrum eo vſque ſint peruenturi, & propriæ imbecillitatis conſcij ſimul, quo ad licet, parare ſe debent, ſimul ſempiternam maieſtatem precari, vt ſeſe nequaquam tantis rebus idoneos, opportunè ſubtrahat, neque in maximā tentationem inducat. Hoc fortaſſis admonitos nos Chriſtus voluit, cum narrata omni illa terribili temporis vltimi hiſtoria, apud Lucā ſuos alloquitur: Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini, fugere iſta omnia, quæ futura ſunt. Effugiet ſanè glorioſius, qui vincet: atqui declinando etiam effugere hoſtem potentiorem, genus victoriæ eſt. Neque dubitandum eſt, quod Bernardus & Auguſtinus præclarè ſcribunt, electorum plurimos impendentibus tentationibus præripere, quibus ceſſuri ſine dubio eſſent, ad ipſam altiſſimæ prædeſtinationis gratiam pertinere. Sicut de illo ſcriptura refert, quem dicit placuiſſe Deo, & quia placita erat Deo anima illius, propter hoc properaſſe educere illum de medio iniquitatum. Raptus enim eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Quod non nullis Sanctorum, cruciatuum acerbitati tolerandæ minus idoneis, contigiſſe hiſtoriæ produnt, vt celerem à Deo peterent atque impetrarent vitæ exitum. Sed futuros extremo tempore ſanctos, quos fore Apoſtolis ſimillimos, illuſtriſſimos atque fortiſsimos viros tanquam Eccleſiæ aciem claudentes, quos diſciplina militaris primis manipularibus ferè exæquat, Auguſtinus & Anſelmus meritò tradunt, illos Dei milites, in quos Chriſtiani prælij extremum pondus incumbet, cum ſolutus Satanas, immenſo furore ſæuiet, illos inquam Chriſti fideliſſimos ſeruos, diuina prouidentia præcipuè armandos, & communiendos inſuperabili ſacrarum ſcripturarum auctoritate curauit. Nihil enim potentius Dei verbo. Hęc, inquit, locutus ſum vobis, vt cum venerit hora eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis. Et ipſe Chriſtus paſſionem aditurus ita ſe ſe confirmat: Quod ſcriptum eſt oportet impleri in me. Et rurſus: Quomodo implebuntur ſcripturæ? Omnino nulla alia res aduerſus omnes Antichriſti, Diabolique præſtigias, & truculentiſſimam tyrannidem, perinde Chriſti athletas armabit, atque cæleſtis doctrinæ inuictiſſima auctoritas. Meritò autem vbi ſuprema omnium eſt futura tentatio, vberiora atque præclariora diuinæ ſcripturæ remedia oppoſita ſunt: quibus etiam perfugarum ac deſertorum væcordia apertiſſimè coarguatur. Itaque cæleſtia hæc mirabilia, vt Daniel loquitur, & referre iucundum eſt, & illuſtrare, quantum nobis supernè conceditur, minimè inutile.

Luc. 21. *Bern. ſer. de 9. Innocentibus.* *Aug. lib. de Bono perſeuer. c. 8. & de Prædeſt. ſanct. c. 14.* *Sap. 4.* *Aug. de Ciuit. lib. 20. c. 8.* *Anſelm. in 1. Theſ. 4.* *Ioan. 16.* *Luc. 22.* *Matth. 26.* *Dan. 12.*

AD INTELLIGENDAS DIVINAS SCRIPTVRAS, *quæ ſit regula maxime neceſſaria.*

Cap. XI.

PRIVS verò quam de nouiſſimis temporibus dicamus, enodanda eſt, quæ pleroſque torquere ſolet, quæſtio. An quæ in Euangeliis à Domino in monte Olíueti Apoſtolis prædicta legimus, ea vel omnia, vel plurima, de excidio potius Hieroſolymitano, non de Mundi interitu intelligenda ſint. Nam & Sanctorum Patrum varia expoſitio, & ipſorum Euangeliſtarum collatæ inter ſe ſententiæ, non parum obſcuritatis habent. Itaque quibuſdam ea omnia, de euerſione vrbis illius & gentis, accipienda videntur, quæ Dominus ſigna prędixit: idque vt efficiant, accommodant euangelica verba de Sole quoque & Luna obtenebratis, cæteraque portenta, ad hiſtoriam ſæculi illius, à Ioſepho ſcriptore narratam, calamitoſam ſanè atque omniũ, quæ illi populo contigerunt, funeſtiſſimam. Alij non negant quidem Domini ſermonem denique ad extrema mundi mala conuerſum, ſed in fine atque exiliter: plurima verò & præcipua de Iudæorum clade dicta eſſe contendunt. Mitto cauſas auctoritateſque, quibus ſe ſe illi, vel illi tuentur. Ac niſi mea me fallit mens, longè vtrique ab inſtituto Domini aberrant. Et ſi enim nonnulla in eo ſermone propriè de Hieroſolymæ deſtructione, ſaluatorem monuiſſe certum eſt, tamen pleraque de Mũdi fine ſine dubio prædicta ſunt: multa prætere a ita temperata oratione intermixta ſunt, quæ & illam vrbis iam factam, & hanc aliquando futuram Orbis extremam ruinam ſimul inſinuarent. Qui mos propheticis prędictionibus familiariſſimus eſt. *Hiero. in 11. Dan. Auctor imper. homil. 49. in Mat.* Solet enim ſcriptura diuina, quod etiam Sancti Patres Hieronymus atque auctor imperfecti operis in Matthæum diligenter tradunt, & quiuis vel mediocriter in Canonicis libris exercitatus facilè animaduertit, ſumpta ex aliquo humano & particulari euentu occaſione, ad diuina & vniuerſalia oracula erumpere: Idque ita temperat atque cõmiſcet propheticus ſpiritus, ut eodem contextu iam vtrumque attingat, iam alterum tãtum: modo quod eſt veluti materia ſermonis inſinuet, modo quod eſt forma atque inſtitutus præcipuè ſcopus, deſignet. *Aug. 3. lib. de Doct. Christ. ca. 34.* Hanc ad intelligendas ſcripturas Regulam, à Ticonio de genere & ſpecie appellatam, meritò commendat valde Auguſtinus: cuius ignoratione, adeo perplexus ac ſibi pene repugnans ſermo ſacer ſæpenumero occurrit, vt vix, aut nullo modo poſſit intelligi. Exempla ſunt ponenda breuiter, pauca de plurimis. In Pſalmo ſeptuageſimo primo

primo materia ſiue occaſio ſermonis eſt Salomon, quod vel titulus ipſe prodit. At in Pſalmo, quamuis multa in Salomonem congruant, tamen multa eaque præcipua ſoli Chriſto accommodari poſſunt; pleraque vtrique ſanè conueniunt, ſed Chriſto perfectè, Salomoni ex parte. Nam benedicentur in ipſo omnes tribus terræ, & replebitur maieſtate eius omnis terra. Et permanebit cum Sole, & ante Lunam. Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarum. Hæc inquam & talia Salomoni nō poſſunt conuenire. Hoc exemplo vtitur Hieronymus, quod apertè quoque Paulus maiore auctoritate confirmat. Nam quis neſciat illuſtre illud Nathan prophetæ ad Dauid vaticinium ſecundum literam de Salomone eſſe prolatum? Cumq; completi, inquit, fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius. Hoc de Salomone melius accipitur, nam Chriſtus heri & hodie ipſe, & in ſæcula, & non cum dormierit Dauid. Iam de vtroque ſimul & Salomone & Chriſto, ipſe ædificabit domum nomini meo, hic ſpiritualem, & æternam in cælis, ille huius typum, templum Hieroſolymitanum. Iam quod ſequitur de Chriſto apertè enuntiatur. Et ſtabiliam thronum Regni eius vſque in ſempiternum. Ego ero ei in patrem & ipſe erit mihi in filium. Hoc teſtimonio Apoſtolus vtitur, vt Chriſti ſupra Angelos excellentiam probet, quo etiam Angelus ipſe Gabriel alludit, cū dicit, & dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Iam quæ ſequūtur: qui ſi inique aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum; miſericordiam autem meam non auferā ab eo, ſicut abſtuli à Saul; quamquā D. Auguſtinus etiam de Chriſto accipienda vult ſecundum corpus id eſt Eccleſiam, quam interdum peccantem Deus coarguit quidem, ſed non penitus demolitur: tamē planius mihi de ipſo Salomone ſonat, qui peccauit quidem, & coërcitus à Deo eſt, veruntamen ſceptrum eius nō eſt diſſipatum, vt Saulis fuit. Eadem tamen & de Chriſto & de Salomone ſuo modo intelligi poſſunt. Altiſſimus eſt ſpiritus & omnia proſpiciens: poteſt ineffabili quodam, ac ſibi proprio Sermone ſemotiſſima iungere, & vno veluti ictu mille ſæculis diſcrepantia tangere: & ſimul hoc atque illud alijs atque aliis hominibus loqui. Vt ſi eadem Græca Græcis vnum, Barbara Barbaris aliud ſignificantia, is qui vtriuſque non ignarus eſt linguæ, diuerſa tamen velit ſignificare: diuerſa ſanè intelligentia in diuerſis, tamen ex vna atque eadem mente, eaque veriſſima proficiſcatur neceſſe eſt. Ad hunc modum de extremo iudicio & mundi fine, ſub alia occaſione non Euāgelicæ tantū literæ, vnde nobis erat propoſita quæſtio, ſed etiā prophetæ paſſim

Pſal. 71. *Hier. in Dan. 11.* *2. Reg. 7.* *Heb. 13.* *Heb. 1.* *Luc. 1.* *Aug. 16. de Ciuit. c. 8. & 9.*

vaticinãtur. Et cũ aliò initio proſpectent, alio tamen iacula ſua conuertunt. Et minantur quidem vrbi, aut prouinciæ cuidam, feriunt verò vniuerſum mortalium genus. Nam qui apud Eſaiam legit, onus Babylonis, quod vidit Eſaias filius Amos, profectò Chaldæorum exitium prædici non falsò intelliget: quod perſpicuè etiam in fine capitis propheta ipſe demonſtrat. Ecce, inquit, ego ſuſcitabo ſuper eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint, & erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta ſuperbia Chaldæorum, ſicut ſubuertit Dominus Sodomam, & Gomorrham, & cætera vſque ad finem. Quam ob rem Hieronymus cæterique interpretes vaticinium hoc de Chaldæi Regni euerſione, quæ ſub Dario primum, mox ſub Cyro contigit, meritò accipiunt. At cum progreſſus pauliſper fueris, occurret res longe maior euerſione Chaldaica. Nam vbi ad ea ventum eſt: Dominus & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram: Vlulate, quia prope eſt dies Domini; quis hîc de vniuerſi clade agi non intelligat? Cum verò additur: Omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis contabeſcet, & contereretur: torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt, vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ vultus eorum, cui iam dubium eſt eadem eſſe hæc, atque illa Euangelica: Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi? quod ipſe propheticus ſermo ſtatim apertiſſimè declarat: Ecce dies Domini veniet, crudelis & indignationis plenus, & iræ furoriſquè ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam ſtellę cæli & ſplendor earum non expandent lumen ſuum, obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo, & viſitabo ſuper orbis mala. Hęc ſi de extremo iudicij die non dicuntur, nihil de eo in ſcriptura dici, eadem fronte cõtendi poteſt. Eadem arte apud Ezechielem, cum aduerſus Pharaonẽ vindicta proferatur, apud Ioel verò aduerſus Tyrum & Sidonem, tamen de Mundi totius fine concluditur, cum apud illũ dicitur: Operiam cum extinctus fueris cælos, & nigreſcere faciã ſtellas eius, Solẽ nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuum. Omnia luminaria cæli mœrere faciam ſuper te, quæ de Antichriſti atque illius corporis interitu veriſſimè dicta accipiuntur: apud Ioël autem apertius eſt, cũ adiungitur: Conſurgant & aſcẽdant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. Et illæ, Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum, & Dominus de Sion rugiet; & cætera. Hæc pauca exempla de plurimis ſatis declarant, familiare eſſe ac veluti proprium in diuinis literis, vt proponant quidem tanquam tractanda minora quædam, progreſſum verò exitumque ſermonis ad altiora conuertant, ſimulque & hæc, & illa

Marginal notes: Eſai.13. — Ibidem. — Luc.21. — Eſa.13. — Ezech.32. — Ioel.3.

& illa mirabili ratiobe conrexant. Quod in Chriſti regno & impiorum hominum perditione, de qua agimus, frequentiſſimum eſt.

QVOD SERMONIS DOMINI IN MONTE *Olineti habiti ſcopus ſit vniuerſi orbis, potius quam vrbis vnius interitum prædicere.*

Cap. XII.

QVAE eò vberius commemorata ſunt, quo Euangelica de Eccleſiæ decurſu, & tentatione vltima, & prodigijs, & mundi fine narratio, fiat illuſtrior. Igitur totius ſermonis in monte Olineti habiti ſumpta eſt occaſio ex templi atque vrbis Hieroſolymitanæ excidio à Domino prædicto. Cum enim diſcipuli templi molem illam immanem, & elegantem ſtructuram admirarentur, ac Dominũ tanquam prætereuntem & contemnentem, ad ſpectandum curioſius inuitarent, repreſſa eſt omnis illa curioſitas, inopinata ſententia: *Matth. 24.* Videtis hæc omnia? Amen dico vobis non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur. Hoc tanto terrore perculſi, mox Chriſtum in monte Olineti ſedentem, & è regione templi proſpectantem diſcipuli adeunt, ſimul Hieroſolymæ euerſionem, ſimul mundi interitum diſcere cupientes. Nam vtrumque illos quæſiſſe (quod de vtroque Dominum locutum intellexiſſent) manifeſtum eſt ex *Luc. 21.* Matthæo. Lucas quidem ita: præceptor, quando hæc erunt, & quod ſignum cum fieri incipient? vt de ſola Hieruſalem interrogare videãtur. Marcus adhuc non ita apertè. Dic nobis quãdo iſta fient? & quod *Marc. 13.* ſignum erit quando hæc omnia incipient conſummari, Matthæus verò perſpicuè de mundi fine quæſiſſe demonſtrat: Dic nobis quando *Matth. 24.* hæc erunt; & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi? ſumpta ergo hinc occaſione, permixta quidem eſt Chriſti oratio, & quædam de excidio Hieroſolymitano, quædam de orbis fine pronuntiat. Sed quæ ad illam propriè vrbem, & gentem Iudæorum pertinent, pauca omnino ſunt, atque ea ſigillatim expreſſa apud Lucam ex illo loco: Cum autem videritis circundari ab exercitu Hieruſalem, vſque ad illa verba, & Hieruſalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora nationum. Nam quæ proximè conſequuntur. Et erunt ſigna in Sole & Luna & Stellis, & in terris preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris & cætera, manifeſtiſſimè de ſæculi conſummatione ſunt dicta, ſicut etiam ab Eccleſia proponuntur. Exceptis ergo illis paucis, cætera omnia quę tum in hoc tum in cæteris Euangeliſtis leguntur, aut de ſolo Mũdi fine intelligenda ſunt, aut commu-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cõmunia ſunt vtriq; calamitati, ſpeciali illi, & huic generali, multoq́; magis de orbis quam de vrbis interitu dicta accipi debent. Hoc vt diuinus ſpiritus indicaret, per os Matthæi interrogationem diſcipulorũ diſtincte de ſæculi conſummatione & Domini aduentu expreſſit. Quare non eſt dubitandum, quin ea quæ ibi Matthęus à Chriſto diſputata huius interrogationis occaſione perſequitur, omnia eo referenda ſint, quamuis ex ijs nonnulla etiam Iudaicæ ruinę congruere poſſint, ac ferè eadem à Luca de obſidione & deſolatione Hieroſolymę narrentur. Ita ſanè tum veterum tum recentiorum optimi quique interpretes cenſent: imo vt equidem ſentio, ipſe Matthæus, ipſo proponendi modo. Quam ob rem quod non nulli expoſitores vel veteres vel recentiores laborant, vt maximam partem eorum quæ ſcripta ſunt à Matthæo, non de ſæculi conſummatione, ſed de Iudæę exitio intelligenda contendant, videtur ſanè mihi is labor magis difficilis quam neceſſarius. Quod vero aliquando ipſe etiam vidi, vt quæ in aduentus exordio Eccleſia proponit de extremo iudicio ex Euangelio Lucę: erunt ſigna in ſole & luna, & cætera, ea ad literam de Hieroſolymitana clade cõcionator exponenda ſuſciperet, omnino ineptum eſt & abſurdum. Ac ſæpe numero vſu venit, vt nimij quidam ſenſus literalis inueſtigatores, dum ſpiritum parui faciunt, etiam literam ipſam amittant. Nam diuini eloquij litera ſenſuſque ipſe totus, ſpiritus eſt, quem qui non primo ſemper in loco ponendum intelligit, is non Dei, ſed hominis ſui ſimilis eloquia ſe tractare demonſtrat, atque adeo ab ipſa ſcripturæ mente plurimum aberret, neceſſe eſt.

IN CETERIS QVOQVE SCRIPTVRIS plurima de vltimi temporis euentibus propriè pædici. Cap. XIII.

AD eandem quoque legem iam ſatis explicatam, plæraque alia loca de nouiſſimis temporibus, Antichriſti potiſſimum aduentu, intelligenda ſine dubio ſunt, quamuis ſcriptura aliunde occaſionem ceperit, aut etiã ſimul alia intermiſceat. Nam quæ in præclara illa Danielis prophetia de regibus continentur, vbi venitur ad vltimum, hærere poterit lector, de quo nam Rege illa tot & tanta dicantur. Neque enim videtur conſequens, vt, cùm Græcorum narret imperia, vno tenore ad Antichriſtum peruolet; & multa illic referantur, quæ ad Antiochum illuſtrem ſiue Epiphanem non obſcurè ſpectent: & tamen de Antiocho omnia dici, nullo modo patitur:

Dan. 11.

aut

aut hiſtoriæ fides, aut ratio verborum. Quid igitur? certe vt Cyprianus Martyr optime dixit, in Antiocho eſt Antichriſtus expreſſus: cũ alterum radicem peccati, alterum hominem peccati, ſcriptura appellet. Itaque plæraque illius prophetiæ communia ſunt & Antiocho & Antichriſto: ſed huic præcipuè, illi tanquam huius typo deſeruiũt. Quemadmodum quæ Eſaias in Regem Babylonis, Ezechiel vero in principem Tyri vaticinatur, de hominum quidem illorum ſuperbia diuinitus contrita, ſi quis accipiat, non aberrarit: ſed niſi Principem tenebrarum, ſerpentem antiquum, in Deum rebellantem, ac diuina proinde virtute, de præclariſſima ſede deturbatum ad infimum baratrum ſimul cogitet; plurima non inſipide ſolum, verum etiam mendaciter iactata putabit. Quæ rurſus in Ioannis Apocalypſi de beſtia & pſeudo propheta commemorantur, ad vniuerſitatem ſanè impiorum Eccleſiam perſequentium, non inepte referuntur: ſed tamen perſona ipſa Antichriſti in ſeipſa perſpicuè exponitur: quę intelligentia hiſtoriæ ſi remoueatur, omnis illa tam excelſa reuelatio magni pretij erit, cum facile ſit viſiones, ad myſticas atque allegoricas virtutum & vitiorum interpretationes accommodare. Atque eo more, niſi videatur audacius dictũ, facile omnes & prophetare poſſumus, & interpretari ſermones, quæ inter magna ſpiritus dona Paulus numerat. Ac meo quidem iudicio, multo eſt melius, quæ ita ſunt obſcure prædicta, vt niſi iam completa explicari non poſſint ab humano ingenio, ea ſacro ſilentio venerari: quam vt dum omnium intelligentiam pollicemur, ita exponere, vt quiduis cuiuis poſſit aptari. Non equidem nego typicas atque morales eius generis commentationes eſſe perutiles, atque à Sanctis Patribus valde vſurpatas: ſed tamen illuſtriſſimas ſcripturæ prophetias, quales in Daniele, & Ioannis Apocalypſi legimus, nullo modo exiſtimare debemus, niſi de rebus factiſque inſignibus à Spiritu Sancto eſſe prolatas. Quod ſi quis diligentius reuocet ad memoriam, quæcumque ſunt ab Euágeliſtis, Matthæoque præſertim, teſtimonia ex veteri teſtamento repetita, profecto animaduertet, prophetias de rebus factiſque peculiaribus Chriſti proferri, quas, niſi facta ipſa illic prę ſignata ſuccederẽt, vix homines intelligere poſſent. Itaque opus fuit admonitione diuina, vt eodem exemplo cætera de Chriſto ſcriptura peruestigare diſceremus. Qualia ſunt, exempli gratia: ex Ægypto vocaui filiũ meũ. &: Vox in Rama audita eſt, ploratus & vlulatus. &: Terra Zabulon & terra Nephthali vidit lucem magnam. &: acceperũt triginta argẽteos pretiũ appretiati. Et illa Ioannis: Os non comminuetis ex eo. &: Videbũt in quem transfixerũt. ex Actis quoq; Apoſtolorũ: Quare fremuerunt gentes. &: aſtiterunt Reges, de Herode & Pilato. &: Ego hodie genui te, de Chriſti reſurrectione. Quæ quidẽ omnia auctoritate di-

Cypri. li. de exort. ad Marty. *1. Mach. 1.* *2. Theſſ. 2.* *Eſai. 14.* *Ezech. 28.* *Apoc. 13.* *1. Cor. 14.* *Mat. 2. Oſe. 11.* *Mat. 2. Hie. 31* *Mat. 4. Eſa. 9.* *Mat. 27. Zac. 11.* *Ioa. 19. Exod. 12.* *Ioa. 19. Zach. 12.* *Act. 4. Pſal. 2.* *Act. 13. Pſal. 2.*

te diuina, peculiaria quædam facta ſignificaſſe traduntur. Vt igitur à prophetis de primo aduentu, ſic de ſecundo Chriſti; itemq; de Eccleſiæ tribulatione & Mundi fine, & ab ipſo Chriſto & a prophetis atque Apoſtolis nullo modo dubitandum eſt prophetata eſſe quam plurima, quibus inſigniora quædam facta euentuſque notentur.

SVMMA SERMONIS IN MONTE OLIVETI habiti: vbi quatuor ſigna ponuntur, quæ longo interuallo antecedunt ſæculi conſummationem.
Cap. XIIII.

QVibus expoſitis, non eſt difficile videre, quæ in Euangelio de hoc myſterio dicuntur, ad triplicem temporis differentiam pertinere. Multa in ipſo Chriſtianæ Eccleſiæ decurſu completa ſunt, complenturque quotidie: non nulla ad tempora nouiſſima ſpectant, quibus peractis, certiſſimè veniet dies Domini: reliqua iam pertinent ad ipſum Mundi finem, & aduentum Domini, cum iudicaturus eſt viuos & mortuos. Hæc nos ordine perſequemur, quantum ex diuinis literis, & approbata Patrum auctoritate poterimus conſequi. Primum igitur non eſt putandum in ea concione, quam Dominus in monte Olíueti habuit ad ſuos, ſolum de ipſis temporibus vltimis, & ſignis nouiſſimis agi: quod falsò ſibi multi fortaſſe perſuadent, propterea quod ex percontatione diſcipulorum de cõſummatione ſæculi & aduentu Domini inſtitutus eſt ſermo. Sed totus pene Eccleſiæ decurſus vſque ad finem poſitus eſt ob oculos: ſignaque ea prædicta ſunt, quæ non ſolum ſæculi conſummationem proximè indicant, ſed quæ etiam longo interuallo antecedunt. Etenim exceptis iis, quæ manifeſtè de Hieroſolymitana calamitate pronuntiata ſunt, quæ intra quadraginta annos expleta eſſe nemo ignorat, reliquum quoque Eccleſiæ progreſſum, & oppugnationes & labores & pericula, quæ & paſſa eſt olim, & modo patitur, & ad nouiſſima vſque tempora patietur, mirabiliter in Euangelicis verbis agnoſcere poſſumus. Nam & perſecutiones Tyrannorum paſſioneſque martyrum, & hæreticorum falſa dogmata atque ſchiſmata, & temporales calamitates ob bella & Mundi ærumnas, paucis verbis deſcripta cernimus. Perſecutiones quidem Regum & furorem impiorum in ſeruos Chriſti, vſque ad immanes cruciatus & necem, deſignatur, cum dicit: Tradēt
Matth.24. vos in tribulationem, & occident vos & eritis odio omnibus gētibus propter nomen meum, & tunc ſcandalizabuntur multi (quod dixit propter eos qui negauerunt Chriſtum, & magis gloriam ſæculi dilexerunt)

xerunt) & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem. Quæ etiam Lucas apertius expreſſit: Ante hæc omnia, inquit, inijcient vobis manus ſuas, & perſequentur tradentes in ſynagogas & cuſtodias, trahentes ad reges & præſides, & cætera omnia, quæ ab Apoſtolorũ tẽpore vſq; ad Conſtantinũ potiſſimũ, Eccleſia vniuerſa perpeſſa eſt. Tentationes vero Eccleſiæ internas, quæ ad ſecundum ſignum ſpectant, hoc eſt Hæreticorum impoſturam & fallacias, quibus omni quidem ætate Eccleſia oppugnatur, ſed poſt tyrannorum & Cæſarum ſæuitiam rebus iam pacatis maxime & grauiſſime oppugnari cœpit, cum Ariana peſtis orbem peruaſerit populataque ſit, & cæteræ labes Eunomij, Macedonij, Dioſcori, & reliquorum, acerrime vexarunt catholicos, in verbis Euangelicis facile agnoſces, vbi Chriſtus ſerio admonet: Videte ne quis vos ſeducat; multi enim venient in nomine meo dicentes, ego ſum Chriſtus, quod ſanè omnes hæreſeon auctores dicunt, cũ veritatis ſe duces profitẽtur, ſibiq; Chriſtianos fidẽ potius quàm ipſi Chriſto habere volunt, qua propter ab Apoſtolo Ioanne ij iure Antichriſti vocantur. Et hoc rurſus repetit: Multi pſeudopropheţę ſurgent & ſeducent multos. Tertium ſignũ poſuit de bellis & tumultibus gentium: quæ quamuis ex quo homines eſſe cœperunt, nulla non ætas viderit, ſed tamen poſt tempora Chriſtiana maxime orbẽ terrarum infeſtarunt, vt coactus ſit Auguſtinus calumnijs reſpondere, eas calamitates legi Chriſtianæ tribuentium. Et reuera irruptiones gentium ſeptentrionalium, & magnæ declinationes imperij, regnorumque omnium conturbationes, maximo hæreſum furori ſucceſſerunt, pręcipueq́ue barbarica bella viguere, quãdo in Italia Romani imperij ruina contigit ſæculo illo Sãctiſſimorum Patrũ, Leonis, Auguſtini, Hieronymi. Hęc ita prædixit Chriſtus: audituri enim eſtis pręlia & opiniones pręliorum, conſurget enim gens in gentem & regnum in regnum. Quartum ſignũ datũ eſt de elementorum ac creaturę irrationalis perturbatione & prodigijs. Et erunt, inquit, peſtilentię & fames, & magni terręmotus per loca, & terrores de cęlo, & ſigna magna erunt. Hæc omnia vberrimè affluxiſſe, & totum terrarum orbem vel deuaſtaſſe vel terruiſſe, plurimę hiſtorię produnt. Gregorius vero Papa tanta ſuis temporibus fuiſſe atteſtatur, vt non dubitaret aſſerere illa ipſa ſigna apertius in orbe cerni, quam in ſacro codice legi. Ac videntur mihi ſancti Patres ſuorum quiſque temporũ ſigna obſeruaſſe, atq; ex his diẽ iudicij ppropinquũ annunciaſſe. Cyprianus perſecutiones tyrannorũ immanes, Hilarius Arianorũ hereſim potentiſſimã, Leo fortaſſis Hunnorũ cęterorũq; ſeptẽtrionaliũ inauditas irruptiones, Gregorius, vt dixi, peſtilentias, & terræ motus, famiſq; generalem luẽ; atq; ita re vera vt quiſq; dixit, à Domino prædicta ſigna eſt intuitus. Neq; hoc tamen

Luc. 21. *Matth. 24.* *2. Ioan. 2.* *Aug. lib. 2. Retract. c. 43. & li. 3 de ciui. c. 30. q. & 31.* *Matth 24.* *Luc. 21.* *Grego hom. 1. in Euang.*

ita intelligi velim, quaſi determinatis illis tēporibus hæc ſigna exhibita expletaque ſint,ac non potius quotidie exhibeantur,exhibendaque ſint vſque ad mundi interitum. Sed primum in Iudæa,& Hieroſolyma quæ Chriſtus dixit, completa videmus, Deinde in ipſo Romano Imperio & Eccleſia,quæ caput eſt orbis,quamuis quatuor illa ſemper concurrerint, tamen diuerſis ætatibus alterum altero clarius emicuit.Tum verò cætera regna & eccleſias eadem & expertas eſſe, & experiri quotidie non eſt dubium. Omnes enim alloquitur & cōplectitur cæleſte oraculum. Neque vero putandum eſt hæc ipſa non fore,ac multo etiam vehementiora in ipſo Eccleſiæ extremo agone. Quis enim dubitat,bella,& terræmotus,& cruciatus neceſq; & hæreſes grauiſſimè in fine mundi deſæuituras? Sed tamen illud certiſſimum eſt,quod paulo ſuperius dixi,hæc non eſſe propoſita à Chriſto tanquam nouiſſimi temporis ſigna, ſed quæ futurum quidem mundi interitum indicent,non tamen ex propinquo. Hoc ipſe Euangelicus ſermo monuit,cum ijs narratis adiunxit: Hæc omnia initia ſunt dolorum,& rurſus: Videte ne turbemini:oportet enim hæc fieri, ſed nondum eſt finis,quod de illis quatuor æquè dici, de Tyrannis, inquam,de hæreſibus,de bellis,de tempeſtatibus,ex Matthæo & Luca & Marco animaduertere in promptu eſt.

QVOMODO SIGNA CONSVMMATIONIS ſæculi à Saluatore dicantur,quæ longè ante ſuum interitum patitur Mundus. Cap. XV.

CVR autem hæc ipſa mundi occaſus ſigna, & dicantur & ſint, cum tot ſæculis antecedant, quinimò ante ipſam Domini diſputationem, familiaria eſſe mundo mala, omnes hominum ætates perſpexerint,meritò quæri poteſt.Etenim tanquam ſigna eſſe narrata,& pro ſignis data, dubitare non poſſumus, qui Apoſtolorum interrogata meminimus: Dic nobis,inquiunt,quando hæc erunt: & quod ſignum aduentus tui & conſummationis ſæculi. Huic propoſito omnis Chriſti ſeruit oratio.Deinde maiores noſtri,ita acceperūt, ac poſteris tradiderunt. Itaque nefas eſt aliter ſentire quemquam. Nam quod eadem iam expleta ſint maxima ex parte, neque præcipuè vltimam ſæculi ruinam attingant,ex ipſa ſerie Euangelica liquido conſtar,cum perſpicuè diſtinguat hæc ab aliis: & hæc quidem dicit initia, neque ſtatim fore finem:de alijs contra pronunciet,cum illa extiterint,rem eſſe in ianuis,& continuo iudicium affore. Ergo ſi hæc tanto tempore mundi ruinam antecedunt,& ſunt omnium ferè temporum communia,quomodo cōſummationis ſæculi ſigna ſunt?

Matth.24. *Matth.24.* *Luc.21.*

Sed

Sed ſicut in homine ægrotante perſpiciunt medici, atque pronunciant certæ mortis indicia; quæ non omnia tamen eiuſdem generis ſunt: ſed alia quidem è propinquo, alia non ita citam mortem oſtendunt, ſed certam omnino: ita ſeſe res habet in mundi huius laborantis occaſu. Eſt autem periti ſapientiſque medici etiam ex longo interuallo morbi vim malitiamque cognoſcere, & vbi mora in periculo ſit, ijs ad quos pertinet, vt ſibi opportunè conſulant, maturè admonere, atque vt ægroti interitum certa ratione ſibi perſuadeāt, morbi viciſſitudines & prognoſtica, ſiue, vt ipſi vocant, critica indicare. Nā qui illa extrema omnibus nota, oculos iam caligantes, pulſum intercidentem, anhelitum præcluſum, cæteraque mortem non tam futuram quam præſentem declarantia, tantum modo agnoſceret, ac proferret, is nullius pretij artifex haberetur. Primis hominibus comminatus Deus eſt, quacumque die comederent lignū vetitū, morte morituros. *Gen. 2.* Vixerunt verò ex eo pluſquam nongentos annos. Et tamen *Gen. 5.* non animam ſolum, ſed etiam corpus illo ipſo die mors comprehendit, quia ex eo cœperunt eſſe mortales. Nuditas enim, & labor, & fames, & laſſitudo, & cæterę ærumnæ, quas cōtinuo ſunt experti, quid aliud fuere, quam certæ prænuntij mortis? Ergo & mundus hic totus ægrotat, & planè ad interitum properat. Nam quod laborent omnia, ſalutemque ſuam quodammodo peccato hominis læſam, ad cuius obſequium creata ſunt, reparari ſibi deſiderent, docet egregiè Apoſtolus. Vanitati, inquit, creatura ſubiecta eſt, non volens, ſed propter eum, qui ſubiecit eam in ſpe, quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus.n. quod omnis creatura ingemiſcit & parturit vſque adhuc. *Rom. 8.* Quę non de humana, ſed de reliqua creatura dici, manifeſtè monſtrant ſequētia, hanc autem, quam videmus, viciſſitudinem & irrequietum motum cælorum & luminarium, itemque inferioris ſphęræ generabilium & corruptibilium ortum atque interitum, ſapienter vocat tum vanitatem, tum ſeruitutem corruptionis: propterea quod veluti in circulum commeent omnia, & nullo loco conſiſtant, ac ueluti torno aliquo tam pręclara illa corpora vſquequaque circumuoluantur. Et quidquid Philoſophia hominum ſuſpiciat atque admiretur ęternū illum motum, atque hanc rerum caducarum viciſsitudinem, tamen Apoſtolica ſapientia vanitati ſeruitutique deputat totum iſtum circuitum, & naſcendi atque occidendi neceſsitatem. Statum verò illū poſt iudicij tempus, quietum, tranquillum, placidum, cæleſti creatura copioſiſsimè illuſtrata, elementari nequaquam inter ſe mutuo pugnante, ſed amica & pacata, meritò libertatis & gloriæ titulis exornat. Ergo vt hominis, ſic mundi iſtius cogitādus eſt & morbus & interitus, & reſurrectio. Quoniam verò non ſolū ſapientum huius ſæculi, *1. Cor. 1.*

culi, quorum Deus ſapientiã ſtultam fecit, diſputationes mundũ hũc æternum futurũ aſſeruerunt, ſed ipſe multo amplius affectus hominũ mundanorum, mũdana iſta tanquã & ſuprema & immortalia admiratur, & ſequitur, quo fit, vt vera illa atq; æterna bona his infimis hærens, vel faſtidiat vel deſperet, idcircò amator hominũ Deus homo, tantopere mundi mala, pericula, labores, quos diuinitus fore decreuit, apud nos dilucidè expoſuit, vt horum cõmemoratione ab iſtis perituris animos vitæ æternæ idoneos auelleret. Itaq; bella, peſtes, fames, terræ tremores, tẽpeſtates, diluuia, cæleſtes iræ, ac terrores, ardores immodici, lunæ ſoliſq; defectus inſignes, & maculæ, & ſanguis ſępè viſus, cæteraq; portenta, quãuis non inſueta, indicãt tamẽ ijs, qui apertos diuinitus oculos habent, tanquã frequentes mundi ſeneſcentis morbi, non ſemper eundẽ futurum, ſed certè periturum. Præclarè hoc dixit Ambroſius: Ergo, inquit, quia in occaſu ſæculi ſumus, præcedunt quædã ægritudines mundi: ægritudo mundi eſt fames, ægritudo mundi eſt peſtilentia, ægritudo mundi eſt perſecutio. Hęc ille. Cũ igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, ait Petrus, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectãtes & properantes in aduentum diei Domini, per quẽ cæli ardentes ſoluentur, & elemẽta ignis ardore tabeſcent. Nouos verò cælos & nouã terram, & promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat. Sunt igitur conſummationis ſæculi ſigna, quæ à Domino prædictę ſunt calamitates, quas tametſi alia parcius, alia vberius, omnes tamen ætatęs expertæ ſunt, quæ mala iampridem laborantem mundum, aliquando tandẽ occubiturum certo quidem enuntiant, ſed quantum ſeneſcenti & laboranti ſuperſit, quoniam anni illius ſoli ſunt noti Deo, cuncta hæc ſigna minime produnt.

Ambr. lib. 10. in Luc.

2. Petr. 3.

OMNIVM SIGNORVM CERTISSIMVM ESSE PRAEDICAtionem Euangelij in toto orbe completam. Cap. XVI.

Aug. in epiſt. 78. & 80. Th. in 4. di. 43. q. 1. a. 1.

QVam ob rem ſapiẽtiſſimè Auguſtinus dixit: Quod maximè probat Thomas, ex iſtis omnibus nequaquã conijci ſatis poſſe, diei extremi propinquitatem. Quod ſi inter omnia ea, quæ Saluator prædixit, ſignum aliquod certum quærendum eſt, nullum eſſe certius, quam vbi Euangeliũ in toto terrarũ orbe prædicatum ſit. Sapiẽter prorſus, vt omnia, B. Pater: qui in hoc de feſtinatione iudicij argumento, prudẽtius & ſubtilius mihi videtur præ cæteris eſſe verſatus. Omnium igitur firmiſſimum ſignũ conſummationis ſæculi, erit conſummata Euangelij in toto orbe prædicatio. Conſulamus Euangeliũ

Matthæi

Matthęi, vbi ſic loquitur Dominus: Et pędicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerſo orbe in teſtimoniũ omnibus gentibus, & tunc veniet cõſummatio. Scio equidẽ Sanctos Patres Hilariũ atque Chryſoſtomũ hunc locũ ita explicare, vt de cõſummatione Hieroſolymæ, hoc eſt de obſidione à Tito & Veſpaſiano facta intelligi velint. Itaq; cenſent Euangeliũ fuiſſe toti terrarũ orbi promulgatũ tempore Apoſtolorũ: quod teſtimonio Pauli cõfirmant ſcribẽtis ad Coloſſenſes: In verbo veritatis Euangelij, quod peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo Mundo eſt & fructificat & creſcit. Itemq; ad Romanos: Nunquid nõ audierũt? Et quidẽ in omnẽ terrã exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terrę verba eorũ. Nam ſi vnus Paulus, ait Chryſoſtomus, ex Hieroſolymis vſque Illyricũ & vſq; in Hiſpaniã prædicauit Euangeliũ, quid putamus reliquos omnes Apoſtolos & diſcipulos perfeciſſe? Hãc igitur Euangelij diuulgationẽ in orbe iam factam, conſequuta eſt vrbis illius & templi vltima clades. Alij contra affirmãt, illo tempore non fuiſſe Euangelium euulgatũ vniuerſo orbi: ſed cæptum euulgari tantum modo: quare de orbis fine, non vrbis, Dominũ illa dixiſſe. Mihi vero illud eſt certũ, ſignum hoc ſi non ſolum, at pręcipuè & proprie de ſæculi conſummatione eſſe intelligendum. Etenim ab Apoſtolis certo quodam modo, vniuerſo orbi prædicatum eſſe Euangeliũ, non admodum contra dicam, cum orbis per Synecdochen intelligi frequenter ſoleat, potiſſima illius portio, quæq; hominibns vulgo nota eſt: quale eſt illud: Exijt edictum vt deſcriberetur vniuerſus orbis. & quod de fame futura in vniuerſo orbe Ioſeph vaticinatus eſt, & quod in libro Eſther ſcriptum eſt, diẽm illũ feſtum in toto orbe celebrari, & innumera eiuſdem generis, qui & ſacris & profanis ſcriptoribus communis eſt loquendi modus. Atque hoc eodẽ ſenſu Paulus profectò dixit, Euangelium in toto mundo eſſe iam & fructificare. Itaq; qui illa Domini verba etiam Hieroſolymitanæ vrbis excidio accommodare voluerit, ei ego non valde obſiſtam. Attamen illi audiendi nullo modo ſunt, qui contendunt nequaquam illa de mundi conſummatione debere intelligi, quod Theophylactus, & Cornelius Ianſenius vir eruditiſſimus, faciunt. Nam, vt omittã grauiſſimorũ patrũ autoritatem, Auguſtini, Hieronymi, Ioannis Damaſceni, Proſperi Aquitanici, Autoris operis imperfecti in Matthęum, Ambroſij, aliorumq; complurium, conſtanter aſſerentium Chriſtum de conſummatione Sæculi eſſe locutum, idq; adeo vt optimi illorũ velint nullũ alium a Chriſto ſignum euidentius eſſe prolatum, quo appropinquatio iudicij cognoſci queat: ipſe planè Euangelicus contextus mentẽ Domini dilucide nobis explicat. Cum enim Matthæus ita ſit orſus: Sedentente autem eo ſuper montem oliueti, acceſſerunt ad eũ diſcipulis ſecreto dicentes: Dic nobis quando hæc erunt: & quod ſignum aduen-

Matth. 24. Hilar. can. 25. in Mat. Chryſ. hom. 76 in Mat. Col. 1. Rom. 10. Luc. 2. Gen. 41. Eſther. 9. Theo. in Mat. c. 24. Ianſen. in Cõcor. c. 122. Aug. epiſ. 78. & 80. Hier. in Mat. 24. Damaſ. c. 37. lib. 4. de fide Ortho. Proſp. in epiſ. ad Ruff. & c. 4. ad obi. Gall. Autor imper. Hom 48. Ambro. li. 10. in Luc. Catechiſmus Pij Quinti in illud 1. ar. Symboli, Inde venturus eſt iudicare &c. eodẽ modo tradit.

aduentus tui & conſummationis ſæculi? profectò cum mox reſponſionem Domini narrans Euangeliſta ſimpliciter dicit, & tunc veniet conſummatio, non aliam conſummationem quā ſæculi, de qua erat poſita quæſtio, ſi contextus ordo ſeruari debet, innuere poteſt. Quin etiam ſi nulla mentio præceſſiſſet conſummationis ſæculi, tamen vbi Chriſtus abſolutè enunciat, veniet conſummatio, nequaquam intelligi poteſt, niſi illa quæ abſoluta eſt conſummatio, non huius aut illius vrbis aut gentis, ſed vniuerſi humani generis. Quis enim non ita acciperet ſi ita audiret? Cum vero & ſæculi expreſſa mentio ſit, dubitandi locus relinquitur nullus. Præterea quid eſt: Prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus? quid inquam eſt, illud, In teſtimonium omnibus gentibus? Meo quidem iudicio nihil aliud, quam Dei cauſam iuſtificari oportere prius cum omnibus gentibus quam veniat omnium gentium conſummatio. Quid enim alioqui ad Iudaici populi cladem refert teſtimonium à Deo ſumi in omnes gentes? Sed de Iudæorum tribubus, quæ erant in diſperſione, non dubito Dei cauſam fuiſſe iuſtificatam ante euerſionem templi, cum Apoſtoli vbique gentium Iudæos primum conuenirēt, neque eſſent in vlteriora terrarum loca ſemoti, quam ſint ab Apoſtolis penetrata. Ita adducor, vt opiner, illa Pauli,

Rom. 10. ſed dico nunquid non audierunt? & quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum, contra Iudæorum perfidiam præcipuè eſſe dicta, quòd eſſet inexcuſabilis prorſus eorum omium in Chriſtum infidelitas. Id quod conſequens oratio videtur apertius notare, cum additur, ſed dico: Nunquid Iſraël non cognouit? Primus Moyſes dicit: Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, & reliqua. Quid ſi de prędicatione Euangelij nō ſolū Iudæis facta, ſed etiam omnibus gentibus facienda, Paulus locutus eſt, volens gentes omnes inexcuſabiles fore, nihil profectò melius intelligi poteſt, quam quod D. Auguſtinus exponit, illud de Apoſtolis ſimul atque Apoſtolicis viris, qui in toto Eccleſiæ decurſu gentibus annuntiant Euangelij pacem, eſſe accipiendum. Ita fit, vt omnes audiant, cum ſonus cæleſtis præconij exeat in omnes terminos terrę.

Lib. 1. c. 2. de qua re quoniam ſatis in libris de procuranda ſalute Indorum diſputauimus, nihil amplius dicendum eſt, vno excepto, quod cum tanta portio orbis patuerit, tot gentium nationes noſtra ætate repertæ ſint, quibus ne ſyllaba quidem legis Euangelicę innotuerat, cumque verba illa Saluatoris per proprietatem & planum ſenſum de re tāta, quātum videmus in harum gentiū vocatione, intelligi poſſint, prorſus iam videtur inſulſum, præclariſſimā prophetiam ſignumque illuſtriſſimum à Domino datum, in Iudaicas illas anguſtias velle conferre.

NON-

NONDVM ESSE PROMVLGATIONEM *Euangelij vbique gentium factam.* Cap. XVII.

NVNC verò vtrum ſignum hoc vocationis omnium gentium iam claruerit, vt citò futurum ſæculi finem expectemus, vel quomodo ſe res habeat, dicendum eſt. Hieronymus quidem atque alij veteres, ſua tempeſtate vbique terrarum Euangelium annuntiatum exiſtimantes, breui affuturum diem vltimum ſuſpicati ſunt. Cõtra Auguſtinus certiſsimis documentis ſe inſtructum confirmat, non dum Euangelicam pacem omnibus fuiſſe gentibus annuntiatam. Eſſe enim in ipſa Africa gentes multas, ad quas neque Chriſtiani nominis neque Imperij Romani fama peruenerit. Neque eſſe dubitandũ, quin ijs quoque antequam Mundus diſſolueretur, Chriſti verbum prędicandum foret. Itaque non videre ſe ſe, cur tantopere dies iudicij appropinquare quibuſdam videretur. Prudenter ſanè ille Pater. Fluxerunt anni ab inde pluſquam centum ſupra mille. Noſtra verò & parentum noſtrorum ætate, tam magna orbis pars reperta eſt, vt meritò dilatum iudicium conſtet, vſque dum tot gentium populis ſalutis via aperiretur, oſtenderetque ſe Deus fidelem in omnibus verbis ſuis. An vero quicquid in hoc vniuerſo vbique gentium eſt, patuerit iam, neque reſtent ignotæ adhuc nationes, quibus annuntietur Chriſtus, vnde celerem mundi diſſolutionem meritò expectare poſſimus, ingentis operæ eſt velle decernere. Illud perſpicuum eſt, hoc ſæculo ab anno propemodum quingenteſimo ſupra milleſimũ, plus terrarum atque hominum eſſe detectum, quo Euangelij nuntius intrauerit, quam totis mille ſuperioribus annis. Itaq; tẽpora diuino conſilio definita plurimũ feſtinare, omnis vir ſapiẽs conijcere nõ temere poteſt. At ſi humanis opinionibus aliquid aſſignandũ eſt; videor equidẽ mihi habere nõnullas eaſq; nõ leues cõiecturas, quibus magis adducor, vt nondum eſſe arbitrer, abſolutã Euangelij prædicationem, quam Dominus dixit in toto orbe faciendam. Primum, multæ adhuc regiones ſunt eæque ampliſſimæ, in quibus non eſt fides Chriſtiana propoſita. In hac ipſa America accepimus à teſtibus fide dignis, atque in ijs fratre quodam noſtræ Societatis, occurriſſe iam pridem populos per quam frequentes, cum in maximo fluuio Maranione Orſua Duce nauigarent noua regna quærẽtes Hiſpani, eoſque pro barbarorum modo ſatis cultos, quos ne ſalutarint quidem. Et fama eſt magna Paytiti cuiuſdam magnæ prouinciæ. Et Cæſarum alij narrant neſcio quæ fabuloſa, & gigantum Patagonum, & aliorum

Hier. in Mat. c. 24. Amb. in Luc. c. 21.
Aug. in epiſt. 80.

rum

rum complurium ſupra fretum Magallanicum: ijs certe omnibus
nondum eſt Euangelium prædicatum; ac quicquid inter oram huius
Oceani Auſtralis & illius Septentrionalis interiacet, ferè ignotū eſt,
neque eſt veriſimile tanta ſpatia terrarum habitatoribus eſſe vacua.
Hæc de notiſſima nobis prouincia. Quid de inſulis Salomonijs, &
toto illo tractu terrarum? Quid de ijs, qui ad alterum mundi verti-
cem ſpectant, ſupra Promontorium Mendocinum? Quid de Noua
Guinda appellata? Re uera tot & tantæ regiones non ſunt fruſtra
repertæ, ſed diuina prouidentia agi credendum eſt, vt primum inno-
tuerint, mox adeantur, tandem ſalutis nuncium accipiant. Quod ve-
ro dicunt quidā ex vicinis gentibus Chriſtiani nominis famam po-
tuiſſe accipere, atque eo modo etiam illis eſſe prędicatum Euange-
lium, dicerent ſanè aliquid, ſi ea fama digna eſſet Euangelio, id-
eſt ſi Chriſti notitiam ita abhaurirent, vt vanos ſuos deos cognoſce-
rent, vt in Chriſto ſalutem vnice ſitam eſſe, legem Chriſtianam eſſe
puram, atque ſyncere obſeruandam acciperent. Sin vero ita Chri-
ſtianum nomen illis ſonat, vt Hiſpanum, aut etiam Turcicum, neque
de Chriſto Deo noſtro pro dignitate ſentire poſſunt, quis non perin-
de ignotum talibus Euangelium cenſeat, atque ijs qui nihil penitus
Matth. 24. audierunt? Iam vero prędicationem eam Chriſtus prædicit, in toto
orbe terrarum, quæ ſit in teſtimonium omnibus gentibus, hoc eſt
Ioan. 12. quam recipere meritò debeāt, quamq; ſi reiecerint, ab ipſo Dei ver
bo, ſicut veritas loquitur, iudicentur. Quin etiam ſcriptura, non præ-
Proſp. de lib. dicationem tantum futuram, ſed fructum quoque prædicationis in
arbi. ad Ruff. toto terrarum orbe pronuntiat. Nam vt ait Beatus Proſper, nemo au-
deat dicere vllam mundi gentem, vllam terrę prætermittendam eſſe
regionem, in qua non ſint Eccleſiæ tabernacula dilatanda: Dicente
Pſal. 2. Deo ad filium: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,
Pſal. 21. & poſſeſsionem tuam terminos terrę. & iterum: reminiſcentur & cō
uertentur ad Dominum omnes fines terræ, & adorabunt in conſpe-
ctu eius vniuerſæ familię gentium. Hoc ipſum amplius Ioannes in
Apoc. 7. Apocalypſi expreſſit, cum dixit: Vidi turbam magnam quam dinu-
merare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & popu-
lis, & linguis, ſtantes ante thronum & in conſpectu agni, amicti ſto-
lis albis, & palmę in manibus eorum. Non igitur prædicandum eſt
tantum modo Euangelium omnibus gentibus, ſed ita etiam prædi-
candum, vt ex omnibus gentibus, & linguis, & populis, & tribu-
bus filij regni ſint colligendi. Hoc qui ſecum cogitat, non dubitat im
menſis Sinarum regionibus nondum eſſe Euangelium promulga-
tum: neque ſatis putat Luſitanorū commercio illis hominibus Chri-
ſtianum vocabulum patuiſſe, aut vnum & alterum monachum in vr
be maritima Cantonia Chriſti potius prędicare voluiſſe, quam
prædi-

prædicaſſe Euangelium. Venient, venient ſua quoque tempora ſecundum præſcientiam Dei altiſſimam Sinenſibus, cæteriſque prouinciis, neque deficiet dies operarijs Euangelicis, modo diligenter, atque vt decet, in opus incumbant.

AN POSSIT SCIRI, QVANDO IAM SIT EVANGElium omnibus annuntiatum, vt veniat finis. Cap. XVIII.

POſtremò an reſtent nouæ orbis prouinciæ & regiones nondum patefactæ, non ſatis compertum habetur. Nautarum quidem narrationibus alias eſſe terras oppoſitas, proſpectas procul, non etiam exploratas, conſtans fama eſt; id Coſmographis quædam ignota littora Oceano affingendi in chartis maritimis occaſioni fuit. Eſſe autẽ reuera plurimas alias regiones nondum hominibus cognitas, rationis videtur habere non modicum. Etenim vniuerſo huic Oceano Peruëſi, ſi occidentem verſus rectà contempleris ex Oriente, nulla regio oppoſita adhuc ſcitur, neque fit vero ſimile tanta pelagi ſpatia ſine terra excurrere, quanta nuſquam in toto orbe hactenus viſa ſunt. Iam verò quouſq; porrigatur terra illa continens poſt fretum Magallanicum, nouit nemo, niſi quòd paucis ab hinc annis non eſſe continentem, ſed inſulam, vndique Oceano circumſcriptam, poſtquam Angli huc penetrarunt, rumor eſt, falsò ne an verè iactatus incertũ. Itaque cum ad Polum Arcticum Zona temperata latiſſimè habitetur, duę reliquæ, & ſi minus frequenter habitentur, tamen probabile eſt, ad hũc alterum Polum Antarcticum eſſe habitabilem terræ portionẽ multo maiorem ea, quæ nobis hactenus nota eſt. Nam quã hactenus nouimus, ea eſt adeo exigua, vt cum habitatione alterius verticis cõparata, vix trium ad quinquaginta habeat rationem. Non eſt tamẽ hæc ſolida omnino ratio. Nam ſi tantundem terræ ex parte huius Poli iaceret, quantum ex altera parte Mundi, fieret omnino, vt terræ moles eſſet toto Oceano maior, atque adeo elementum terræ, aquę elemento magnitudine præſtaret. Quod quamquam viri Mathematici doctiſſimi noſtra ætate opinati ſint, vt & vnum effici globum Sphæricè ex vtroq; elemento tenerent, quod re vera demonſtrant, & tamẽ idem eſſe centrum magnitudinis atque grauitatis terræ, quod non demonſtrant neque demonſtrare poſſunt, aſſererent: tamen nobis improbabile apparet, & philoſophiæ cõtrarium, non eſſe aquam terra maiorem. Videmus enim in omnibus corporibus ea magnitudine ſuperare, quæ loco naturaliter ſuperiora ſunt. Neque experientia cum philoſophia pugnat: quin potius ſi totus vtriuſque elementi glo

Chriſtophorus Clauius. in lib. 1. Sphæra.

bus fabricetur, quantum exploratus eſt hactenus, pro vno paſſu terræ, decem aquæ inueniuntur. Quanta verò ſit Oceani profunditas (quoniam volunt illi eſſe veluti ſuperficialem terræ, propter inſulas quæ in medio ipſius apparent) metiri ea ſapientia ſolum poteſt, *Eccli. 24.* quæ gloriatur: Gyrum cæli circuiui ſola, & profundum abyſſi penetraui, & in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra ſteti. Quamuis ergo Oceanus, quem ſcriptura vocat abyſſum, tanquam veſtimentũ *Pſalm. 103.* circundet atque induat totam terram, vt habet pſalmus, ſicque adeò inter totum Oceanum terra, non tamen æquè, neque ad omnes partes, ſed terræ maxima portio verſus ſeptentrionalem verticem ſita eſt: aquarum contra maxima moles ad hanc auſtralem mundi faciẽ conceſſit. Itaque ijs argumentis alij plurimum terræ reſtare incognitum, alij parum diſputare poſſunt. Quam ob rem ne nunc quidem, cum nauigationibus totus orbis, quãtus eſt, cingitur & perluſtratur, dilucidum eſſe poteſt, an ſit Euangelium in toto terrarum orbe diffu- *Augu. ad Heſyc. epiſt. 80.* ſum: neque cum erit, apertè id noſſe poterunt homines, vt Auguſtinus etiam monuit, niſi cælitus reueletur, propterea quod ſicut de Paradiſo terreſtri, quamtumuis marium, & terrarum obeatur, nemo ſitum aut locum poteſt edicere; ita neque pronuntiare quiſquam poteſt, nullam aliam terræ regionem, nullos terræ receſſus, nullam continentem, nullam inſulam vltra ſupereſſe. Ita fit vt hoc ſigno prædicationis Euangelicæ ſic nos Chriſtus animare voluerit ad ſalutem infidelium procurandam, vt quandiu Mundus conſiſtit, ab eo opere non ceſſandum intelligamus: & cum multum in ea re per fecerimus, nihil tamen de certo mundi exitu pronunciemus: ſed pauidi ſemper atque ſuſpenſi Dei noſtri præſtolemur aduentum.

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS LIBER SECVNDVS.

DE MAGNA TRIBVLATIONE ſub Antichriſto futura deinceps dicendum. Cap. I.

IOANNES in Apocalypſi aquilam ſe vidiſſe refert, medio cælo volantem, & væ, ter vehementiſſimè inclamantem: cuius vocem ipſe interpretatur, trium Angelorum tuba canentium, atque extrema orbis mala detonantium, certiſſimam ſignificationem. Fortaſſis aquila is ipſe Ioãnes ſit, cui libero cælo ferri, ideſt, in medio Eccleſiæ docere, atque inde altiſſimi Solis radios intueri in Euangelio, hinc maria terraſque infra poſitas, & in his latentia plęraque acutiſſimè perſpicere in Apocalypſi, diuinitus datum ſit. Et Angelos quidem cęteros dura ſanè, ſed tolerabilia quodammodo inſonuiſſe vult: tres verò vltimos cum maximè terribilia prolaturos intellexiſſet, meritò ingemuit, atque humano generi, voce edita, infauſta ominatus eſt. Ex ijs autem tribus, væ ſecundum terribilius primo pronuntiauit, tertium omnium longè grauiſſimum. Continet enim ſeptimi Angeli vox, tubam illam ſupremam, vt ipſe Ioannes explicat, ad cuius clangorem reſurgent mortui, audituri ſem-

Apoc. 8.

Apoc. 10. & 11.

piternæ mortis ſententiam. Hoc igitur malum & vę, (vt ſcriptura loquitur) tertium omnium ſupremum erit: vę autem ſecundum iſti proximum, habet triſtiſſimam omnium, quas vnquam mundus tulit, calamitatem, quam orbi inuehet Antichriſti immaniſſima tyrannis in animas ſimul atque in corpora hominum ſęuiẽs. Eam diei vltimo propinquiſſimã tempeſtatẽ, tanto pondere exaggerat ipſa veritas, vt confirmet talem tunc tribulationem futuram, qualis non fuerit ab initio mundi, neque vnquam futura ſit. Qua Dei teſtificatione quis non vel fortiſſimus trepidet? Quis cogitationem ipſam rei tantæ non perhorreſcat? Etenim totus orbis diluuio conſumptus, ignis & ſulfur cœlitus flagitioſas vrbes deuaſtans, millia hominum gladio trucidata, attrita fame, peſteq; & bello exhauſta regna, cæteraq; vniuerſitatis humanæ atrociſſima exempla, pręhac vna calamitate ludicra quędam & picta ſunt. Ipſa Hieroſolymitanæ vrbis obſidio atque extrema vaſtatio, ac totius gentis Iudaicæ incredibilis afflictio, quã eodem etiam Saluator ſermone prædixit, ſic ab Antichriſto ſuperãda eſt, vt à viuis verisque rebus tenuiter delineatæ effigies ſolent. nam quæcunque hactenus dicta ſunt de tyrannis ſæuientibus in Eccleſiam, de Hæreſiarchis ſeducentibus populos, de bellorum immẽſis tumultibus, de tempeſtatibus, fame, peſtilentia, tremoribus terrę, cœleſtibusque portentis; & quæcunque ad vę primum, cæteraſque quatuor Angelorum voces pertinent, cum illo Antichriſti turbine comparata, leuia ſunt omnia & tanquam medicationes quędã ac velitationes prælij imminentis: quod Chriſtus ſatis expreſſit, cum atrocibus illis commemoratis, intulit: Hæc autem omnia initia ſunt dolorum. Quod ſi initia hæc, oro te Chriſtiane, quos nam progreſſus, quos fines malorum expectare debemus? aut quid aliud dicere iuuet futura hæc cogitantes, quam illud ipſum Aquilæ cœleſtis mortalium auribus inſonantis, væ, væ, væ, habitantibus in terra. quam longum væ manet habitantes terram? Nam qui in carne ambulantes, non militant ſecundum carnem, ſed eorum conuerſatio eſt in cælis, vnde etiam Saluatorem expectant, ijs profecto non terrori eſt, ſed gaudio dies Domini; cuius aduentum diligunt, recepturi fidelium laborum coronam ſempiternam. Quibus autem vino meretricis magnæ madidis ſomnus incubuit, vehementer inclamat Propheta: Expergiſcimini ebrij, & flete & vlulate, omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam perijt ab ore veſtro. Eos quoque, quos malè perſuaſa conſcientia benè ſperantes facit, cum debeant timere ſupplicium, quoniam cum impij coram Deo ſint, tamen ita ſecuri ſunt, ac ſi iuſtorum facta habeant, non rectè ſeueriſſima Dei iudicia expendentes, ſed fuco quodam Chriſtianæ vitæ ſibi placentes, alius Propheta conueniat, & fal-

Mat. 24. *Matth. 24.* *2. Cor. 10.* *Philip. 3.* *2. Timo. 4.* *Ioel. 1.* *Eccliſ. 8.*

& falſa ſecuritate depoſita, pauere compellens, ingeminet, væ deſiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? Dies Domini iſta tenebræ & non lux. Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrſus, & ingrediatur domum, & innitatur manu ſua ſuper parietes & mordeat eum coluber. Nunquid non tenebræ dies Domini, & non lux? & caligo & non ſplendor in ea? Odi, & proieci feſtiuitates veſtras, & non capiam odorem cœtuum veſtrorum. Ad hoc ergo conducit commemoratio impendentium malorum, vt qui dormiunt, quamuis profundè, excitentur tanto terrore: qui verò ſibi vigilare videntur, ſeſe ipſos ſeriò excutiant, atque vndique probent, ne quod plærique Chriſtiani facimus, inani quadam opinione aut aliorum aut noſtra de nobis, malè ſartam conſcientiã & vetera peccata non benè deplorata geſtemus: ne pars noſtra Iudicis irretractabili imperio cum hypocritis reponatur. *Amos. 5.* *Mat. 24.*

LOCVS PAVLI EXPLICATVR de tempore aduentus Antichriſti. Cap. II.

IGITVR poſt prædicatum toti orbi Euangelium, tunc veniet finis. Erit vero finis certiſſimus nuncius, Antichriſti regnum. Etenim non ante finiendum mundum, quam ille peſtifer innotuerit, apertè Paulus Apoſtolus docet, ad Theſſalonicẽſes ſcribens: Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis. Et poſt pauca; Et nunc quid detineat ſcitis: vt reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium iam operatur iniquitatis, tantum vt qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus. Conſultò hæc ab Apoſtolo ſic obſcurè ſunt dicta vt ab ijs ſolum intelligerentur, qui apertè ſibi aliquando tradita recordari poſſent. Tanquam enim per notas & peculiarem characterem loquitur Paulus, vt qui legerint nõ intelligant, niſi aliàs edocti ſint. Quamobrem peroptaſſe quidem ſe illorum ſenſum penetrare, nec potuiſſe tamen, ingenuè Auguſtinus confitetur. Verum ipſa ſua obſcuritate quodãmodo ſeſe aperit Paulus, & tacẽdo vel muſſitando potius, quid magis intelligi velit quam loqui, ſatis fortaſſis inſinuat. Itaque vt ipſe Auguſtinus & probatiſſimus quiſque Patrum nobis tradidere, de Romani Imperij occaſu illa accipienda ſunt, quæ eo ſæculo ſcribebantur, quo vulgata magnam doctrinæ Apoſtolicæ inuidiam atque odium excitarent. Adeo diuinum & ſempiterna maieſtate conſecratum nomen illius reipublicæ habebatur, vt ſacrilegus in ipſos Deos cenſeretur, *2. Theſ. 2.* *Aug. li. 20. De ciuitat. c. 19.* *Aug. ibi. Hier. ad Algaſ. q. 11.*

Ioan. 19. Act.25. Rom.13. 1.Petr. 2. 1.Tim. 2. Dan.2.& 7.

qui imminutionem quoquomodo nedum interitum prædicaret. Pilatus ipſe cum alioqui calumniis Iudæorum obſtitiſſet, cum Cæſaris mentio facta eſt & Chriſtus Romanæ potentiæ æmulus conclamatus, tunc timuit, tunc omni innocentiæ tuendæ ſpe abiecta, illum cru deliratis eorum tradidit. Apoſtoli quoque paſſim à Iudæis inuidioſiſſimè traducebantur, tanquam Romano imperio infeſti. Vt cogerentur Cæſarem appellare, Cæſari obediendum ſæpe monere, pro illo Imperio orationes ad Deum fieri denuntiare. Re enim vera Chriſti regno caſurum erat illud imperium, ſed longe alio modo quam homines cogitabant, magiſque animos veritate & ſuauitate conciliando, quam corpora gladio ſternendo, quemadmodum eſt à Daniele pulcherrimè prænuntiatum. Hæc igitur cauſa fuit Apoſtolo tectè de Romani Imperij defectione ſcribendi, ſed re vera hoc vult, hoc prorſus inſinuat, non ante venturum mundi finem, quam Antichriſtus appareat: non antè Antichriſtum appariturum, quam Romani regni ſit finis. Nam diſceſſio, quam venturam primum dicit, defectionem à Romano regno gentium omnium ſignificat. Quod magis aperit, cum dicit: tantum vt qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus, hoc eſt donec imperet, & teneat rerũ ſummam, quam nũc tenet Romanus Imperator, regnum illius Chriſti hoſtis differtur, quamuis non ceſſat in ſnis ſimilibus delineari atque adumbrari ſumma tyrannis Antichriſti aduerſus Eccleſiam, id enim illa ſignificant: myſterium iniquitatis iam operatur: cum verò Romani Regni nomen penitus de medio fuerit ſublatum, tunc apparebit mundo ille ſceleratiſſimus hoſtis Chriſti. Ita ferè antiqui Interpretes, qui ea ætate ſcripſerunt, cum adhuc ſtaret Romanorum Imperatorum auctoritas & potentia vt Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Ioannes Chryſoſtomus; quin etiam Irenæus & Hippolytus antiquiſſimi; qui verò poſt ſeptingentos inde annos extitere, tanta facta Romani Imperij declinatione, vt corruiſſe iam videretur & vix veſtigia quædam titulis potius quam re antiqui ſplendoris retinere, ij diſceſſionem quidem iam factam à Romano Imperio dicunt, neque tamen mentitum Apoſtolum, qui dixerit prius diſceſſionem futuram, ſed diſceſſione facta Antichriſtum finemque mundi continuo futuram non dixerit: ita cenſet Anſelmus, ita Thomas. At mihi phraſim ſcripturæ attentius cogitanti, non videtur Pauli ſenſus habere aliud quam ſublato Romano regno, & facto de medio, vt ille loquitur, Regnum Antichriſti futurum, idque eo interuallo atque ordine vt vtriuſque rei conſecutio aliqua intelligi poſſit. Itaque non puto Romanum Imperium penitus extinctum, neque eam diſceſſioné ſiue defectionem omnino expletam, quamuis maxima ex parte perpetrata ſit. Manet Cæſarum nomen, manet Imperij titulus, & quod eſt ca-

Ambroſ. in 2. Theſ. 2. Hiero. in Dan. c. 11. Aug. 20. de Ciuit. c. 19. Chryſoſt. in 2. Theſſ. homi. 4. Irenæus lib. 5. aduer. heret. c. 25. & 26. Hippol. lib. de Antichr. Anſel. in 2. c. 2. Theſſ. Tho. ibidem.

eſt caput, manet à Romano Pontifice, qui caput eſt orbis, Eccleſiæ tuendæ auctoritas. Et quamuis extenuata valde & ad Prouincias exteras translata, ſtat adhuc ſua Romano Imperatori potentia. Nãque, vt quidam ſcripſit. In Francorum Reges Romani Imperij ſumma conceſſit, quorum in Imperio ſucceſsionem vſque ad ſuprema tempora duraturam, quod ille aſſerit, cur diffidamus, non video. Profecto Patriarchę Iacob præclaram illam Prophetiam: Non auferendum ſceptrum de Iuda, nec ducem de femore eius, donec veniret Chriſtus, impletam negare non poſſumus: attamen ſceptrum Iuda, & duces fenoris eius vix in hiſtorijs inuenimus. Sed inuenimus tamen Hyrcanum de illa tribu regni nonnullum ſpecimen tenentem: inuenimus extenuatum ſanè & ſemimortuum ducatus Iudaici titulum. Sed tamen nonnullum, neque extinctum penitus, vſque ad Herodē Idumæum atque gentilem: quo tempore Chriſtus in Bethlehem natus eſt, & impletum Patriarchæ antiquiſsimum vaticinium. Eodem modo ſi quis ſanè perpendat, Antichriſti aduentus à Paulo prædictus, cum defecerit Romanum Imperium, minimè fallit, quandiu Romani Imperij ſumma quãuis mutata, quamuis debilitata, ſed tamen nonnulla ſtat. Neque liquido colligere poſſumus, quantum interſit vſque ad illam omnimodam extinctionem, & ſublationem de medio, propterea quod res humanæ incertum habent ſtatum, vt ex ſummis infimæ, rurſus ex infimis ſummæ fiant. Ipſa Iudaici regni hiſtoria à Sancto Dauide, qui primus fuit de Iudæ ſtirpe Rex Iſrael vſque ad extremum Hyrcanum, quas habuit viciſsitudines, quas varietates fortunæ, quis explicet? At Deo certa ſunt omnia, qui ſolus nouit tempora & momenta. Illud etiam addo, non mihi diſplicere, quod nonnulli ex Patribus diſceſsionem eam interpretantur ab Eccleſia Romana, quam hæreſes & ſchiſmata in plurimis orbis nationibus inuexerunt: & quidem Mahumetis inſaniſsima impuritas maximã partem Orientis atque Africæ tenet. Græcorum ampliſsima Regna ſub inimicis Chriſti agunt, & qui Chriſtianum nomen retinēnt à Chriſtiana fide Romanæ Eccleſiæ longè abſunt. Septentrionē propemodũ totum, magnamq; occidentis partem peſtis Lutherana peruaſit. Magna ſanè facta eſt ab Eccleſia Romana diſceſsio, vtrum hæc prænuntia ſint inſtantis Antichriſti, quis nouit hominum? Sed tamen Pauli ſenſus cum Danielis ſermone coniunctus, magis mihi ſignificare videtur Regni temporalis Romani quam ſpiritualis interitum, cum legamus aliàs: Portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam. Et ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi. Stabit ergo, ſtabit omnino Eccleſia Romana, quandiu erit in orbe Chriſti Eccleſia.

In opuſ. quod extat in 9. tomo operũ Auguſt.

Gen. 49.

Anſel. & D. Tho. in 2. ad Theſſ.

Dan. 7.

Matth. 16.

Matth. 28.

DE NOMINIBVS ANTICHRISTI. Cap. III.

ERGO Antichriſtum ſub ipſum mundi huius occaſum fore venturum diuina Scriptura manifeſte docet, quem etiam vocat hominem peccati, filium perditionis, illum iniquũ beſtiam de abyſſo aſcendentem, leonem, aprum, vrſum, pardum, caudam Behemot, abominationem deſolationis, caput impiorum, his alijſque nominibus inexplicabilem nequitiam hominis omnium qui vnquam fuere atque erunt ſceleratiſſimi inſinuans. Quare Theologi iure definiunt, iſtum & malorum omnium eſſe caput, qui omnes longè ſuperet malitia, & omnium in eum vitiorum ac ſcelerum, tanquã in mare riuulos vndique, copiam confluere. Quod autem quidam ſcriptores celebres prodiderunt, in ipſa prima procreatione in vtero matris, ita Diabolum in hunc ingreſſurum eique copulandum, vt idem fit & diabolus & homo ſicut Chriſtus idem fuit Deus atq; homo, pie interpretandũ eſt de vehementiſſima malitiæ operatione & inſeparabili coniunctione, nõ quod vna eademq; perſona & diabolus ſit, & homo, quemadmodũ Sanctus Ioãnes Damaſcenus præclarè monuit. Etenim ſoli Deo poſſibile, ita ſibi humanam vnire naturam. Quod vero Hippolytus antiquus autor aſſeruit Antichriſtum ipſum fore diabolum phantaſtico corpore præditum, non ſolum Hieronymus, verum etiam fides catholica reijcit, Paulo affirmante illum hominem peccati. Nam quod Magdeburgenſes hæretici negant fore Antichriſtum hominem verum & ſingularem, ſed eſſe potius vocabulum commune multorum, ab vniuerſa Eccleſia exploduntur, quæ firmiter per ſcripturas edocta Antichriſtum verum & ſingularem hominem fore prædicat. Hunc filium Diaboli, falſo quidam iam extitiſſe opinati ſunt; alij, vt Hieronymus, Auguſtinusque narrãt, Domitium Neronem, qui Apoſtolos Petrum & Paulum occidit, putant Antichriſtum fore, ob ſæuitiæ & turpitudinis magnitudinẽ, atque horum alij excitandum ex mortuis, vt veniat, alij nondum vita exceſſiſſe volunt. Quidam Mahometem illum, qui Alcoranum condidit, atque orbem penè armis doloque ſpurciſſimæ atque ſtultiſſimæ legi ſubdidit, Antichriſtum volunt. Nec defuere qui noſtri ſæculi beſtiam immanem Martinum Lutherum, ſecere Antichriſtum: quòd bellum aduerſus Dei Eccleſiam implacabile geſſerit. Fuere hi quos cõmemoraui planè Antichriſti, ideſt Chriſti atq; eius Eccleſiæ cruentiſſimi hoſtes, & quicunque hæreſiarchæ merio Anti-

2. Theſ. 2. Apoc. 11 & 13. Pſal. 9. & 79. Iob. 40. Daniel. 12. S. Th. 3. p. q. 8. ar. 8.

Ruper. li. 8. in Apoc.

Damas. lib. 4. De fide. c. 27. Hippo. lib. de Antich. Hieron. in c. 11. Dani. 2. Theſ. 2. Hierony in 11. cap. Daniel. Aug. li. 20. De ciui. c. 19. Faber ſtapul. in ſcolijs Dan. aſ li. 4. c. 27. Frã. Feilar. in ſchol. c. 30. lib. S. Irena. diffuſe, idẽ Ioannes Arminus. Henſemi Cliſtoneus Theo. Lindanus & Obſuſius catholici.

chriſti cenſendi ſunt. Nam Ioannes ita nos admonet: Filioli nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit: & nunc Antichriſti multi facti ſunt: vnde ſcimus quia nouiſſima hora eſt. Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Igitur quiſquis Chriſtum oppugnat, Antichriſtus eſt, præſertim nomine Chriſtiano glorians. Hos eſſe permultos Ioannes docet. Itaque nobis tanquam horam nouiſſimam eſſe computandum ipſum hoc tempus quod terimus: vt aduerſus noſtri temporis Antichriſtos vigilanter ac fortiter repugnemus, ne aut fraude capiamur aut vi ſuperemur ab hoſtibus Chriſti, tandiu enim nobis mundus manet, quandiu vita manebit, quæ profecto breuiſſima hora putanda eſt. Atque vt mundi finem Antichriſti aduentus certo indicabit, ita nos exiſtimemus finem inſtare, quandoquidem Antichriſti, hoc eſt, fidei & ſpei & charitatis inimici non ceſſant nos oppugnare. Hac cæleſti dilecti diſcipuli commonitione, cum Antichriſti aduentum, mundique terminum non anxie aut curioſe inquirere docemur, ſed quod ad nos attinet, iam putare præſentem, atque ita nos gerere vt breui hora victuros decet: tum verò in fide catholica valde confirmamur, quæ non ante mundum defiturum pronuntiat, quam ille Sceleſtiſſimus vbiq; innotuerit. Ita fit vt quicunq; nos ante acceſſerunt, quoniá res humanæ finitę nō ſunt, Antichriſti quidem prænuntij & membra pręcipua eſſe potuerint; ipſe ille Antichriſtus, quem tantopere literæ ſacræ commendant, nullo modo. Cum Nero & Arius, & Mahometes, & Lutherus, etiam ſi in vnum, eorum peruerſitas transfundatur, tamen cumulum veri illius Antichriſti multis partibus minime impleant. 1. Ioan. 2.

MVLTA DE ANTICHRISTO traditione Apoſtolica Sanctos Patres tenere, quæ contemni nullo modo debent.

Cap. IIII.

DE tentatione autem ſuprema ſcripturi, neque temerè quicquá pronunciare debemus; neque ea contra contemnere, quæ idonei teſtes confirmát. Multa enim, vt Chryſoſtomus habet, de Antichriſto vana iactantur: multa anilibus fabulis perſimilia ac non nulla illa commemorat, vt geniculationes, vt matris in ipſo ortu necem. Hæc repudiare docti facile ſolent: vulgus ab ijs nęnijs ad ſeria illa, quæ ſcriptura commendat, reuocandum: contra tetrici quidam cenſores Chryſ. in hom. ad populum Antioch.

repellendi ſunt, quibus nihil placet niſi quod vel ſenſu ſuo metiuntur, vel euidentiſſima ſcripturæ aut Eccleſiæ auctoritate cócluditur. Sanctorum verò Patrum ſententias ita auſcultant, ac ſi ſutorum, aut ſellariorum, aut laniorum & vilium huiuſmodi opificum audirent, neque reuerentur Hieronymi vel Gregorij, vel Ambroſij auctoritatem. Quæ mihi quidem quorundam, qui ſibi ſapientes videntur, arrogantia & aſpernatio ſanctorum Patrum, vix poſſum dicere, quantopere moueat ſtomachum. Cogitare prudentiſſimus quiſque debet hominem grauem nullo modo affirmare ſolere, quæ ignorat: neque ijs fidem commodare, quæ parum idoneis argumentis didicit. Hoc in Hiſtoricis ſæculi obſeruát omnes. Neque alia ratione adducimur, vt Liuio, Salluſtio, Suetonio, Plutarcho, Xenophóti credédum putemus, quam quod homines graues non niſi comperta ſibi affirmare ſoleant. Quid igitur Gregorio, Ambroſio, aut Damaſceno aut Bedæ minus auctoritatis eſt, quibus ad ſummam naturæ grauitatem, etiá Chriſtianæ religionis immenſum pondus acceſſit? Ergo quæ de Antichriſto tanti Patres aſſeuerant, ea reijcere nemo debet. Sed cum omni veneratione ſuſcipere, cum præſertim ea forma dicendi vtantur, quam niſi in re certa & ſibi ſatis nota, nullo modo adhibere ſoleant. Eſt autem impensè aduertendum quæ de hac re ſcribunt, ita plerunque ſcribere vt non tam ſuam, quàm communem ſententiá ſuorum, id eſt catholicorum ſe tradere affirment, quod in commentariis Hieronymi in Danielem, apud quem copioſa de Antichriſto prophetia eſt, quiuis notare poteſt. Vnde autem vel Sanctis Patribus vel plebi Chriſtianæ ea de Antichriſto cognita ſunt, quæ literis prodiderunt, ſine dubio tenendum eſt, multa illos ex arcana interpretatione ſcripturarum didiciſſe: multa etiam ſine ſcripto tradita ſibi ab Apoſtolis, Eccleſiam conſeruaſſe. Teſtis eſt Irenæus Martyr, qui locū obſcuriſſimum Apocalypſis tractans de numero nominis Antichriſti, ab ijs ſe ea accepiſſe confirmat, qui Ioannis faciem viderunt. Neque enim (inquit) ante multum temporis viſus eſt, ſed penè ſub noſtro ſæculo ad finem Domitiani Imperij. Nam de Antichriſto, ſi quis aduertat, tam multus eſt apud antiquiſſimos Patres ſermo vt meritò de manu in manum veniſſe videatur. Quia enim res erat tum arcana tum inuidioſa externis hominibus, potius verbo traditam quam ſcripto Apoſtoli reliquerunt. Id quod non obſcurè indicant epiſtolæ eorum. Ita Paulus ad Theſſalonicenſes. Non retinetis, quod cum adhuc eſſem apud vos, hęc dicebam vobis? & nunc quid detineat, ſcitis vt reueletur in ſuo tempore: ita Ioánes: ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit. Ita Iudas Apoſtolus: vos autem cariſſimi memores eſtote verborum, quæ prędicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dicebant vobis, quoniam in nouiſſimis temporibus venient illuſores

Irena. libr. 5. aduerſus. hære. c. 30.

2. ad Theſ. 2.

1. Ioan. 2.

Iud. 1.

ſores & cætera. Ita denique Princeps Apoſtolorum: vt memores ſitis eorum, quæ prædixi verborum à Sanctis Prophetis & Apoſtolorum veſtrorum, præceptorum Domini & Saluatoris, hoc primum ſcientes, quod venient in nouiſſimis diebus in deceptione illuſores. Quæ omnia ſi quis expendat, facilè intelliget de nouiſſimis temporibus plura multo Apoſtolos verbo tradidiſſe, quam ſcripto: vnde ea omnia haurire potuerunt Paſtores Eccleſiæ, quæ de Antichriſto literis commendarunt. 2. Petr. 3.

ANTICHRISTVM SE VERVM MESSIAM mentiturum & eo nomine à Iudæis recipiendum. Cap. V.

IGITVR Antichriſtum nouiſſimo tempore venturum, in Chriſtum atque eius Eccleſiam ſuper omnes mortales qui vnquam fuerunt peſſimè deſæuiturum, tandem Chriſti maieſtate perimendũ diuina ſcriptura tradit, & fides catholicæ Eccleſię tenet. Quo autem ordine & modo hæc gerenda ſint, quantum cæleſtis auctoritas nobis ſignificare dignata eſt, cum Dei omnipotentis auxilio, ad Chriſti noſtri gloriam explicare conabimur. Antichriſti vocabulum ſolus Ioannes habet in ſuis canonicis: rem omnis propemodum ſcriptura ſonat. Proprie verò hominem Chriſto oppoſitum atque æmulum intelligimus. Nam quo peculiari nomine ille nequam appellandus ſit, quanquam ex numero nominis eius, quod eſſe ſexcenta ſexaginta ſex, cuius myſterium Ioannes in Apocalypſi plurimi facit, multi multa ſcripſerunt, in primiſque Irenæus cuius veſtigia ſequuti cæteri, in compluribus nominibus numerum illum iuxta charácteres Græcos deprehenderunt: quidam ad Latinas etiã notas, vt in ijs Martinus Luter eſſe oſtenderent audacius tranſtulerunt; tamen neque certi quicquam tenemus, neque vero id magnopere refert. Myſterium autem illud, quale ſit, qui à Spiritu ſancto didicerit, docere poterit; certè vt prædictus Martyr opportunè admonet, Spiritus ſanctus, donec fiat, celatum voluit, cum factũ fuerit, tunc aduertere non erit difficilè, vim literarum in numerando tenenti. Fortaſſis etiam cum eo numero dierum, quem Daniel ponit, rationem aliquam habet numerus nominis Antichriſti, quem Ioannes commendat. Beatus dicitur qui peruenerit ad numerum dierum mille trecentorum triginta quinque, cuius numeri dimidium eſt numerus beſtiæ, ideſt ſexcenti ſexaginta ſex, vno tantum cum dimidio dempto. Sed miſſa ænigmatum diuinatione illud eſt certum, ob id Antichriſtum dici, quod ſe Chri-

1. Ioan. 2. 1. Ioan. 4. 2. Ioan. 1. Apoc c. 13. Irenæ. lib. 5. c. 30. Ricar. Arethas Ruper. in Apoc. Thomas Dan. 12. Apoc. 13.

ſtum verũ,hoc eſt Meſſiam in lege promiſſum prædicaturus ſit: noſtrum vero Chriſtum impoſtorem & ſeductorem calumniaturus. Quamobrem Iudæos primum ad ſe allecturum,& eorum legem obſeruaturum, quin etiam de eorum ſtirpe futurum,conſtanter ſancti Patres affirmant. Etenim Iudæorum populum & nomine & legis ceremonijs conſeruatis vſque ad vltima tempora permanſurum nõ abſurde interpretantur graues autores ex illis Domini verbis. *Mat.24.* Amen dico vobis quia non præteribit generatio hæc donec omnia hæc fiãt. Re enim vera mirabile eſt genus hominum vbique diſſipatum, omnibus infeſtum & vile, nullo duce,nulla potentia fretum, manſiſſe tamen, neque eſſe abolitum: quod clariſſimis & potentiſſimis populis accidit, vt ne memoriã quidem extet poſteritatis illorum. Itaque facile eſt agnoſcere cæleſti quadam prouidentia factum, vt Eccleſia ipſos ſuos inimicos teſtes haberet diuinæ veritatis: vt etiam in finem reſeruarentur alij in vitam,cum Iſrael ſaluus fiet poſt plenitudinem gentium; *Rom.11.* alij in iudicium recepturi Antichriſtum, qui Chriſtum repudiauerunt. Hoc ipſe Dominus illis exprobrauit, cum dixit: *Ioan.5.* Ego veni in nomine Patris mei,& non accepiſtis me: ſi alius venerit in nomine ſuo illum accipietis: quem locũ de Antichriſto à Iudæis recipiendo intelligi debere, conſentienter affirmant Irenæus, Hilarius, Auguſtinus, Damaſcenus, Ambroſius, Hieronymus. Id ipſum Apoſtolum ſignificaſſe volunt Auguſtinus,& Anſelmus cũ ſcribit Theſſalonicenſibus,loquens de Antichriſto & eius ſignis mẽdacibus,eo quod charitatem veritatis nõ receperunt,vt ſalui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes,qui non crediderunt veritati,ſed conſenſerunt iniquitati: Itaque ex his teſtimonijs Chriſti & Pauli docent Sancti Patres,Iudæos Antichriſtũ ſequuturos vt verũ Meſſiam, imo vt Deum. Propterea & Sabbati atq; legis obſeruationem inducturum ſcribit Gregorius Papa: Ambroſius circumciſum,aut ex circumciſione venturum vt Iudæis fiduciæ ſit. Idem quoq; aliàs ſcribit quod & Hieronymus habet,ex tribu Dan prodire Antichriſtũ,idq; ſignificatũ à Patriarcha,illis verbis: Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi,vt cadat aſcenſor eius retro: ſalutare tuum expectabo Domine: colubrum vocat quod fallacia lubricus,ceraſtẽ, ideſt, cornutum ſerpentem,quod cornibus poteſtatis armetur. Dolo enim & vi certabit: vngulas autem equi mordebit,cum prædicatorum qui Chriſtum populis ferunt,veſtigia perſequetur, quo tempore ſolum Dei erit expectandum auxilium,cum humana omnia defecerint. Ex Dan proditurum Antichriſtum alio etiã teſtimonio confirmat Beatus Irenæus ex Hieremia: A Dan auditus eſt fremitus equorum eius à voce hinnituum pugnatorum eius commota eſt omnis terra: ob id etiã vult

Irene.lib. 5. c. 25. Hilar. lib. De Patris & filij vnitate. Aug. tract. in Pſal.105. Damaſc. lib. 4. c.27. Ambroſ. in 2. Theſ.2. Hieron. ad Algaſ.q.11. Aug. epiſt.80. Anſel. 2.Theſ.2. Greg. lib. 11. Reg.c.3. Ambroſ ſuper 2.Theſ.2. Hierony. in q. ſuper Geneſ. Amb.li. De bene dict. Patriarch.c. 7. Et in Pſal.40. Gen.49. Iren.li.5.c.30 Hier.8.

vult in Apocalypſi inter tribus ab Agno ſignatas tribum Dan non nominari: ob id etiam Dan caſtrametari ſolitum aiunt ad Septentrionem, à quo omne malum pandatur. Sed in tanta confuſione tribuũ, obliterata penè omni genealogiæ antiquæ propagine, nõ erit facile obſeruare an ex iſta tribu Dan veniat ille peſtifer: neque multum id refert ad cognoſcendam perfidi impietatem. Illud modo maneat, quod ſecundum ſcripturas & Patrum traditionem eſt certum. Antichriſtum Iudæos Chriſti inimicos conciliaturum, ſeque promiſſum lege Meſſiam mentiturum, atque ob eam rem Iudaicas obſeruationes orbi inuecturum. Neq; tamen Chriſtianas penitus abolebit, vt Papa Gregorius tradit, ſed quod fecit prænuncius illius Mahometes, ex vtraq; lege legẽ ſuã ille cõflabit: ac fortaſſis & ipſe Chriſtiano baptiſmate tinctus erit, vt iniquitate maiore cumuletur, qui Apoſtata peſſimus, ſiue, vt Auguſtinus legit, refuga ab Apoſtolo nominatur. Verum hoc habetur incertum.

Apoc.7. Num.2. Hiere.1. Greg.lib. epiſt. 11.c.3. Aug.li.20.De ciuitat.c.19.

QVID DE EDVCATIONE ET IGNOBILITATE & Regno Antichriſti Patres tradant. Cap. VI.

NEque illa multo certiora, de Patria, de natalibus, de educatione Antichriſti. Probabiliter tamen accipi poſſunt. Quidam enim ſcribunt in Babylone naſciturũ, quod videtur innuere Hieronymus, cum dicit de Babylone venturum. Quod ſi Babylonem ſpiritualiter intelligimus, perſpicuum eſt Patriam illi nullam aliam, quam Babylonem fore, hoc eſt, ſocietatem impiorum. Sanctorum enim, quæ ſurſum eſt Hieruſalem mater eſt. Babylonis autem ruinam & Iſaias & Ioannes annunciant, cum diem Iudicij vltimum veniſſe clamitãt. Ioãnes verò Damaſcenus grauis ſine dubio auctor & magnus Theologus, aſſeuerat ex fornicatione naſciturũ (vnde fortaſſis fabulæ vulgari de ſanctimonialis & monachi concubitu locus aliquis factus eſt) & ſuſcipiet, inquit, omnem operationem Satanæ, non quod illi Diabolus hypoſtaticè vniatur, vt Deus homini in Chriſto, ſed quod illum totum imbuat, ſeque, quantum homo capere poteſt, transfundat in hominem, vt ab ipſis ſuis exordijs totus à Diabolo poſſideatur. Educabitur autem occultè, inquit, & repente inſurget, & eleuabit ſe & regnabit, & in exordio regni ſui ſimulabit bonitatem, cum vero fuerit factus dominator, perſequetur Eccleſiam Dei. Hæc Damaſcenus, quæ ſatis per ſe quidem credibilia, à tanto viro non inaniter aſſeri exiſtimare debemus. Futurum autem Regem Antichriſtum, Daniel manifeſtiſſime docet,

In opus. De Antichr. in.9. 10. Aug. Hiero. in 11. caput. Daniel. Gal.4. Iſaia.13. Apoc.14. Damaſ. lib.4. De fide ortho. c.27.

eundemque regnum non à maioribus, neque vllo nobilitatis iure
accepturum, ſed vili genere natum inuaſurum artibus peſsimis, ita
Daniel.11. enim legimus apud illum. Et ſtabit in loco eius deſpectus, & non tri
buetur ei honor regius, & veniet clam, & obtinebit regnum in frau-
dulentia. Hunc locum cum omnibus conſequentibus vſque ad finē
capitis duodecimi, de Antichriſto & nouiſsimis temporibus prophe
Hier. in Dan. tari, quidquid Porphyrius obganniat, noſtrorum, ideſt, catholicorū
eſſe ſententiam Hieronymus teſtatur. Idcircò alio quoque loco An-
Dan.7.&8. tichriſtum vocat Daniel cornu paruulum, quod tamen cornua ma-
gna contriuerit, quòd ex tenuiſsimis atque ignominioſis initiis ad
ſummam orbis terrarum potentiam euaſerit. Prorſus ordine contra-
rio Chriſto noſtro: qui genere quidem illuſtri & regio fuit, ſed re-
Prou.8. gnum mundi etiam oblatum auerſatus eſt, cum eſſet tamen Rex Re-
gum, per cuius ſapientiam Reges regnant & legum conditores iuſta
decernunt.

TRES ANNOS ET DIMIDIVM DVRATVRAM *tyrannidem Antichriſti. Cap. VII.*

TEMPVS autem Regni Antichriſti, ſcriptura euidenter oſten-
dit, cum Daniel de illo ſcribat. Alius conſurget poſt eos, & ipſe
Dan.7. erit potentior prioribus, & tres Reges humiliabit. Et ſermones con-
tra excelſum loquetur, & ſanctos altiſſimi conteret: & putabit quod
poſſit mutare tempora & leges: & tradentur in manu eius vſque ad
tempus & tempora & dimidium temporis. Hoc rurſus apud eundē
Dan. 12. Prophetam Angelus magno interpoſito iureiurando confirmat. Cū
eleuaſſet, inquit, dextram & ſiniſtram ſuam in cælum, & iuraſſet per
viuentem in æternum, quia in tempus & tempora, & dimidium tem
Hier. in Dan. c.12. poris. Adnotauit verò Hieronymus tempus pro anno in ſcriptura
vſurpari, præſertim apud hunc Prophetam. qui Regi Nabuchodono-
ſor prædixit, quod ſeptem tempora mutarentur in eo, quod poſtea
Dan. 4. de annis ſeptem ipſe explicat. Tempora autem vt cum eodem Hiero
Aug. libr. 20. nymo Auguſtinus pariter monuit, duali non plurali numero poſita
de ciuit. c. 23. ſunt: nam eam differentiam Græcis eſſe conſtat: De Hebræis ipſe tra-
dit. Itaque regnaturum Antichriſtum conſtat annos tres & dimidiū.
Dan. 12. Quòd Propheta Daniel numero dierum euidentius expreſſit. A tem-
pore, inquit, cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit
abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta, qui con-
ficiunt annos tres & ſemis, pauculis diebus amplius. Tantundem &
Apoc. 12. Ioannes in ſua Apocalypſi habet: vbi ſcribit mulierem illam, qua ſi-
gnifi-

gnificari Eccleſiam notiſſimum eſt, in deſerto ali per tempus & tempora, & dimidium temporis, propterea quod toto tempore ſæuæ illius perſecutionis, Sancti viri & fideles, vrbium frequentia deſerta ad vltimas ſolitudines fugient, quemadmodum Patres tradunt, & ipſe Chriſtus faciendum monuit, cum de ea tempeſtate loquens: Cum videritis, ait, abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta ſtantem in loco Sancto (qui legit intelligat.) Tunc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes, & qui in tecto non deſcendat tollere aliquid de domo ſua, & qui in agro non reuertatur tollere tunicam ſuam. Quæ quamuis myſticos ſenſus habeant pulcherrimos, quos Patres explicant, tamen ad literam ſignificant ea procella detonante, opus eſſe fuga concita, atque expedita, omnium fortunarum iactura facta, vt conſulatur ſaluti. Hoc ipſum etiam dixerat Ioannes (repetit enim vt Auguſtinus monuit eadem myſteria verbis aliis perquam frequenter) cum ſcripſit: Mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi paſcat eam diebus mille ducentis ſexaginta. Totidem dies prophetaturos duos illos admirabiles teſtes, quos Antichriſto ſeſe oppoſituros refert, in eadem Apocalypſi legimus, nempè dies mille ducentos ſexaginta. Quam rem vt altius impreſſam teneret memoria populi Chriſtiani, etiam computatione menſium explicandam putauit Spiritus ſanctus. Nam ciuitatem calcandam menſibus quadraginta duobus ibidem legimus. Neque dubitamus Sanctam ciuitatem, quorum ſunt ciues & domeſtici Dei, ſerui Chriſti, Eccleſiam catholicam, quæ eſt domus Dei, vrbs fidelis, ciuitas ſancta. Habet autem non nihil dubitationis, cum Daniel dies deſignauerit mille ducentos nonaginta, cur Ioannes ex eo numero detrahat triginta. Et tamen tempus & tempora, & dimidium temporis ponat, quemadmodum ille. Sed Daniel tempus computauit ex quo ablatum eſt iuge ſacrificium, & poſita deſolatio abominationis. Ioannes verò ſolum illud, quo in ſolitudine mulier ſerpentem fugiens diuinitus nutrita eſt. Itaque poſſumus intelligere ab eo tempore, quo poſita eſt abominatio, vſque dùm mulier in ſolitudine collocata eſt, mẽſem interceſſiſſe partim fugiendo, partim fugam parando, aut etiam rei notitiam accipiendo. Vtcunque hoc ſit, certum eſt ſummam eandem confici annorum trium, & dimidij paulo plus minus: quod nullo modo impedit, quin tempus & tempora & dimidium temporis computentur. Siue enim poſt annos tres menſes effluant quinque & dimidium, ſiue ſex & dimidium, veriſſimè vtrunque tres, ſeſqui annos numeramus.

Matth. 24.

Aug. lib. 20. de ciuit. c. 17.

Apoc. 12.

Apoc. 11.

Apoc. 11.

MAGNA BELLA GESTVRVM, ANTEQVAM orbe victo totum ad Eccleſiæ perſecutionem ſe conuertat. Cap. VIII.

EX his Regnum Antichriſti tres annos cum dimidio duraturum, liquido conſtat. Vtrum autem id temporis, ex quo primò regnare cœperit, computandum ſit, an potius, ex quo deuicto orbe terrarum, & ſibi ſubiugato, tota atrocitate in Eccleſiæ catholicæ fidem arma conuertat, non ſatis conſtat. Etenim vtroque modo terram illam furiam belligeraturam, in Reges & Reſpublicas, vt externum imperium orbis obtineat: in ſanctos & fideles viros, vt Chriſti Euangelio abiecto ſe vnum colant, nemo dubitare poteſt, qui ſacras literas, vel tenuiter legerit. Et quamuis vtrumque bellum in corpora & animas ſimul geſturus ſit, tamen & rationi, & ijs quæ à Daniele dicuntur, cõſentaneum eſt, prius bella humana, deinde diuina geſturum, id eſt, in Deum tunc totis viribus deſæuiturum, cum potentiam ſuam tot victorijs orbis terrarum confirmatam viderit. Quare certum propemodum mihi eſt, annos tres & dimidium non ab initio Regni Antichriſti numerandos, ſed ab obtento iam ſupremo orbis terrarum dominatu, quemadmodum etiam cenſet Rupertus. Scimus enim hanc beſtiam nulla Regni à maioribus accepta hæreditate, ex modicis ſanè primordiis, pugnando & vaſtando ad ſummam illam potentiam euaſuram. Scimus ex eodem Propheta Daniele quamuis proſpera plæraque habiturum, interdum tamen etiam aduerſam experturum fortunam: quod & Ioannes innuit cum dicit: Vnum de capitibus huius beſtiæ quaſi occiſum in mortem, ſed mox plagam eſſe curatam. Et venient, inquit, ſuper eum Trieres, & Romani, & percutietur, & reuertetur. Scimus plurima illum prelia commiſſurum cum Regibus Auſtri & cum Ægypto & Arabia, & varia fortuna, tandem omnium potiturum. Hæc verò omnia intra breue trium annorum, aut quattuor tempus, geri non poſſunt: ſed quid moramur? Ipſa ſcriptura manifeſtè ſe aperit, ſi quis aſpiciat. Vbi enim commemorata ſunt longo ſermone prælia quæ dixi, & alia complura, ſubijcit diuinus Propheta: Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent ſanctuarium fortitudinis & auferent iuge ſacrificium, & dabũt abominationem in deſolationem. Atqui ex hoc tempore computandos eſſe annos tres cum dimidio, & dies mille trecentos nonaginta, apertiſſimè docet in alio loco Daniel. Ergo cum tempus Regni Antichriſti tribus annis & dimidio definitur, intelligẽdum eſt, cum iam cõfirmato imperio ad Chriſti cul-

Ruper. lib. 8. in Apocalyp.

Daniel. 11.

Apoc. 13.

Dan. 11.

Dan. 11.

Dan. 12.

ſi cultum & fidem funditus euertendam, omnia ſua conſilia, cogitationes que conuertet. Atque hoc eſt illud alterum bellum, quod Ioannes teſte, datum eſt illi facere in Sanctos. De hoc Daniel dicit; Veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes eſſe cœperunt vſque ad tempus illud. De hoc Saluator teſtatur: Erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo neque fiet. De hoc Ioannes ſcribit, quod datum eſt beſtiæ bellum facere cum ſanctis, & vincere illos. Horroris & formidinis diuina verba ſunt plena. Quis enim ad tantam terribilitatem non expaueſcat? Quis tam duro tempori præripi ſe non deprecetur? Sed Dei miſericordia benigne rebus humanis conſuluit, quod tyrannidem illam non amplius quam tres annos cum dimidio prorogauit. Niſi enim breuiati fuiſſent dies illi non fieret ſalua omnis caro: ſed propter electos breuiabuntur. Idcirco toties ac tantopere ſpiritus ſanctus tempora ſæuientis Antichriſti definit, computatione temporum, menſium expreſſione, dierum etiam enumeratione, vt ſpem ſuam poſſit populus Chriſtianus ſuſtentare, dum breui eam omnem tempeſtatem finiendam cæleſti ſibi auctoritate perſuadet.

Apoc. 13. *Dan. 12.* *Matth. 24.* *Apoc. 13.* *Mat. 24.*

DE IMPERIO ANTICHRISTI, OMNIUM QUAE vnquam fuerunt, ampliſſimo. *Cap. IX.*

De temporali autē regno Antichriſti, quod opulentiſſimū atque potentiſſimum omnium, quæ vnquam fuere, futurum ſit, de uictis magnis regibus, vaſtatis vrbibus nobiliſſimis, direptiſq; infinitis opibus, copioſe docet liber Danielis: Brachia, inquit, pugnātis expugnabuntur à facie eius, & cōterentur. & mox: Et abūdantes & vberes vrbes ingredietur, & faciet quæ non fecerūt Patres eius, & Patres Patrū eius: rapinas & prædā & diuitias eorū diſſipabit. Et infra. Et reuertetur in terrā ſuā cū opibus multis. Nā quod ad culmē dominatus totius orbis ſit peruenturus, & Romani imperij vires omnes occupaturus, manifeſte in eodē libro legimus ſic, Beſtia quarta, regnū quartū erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuerſam terrā, & conculabit, & cōminuet eā. Hæc de Romano Imperio, Chaldæum, Perſicum & Græcū longe ſuperante dicta nemo ambigit. Ilico autē de Antichriſti tēpore & regno: Porro cornua decē ipſius regni, decem reges erunt: & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus: & tres reges humiliabit. Quem locum tractās S. Hieronymus refutata Porphyrij peruerſa expoſitione ſic ſcribit: Ergo dicamus quod omnes doctores Eccleſiaſtici tradiderunt: in cō-

Daniel. 11. *Dan. 7.* *Hierony. in 7. Dan.*

ſummatine Mundi quando Regnū deſtruendū eſt Romanorū, decē
futuros Reges, qui orbem Romanum inter ſe diuidant, & vndeci-
mum ſurrecturum eſſe Regem paruulum, qui tres Reges de decem
Regibus ſuperaturus ſit, id eſt Ægyptiorum Regem & Africæ, &
Æthiopiæ, ſicut in conſequentibus manifeſtius dicemus. Quibus in-
terfectis etiam ſeptem alij Reges victori colla ſummittent. Et ecce,
ait, oculi quaſi oculi hominis erant in cornu iſto. Ne eum putemus
iuxta quorundam opinionem, vel diabolum eſſe, vel Dæmonem, ſed
vnum de hominibus: in quo totus Sathanas habitaturus ſit corpora-
liter. Hęc Hieronymus. Cuius ſententia omnium ſcriptorum Eccle-
Hip. lib. de Antichriſto. ſiaſticorum, ſi ipſe non fallit, ſentētia eſt. Hyppolitus ſanè atque Ire-
næus quorum commentarios videmus, certiſſimam cenſent: in qua
Irenæ. lib. 5 c. 26. profectò nullo modo tanta poſſet eſſe conſenſio, præſertim de re ob-
ſcuriſſima, & ab hominū notitia remotiſſima, niſi qui reuelauit Pro-
phetæ myſterium, etiam aperire ſenſum ſuorum, vt intelligerēt ſcri-
pturas, dignatus fuiſſet. Itaque ex traditione Apoſtolica ſcriptores
Eccleſiaſticos hæc de futuris Antichriſti temporibus tanto conſenſu
Apoc. 13. docuiſſe credendum eſt. Mirificè etiam conſentit cum hac viſione
Danielis, viſio illa Ioannis, qua refert beſtiam de mari aſcendentem
Daniel. 7. habentem cornua decem, & ſuper ea diademata decem, ſeptem au-
tem capita & ſuper his nomina blaſphemiæ. De mari aſcendentem,
vel de abyſſo (vt aliàs dixerat) vidiſſe ſe dicit: Sicut Daniel beſtias il-
las quattuor de mari magno aſcendentes vidit: Regna videlicet de
mundi huius proccelloſa mutabilitate erumpentia. Quanquam nihil
vetat etiam planius Antichriſtum mare enauigantem, & Imperium
Romanum aggredientem accipere. Nam abyſſus & mare idem eſt.
Decem autem cornua etiam à Daniele nominantur, & explicantur
decem Reges ſiue Regna in quæ diuiſum erit Imperium Romanū,
Septem autem capita, ob id quod tres Reges ipſe conteret: cæteri au-
tem ſub eo regnare intelliguntur, illius legibus ſubditi, atque ideo &
ipſi in Deum blaſphemabunt, vt ſeſe beſtiæ coniungant. Caput au-
tem ipſius vnum veluti occiſum in mortem illud fortaſſis eſt, quod
Dan. 11. Daniel quoque ſcribit de Antichriſto. Et venient ſuper eum Trieres,
& Romani, & percutietur & reuertetur, & indignabitur. Quod au-
tem ſanata ſit plaga eius, etiam illic adiungitur, & reuertetur, & co-
gitabit aduerſus eos qui dereliquerunt teſtamentū Sanctuarij, (quia
etiam barbaros & Mahumetanos, atq; hęreticos cæſurus eſt.) Et bra-
chia ex eo ſtabunt &c. Quanta verò futura ſit Antichriſti magnitudo
Apoc. 13. & violentia, ſubdit Ioānes. Et beſtia quā vidi ſimilis erat pardo, ob ve
locitatem, & pedes eius pedes vrſi: ob rapacitatē, & os ſicut os leonis,
propter maieſtatē & tyrannidē. Et admirata eſt, inquit, vniuerſa terra
poſt beſtiam, & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ?

& quis

& quis poterit pugnare cum beſtia? Quæ de ipſa Antichriſti perſona prophetata eſſe, quãuis nihil vetet de tota impiorũ vniuerſitate intelligi, auctores optimi tradunt, Thomas, Ricardus de Sancto Victore, Gregorius magnus, atque Ambroſius: Et ipſe Irenæus à diſcipulis Ioannis edoctus. Mouet verò nõnullos illud de cornibus decem, per quæ decem Reges intelligi ipſe Spiritus ſanctus expreſſit. Qui nam hi Reges ſint, & vbi & quando? Nam quod quidam decem Reges eos interpretati ſunt qui in Imperio Romano perſecutionem Eccleſiæ commouerunt ſatis ab Auguſtino refellitur, multoque apertius ab ipſo Propheta Daniele. Si enim cornu illud paruulum, quod de medio aliorum ortum eſt (per quod ſignificatur Antichriſtum ex ipſo orbe Romano futurum) tria contriuiſſe de cornibus, hoc eſt, tres Reges vaſtaſſe narratur; quomodo Diocletianus aut Decius aut Seuerus, aut alius quiſquam illorum ab Antichriſto contritus ſit, explicari minimè poteſt. Supereſt, vt intelligamus Romanum Imperium olim ab vno Imperatore adminiſtratum, tempore labente in plura eſſe Regna diſſectum. Et cum Antichriſtus venerit, decem Reges totius Imperij Romani Prouincias inter ſe diuiſas obtenturos: Quod S. Hieronymus ex maiorum concordi ſententia prodidit. Verum S. Auguſtinus, quanquam non vult apertè contradicere, hæret tamen, & multum de iſtorum Regum numero ambigit. Itaque ſcribit in libris de Ciuitate Dei. Vereri me ſanè fateor ne in decẽ Regibus, quos tanquam decem homines videtur inuenturus Antichriſtus, fortè fallamur, atque ita ille inopinatus adueniat, non exiſtentibus tot Regibus in orbe Romano. Quid enim ſi numero iſto denario vniuerſitas Regum ſignificata eſt, poſt quos ille venturus eſt? Quam interpretandi rationem Auguſtini libenter amplectitur Beatus Gregorius ſubtiliter & copioſè diſſerens, ideo Antichriſtum vndecimum dici, quod numerus vndecimus propriè ad malum peccatumque ſignificandũ pertineat. Verum hæc myſtica Patrum expoſitio: ita cum pietate ſuſcipienda eſt, vt maneat tamen ſuus hiſtoricæ veritati locus. Nam quod Auguſtinus vereri potuit, non eſſe tot Reges futuros in orbe Romano, quòd ad ſuam ætatem tantummodo diſtinctio Orientis & Occidentis à Cæſaribus facta eſſet, nos certè vereri nullo modo debemus, qui hoc ipſo die vel ipſos decem, vel non multo pauciores, aut plures Reges (qui Regij nominis Maieſtate digni ſint) manifeſtè cernamus. Nam ſi veteris Imperij Romani amplitudinem recordemur, occurret facilè Italia, Gallia, Germania, Hiſpania, Britannia, Africa, Græcia, Aegyptus, Arabia, Aſia vtraque, compluresque aliæ Prouinciæ in varios Principes deriuatæ, vt non ſit difficilè cogitare vnius imperij decem ſectiones fore. Quamuis verò Romana potentia videatur abolita & penitus extincta, non aliud tamen à Propheta

Thom. in 13. Apoc.
Ricar. ibidem
Gre. 33. Mor. cap. 26.
Amb ſup. Pſa. 45. & 2. Theſ. 2. & ſuper Apoc. c. 13 ſi eius eſt opus illud.
Irena. libr. 5. c. 28.
Aug. lib. 18 de ciui. c. 52.
Dan. 7.
Ita Hippol. de conſum. ſæcul. & Irenaus. li. 5. c. 25.
Aug. de ciuit. lib. 20. c. 23.
Greg. 32. mor. c. 12.
Dan. 7.

regnum, ſupra quartum futurum, niſi regnum Sanctorum, quod erit cœleſte & æternum, prædicitur, propterea quod nulla Monarchia in totum Romanum Imperium ſucceſſit, quemadmodũ in quatuor illis, quas beſtiarũ nominibus deſignauit. Neque ipſum Romanum nomen exſtinctum eſt, neque Roma deſijt eſſe orbis caput: & lingua ipſa Romana, & leges reliquo orbi veluti imperant, vt magis gentes reliquæ Romano Imperio ſeſe inſeruerint, quam illud exciderit. Quod ſi quis morem Prophetæ Danielis obſeruet, inueniet

Dan. 7. planè illius viſiones non allegoricos ſed hiſtoricos ſenſus habere, quemadmodum ab ipſo etiam Propheta aut ab Angelo enarrantur. Itaque decem cornua & cornu paruulum ortum è medio eorũ, quod tria de reliquis contriuit, nihil aliud accipere poſſumus, quam quod Hieronymus iuxta veterum ſententiam nobis expoſuit. Et reuera quamquam eſt allegorica omnis interpretatio vt facilior ita à mẽdacio tutior, tamen in ijs quæ magna vi ſpiritus ſignificat, hiſtoricus ſenſus multo habet amplius & dignitatis & gloriæ. Atque ita videmus à Matthæo alijſque Euangeliſtis ad hiſtoricum ſenſum omnia veteris teſtamẽti teſtimonia recitari, quæ niſi facta cerneremus facile in allegoricas expoſitiones declinaremus. Quanquam non nihil me quoque hæſitantem facit quod pro certo Sanctus ille Pater affirmat, Tres illos Reges ab Antichriſto opprimendos, fore Aegypti,

Aug. 20 de ciu. c. 30. Æthiopiæ, atque Africæ Reges quod ſcriptura non explicat. Sed horum perfecta intelligentia vt Auguſtinus ſapienter dixit, rerum magis ipſarum experientia comparabitur. Illud eſt certum, imperium illius, terræ finibus terminandũ, vt legimus: Data eſt illi poteſtas in

Apoc. 13. omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem. Quicquid ergo terrarum repertum eſt, illius imperio cedet. Ac de temporali Regno Antichriſti hactenus.

DE SVPERBIA ANTICHRISTI, QVA SE ET Meſſiam & Deum habendum, atque adorandum exhibebit. Cap. X.

DE Spirituali & diuino ab illo affectato & quæſito, deinceps dicendũ eſt. Neque enim contentus erit totius terrarum orbis

Plato in 2. li. de legibus. imperio: ſed ipſi cęlo ſcęleſtia arma etiam inferet; & omnipotẽtem Deum prouocabit, ac ſeſe illius hoſtem palam profitebitur. Sapienter magnus quidam Philoſophus dixit, non eſſe humanam naturam totius orbi imperij capacem, quod rem tantam ferre non poſſit. Itaque

que frequenter in ſacris profaniſque hiſtorijs legimus, homines etiã
modeſtos, fortunæ proſperioris aura elatos & dominandi gloria ca- *Iſai.14.*
ptos, humána deſijſſe ſapere atq; ad diuina aſpiraſſe, quod de Rege *Ezech. 28.*
Babylonis Eſaias, de Rege Tyri Ezechiel, de Antiocho, Machabæorũ, *1 Mach. 9.* *2. Paralip. 26*
de Ozia Regũ Iuda narrat hiſtoria. Ita nunc Antichriſtus, imo nõ ita
ſed vt pater ipſius Diabolus vſq; ad foliũ Dei ſe erexit, & reliqua om-
nia parui faciens, vni ſe Deo oppoſuit, ſedẽ ſuã ſuper aſtra omnia in
ipſo diuinitatis culmine collocare conatus eſt: ſic huius germana
proles pronihilo ducens homines viciſſe ipsũ Deũ aggredietur, glo-
riamq; diuinã vt ad ſe transferat, in eo omnẽ operã, curam, cogitatio-
nemque defiget. Itaque & rex orbis haberi volet, & ſe verum Chri-
ſtũ, mundi ſeruatorem prædicabit: Chriſtum noſtrũ nihil aliud quã
impoſtorem fuiſſe, quæ de Chriſti miraculis, regno, morte, reſurre-
ctione, & aſcenſione in cœlos ſunt à Prophetis prædicta, in ſeſe vno
omnia certiſſimè implenda. Quare & mortuum ſe & à mortuis reſur-
gentem ſimulabit, & ad aſcendendum in cœlum ipſum Sanctũ oli-
ueti montem, vnde Chriſtus noſter aſcendiſſe narratur, ſuperbiſſimè
eliget, poſt totidem annos à confirmato regno, quot Chriſtus præ-
dicauit. Hæc ſi noua cuiquam videntur & friuola, ſciat magnæ au- *Greg. li. 10 ep.*
toritatis viros pro certis tradere, Gregorium Papam, Anſelmum, *c. 3.*
Ricardum de ſancto Victore, Thomam Aquinatem, atque etiam *Anſel. ſuper. 2*
Hieronymum, imo vero Danielem, cuius ille interpretem agit. *Theſ. 2.*
Tunc Iudæi, in quos perueniet ira Dei in finem, credent mendacio, *Ricar. ... li. 4.*
quia veritatem reiecerunt. Tunc de illo prædicabunt multi, quod *in Apoc. p. 2. c.* *4.*
Saluator monuit: Ecce hic chriſtus: Ecce illic: Ecce in deſerto: Ecce *Tho. in ca. 13.*
in penetralibus. Neque vero hac tanta Meſſiæ gloria contentus erit; *Apo.*
ſed ſe & Regem & Chriſtum, & Deum demum haberi, prædica- *Hierony. in c.*
rique contendet, cuius ſuperbiam omnibus modis incredibilem, *11. Danielis.*
ſanctæ ſcripturæ fides certam facit. De hoc Paulus Apoſtolus *1. Theſſ. 2.*
ſcribit: Qui aduerſatur & extollitur, ſupra omne quod dicitur *2. Theſ. 2.*
Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens *Matth. 24.*
ſe tanquam ſit Deus. Adorandum ſe omnibus exibebit in tem- *2. Theſ. 2.*
plo, vt Deus quiſpiam cœleſtis: Chriſti verò adorationem &
Dei religionem non feret: ſe vnum pro Chriſto & Deo colen-
dum oſtentans. De hoc in Apocalypſi Ioannes: Et aperuit os ſuum *Apoc. 13.*
in blaſphemias in Deum, blaſphemare nomen eius, & tabernacu-
lum eius, & eos qui in cœlo inhabitant. Et adorauerunt eam om-
nes qui habitant terram, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro
vitæ. Neque Eccleſiæ ergo neque Sanctis, atque Angelis, neque ipſi
Deo parcet furor beſtiæ. De hoc Daniel. Sermones contra excelſum *Dan. 7.*
loquetur, & ſanctos Altiſſimi conteret, & putabit quod poſſit muta-
re tempora & leges: Et in alio loco. Et faciet iuxta voluntatem *Dan. 11.*
ſuam

ſuam Rex, & eleuabitur & magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica & dirigetur, donec compleatur iracundia, perpetrata quippè eſt definitio, & Deum Patrum ſuorum non reputabit, & cętera.

DE QVODAM INSANISSIMAE SVPERBIAE exemplo, digreſſio. Cap. XI.

MIHI verò hæc identidé cogitanti, vehementer ſubit humanæ infelicitatis profundum admirari. Quis enim talia niſi ab homine penitus inſano, immò ne ab inſano quidé, dici perpetrariq; poſſe credat? Et tamen ſunt veriſſima, & ſerio ab homine mortali meditanda atq; agenda. Nulla re capitur humana més neq; facilius, neq; potentius quā ſuperbia. Nulla vis eſt veneni, nulla meri copioſi, nulla febris phreneticæ, quæ ſic ſtatum mentis euertat, nulla medicatiſſima potio ita in furorem rapit, vt animo ſemel humano imbibita ſuperbia. Et quæ per furorem ſuperbiæ loquimur, cogitamus, agimus, ea ſani humilitate admiramur, atque erubeſcimus. Vbi enim humilitas ibi ſapientia. Vbi ſuperbia ibi protinus contumelia. Quo minus vero miremur Antichriſti tantam elationem, referam cuiuſdam eius
Prou. 11. certi diſcipuli, eodem morbo, ideſt ſuperbiæ laborantis, non fictam fabulam. Fuit in hoc ipſo Peruenſi Regno vir magni pro illo tempore æſtimatus, doctus Theologus, ac Theologiæ profeſſor, idemque catholicus & pius diu habitus, ac penè tunc huius orbis oraculum. Is familiaritate mulierculę cuiuſpiam, quæ ſe edoceri ab Angelo magna quędam myſteria iactabat, quæque extra ſe interdum rapiebatur, aut rapi ſimulabat, veluti altera olim Philumena, aut Maximilla Montani, ita deuinctus eſt, vt illam de ſummis Theologiæ quæſtionibus ſæpè conſuleret. In omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam & Deo valde charam prædicaret, ſatis alioqui ſordidam & perexiguo ſenſu præditam, niſi ad inſtruenda mendacia: igitur ſiue à Diabolo corriperetur (quod facilius eſt credere) cum eiuſmodi extaſim pateretur, ſiue callidè eam fabulam ſimularet, quod nonnulli viri prudentes exiſtimarūt, ille Theologus, quod à mulier-cula magna & mira de ſe audiret, ac multo grandiora futura conciperet, libenter ei ſe diſcipulum addixit, cuius patrem ſpiritualem agebat. Quid multa? eo abductus eſt homo vt miracula facere tentaret, & fieri ſibi perſuaderet. Cum miraculi veſtigium ne tenue quidem extaret. Ob hæc & quod propoſitiones aliquot ab illa Propheti ſſa accepiſſet à ſenſu Catholicæ Eccleſiæ alienas, à Sanctiſſimæ Inquiſitionis

tionis iudicibus toto hoc regno. ſtupente comprehenſus eſt: ibi per quinquennium ferè auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus eſt, homo omnium ſuperbiſſimus & inſaniſſimus. Cum enim Angelum ſibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet diſceret, ac deinde ſumma Dei ipſius familiaritate, & immediato colloquio ſe potitum pertinaciſſimè aſſereret, in eas nugas delatus eſt, quas niſi ab homine prorſus mentis emotę, dici nullo modo quiſquam ſibi perſuadeat. Erat verò ille tam integro ſenſu, quod ad cerebrum attinet, vt mihi integrior non ſit. Itaque & ſeriò affirmabat ſe & Regem futurum, & Pontificem ſummum, Sede Apoſtolica ad hæc regna tranſlata: conceſſam quoque ſibi ſanctitatem ſuper omnes Angelos, & choros cæleſtes, atque Apoſtolos omnes, quin etiã oblatam ipſi à Deo vnionem hypoſtaticam, ſed ab ipſo non eſſe admiſſam. Datum quoque ſe redemptorem orbis, quo ad efficaciam, vt ille loquebatur, quòd Chriſtus ſolum quoad ſufficientiam fuiſſet. Omnem ſtatum Eccleſiaſticũ abrogandum: Leges verò aliàs ſe editurum faciles, & apertas, ſecundum quas cælibatus clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur, confeſſionis neceſſitas excluderetur. Hæc atque alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attonitos, quod homo talia ſentiens non inſaniret. Denique diu euolutis geſtis illius, & pluſquã centum & decem propoſitionibus hæreticis, aut à ſana Eccleſiæ doctrina alienis condemnatis, iuſſi ſumus, vt habet de more ſacrum illud tribunal, cum homine diſputare, ſi fortè ad mentem & fidem reuocare poſſemus. Conuenimus autem cũ ipſis iudicibus, & Epiſcopo Quitenſi tres alij. Eo introductus homo ea libertate & facundia perditiſſimam ſuã cauſam defendit, vt ego in hodiernum diem etiam ſtupeam, eo adigi poſſe mentis humanę ſuperbiam. Profeſſus eſt doctrinam ſuam non poſſe monſtrari, niſi diuina ſcriptura, & miraculis, quod eſſet ſuperior omni humana ratione. Scripturæ autem teſtimoniis longè ſe apertius atque efficacius probaſſe, quam probauerit Paulus Ieſum Chriſtum fuiſſe verum Meſſiam. Miracula autẽ ſe perpetraſſe plurima eaque tanta, vt Chriſti reſurrectio non fuerit maius. Nam & ſe veriſſimè eſſe mortuum, & reſurrexiſſe, atq; id euidentiſſimè, aiebat ille, eſſe oſtenſum. Scripturas verò proferebat memoriter (cum nullum librum haberet, atque ipſo etiam breuiario ſpoliatus eſſet) tot & tam longas ex Prophetis, ex Apocalypſi, ex Pſalmis, ex aliis locis, vt vel memoria eſſet admirationi. Eas verò, ita ad ſua commenta adaptabat, ita allegorizabat, vt quiuis vel rideret vel fleret. Poſtremò ſi miraculis rem agere nobis placeret, ſe libẽter ea ſtatim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, vt vel nos inſanos putare videretur, vel ipſe inſanire. Nam & per reuelationem ſibi innotuiſſe iactabat Sereniſſimum Ioannem Auſtriæ bello nauali à Turca eſſe

ca eſſe

ca eſſe ſuperatum, & regnum Hiſpaniæ à Pilippo inuictiſſimo iam penè amiſſum, & Concilium Romę habitum, vt de deponēdo Gregorio, & alio ſubrogando ageretur. Quæ ideo nobis ſignificaret, vt quoniam erant nobis certis nuntijs nota, ſciremus ei non niſi diuinitus innotuiſſe. Et cum eſſent omnia vſque adeo falſa, vt amplius eſſe non poſſent, ab illo tamen aſſerebantur, vt notiſſima nobis. Denique cum nihil profeciſſemus per duos dies diſſerendo, & ad publicū ſpectaculum eſſet cum cœteris, vt in Hiſpanijs fieri ſolet, delatus, intuebatur ſemper in cœlum, ignem in inquiſitores & omnes graſſaturum cœlitus expectans, vt illi erat pollicitus Diabolus: atque ignis quidem nos nullus ex alto corripuit: illum vero & regem & pontificem, & redemptorem & nouum legiſlatorē ex imo flamma rapuit, atque redegit in cineres. Ad hæc narranda digreſſi ſumus, vt vel hoc exemplo cogitemus, quid faciat ſuperbia in homine, cum præſertim talia dicenti non defuerint diſcipuli & ſectatores: Vbi ergo erit non ficta, ſed vera regni potentia, cum magna ſignorum admiratione coniuncta, quid dubitamus hominem ſuperbiſſimum & totum à Diabolo occupatum, ad tantum impietatis faſtigium euaſurum?

QVOMODO SIT INTELLIGENdum in templo Dei ſeſſurum, & abominationem deſolationis futuram in loco ſancto.

Cap. XII.

2. Theſſ. 2. Aug. li. 20. De ciuitat. c. 19. Hilar. lib. de Synod. Greg. in ſcholijs ſuper quædam ſcripturæ loca. Amb. li. 10. in Lucam. Damaſc. lib. 4. c. 27. In opus de Antich. in 9 tomo Aug. Autor. imperfect. in Matt. hom. 49.

ERGO totius ſuperbiæ magiſter qui nec quenquam Deorum reputabit, & in ipſum omnipotentem conuitia iactabit, cū ingenti faſtu ſedebit in templo, vt Paulus dixit, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Quodnam autem illud templum ſit, cum Auguſtino multi dubitant. Vtrum ne Eccleſia Dei, an Hieroſolymitanum illud olim extructum, atque deſtructum templum? Aiunt autores non contemnendi Gregorius Nazanzenus, Ambroſius, Damaſcenus, atque alij, quod olim Iulianus Apoſtata in odium Chriſti aggreſſus eſt, id Antichriſtum perfecturum, vt templum Salomonis iterum ædificetur, atque in eo ſibi Deitatis ſolium conſtituat, vt ab omnibus adoretur colaturque vt rex orbis, vt Chriſtus Saluator hominum, vt Deus denique omnium. Nam quod quidam obijciunt, non eſſe eum locum ſanctum, aut templum Dei dicendum, cum in aduerſarij honorem extructum ſit, non admodum vrget: Templum enim ob id dici non falſo poteſt, quod ad Dei cultum dedicetur, ſiue verus ſiue

falſus

falſus ſit, vt templa Deorum æthnici dicunt. Locus autem ſanctus
idcirco à Domino appellari potuit,quod locus fuiſſet aliquando Deo *Math.24.*
omnipotenti dicatus, quem ſe ementiri vult Antichriſtus, ſed ſiue
templum illud Salomonis iterum ædificãdum ſit,quod plerique ve-
terum tradunt, ſiue non ſit, mihi Paulina verba in materiali aliquo *Hippol. de Antich.*
templo conſeſſurum illum ſceleſtum, vt diuinis honoribus afficia- *Iren.5 li.c.25*
tur, planè ſonant: quod non eſſe incredibile tum illius immenſa ſu- *Hier.q.11.ad*
perbia,tum aliorum Principis ſuperbiſſimi ſectatorũ exempla per- *Algaſiam.*
ſuadent. Nàm & Simonem Magum ſe Dei virtutem magnam vo- *Act.8.*
caſſe, & templum ac ſtatuam tanquam Deo erectam legimus, &
quoſdam ſe pro ſpiritu ſancto coli tanquam mitterentur incarnati
ad ſanctificandum mundum, olim de Montano nouimus, & *Epiph.*
non ita olim de quodam Gundiſaluo Hæreſiarcha. Parum quip- *Direct.Inquiſ.*
pe eſt ſuperbiæ, vt homines excellat, niſi Dei ipſius æmula ſit.
Siue igitur in templo Hieroſolymitano rurſus extruendo, ſiue in
templo maximo iam extructo, cum ſe exhibuerit peſtifer ille
adorandum, tunc Danielis vaticinium à Chriſto Domino recita-
tum implebitur, cum videritis abominationem deſolationis ſtan-
tem in loco ſancto. Nam quod quidam negant teſtimonium hoc ad *Matth.24.*
Antichriſtum referri poſſe,ſaltem ex prima Domini intentione, non *Sanct.132.*
rectè putant: vt enim demus Danielem de ea abominatione deſola- *Concor.Euãg.*
tionis loqui,quæ per Romanos perpetrata eſt,quando vel ſtatua Cę-
ſaris vel caput porci, vt alij narrant, in Dei opprobrium in templo
collocatum eſt,ſiue etiam quod alijs placet exercitum ipſum impio-
rum ſanctam ciuitatem circundãtem intelligamus deſolationis abo- *Aug.epiſt.80.*
minationis, vt textus Lucæ inſinuare videtur, vt denique, quod in-
genuè confitemur,tota illa enumeratio ſeptuaginta hebdomadarum
in priori Chriſti aduentu completa ſit,nõ in poſteriore iudicij (quod
quidam merito à Hieronymo atque Auguſtino olim reprehenſi, & *Hierony.in 9. Danielis.*
modo nonnulli ſapiunt) tamen ſecundum ea quæ in primo libro ſa- *Aug.epiſt.78.*
tis diſputata ſunt,nihil vetat ſpiritum ſanctum ſimul vtrumque & *& 80 ad Heſy-*
de excidio Hieroſolymitano & de conſummatione ſæculi prædixiſ- *chium.*
ſe. cum præſertim tota illa Iudaica calamitas nihil aliud fuerit, quàm
pictura quædam extremæ humanæ ruinæ, atque in eam formam à
Chriſto in eo ſermone introducta. Neque allegoricum hunc & my-
ſticum ſed planè literalem de Antichriſto ſenſum accipio, atque id-
circo ex prima Domini intentione profectum. Quod qui for-
tius quam prudentius negant, videant quomodo plurimorum
atque grauiſſimorum Patrum auctoritati ſe opponant. Etenim *2.Theſ.2.*
abominationem deſolationis à Chriſto intelligi Antichriſtum in- *Iren.l.5.cap.*
templo Dei, vt Paulus habet, pro Deo ſedentem, tradunt primum *hereſ.c.25.*
antiquiſſimus Irenæus martyr, Hippolytus martyr, & ipſe Grego- *Hipp. de conſ.*
ſęcul.

H rius

Greg. Nazan. in ſcholijs Da. Hilar. can. 25 in Matthæ. Hiero. in Matthæ. 24. Ambr. lib. 10. in Luc. Auctor imperfecti hom. 49. Damaſ. lib. 4. c. 27. Mat. 24. Hieron. ad Algaſ. q. 4. dicit nulli eſſe dubium abominationem ſtãtem in loco Sãcto iuxta literam de aduentu Antichriſti intelligi. idem q. 11. repetit ad eandem Algaſiam.

rius Nazanzenus, Hilarius, Hieronymus, Ambroſius, auctor operis imperfecti in Matthæum eruditione ſuperioribus comparandus, Ioãnes Damaſcenus, & tradunt conſtanter inferioris claſſis innumeri. Mihi verò omnium grauiſſimus auctor eſt ipſe Matthæus, qui de quo tempore loquatur ſatis ſe explicat, cum adiungit. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque fiet. Et niſi breuiati eſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro. Hæc non de Antichriſti tribulatione maxima, ſed de illa Hieroſolymitana ruina dici contendere, eſt profectò nimium contendere, & contra omnium penè Patrum ſententiam, & contra ipſam diuinorum verborum formã contendere. De illa enim tribulatione palam eſt loqui Chriſtum, de qua Daniel dixerat: Et veniet tempus, quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt: & in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Quod de Antichriſti temporibus dici manifeſtiſſimum eſt. Poſtremò abominationem deſolationis ſtatuendam per Antichriſtum ipſemet Daniel euidenter oſtendit, cum finit Prophetiam ſuam illis verbis. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. Ergo cum in vtroque loco Daniel ponat ceſſaturum ſacrificium, & abominationem deſolationis futuram, & vno priore quidem in loco de deſolatione vrbis, poſteriore de deſolatione orbis, manifeſtè loquatur, poteſt rectè immò debet
Dan. 12. ſyncerè Chriſtus intelligi vtrumque Danielis locum attigiſſe, & de
Dan. 12. vtroque ſimul expoſuiſſe, cum eſſet præſertim de vtroque ſimul ab
Dan. 9. Apoſtolis interrogatus.

DE TVRPITVDINE, ET VITIIS Antichriſti. Cap. XIII.

ATTAMEN ille tam magnus qui ſe pro Chriſto, & pro vero Deo coli exiget, vitijs erit ſordidiſſimis pluſquam dici poteſt addictus, vt omni ex parte humani generis monſtrum horribile appareat. Nam qui nullum Deorum reputabit, & in excelſum loquetur ingentia, eum eadem ſcriptura cæleſtis tradit in concupiſcentijs fœminarum futurum. Quamuis enim textus Hebraicus ambiguus ſit, vt illic tradit Hieronymus, tamen editio noſtra vulgata, quam Eccleſia approbauit, non ambiguè, ſed diſtinctè hoc habet. Eam vero libidinis, & ſcortandi turpitudinem tantam futuram in Antichriſto fideles olim acceperunt, vt ob hanc cauſam ſibi quidam perſuaſerint,

Dan. 11.

Domitium

Domitium Neronem omnium hominum vt crudeliſſimum, ſic etiã obſcæniſſimum ipſum futurum Antichriſtum. Crudelitatis autem atque inhumanitatis illius impotentiam & rabiem, quid attinet dicere, cum ſcriptura vnius beſtiæ ferociſſimæ vocabulum hanc ſæuitiã eius implere non poſſe aduertens, trium atrociſſimarum nomina poſuerit, leonem, pardum atque vrſum ſimul appellans? Parum eſt hoc niſi etiam omnium ſtultiſſimo & abſurdiſſimo vitio ſeſe addixiſſet. An eſt quicquam Idololatria, vel maius vel abſurdius vel ignominioſius, ei præſertim, qui ſe & ſapientem, & ſpiritualem, & ſanctum haberi volet? At qui ille ipſe qui omnium Deorum cultum abolebit, qui Dei veri atque omnipotentis religionem exterminabit, qui ſe vnum pro Deo adorari compellet, ille ipſe inquam, Deum quendam commenticium & adorabit & colet, & more idololatrarum ſacrificijs doniſque cumulabit. Admirandum id quidem videbitur ijs qui non audierint, & mihi cum primum ſciui prorſus admirabile fuit, in id dementiæ humanam mentem verti, vt ſimul ſe homo adorari iubeat pro Deo ſimul ipſe idolum vt Deum adoret: ſed verum eſt ſanè vtrũque. Niſi nos Daniel fallit, qui de Antichriſto apertè ita ſcribit. Et Deum Patrum ſuorum non reputabit, & erit in concupiſcentijs fœminarum, nec quemquam Deorum curabit: quia aduerſum vniuerſa conſurget. Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur: & Deum, quem ignorauerunt Patres eius colet auro & argento, & lapide pretioſo rebuſque pretioſis. Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno quem cognouit. Quis nam iſte Maozim ſit, vel quid deſignet, equidem non ſum aſſecutus. Eſſe verò commentitium Deum ab illo mundi euerſore primum inuectum, eumque externo cultu auri & argenti & gemmarum exornandum, vt idola gentium ſolent, nemo qui hæc legit non intelligit. Nam quod Theodoritus Cyrenſis interpretatur ipſummet Antichriſtum eſſe Maozim quia ſeſe adorari, & exculpi in templis iuſſurus eſt, mihi nõ admodum placet. Quorſum enim adderet ſcriptura, Deum, quem non cognouerunt Patres eius, colet? Puto verò, quemadmodum Chriſtus ita ſe Deum profeſſus eſt, vt tamen Patrem haberet Deum, atque eum filius Dei quia erat filius hominis, coleret, & maiorem quam ſe affirmaret, ita illum peſſimum Chriſti in omnibus æmulum, Patrem ſuum Diabolum, & Draconem antiquum à quo tantam acceperit poteſtatem, pro Deo adoraturum atque aliis adorandum exhibiturum. Quod fortaſſis Apocalypſis inſinuat, vbi ſcriptum legimus. Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiam. Et adorauerunt Draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? Sed mẽdacium cum ſibi minimè conſtet, quomodo defendi queat, non admodum laboro: quippè cum Antichriſtus ſi ſemel definiri debeat

Apoc. 13.

Dan. 11.

Theodor. in oratione 10. in Dan.

Apoc. 13.

nihil aliud breuius dici queat, quam vniuerſæ malitiæ monſtrum.

Hipp. De cõſ. mundi. Itaque qui idololatriam maxime exagitabit, vt Patres tradunt, is ipſe tamen idololatra famoſu erit.

DE MAGNITVDINE PERSECVTIONIS *Antichriſti, & de Gog, & Magog.* *Cap. XIIII.*

DEINCEPS de Antichriſti perſecutione dicendum eſt, quæ quanta futura ſit minime opus eſt, vt noſtra oratione demonſtremus. Ipſa ſumma veritatis ijs quæ ſupra iam poſui verbis, rei magnitudinem ita exponit, vt amplificari non poſſit amplius. Sunt vero

Matth. 24. repetenda nobis, atque altius animis omnium infigenda. Erit, inquit,

Marc. 13. tunc tribulatio magna, vel vt habet Marcus, erunt dies illi tribulationes tales quales non fuerint ab initio creaturæ, quam condidit Deus vſque nunc neque fient. Et niſi breuiaſſet Dominus dies non fuiſſet ſalua omnis caro: ſed propter electos quos elegit breuiabit dies.

Dan. 12. Hoc idem in Daniele legimus: In tempore illo conſurget Michael princeps magnus qui ſtat pro filijs populi tui, & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt, vſque ad tempus illud. Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Quos Dominus dixit electos, hos Daniel intelligit ſcriptos in libro: qui ſoli in illa tanta tentatione ſal

Iob. 18. ui erunt. De hoc Antichriſti tempore in volumine Iob legimus. In

Greg. lib. 14. mor. c. 11. die eius ſtupebunt nouiſſimi, & primos horror inuadet: quod ſanctus Papa Gregorius exponens, tantam futuram perſecutionem docet, vt ſancti illius vltimi temporis quos vocat nouiſſimos, cum Sanctis antiquis Elia & Enoch, qui auxiliares Eccleſiæ venient,

Apoc. 20. pariter acerbitatẽ temporũ perhorreſcant. Deniq; in Apocalypſi ſcriptũ eſt: Et cum conſummati fuerint mille anni, ſoluetur Satanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gẽtes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ. Gog, & Magog, & cõgregabit eos in pręliũ, quorũ numerus eſt ſicut arena maris. Et aſcẽderunt ſuper latitudinẽ terræ, & circuierunt caſtra Sanctorũ, & ciuitatem dilectam. Annos mille intelligi totum decurſum Euangelicæ legis vſq; ad finem ſœculi, notiſſimũ eſt,

Hiero. Ezec. 36. Mat. 19. neq; opus eſt Millenaniorum fabulam confutare, quod fecere copioſè veteres Patres, Hieronymus præſertim atq; Auguſtinus. Hoc ergo

Aug. li. 20. De ciuitat. c. 7. toto interiecto tẽpore ſerpens antiquus ligatus tenetur ab Angelo habente clauẽ abyſſi, Chriſto Domino, qui claudit, & nemo aperit, qui

Eſai. 22. Matth. 12. veniẽs prius alligauit fortẽ vt vaſa eius & ſpolia diriperet, plurimarũ gentium

gentium fidei colla ſubmittens, & per ſalutis viam reducens in patriã. Ligatus quidem eſt, qui non finitur quantum poteſt, & vult, nocere, ſed oportet illum in fine ſolui modico tempore, vt omnes ſuę potentiæ vires, omnes fallaciæ artes expromat: cuius poteſtas eſt talis, vt nulla ei comparetur ſuper terram, aſtutiæ altitudo tanta vt ſapientes omnes irrideat. Solutus autem Diabolus Antichriſtum ingredietur, ac per illum, vt ait Auguſtinus in ſua virtute, mirabiliter operabitur. ſolui vero Diabolum nihil eſt aliud quam poteſtati voluntatiq; ſuæ permitti, vt tantum tentet, quantum vult & poteſt. Ideò in alio loco Ioannes exclamat, væ terræ & mari quia deſcendit Diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens quod modicum tempus habet. Gentes autem Gog & Magog in prælium aduerſus ſanctos congregandas, de quibus etiam loquitur Ezechiel, non male quidam barbaros populos eoſque Septentrionales & Scythicos accipiũt, Auguſtinus tamen atque Hieronymus vniuerſitatem inimicorum Chriſti Eccleſiam oppugnantium intelligunt: quorum miniſterio Antichriſtus cruentiſſimam in Chriſti ſeruos tempeſtatem inuehet.

Iob.41. *Aug.lib.20.de ciuit.19.* *Apoc.12.* *Ezech.38.39.* *Aug.li.20.De ciui.c.11.* *Hiero.in 38. Ezech.*

DE IVGIS SACRIFICII ABLATIONE. Cap. XV.

ERIT vero perſecutionis exordium, cum abſtulerit iuge ſacrificium, & ab eo computandi ſunt anni tres cum dimidio, quo tempore furor illius ſylueſtris apri & feræ ſingularis in electam Dei Eccleſiam toto orbe graſſabitur. Recolamus ipſa Prophetica verba, quæ ter de hac re inueniuntur expreſſa ſub imagine quidem Antiochi de Antichriſto ita primum ſcribitur. Et magnificatum eſt, vſque ad fortitudinem cæli & deiecit de fortitudine, & de ſtellis & conculcauit eas, & vſque ad principem fortitudinis magnificatum eſt, & ab eo tulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius, robur autem datum eſt ei contra iuge ſacrificium propter peccata: & proſternetur veritas in terra, & faciet & proſperabitur. Hæc de Antiocho Epiphane dicta eſſe liber Machabæorum oſtendit: ſed quoniam Antichriſti perſonam egit Antiochus, vt Patres docent, eadem ipſa in vltima Eccleſiæ perſecutione & melius complebuntur & plenius: qua de re latè diſſerit Gregorius Papa: in alio rurſus loco eiuſdẽ Prophetæ legimus. Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent ſanctuarium fortitudinis, & auferent iuge ſacrificium, & dabunt abominationem in deſolationem.

Sic.Rupert.lib. 8.in Apoc. *Dan.8.* *lib.1.Mach. c.1.* *Cypri. de exhort. ad mar.* *Theo.or.10.in Dan.* *Greg.lib.32. mor.c.12.* *Dan.11.*

De-

Dan. 12. Demum in fine prophetiæ Danielis de eadem re apertius. Eligentur, & dealbabuntur & quaſi ignis probabuntur multi, & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hinc perſpicuè diſcimus, confirmato iam Regno ſuo & totius orbis Imperio variis prælijs quæſito, Antichriſtum diuinitatis æmulum templi ſedem ſibi pro palatio decreturum, vbi ſe populis adorandum præbeat: omnem verò Dei cultum protinus aboliturum, tanquam ipſi ſoli is honos deferri debeat. Iuge autem ſacrificium nihil aliud melius ac verius intelligitur, quam incruenta altaris hoſtia, quod eſt vnicum perpetuúque Chriſtiani populi ſacrificium, in quo offertur nomini Dei per
Mal. 1. vniuerſum terrarum orbem oblatio munda, & immolatur victima incruenta, memoriale paſſionis Agni, atque eius pro nobis effuſi ſanguinis, ſempiternum. Hoc tam magnum Eccleſiæ bonum, hoc fidelium ſingulare ſolatium, hoc Chriſti militum robur. Hoc fidei myſterium, hoc inexpugnabile charitatis præſidium, hoc vitæ cæleſtis alimentum, & ſalutis perennem fontem nobis tollet inimicus. Et tanquam in præcipuum Chriſtiani populi monimentum ſuas omnes ſtatim cogitationes machinaſque conuertet. Et ſeueritatem Dei expoſcentibus peccatis noſtris, aduerſus firmiſſimam religionis arcem permittetur tantum roboris aduerſario, vt obtineat, & polluat ac proijciat, atque cum ſummo ludibrio exterminet Sācta ſanctorum. Heu miſerum genus hominum, quorum ſcelera tantam Dei iram in ſe prouocant. Sublata Euchariſtia noſtra, reliqua omnia quæ ſunt huius aut ornamenta aut miniſteria, funditus interibunt. Templa atq; altaria euertentur, ſacræ veſtes, & vaſa profanis vſibus inſordeſcent. Sacerdotum, & Pontificum, & miniſtrorum ordines extrema ignominia afficientur. Pœnitentiæ, baptiſmi, ſacramentorum omnium ſummus contēptus & perturbatio. Quicquid infame, quicquid execrandum in ſigna diuina deſignari poterit, ſummum decus & laus miniſtrorum impudentium. Qualis futurus ſit ſtatus Eccleſiaſtici ordinis extremo illo tempore, nullo melius modo intelligi poſſe arbitror, quam propoſita ante oculos hac imagine & præludio Antichriſti, quod noſtra ætas tulit; qui Germanias & Britannias viderunt, & rabiem ſectariorum experti ſunt, hi optimè cogitare poterunt, quæ erunt illa, quorum prælibatio quædam hæc ſit. Quare dubitare non expedit Antichriſti tempora inſtare cuius prænuntios & anteſignanos videmus aduerſus Dei iuge ſacrificium fortiſſimè belligerari. Vt enim initio naſcentis Eccleſiæ feruoris in Spiritu ſancto & charitatis fuit, illa frequens & quotidiana ſuperſubſtantialis panis communicatio, quæ fideles & inter ſe coniunctiſſimos & hoſti formidabi-

les

les efficiebant, ita in fine ſæculi refrigeſcente charitate multorum, pec catis id noſtris exigentibus, auferetur ſalutare conuiuium, quo ſubla to quid ſupereſt, niſi vt oſſa mētis areſcant, vt habent diuina eloquia, & corruant homines, ac ſuis iniquitatibus contabeſcant? quod in ijs regionibus non ſine gemitu cernimus fieri, vbi Antichriſti quodam præſagio diuinę Euchariſtiæ vſus vel refrixit valde vel prorſus interijt. Vnde omnis Eccleſiaſtici ordinis ſplendor & decus exolitum ac ſepultum iacet, vt lamentari libeat egreſſum eſſe à virgine filia Syonis omnem eius decorem priſtinum, ſacerdotes eius gementes, portas deſtructas, altaria deſerta, ipſas ſacras atque olim frequentiſsimo populo plenas ædes, vacuas mœrere, quod non ſint qui veniant ad Agni ſolennitatem. Verum hæc aliàs. Illud modo dicendum reſtat fal li eos qui putant ſacrificium iuge quod ab Antichriſto auferendum eſt, eſſe idem cum illa hoſtia & ſacrificio, quod in dimidio hebdomadis ceſſaturum Daniel in alio loco prædicit. Nanque vbi de Chriſto occiſo vaticinatur, & de euerſione populi iniqui atque ingrati, ſacrificiorum legalium & Iudaicorum abolitionem ſimul annuntiat; quod contigit in dimidio vltimæ hebdomadis, ideſt ſeptuageſimæ, Chriſto vero ſacrificio in cruce æterno Patri oblato, cum & velum templi ſciſſum eſt medium à Summo vſque deorſum, ſignificante Spiritu ſancto iam propalatam eſſe Sanctorum viam, & ipſo ſummo noſtro Pontifice exclamante: Conſummatum eſt. Tunc omnis ille priſcus ritus euanuit, neque aliud deinceps fuit, quam carnes emortuæ, quæ nihil haberent ſanctius in templo oblatæ quam in macello iugalatæ. Quod Paulus ad Hebræos copioſè diſſeris oſtendēs Chriſtum ſemel oblatum ſatis fuiſſe ad multorum exhaurienda peccata: hoſtias verò vitulinas, aut hircinas hactenus eſſe introductas, donec æternorum bonorum Pontifex per ſanguinem ſuum ſalutem nobis pararet: Ergo tunc in dimidio illius hebdomadis poſt annos tres cum dimidio à manifeſtatione, & prædicatione Chriſti ceſſauit hoſtia & ſacrificium legale. At in fine temporum non vmbratile veteris teſtamenti, ſed verum, & noui, ac ſempiterni teſtamenti ſacrificium ab impijs auferetur. Vide verò admirabilem diuinæ ſcripturæ circumſpectionem: vbi de noſtro ſacrificio, id eſt Euchariſtia agitur, vocat iuge ſacrificium, & dicit auferendum opera impiorū, vt tum ſacrificij Chriſtianorum maieſtatem, tum illud violantium ſcelus demonſtret. At vbi de veteri ſacrificio, hoc eſt, Iudæorum ſermo eſt, non vocatur iuge ſacrificium, ſed ſimpliciter hoſtia & ſacrificium, neque violenter auferendum, ſed potius defecturum. Et in dimidio hebdomadis, inquit, deficiet hoſtia & ſacrificium: verè enim defecit cuius omnis vis & ſignificatio exhibita ipſa veritate emarcuit.

Pſal. 101. Ezech. 4. Thren. 1. Dan. 9. Heb. 9. Ioan. 19. Heb. c. 8. 9. & 10. Sic Hiero. in Dan. Augu. epi. 78. & 80. Cornel. in Cſ. cor. c. 122. Dan. 12. Dan. 9.

ſummatíne Mundi quando Regnū deſtruendū eſt Romanorū, decē futuros Reges, qui orbem Romanum inter ſe diuidant, & vndecimum ſurrecturum eſſe Regem paruulum, qui tres Reges de decem Regibus ſuperaturus ſit, id eſt Ægyptiorum Regem & Africæ, & Æthiopiæ, ſicut in conſequentibus manifeſtius dicemus. Quibus interfectis etiam ſeptem alij Reges victori colla ſummittent. Et ecce, ait, oculi quaſi oculi hominis erant in cornu iſto. Ne eum putemus iuxta quorundam opinionem, vel diabolum eſſe, vel Dæmonem, ſed vnum de hominibus: in quo totus Sathanas habitaturus ſit corporaliter. Hęc Hieronymus. Cuius ſententia omnium ſcriptorum Eccleſiaſticorum, ſi ipſe non fallit, ſentētia eſt. Hyppolitus ſanè atque Irenæus quorum commentarios videmus, certiſſimam cenſent: in qua profectò nullo modo tanta poſſet eſſe conſenſio, præſertim de re obſcuriſſima, & ab hominū notitia remotiſſima, niſi qui reuelauit Prophetæ myſterium, etiam aperire ſenſum ſuorum, vt intelligerēt ſcripturas, dignatus fuiſſet. Itaque ex traditione Apoſtolica ſcriptores Eccleſiaſticos hæc de futuris Antichriſti temporibus tanto conſenſu docuiſſe credendum eſt. Mirificè etiam conſentit cum hac viſione Danielis, viſio illa Ioannis, qua refert beſtiam de mari aſcendentem habentem cornua decem, & ſuper ea diademata decem, ſeptem autem capita & ſuper his nomina blaſphemiæ. De mari aſcendentem, vel de abyſſo (vt aliàs dixerat) vidiſſe ſe dicit; Sicut Daniel beſtias illas quattuor de mari magno aſcendentes vidit: Regna videlicet de mundi huius procelloſa mutabilitate erumpentia. Quanquam nihil vetat etiam planius Antichriſtum mare enauigantem, & Imperium Romanum aggredientem accipere. Nam abyſſus & mare idem eſt. Decem autem cornua etiam à Daniele nominantur, & explicantur decem Reges ſiue Regna in quæ diuiſum erit Imperium Romanū, Septem autem capita, ob id quod tres Reges ipſe conteret: cæteri autem ſub eo regnare intelliguntur, illius legibus ſubditi, atque ideo & ipſi in Deum blaſphemabunt, vt ſeſe beſtiæ coniungant. Caput autem ipſius vnum veluti occiſum in mortem illud fortaſſis eſt, quod Daniel quoque ſcribit de Antichriſto. Et venient ſuper eum Trieres, & Romani, & percutietur & reuertetur, & indignabitur. Quod autem ſanata ſit plaga eius, etiam illic adiungitur, & reuertetur, & cogitabit aduerſus eos qui dereliquerunt teſtamentū Sanctuarij, (quia etiam barbaros & Mahumetanos, atq; hereticos cæſurus eſt.) Et brachia ex eo ſtabunt &c. Quanta verò futura ſit Antichriſti magnitudo & violentia, ſubdit Ioānes. Et beſtia quā vidi ſimilis erat pardo, ob velocitatem, & pedes eius pedes vrſi: ob rapacitatē, & os ſicut os leonis, propter maieſtatē & tyrannidē. Et admirata eſt, inquit, vniuerſa terra poſt beſtiam, & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? & quis

Hip. lib. de Antichriſto. *Irenæ. lib. 5. c. 26.* *Apoc. 13.* *Daniel. 7.* *Dan. 11.* *Apoc. 13.*

& quis poterit pugnare cum beſtia? Quæ de ipſa Antichriſti perſona
prophetata eſſe, quāuis nihil vetet de tota impiorū vniuerſitate intel
ligi, auctores optimi tradunt, Thomas, Ricardus de Sancto Victore,
Gregorius magnus, atque Ambroſius: Et ipſe Irenæus à diſcipulis
Ioannis edoctus. Mouet verò nōnullos illud de cornibus decem, per
quæ decem Reges intelligi ipſe Spiritus ſanctus expreſſit. Qui nam
hi Reges ſint, & vbi & quando? Nam quod quidam decem Reges
eos interpretati ſunt qui in Imperio Romano perſecutionem Eccle-
ſiæ commouerunt ſatis ab Auguſtino refellitur, multoque apertius
ab ipſo Propheta Daniele. Si enim cornu illud paruulum, quod de
medio aliorum ortum eſt (per quod ſignificatur Antichriſtum ex ip-
ſo orbe Romano futurum) tria contriuiſſe de cornibus, hoc eſt, tres
Reges vaſtaſſe narratur; quomodo Diocletianus aut Decius aut Seue-
rus, aut alius quiſquam illorum ab Antichriſto contritus ſit, explica-
ri minimè poteſt. Supereſt, vt intelligamus Romanum Imperium
olim ab vno Imperatore adminiſtratum, tempore labente in plura
eſſe Regna diſſectum. Et cum Antichriſtus venerit, decem Reges to-
tius Imperij Romani Prouincias inter ſe diuiſas obtenturos: Quod
S. Hieronymus ex maiorum concordi ſententia prodidit. Verum S.
Auguſtinus, quanquam non vult apertè contradicere, hæret tamen,
& multum de iſtorum Regum numero ambigit. Itaque ſcribit in li-
bris de Ciuitate Dei. Vereri me ſanè fateor ne in decē Regibus, quos
tanquam decem homines videtur inuenturus Antichriſtus, fortè fal-
lamur, atque ita ille inopinatus adueniat, non exiſtentibus tot Regi-
bus in orbe Romano. Quid enim ſi numero iſto denario vniuerſitas
Regum ſignificata eſt, poſt quos ille venturus eſt? Quam interpretan-
di rationem Auguſtini libenter amplectitur Beatus Gregorius ſubti-
liter & copioſè diſſerens, ideo Antichriſtum vndecimum dici, quod
numerus vndecimus propriè ad malum peccatumque ſignificandū
pertineat. Verum hæc myſtica Patrum expoſitio: ita cum pietate ſu-
ſcipienda eſt, vt maneat tamen ſuus hiſtoricæ veritati locus. Nam
quod Auguſtinus vereri potuit, non eſſe tot Reges futuros in orbe
Romano, quòd ad ſuam ætatem tantummodo diſtinctio Orientis &
Occidentis à Cæſaribus facta eſſet, nos certè vereri nullò modo de-
bemus, qui hoc ipſo die vel ipſos decem, vel non multo pauciores,
aut plures Reges (qui Regij nominis Maieſtate digni ſint) manifeſtè
cernamus. Nam ſi veteris Imperij Romani amplitudinem recorde-
mur, occurret facilè Italia, Gallia, Germania, Hiſpania, Britannia,
Africa, Græcia, Aegyptus, Arabia, Aſia vtraque, complureſque aliæ
Prouinciæ in varios Principes deriuatæ, vt non ſit difficilè cogitare
vnius imperij decem ſectiones fore. Quamuis verò Romana poten-
tia videatur abolita & penitus extincta, non aliud tamen à Propheta
regnum

Thom. in 13. Apoc.
Ricar. ibidem
Gre. 33. Mor. cap. 26.
Amb ſup. Pſa. 41. & 2. Theſ. 2. & ſuper Apoc. c. 13 ſi eius eſt opus illud.
Irena. libr. 5. c. 28.
Aug. lib. 18 de ciui. c. 52.
Dan. 7.
Ita Hippol. de conſum. ſæcul. & Irenæus. li. 5. c. 25.
Aug. de ciuit. lib. 20. c. 23.
Greg. 32. mor. c. 18.
Dan. 7.

regnum, ſupra quartum futurum, niſi regnum Sanctorum, quod erit cœleſte & æternum, prædicitur, propterea quod nulla Monarchia in totum Romanum Imperium ſucceſſit, quemadmodũ in quatuor illis, quas beſtiarũ nominibus deſignauit. Neque ipſum Romanum nomen exſtinctum eſt, neque Roma deſijt eſſe orbis caput: & lingua ipſa Romana, & leges reliquo orbi veluti imperant, vt magis gentes reliquæ Romano Imperio ſeſe inſeruerint, quam illud exciderit. Quod ſi quis morem Prophetæ Danielis obſeruet, inueniet

Dan. 7. planè illius viſiones non allegoricos ſed hiſtoricos ſenſus habere, quemadmodum ab ipſo etiam Propheta aut ab Angelo enarrantur. Itaque decem cornua & cornu paruulum ortum è medio eorũ, quod tria de reliquis contriuit, nihil aliud accipere poſſumus, quam quod Hieronymus iuxta veterum ſententiam nobis expoſuit. Et reuera quamquam eſt allegorica omnis interpretatio vt facilior ita à mẽdacio tutior, tamen in ijs quæ magna vi ſpiritus ſignificat, hiſtoricus ſenſus multo habet amplius & dignitatis & gloriæ. Atque ita videmus à Matthæo alijſque Euangeliſtis ad hiſtoricum ſenſum omnia veteris teſtamẽti teſtimonia recitari, quæ niſi facta cerneremus facile in allegoricas expoſitiones declinaremus. Quanquam non nihil me quoque hæſitantem facit quod pro certo Sanctus ille Pater affirmat, Tres illos Reges ab Antichriſto opprimendos, fore Aegypti,

Aug. 20. de ciu. c. 30. Æthiopiæ, atque Africæ Reges quod ſcriptura non explicat. Sed horum perfecta intelligentia vt Auguſtinus ſapienter dixit, rerum magis ipſarum experientia comparabitur. Illud eſt certum, imperium illius, terræ finibus terminandũ, vt legimus: Data eſt illi poteſtas in

Apoc. 13. omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem. Quicquid ergo terrarum repertum eſt, illius imperio cedet. Ac de temporali Regno Antichriſti hactenus.

DE SVPERBIA ANTICHRISTI, QVA SE ET Meſſiam & Deum habendum, atque adorandum exhibebit. Cap. X.

DE Spirituali & diuino ab illo affectato & quæſito, deinceps dicendũ eſt. Neque enim contentus erit totius terrarum orbis

Plato in 2. li. de legibus. imperio: ſed ipſi cęlo cœleſtia arma etiam inferet; & omnipotẽtem Deum prouocabit, ac ſeſe illius hoſtem palam profitebitur. Sapienter magnus quidam Philoſophus dixit, non eſſe humanam naturam totius orbi imperij capacem, quod rem tantam ferre non poſſit Itaque

que frequenter in ſacris profaniſque hiſtorijs legimus, homines etiã
modeſtos, fortunæ proſperioris aura elatos & dominandi gloria ca- *Iſai.14.*
ptos, humána deſijſſe ſapere atq; ad diuina aſpiraſſe, quod de Rege *Ezech. 28.*
Babylonis Eſaias, de Rege Tyri Ezechiel, de Antiocho, Machabæorũ, *2 Macb.9.*
de Ozia Regũ Iuda narrat hiſtoria. Ita nunc Antichriſtus, imo nõ ita *2.Paralip.26*
ſed vt pater ipſius Diabolus vſq; ad ſoliũ Dei ſe erexit, & reliqua om-
nia parui faciens, vni ſe Deo oppoſuit, ſedẽ ſuã ſuper aſtra omnia in
ipſo diuinitatis culmine collocare conatus eſt: ſic huius germana
proles pronihilo ducens homines viciſſe ipsũ Deũ aggredietur, glo-
riamq; diuinã vt ad ſe transferat, in eo omnẽ operã, curam, cogitatio-
nemque defiget. Itaque & rex orbis haberi volet, & ſe verum Chri-
ſtũ, mundi ſeruatorem prædicabit: Chriſtum noſtrũ nihil aliud quã
impoſtorem fuiſſe, quæ de Chriſti miraculis, regno, morte, reſurre-
ctione, & aſcenſione in cœlos ſunt à Prophetis prædicta, in ſeſe vno
omnia certiſſimè implenda. Quare & mortuum ſe & à mortuis reſur
gentem ſimulabit, & ad aſcendendum in cœlum ipſum Sanctũ oli-
ueti montem, vnde Chriſtus noſter aſcendiſſe narratur, ſuperbiſſimè
eliget, poſt totidem annos à confirmato regno, quot Chriſtus præ-
dicauit. Hæc ſi noua cuiquam videntur & friuola, ſciat magnæ au- *Greg.li.10 ep.*
toritatis viros pro certis tradere, Gregorium Papam, Anſelmum, *c.3.*
Ricardum de ſancto Victore, Thomam Aquinatem, atque etiam *Anſel.ſuper.2*
Hieronymum, imo vero Danielem, cuius ille interpretem agit. *Theſ. 2.*
Tunc Iudæi, in quos perueniet ira Dei in finem, credent mendacio, *Ricar. in li.4.*
quia veritatem reiecerunt. Tunc de illo prædicabunt multi, quod *in Apoc.p.2.c.4.*
Saluator monuit: Ecce hic chriſtus: Ecce illic: Ecce in deſerto: Ecce *Tho.in ca.13.*
in penetralibus. Neque vero hac tanta Meſſiæ gloria contentus erit: *Apo.*
ſed ſe & Regem & Chriſtum, & Deum demum haberi, prædica- *Hierony.in c.*
rique contendet, cuius ſuperbiam omnibus modis incredibilem, *11.Danielis.*
ſanctæ ſcripturæ fides certam facit. De hoc Paulus Apoſtolus *1.Theſſ.2.*
ſcribit: Qui aduerſatur & extollitur, ſupra omne quod dicitur *2.Theſ.2.*
Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens *Matth.24.*
ſe tanquam ſit Deus. Adorandum ſe omnibus exibebit in tem- *2.Theſ.2.*
plo, vt Deus quiſpiam cœleſtis: Chriſti verò adorationem &
Dei religionem non feret: ſe vnum pro Chriſto & Deo colen-
dum oſtentans. De hoc in Apocalypſi Ioannes: Et aperuit os ſuum *Apoc.13.*
in blaſphemias in Deum, blaſphemare nomen eius, & tabernacu-
lum eius, & eos qui in cœlo inhabitant. Et adorauerunt eam om-
nes qui habitant terram, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro
vitæ. Neque Eccleſiæ ergo neque Sanctis, atque Angelis, neque ipſi
Deo parcet furor beſtiæ. De hoc Daniel: Sermones contra excelſum *Dan. 7.*
loquetur, & ſanctos Altiſſimi conteret, & putabit quod poſſit muta-
re tempora & leges: Et in alio loco. Et faciet iuxta voluntatem *Dan. 11.*

ſuam Rex, & eleuabitur & magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica & dirigetur, donec compleatur iracundia, perpetrata quippè eſt definitio, & Deum Patrum ſuorum non reputabit, & cętera.

DE QVODAM INSANISSIMAE SVPERBIAE exemplo, digreſſio. Cap. XI.

MIHI verò hæc identidē cogitanti, vehementer ſubit humanæ infelicitatis profundum admirari. Quis enim talia niſi ab homine penitus inſano, immò ne ab inſano quidē, dici perpetrariq; poſſe credat? Et tamen ſunt veriſſima, & ſerio ab homine mortali meditanda atq; agenda. Nulla re capitur humana mēs neq; facilius, neq; potentius quā ſuperbia. Nulla vis eſt veneni, nulla meri copioſi, nulla febris phreneticæ, quæ ſic ſtatum mentis euertat, nulla medicatiſſima potio ita in furorem rapit, vt animo ſemel humano imbibita ſuperbia. Et quæ per furorem ſuperbiæ loquimur, cogitamus, agimus, ea ſani humilitate admiramur, atque erubeſcimus. Vbi enim humilitas ibi ſapientia. Vbi ſuperbia ibi protinus contumelia. Quo minus vero miremur Antichriſti tantam elationem, referam cuiuſdam eius
Prou. 11. certi diſcipuli, eodem morbo, ideſt ſuperbiæ laborantis, non fictam fabulam. Fuit in hoc ipſo Peruenſi Regno vir magni pro illo tempore æſtimatus, doctus Theologus, ac Theologiæ profeſſor, idemque catholicus & pius diu habitus, ac penè tunc huius orbis oraculum. Is familiaritate mulierculę cuiuſpiam, quæ ſe edoceri ab Angelo magna quędam myſteria iactabat, quæque extra ſe interdum rapiebatur, aut rapi ſimulabat, veluti altera olim Philumena, aut Maximilla Montani, ita deuinctus eſt, vt illam de ſummis Theologiæ quæſtionibus ſæpè conſuleret. In omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam & Deo valde charam prædicaret, ſatis alioqui ſordidam & perexiguo ſenſu præditam, niſi ad inſtruenda mendacia: igitur ſiue à Diabolo corriperetur (quod facilius eſt credere) cum eiuſmodi extaſim pateretur, ſiue callidè eam fabulam ſimularet, quod nonnulli viri prudentes exiſtimarūt, ille Theologus, quod à muliercula magna & mira de ſe audiret, ac multo grandiora futura conciperet, libenter ei ſe diſcipulum addixit, cuius patrem ſpiritualem agebat. Quid multa? eò abductus eſt homo vt miracula facere tentaret, & fieri ſibi perſuaderet. Cum miraculi veſtigium ne tenue quidem extaret. Ob hæc & quod propoſitiones aliquot ab illa Propheteſſa accepiſſet à ſenſu Catholicæ Eccleſiæ alienas, à Sanctiſſimæ Inquiſitionis

tionis iudicibus toto hoc regno ſtupente comprehenſus eſt: ibi per quinquennium ferè auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus eſt, homo omnium ſuperbiſſimus & inſaniſſimus. Cum enim Angelum ſibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet diſceret, ac deinde ſumma Dei ipſius familiaritate, & immediato colloquio ſe potitum pertinaciſſimè aſſereret, in eas nugas delatus eſt, quas niſi ab homine prorſus mentis emotę, dici nullo modo quiſquam ſibi perſuadeat. Erat verò ille tam integro ſenſu, quod ad cerebrum attinet, vt mihi integrior non ſit. Itaque & ſeriò affirmabat ſe & Regem futurum, & Pontificem ſummum, Sede Apoſtolica ad hæc regna translata: conceſſam quoque ſibi ſanctitatem ſuper omnes Angelos, & choros cæleſtes, atque Apoſtolos omnes, quin etiã oblatam ipſi à Deo vnionem hypoſtaticam, ſed ab ipſo non eſſe admiſſam. Datum quoque ſe redemptorem orbis, quo ad efficaciam, vt ille loquebatur, quòd Chriſtus ſolum quoad ſufficientiam fuiſſet. Omnem ſtatum Eccleſiaſticũ abrogandum: Leges verò aliàs ſe editurum faciles, & apertas, ſecundum quas cælibatus clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur, confeſſionis neceſſitas excluderetur. Hæc atque alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attonitos, quod homo talia ſentiens non inſaniret. Denique diu euolutis geſtis illius, & pluſquã centum & decem propoſitionibus hæreticis, aut à ſana Eccleſiæ doctrina alienis condemnatis, iuſſi ſumus, vt habet de more ſacrum illud tribunal, cum homine diſputare, ſi fortè ad mentem & fidem reuocare poſſemus. Conuenimus autem cũ ipſis iudicibus, & Epiſcopo Quitenſi tres alij. Eo introductus homo ea libertate & facundia perditiſſimam ſuã cauſam defendit, vt ego in hodiernum diem etiam ſtupeam, eo adigi poſſe mentis humanę ſuperbiam. Profeſſus eſt doctrinam ſuam non poſſe monſtrari, niſi diuina ſcriptura, & miraculis, quod eſſet ſuperior omni humana ratione. Scripturæ autem teſtimoniis longè ſe apertius atque efficacius probaſſe, quam probauerit Paulus Ieſum Chriſtum fuiſſe verum Meſſiam. Miracula autẽ ſe perpetraſſe plurima eaque tanta, vt Chriſti reſurrectio non fuerit maius. Nam & ſe veriſſimè eſſe mortuum, & reſurrexiſſe, atq; id euidentiſſimè, aiebat ille, eſſe oſtenſum. Scripturas verò proferebat memoriter (cum nullum librum haberet, atque ipſo etiam breuiario ſpoliatus eſſet) tot & tam longas ex Prophetis, ex Apocalypſi, ex Pſalmis, ex aliis locis, vt vel memoria eſſet admirationi. Eas verò, ita ad ſua commenta adaptabat, ita allegorizabat, vt quiuis vel rideret vel fleret. Poſtremò ſi miraculis rem agere nobis placeret, ſe libẽter e veſtigio exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, vt vel nos inſanos putare videretur, vel ipſe inſanire. Nam & per reuelationem ſibi innotuiſſe iactabat Sereniſsimum Ioannem Auſtriæ bello nauali à Turca eſſe

ca eſſe ſuperatum, & regnum Hiſpaniæ à Pilippo inuictiſſimo iam penè amiſſum, & Concilium Romę habitum, vt de deponẽdo Gregorio, & alio ſubrogando ageretur. Quæ ideo nobis ſignificaret, vt, quoniam erant nobis certis nuntijs nota, ſciremus ei non niſi diuinitus innotuiſſe. Et cum eſſent omnia vſque adeo falſa, vt amplius eſſe non poſſent, ab illo tamen aſſerebantur, vt notiſſima nobis. Denique cum nihil profeciſſemus per duos dies differendo, & ad publicũ ſpectaculum eſſet cum cœteris, vt in Hiſpanijs fieri ſolet, delatus, intuebatur ſemper in cœlum, ignem in inquiſitores & omnes graſſatorum cœlitus expectans, vt illi erat pollicitus Diabolus: atque ignis quidem nos nullus ex alto corripuit: illum verò & regem & pontificem, & redemptorem & nouum legiſlatorẽ ex imo flamma rapuit, atque redegit in cineres. Ad hæc narranda digreſſi ſumus, vt vel hoc exemplo cogitemus, quid faciat ſuperbia in homine, cum præſertim talia dicenti non defuerint diſcipuli & ſectatores: Vbi ergo erit non ficta, ſed vera regni potentia, cum magna ſignorum admiratione coniuncta, quid dubitamus hominem ſuperbiſſimum & totum à Diabolo occupatum, ad tantum impietatis faſtigium euaſurum?

QVOMODO SIT INTELLIGENdum in templo Dei ſeſſurum, & abominationem deſolationis futuram in loco ſancto. Cap. XII.

2. Theſſ. 2. Aug. li. 20. De ciuitat. c. 19. Hilar. lib. de Synod. Greg. in ſcholijs ſuper quędam ſcriptura loca. Amb. li. 10. in Lucam. Damaſc. lib. 4. c. 27. In opus de Antich. in 9. tomo Aug. Autor imperfect. in Matt. hom. 49.

ERGO totius ſuperbiæ magiſter qui nec quenquam Deorum reputabit, & in ipſum omnipotentem conuitia iactabit, cũ ingenti faſtu ſedebit in templo, vt Paulus dixit, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Quodnam autem illud templum ſit, cum Auguſtino multi dubitant. Vtrum ne Eccleſia Dei, an Hieroſolymitanum illud olim extructum, atque deſtructum templum? Aiunt autores non contemnendi Gregorius Nazanzenus, Ambroſius, Damaſcenus, atque alij, quod olim Iulianus Apoſtata in odium Chriſti aggreſſus eſt, id Antichriſtum perfecturum, vt templum Salomonis iterum ædificetur, atque in eo ſibi Deitatis ſolium conſtituat, vt ab omnibus adoretur colaturque vt rex orbis, vt Chriſtus Saluator hominum, vt Deus denique omnium. Nam quod quidam obijciunt, non eſſe eum locum ſanctum, aut templum Dei dicendum, cum in aduerſarij honorem extructum ſit, non admodum vrget: Templum enim ob id dici non falſo poteſt, quod ad Dei cultum dedicetur, ſiue verus ſiue

falſus

falſus ſit, vt templa Deorum æthnici dicunt. Locus autem ſanctus idcirco à Domino appellari potuit, quod locus fuiſſet aliquando Deo omnipotenti dicatus, quem ſe ementiri vult Antichriſtus, ſed ſiue templum illud Salomonis iterum ædificãdum ſit, quod plęrique veterum tradunt, ſiue non ſit, mihi Paulina verba in materiali aliquo templo conſeſſurum illum ſceleſtum, vt diuinis honoribus afficiatur, planè ſonant: quod non eſſe incredibile tum illius immenſa ſuperbia, tum aliorum Principis ſuperbiſſimi ſectatorũ exempla perſuadent. Nam & Simonem Magum ſe Dei virtutem magnam vocaſſe, & templum ac ſtatuam tanquam Deo erectam legimus, & quoſdam ſe pro ſpiritu ſancto coli tanquam mitterentur incarnati ad ſanctificandum mundum, olim de Montano nouimus, & non ita olim de quodam Gundiſaluo Hæreſiarcha. Parum quippe eſt ſuperbiæ, vt homines excellat, niſi Dei ipſius æmula ſit. Siue igitur in templo Hieroſolymitano rurſus extruendo, ſiue in templo maximo iam extructo, cum ſe exhibuerit peſtifer ille adorandum, tunc Danielis vaticinium à Chriſto Domino recitatum implebitur, cum videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto. Nam quod quidam negant teſtimonium hoc ad Antichriſtum referri poſſe, ſaltem ex prima Domini intentione, non rectè putant: vt enim demus Danielem de ea abominatione deſolationis loqui, quæ per Romanos perpetrata eſt, quando vel ſtatua Cęſaris vel caput porci, vt alij narrant, in Dei opprobrium in templo collocatum eſt, ſiue etiam quod alijs placet exercitum ipſum impiorum ſanctam ciuitatem circundãtem intelligamus deſolationis abominationis, vt textus Lucæ inſinuare videtur, vt denique, quod ingenuè confitemur, tota illa enumeratio ſeptuaginta hebdomadarum in priori Chriſti aduentu completa ſit, nõ in poſteriore iudicij (quod quidam merito à Hieronymo atque Auguſtino olim reprehenſi, & modo nonnulli ſapiunt) tamen ſecundum ea quæ in primo libro ſatis diſputata ſunt, nihil vetat ſpiritum ſanctum ſimul vtrumque & de excidio Hieroſolymitano & de conſummatione ſæculi prædixiſſe. cum præſertim tota illa Iudaica calamitas nihil aliud fuerit, quam pictura quædam extremæ humanæ ruinæ, atque in eam formam à Chriſto in eo ſermone introducta. Neque allegoricum hunc & myſticum ſed planè literalem de Antichriſto ſenſum accipio, atque idcirco ex prima Domini intentione profectum. Quod qui fortius quam prudentius negant, videant quomodo plurimorum atque grauiſſimorum Patrum auctoritati ſe opponant. Etenim abominationem deſolationis à Chriſto intelligi Antichriſtum in templo Dei, vt Paulus habet, pro Deo ſedentem, tradunt primum antiquiſſimus Irenæus martyr, Hippolytus martyr, & ipſe Grego-

Math. 24.
Hippol. de Antich.
Iren. 5 li. c. 25
Hier. q. 11. ad Algaſiam.
Act. 8.
Epiph.
Direct. Inqui.
Matth. 24.
Sanct. 5 32.
Concor. Euãg.
Aug. epiſt. 80.
Hierony. in 9. Danielis.
Aug. epiſt. 78. & 80 ad Heſychium.
2. Theſ. 2.
Iren. l. 5. cap. hereſ. c. 25.
Hipp. de conſ. ſęcul.

rius Nazanzenus, Hilarius, Hieronymus, Ambroſius, auctor operis imperfecti in Matthæum eruditione ſuperioribus comparandus, Ioānes Damaſcenus, & tradunt conſtanter inferioris claſſis innumeri. Mihi verò omnium grauiſſimus auctor eſt ipſe Matthæus, qui de quo tempore loquatur ſatis ſe explicat, cum adiungit. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque fiet. Et niſi breuiati eſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro. Hæc non de Antichriſti tribulatione maxima, ſed de illa Hieroſolymitana ruina dici contendere, eſt profectò nimium contendere, & contra omnium penè Patrum ſententiam, & contra ipſam diuinorum verborum formā contendere. De illa enim tribulatione palam eſt loqui Chriſtum, de qua Daniel dixerat: Et veniet tempus, quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt: & in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Quod de Antichriſti temporibus dici manifeſtiſſimum eſt. Poſtremò abominationem deſolationis ſtatuendam per Antichriſtum ipſemet Daniel euidenter oſtendit, cum finit Prophetiam ſuam illis verbis. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. Ergo cum in vtroque loco Daniel ponat ceſſaturum ſacrificium, & abominationem deſolationis futuram, & vno priore quidem in loco de deſolatione vrbis, poſteriore de deſolatione orbis, manifeſtè loquatur, poteſt rectè immò debet ſyncerè Chriſtus intelligi vtrumque Danielis locum attigiſſe, & de vtroque ſimul expoſuiſſe, cum eſſet præſertim de vtroque ſimul ab Apoſtolis interrogatus.

Greg. Nazan. in ſcholijs Da. Hilar. can. 25 in Mattha. Hiero. in Mattha. 24. Ambr. lib. 10. in Luc. Auctor imperfecti hom. 49. Damaſ. lib. 4. c. 27. Mat. 24 Hieron. ad Algaſ. q. 4. dicit nulli eſſe dubium abominationem ſtātem in loco Sācto iuxta literam de aduentu Antichriſti intelligi. idem q. 11. repetit ad eandem Algaſiam. Dan. 12. Dan. 12. Dan. 9.

DE TVRPITVDINE, ET VITIIS Antichriſti. Cap. XIII.

ATTAMEN ille tam magnus qui ſe pro Chriſto, & pro verò Deo coli exiget, vitijs erit ſordidiſſimis pluſquam dici poteſt addictus, vt omni ex parte humani generis monſtrum horribile appareat. Nam qui nullum Deorum reputabit, & in excelſum loquetur ingentia, eum eadem ſcriptura cæleſtis tradit in concupiſcentijs fœminarum futurum. Quamuis enim textus Hebraicus ambiguus ſit, vt illic tradit Hieronymus, tamen editio noſtra vulgata, quam Eccleſia approbauit, non ambiguè, ſed diſtinctè hoc habet. Eam vero libidinis, & ſcortandi turpitudinem tantam futuram in Antichriſto fideles olim acceperunt, vt ob hanc cauſam ſibi quidam perſuaſerint,

Dan. 11.

Domitium

Domitium Neronem omnium hominum vt crudeliſſimum, ſic etiá obſcœniſſimum ipſum futurum Antichriſtum. Crudelitatis autem atque inhumanitatis illius impotentiam & rabiem, quid attinet dicere, cum ſcriptura vnius beſtiæ ferociſſimæ vocabulum hanc ſæuitiá eius implere non poſſe aduertens, trium atrociſſimarum nomina poſuerit, leonem, pardum atque vrſum ſimul appellans? Parum eſt hoc niſi etiam omnium ſtultiſſimo & abſurdiſſimo vitio ſeſe addixiſſet. An eſt quicquam Idololatria, vel maius vel abſurdius vel ignominioſius, ei præſertim, qui ſe & ſapientem, & ſpiritualem, & ſanctum haberi volet? At qui ille ipſe qui omnium Deorum cultum abolebit, qui Dei veri atque omnipotentis religionem exterminabit, qui ſe vnum pro Deo adorari compellet, ille ipſe inquam, Deum quendam commenticium & adorabit & colet, & more idololatrarum ſacrificijs doniſque cumulabit. Admirandum id quidem videbitur ijs qui non audierint, & mihi cum primum ſciui prorſus admirabile fuit, in id dementiæ humanam mentem verti, vt ſimul ſe homo adorari iubeat pro Deo ſimul ipſe idolum vt Deum adoret: ſed verum eſt ſanè vtrúque. Niſi nos Daniel fallit, qui de Antichriſto apertè ita ſcribit. Et Deum Patrum ſuorum non reputabit, & erit in concupiſcentijs fœminarum, nec quemquam Deorum curabit: quia aduerſum vniuerſa conſurget. Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur: & Deum, quem ignorauerunt Patres eius colet auro & argento, & lapide pretioſo rebuſque pretioſis. Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno quem cognouit. Quis nam iſte Maozim ſit, vel quid deſignet, equidem non ſum aſſecutus. Eſſe verò commentitium Deum ab illo mundi euerſore primum inuectum, cumque externo cultu auri & argenti & gemmarum exornandum, vt idola gentium ſolent, nemo qui hæc legit non intelligit. Nam quod Theodoritus Cyrenſis interpretatur ipſummet Antichriſtum eſſe Maozim quia ſeſe adorari, & exculpi in templis iuſſurus eſt, mihi nó admodum placet. Quorſum enim adderet ſcriptura, Deum, quem non cognouerunt Patres eius, colet? Puto verò, quemadmodum Chriſtus ita ſe Deum profeſſus eſt, vt tamen Patrem haberet Deum, atque eum filius Dei quia erat filius hominis, coleret, & maiorem quam ſe affirmaret, ita illum peſſimum Chriſti in omnibus æmulum, Patrem ſuum Diabolum, & Draconem antiquum à quo tantam acceperit poteſtatem, pro Deo adoraturum atque aliis adorandum exhibiturum. Quod fortaſſis Apocalypſis inſinuat, vbi ſcriptum legimus. Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiam. Et adorauerunt Draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? Sed mendacium cum ſibi minimè conſtet, quomodo defendi queat, non admodum laboro: quippè cum Antichriſtus ſi ſemel definiri debeat

Apoc. 13.

Dan. 11.

Theodor. in oratione 10. in Dan.

Apoc. 13.

nihil aliud breuius dici queat, quam vniuerſæ malitiæ monſtrum.
Hippo. De cõſ. mundi. Itaque qui idololatriam maxime exagitabit, vt Patres tradunt, is ipſe
tamen idololatra famoſu erit.

DE MAGNITVDINE PERSECVTIONIS *Antichriſti, & de Gog, & Magog.* *Cap. XIIII.*

DEINCEPS de Antichriſti perſecutione dicendum eſt, quæ
quanta futura ſit minime opus eſt, vt noſtra oratione demon-
ſtremus. Ipſa ſumma veritatis ijs quæ ſupra iam poſui verbis, rei ma-
gnitudinem ita exponit, vt amplificari non poſſit amplius. Sunt vero
Matth. 24. repetenda nobis, atque altius animis omnium infigenda. Erit, inquit,
Marc. 13. tunc tribulatio magna, vel vt habet Marcus, erunt dies illi tribulatio-
nes tales quales non fuerint ab initio creaturæ, quam condidit Deus
vſque nunc neque fient. Et niſi breuiaſſet Dominus dies non fuiſſet
ſalua omnis caro: ſed propter electos quos elegit breuiabit dies.
Dan. 12. Hoc idem in Daniele legimus: In tempore illo conſurget Mi-
chael princeps magnus qui ſtat pro filijs populi tui, & veniet tem-
pus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt, vſque ad
tempus illud. Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis, qui
inuentus fuerit ſcriptus in libro. Quos Dominus dixit electos, hos
Daniel intelligit ſcriptos in libro: qui ſoli in illa tanta tentatione ſal
Iob. 18. ui erunt. De hoc Antichriſti tempore in volumine Iob legimus. In
Greg. lib. 14. die eius ſtupebunt nouiſſimi, & primos horror inuadet: quod ſan-
mor. c. 11. ctus Papa Gregorius exponens, tantam futuram perſecutionem
docet, vt ſancti illius vltimi temporis quos vocat nouiſſimos, cum
Sanctis antiquis Elia népe & Enoch, qui auxiliares Eccleſiæ venient,
Apoc. 20. pariter acerbitatẽ temporũ perhorreſcant. Deniq; in Apocalypſi ſcri-
ptũ eſt: Et cum conſummati fuerint mille anni, ſoluetur Satanas de
carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gẽtes, quæ ſunt ſuper quatuor angu-
los terræ. Gog, & Magog, & cõgregabit eos in prœliũ, quorũ numerus
eſt ſicut arena maris. Et aſcẽderunt ſuper latitudinẽ terræ, & circuie-
runt caſtra Sanctorũ, & ciuitatem dilectam. Annos mille intelligi to-
tum decurſum Euangelicæ legis vſq; ad finem ſœculi, notiſſimũ eſt,
Hiero. Exec. 36. Mat. 19. neq; opus eſt Millenaniorum fabulam confutare, quod fecere copio
ſè veteres Patres, Hieronymus præſertim atq; Auguſtinus. Hoc ergo
Aug. li. 20. De ciuitat. c. 7. toto interiecto tẽpore ſerpens antiquus ligatus tenetur ab Angelo ha
Eſai. 22. bente clauẽ abyſſi, Chriſto Domino, qui claudit, & nemo aperit, qui
Matth. 12. veniẽs prius alligauit fortẽ vt vaſa eius & ſpolia diriperet, plurimarũ
gentium

gentium fidei colla ſubmittens, & per ſalutis viam reducens in patriã. Ligatus quidem eſt, qui non finitur quantum poteſt, & vult, nocere, ſed oportet illum in fine ſolui modico tempore, vt omnes ſuę potentiæ vires, omnes fallaciæ artes expromat: cuius poteſtas eſt talis, vt nulla ei comparetur ſuper terram, aſtutiæ altitudo tanta vt ſapientes omnes irrideat. Solutus autem Diabolus Antichriſtum ingredietur, ac per illum, vt ait Auguſtinus in ſua virtute, mirabiliter operabitur. ſolui vero Diabolum nihil eſt aliud quam poteſtati voluntatiq; ſuæ permitti, vt tantum tentet, quantum vult & poteſt. Ideo in alio loco Ioannes exclamat, væ terræ & mari quia deſcendit Diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens quod modicum tempus habet. Gentes autem Gog & Magog in prælium, aduerſus ſanctos congregandas, de quibus etiam loquitur Ezechiel, non male quidam barbaros populos eoſque Septentrionales & Scythicos accipiũt, Auguſtinus tamen atque Hieronymus vniuerſitatem inimicorum Chriſti Eccleſiam oppugnantium intelligunt: quorum miniſterio Antichriſtus cruentiſſimam in Chriſti ſeruos tempeſtatem inuehet.

Iob.41.
Aug.lib.20.de ciuit.19.
Apoc.12.
Ezech.38.39.
Aug.li.20.De ciui.c.11.
Hiero.in 38. Ezech.

DE IVGIS SACRIFICII ABLATIONE.

Cap. XV.

ERIT vero perſecutionis exordium, cum abſtulerit iuge ſacrificium, & ab eo computandi ſunt anni tres cum dimidio, quo tempore furor illius ſylueſtris apri & feræ ſingularis in electam Dei Eccleſiam toto orbe graſſabitur. Recolamus ipſa Prophetica verba, quæ ter de hac re inueniuntur expreſſa ſub imagine quidem Antiochi de Antichriſto ita primum ſcribitur. Et magnificatum eſt, vſque ad fortitudinem cæli & deiecit de fortitudine, & de ſtellis & conculcauit eas, & vſque ad principem fortitudinis magnificatum eſt, & ab eo tulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius, robur autem datum eſt ei contra iuge ſacrificium propter peccata: & proſternetur veritas in terra, & faciet & proſperabitur. Hæc de Antiocho Epiphane dicta eſſe liber Machabæorum oſtendit: ſed quoniam Antichriſti perſonam egit Antiochus, vt Patres docent, eadem ipſa in vltima Eccleſiæ perſecutione & melius complebuntur & plenius: qua de re latè diſſerit Gregorius Papa: in alio rurſus loco eiuſdẽ Prophetæ legimus. Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent ſanctuarium fortitudinis, & auferent iuge ſacrificium, & dabunt abominationem in deſolationem.

Sic.Ruper.lib. 8.in Apoc.
Dan.8.
lib.1.Mach. c.1.
Cypri. de exhort. ad mar.
Theo.or.10.in Dan.
Greg.lib.32. mor.c.12.
Dan.11.

De-

Dan. 12. Demum in fine prophetiæ Danielis de eadem re apertius. Eligentur, & dealbabuntur & quaſi ignis probabuntur multi, & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hinc perſpicuè diſcimus, confirmato iam Regno ſuo & totius orbis Imperio variis prælijs quæſito, Antichriſtum diuinitatis æmulum templi ſedem ſibi pro palatio decreturum, vbi ſe populis adorandum præbeat: omnem verò Dei cultum protinus aboliturum, tanquam ipſi ſoli is honos deferri debeat. Iuge autem ſacrificium nihil aliud melius ac verius intelligitur, quam incruenta altaris hoſtia, quod eſt vnicum perpetuūque Chriſtiani populi ſacrificium, in quo offertur nomini Dei per

Mal. 1. vniuerſum terrarum orbem oblatio munda, & immolatur victima incruenta, memoriale paſſionis Agni, atque eius pro nobis effuſi ſanguinis, ſempiternum. Hoc tam magnum Eccleſiæ bonum, hoc fidelium ſingulare ſolatium, hoc Chriſti militum robur. Hoc fidei myſterium, hoc inexpugnabile charitatis præſidium, hoc vitæ cæleſtis alimentum, & ſalutis perennem fontem nobis tollet inimicus. Et tanquam in præcipuum Chriſtiani populi monimentum ſuas omnes ſtatim cogitationes machinaſque conuertet. Et ſeueritatem Dei expoſcentibus peccatis noſtris, aduerſus firmiſſimam religionis arcem permittetur tantum roboris aduerſario, vt obtineat, & polluat ac proijciat, atque cum ſummo ludibrio exterminet Sācta ſanctorum. Heu miſerum genus hominum, quorum ſcelera tantam Dei iram in ſe prouocant. Sublata Euchariſtia noſtra, reliqua omnia quæ ſunt huius aut ornamenta aut miniſteria, funditus interibunt. Templa atq; altaria euertentur, ſacræ veſtes, & vaſa profanis vſibus inſordeſcent. Sacerdotum, & Pontificum, & miniſtrorum ordines extrema ignominia afficientur. Pœnitentiæ, baptiſmi, ſacramentorum omnium ſummus contēptus & perturbatio. Quicquid infame, quicquid execrandum in ſigna diuina deſignari poterit, ſummum decus & laus miniſtrorum impudentium. Qualis futurus ſit ſtatus Eccleſiaſtici ordinis extremo illo tempore, nullo melius modo intelligi poſſe arbitror, quam propoſita ante oculos hac imagine & præludio Antichriſti, quod noſtra ætas tulit; qui Germanias & Britannias viderunt, & rabiem ſectariorum experti ſunt, hi optimè cogitare poterunt, quæ erunt illa, quorum prælibatio quædam hæc ſit. Quare dubitare non expedit Antichriſti tempora inſtare cuius prænuntios & anteſignanos videmus aduerſus Dei iuge ſacrificium fortiſſimè belligerari. Vt enim initio naſcentis Eccleſiæ feruoris in Spiritu ſancto & charitatis fuit, illa frequens & quotidiana ſuperſubſtantialis panis communicatio, quæ fideles & inter ſe coniunctiſſimos & hoſti formidabi-

les

les efficiebant, ita in fine ſæculi refrigeſcente charitate multorum, pec
catis id noſtris exigentibus, auferetur ſalutare conuiuium, quo ſubla
to quid ſupereſt, niſi vt oſſa mẽtis areſcant, vt habent diuina eloquia,
& corruant homines, ac ſuis iniquitatibus contabeſcant? quod in ijs *Pſal. 101.*
regionibus non ſine gemitu cernimus fieri, vbi Antichriſti quodam *Ezech. 4.*
præſagio diuinę Euchariſtiæ vſus vel refrixit valde vel prorſus inte-
rijt. Vnde omnis Eccleſiaſtici ordinis ſplendor & decus exolitum ac
ſepultum iacet, vt lamentari libeat egreſſum eſſe à virgine filia Syo- *Thren. 1.*
nis omnem eius decorem priſtinum, ſacerdotes eius gementes, por-
tas deſtructas, altaria deſerta, ipſas ſacras atque olim frequentiſsimo
populo plenas ædes, vacuas mœrere, quod non ſint qui veniant ad
Agni ſolennitatem. Verum hæc aliàs. Illud modo dicendum reſtat fal
li eos qui putant ſacrificium iuge quod ab Antichriſto auferendum
eſt, eſſe idem cum illa hoſtia & ſacrificio, quod in dimidio hebdoma
dis ceſſaturum Daniel in alio loco prædicit. Nanque vbi de Chriſto *Dan. 9.*
occiſo vaticinatur, & de euerſione populi iniqui atque ingrati, ſacrifi
ciorum legalium & Iudaicorum abolitionem ſimul annuntiat; quod
contigit in dimidio vltimæ hebdomadis, ideſt ſeptuageſimæ, Chriſto
vero ſacrificio in cruce æterno Patri oblato, cum & velum templi *Heb. 9.*
ſciſſum eſt medium à Summo vſque deorſum, ſignificante Spiritu
ſancto iam propalatam eſſe Sanctorum viam, & ipſo ſummo noſtro
Pontifice exclamante: Conſummatum eſt. Tunc omnis ille priſcus ri *Ioan. 19.*
tus euanuit, neque aliud deinceps fuit, quam carnes emortuæ, quæ
nihil haberent ſanctius in templo oblatæ quam in macello iugulatæ.
Quod Paulus ad Hebræos copioſè diſſeris oſtendẽs Chriſtum ſemel *Heb. c. 8. 9. &*
oblatum ſatis fuiſſe ad multorum exhaurienda peccata: hoſtias verò *10.*
vitulinas, aut hircinas hactenus eſſe introductas, donec æternorum
bonorum Pontifex per ſanguinem ſuum ſalutem nobis pararet: Er- *Sic Hiero. in*
go tunc in dimidio illius hebdomadis poſt annos tres cum dimidio à *Dan.*
manifeſtatione, & prædicatione Chriſti ceſſauit hoſtia & ſacrifi- *Augu. epi. 78. & 80.*
cium legale. At in fine temporum non vmbratile veteris teſtamenti, *Cornel. in Cæ*
ſed verum, & noui, ac ſempiterni teſtamenti ſacrificium ab impijs *cor. c. 122.*
auferetur. Vide verò admirabilem diuinæ ſcripturæ circumſpectio-
nem: vbi de noſtro ſacrificio, id eſt Euchariſtia agitur, vocat iuge ſa-
crificium, & dicit auferendum opera impiorũ, vt tum ſacrificij Chri-
ſtianorum maieſtatem, tum illud violantium ſcelus demonſtret. At *Dan. 12.*
vbi de veteri ſacrificio, hoc eſt, Iudæorum ſermo eſt, non vocatur iu-
ge ſacrificium, ſed ſimpliciter hoſtia & ſacrificium, neque violenter
auferendum, ſed potius defecturum. Et in dimidio hebdomadis, in- *Dan. 9.*
quit, deficiet hoſtia & ſacrificium: verè enim defecit cuius omnis vis
& ſignificatio exhibita ipſa veritate emarcuit.

DE PRAEDICATORIBVS ANTICHRISTI. Cap. XVI.

IGITVR Dei cultu penitus interdicto, & iugi ſacrificio de Eccleſia exterminato, exordia ſæua non diſsimiles habitura ſunt progreſſus atque exitus. Legi in quodam libello antiquo cuius auctor ignotus eſt ad hunc modum. Veniet Hieroſolymam Antichriſtus, ibi templum reædificabit. Ac primum Reges & Principes ad ſe conuertet, & in totum orbem nuntios mittet, & peruertet omnes gentes. Hæc ibi. Sanè Antichriſtum in vniuerſum terrarum orbem dominari, & nouas ſuas atque præclaras illas cunctis gentibus ferre leges, cōſtans eſt Patrum, vel potius ſcripturæ ſententia. Quæ in vniuerſa terra adoratam beſtiam prædicat, ab omnibus quorum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ. Ergo cum tyrannidis illius tempus diuinitus abbreuiatum ſit, vt non amplius duret quam menſes quadraginta duos, reſtat omniſto, vt per adminiſtros ſuos Antichriſtus obeat atq; obtineat eas omnes mundi regiones, quas per ſe ipſe non poteſt. Itaque quemadmodum Chriſtus Deus Apoſtolos ſuos miſit in omnes gentes, vt Euangelium proferrent vſque ad terminos terræ, ita deſertor ille, diuinitatis ſemper æmulus, duces ac Prophetas ſuos in vniuerſum orbem diſtribuet, quibus quam ipſe habet à Diabolo poteſtatem ſignorum, ſuperbiæ & furoris ſpiritu dato, communicabit. Ibunt egregij prædicatores manu armata, faſtu tumentes, ira ardentes, fallaciæ & blaſphemiæ pleni, neque quicquam relinquent intactum. Super & Garamantas, & Indos noui Regis & Chriſti, & Dei ſui imperium proferent. Qui ſceleri aſſentientur, magnis muneribus decorati regno fruentur, qui repugnauerint, omni ſuppliciorum, atque ignominiæ arte perdentur. De his nuntijs tartareis admonuit nos Deus noſter cum horum temporum acerbitatem declarans adiecit. Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic Chriſtus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi. Ecce prædixi vobis: Si ergo dixerint vobis. Ecce in deſerto eſt nolite exire: Ecce in penetralibus nolite credere. Hæc ſunt, quæ Propheta appellat brachia Antichriſti, quæ ſtabunt, & polluent ſanctuarium fortitudinis, & auferent iuge ſacrificium, & dabunt abominationem in deſolationem, propterea quod terram vniuerſam, vt ait Nazanzenus, euertent, deſtruent, diſsipabunt. Has eſſe tedas Diaboli & Antichriſti Gregorius Papa exponit. Hi magiſtri prurientes auribus

Tractatus de Antichriſto fertur in 9. tomo Aug.

Apoc. 13.

Matth. 24.

Dan. 11.

Gregor. 33. Mor. c. 16.

bus, qui deſerta veritate ad fabulas conuertuntur, hi qui Iamnes & Mambre ſocij reſiſtunt veritati, reprobari circa fidem hi qui Maieſtatem blaſphemant, dominationem contemnunt, fluctus fieri maris, ſydera errantia, quibus procella tenebrarum reſeruata eſt in æternum. *2.Tim.4. 2.Timo.3. 2.Petri. 2. Iud. 1.*

DE PSEVDOPROPHETA EODEMQVE Antichriſti prædicatore præcipuo.
Cap. XVII.

HORVM vniuerſitatem aut ſocietatem vt Gregorius atque alij Patres non nulli tradunt, quamquam Auguſtinus paulo ſecus exponit, deſignat beſtia illa ſecūda, de qua in Apocalypſi legimus ad hunc modum: vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo, ſimilia Agni, & loquebatur ſicut Draco. Et poteſtatem beſtiæ prioris omnem faciebat in conſpectu eius: & fecit terram & inhabitantes in ea adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis, & fecit ſigna magna, vt etiam ignem faceret de cœlo deſcendere in terram in conſpectu hominum, & ſeduxit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra vt faciant imaginem beſtiæ quæ habet plagam gladij & vixit. Beſtiam priorem quam de abyſſo aſcendere dixerat, Patres accipiunt ipſum Antichriſtum, plagam autem gladij in ea curatam propterea dici, quod ſimulaturus ſit ille callidus mortuum ſe ac reſurgentem, idque prædicari iubebit & ab omnibus teneri certum. Poſteriorem beſtiam de terra aſcendentem prædicatorum Antichriſti multitudinem interpretantur: in quibus cornua Agni ſunt, quòd ſe per hypocriſim ſanctos ſimulent, ſed loquuntur vt Draco, quòd plena veneno & blaſphemia prædicent. Signa autem iſtos facturos ingentia, vt Antichriſto omnes obediant, etiam Chriſtus admonuit. Quæ quidem expoſitio Patrum valde eſt conſentanea, & digna veneratione. Sed non opinor huic nos obſiſtere, ſi etiam iuxta hiſtoriam putemus vnum aliquem omnibus Antichriſti prædicatoribus inſigniorem, nomine beſtiæ ſecundæ deſignari, vt Ambroſius, aut quiſquis ille eſt autor, expoſuit. nam tres videntur perſonæ ſignificari, cum in eodem libro legimus: vidi de ore Draconis & de ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus Dæmoniorum facientes ſigna. Nempe hi tres Diabolus: Anti-

Greg. 33 mor. c. 26. Aug. li. 20. De ciuitat. c. 14. Apoc. 13. Greg. li. 11. epiſ. c. 3. Ricard. li. 4. p. 2. c. 5. in Apoc. Beda in 13. Apoc. Thom. ibidem. Matth. 24. Amb. in Apoc. c. 13. Apoc. 16.

chriſtus, & ille pſeudopropheta, imperant Dæmonibus, vt eorũ opẽ rã quæ volunt portenta perficiant. Et ſicut in vera mundi ſalute tres ſunt qui operantur nobis vitam æternam, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ita ad perditionem hominum Sathanas, Antichriſtus, & Pſeudopropheta. Patri Chriſtus defert, Chriſtum Spiritus ſanctus clarificat. Diabolum Patrem ſuum colit Antichriſtus, Antichriſtum Pſeudopropheta ſignis magnis prædicat & nobilitat. In alio quoque loco: Apprehenſa eſt beſtia & cum ea pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis & ſulfuris & cæteri occiſi ſunt gladio &c. Profectò vt duo quidam Antichriſtus & illius Propheta numerantur, & à reliqua turba ſectatorum ſeparantur. Eodem modo cum poſtea dicitur Diabolus miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulfuris. Vbi & beſtia, & pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum. Quia nihil ergo nos prohibet quin hoc modo exiſtimemus quendam fore præſtantiſſimum atque acerrimum Antichriſti defenſorem, eum meritò, non Regem, aut militem, ſed virum in Eccleſia inſignem accipere poſſumus, quòd duo Agni cornua epiſcopalis dignitatis inſigne ſint. Erit fortaſſis Apoſtata quiſpiam, atque hæreticus ſimulator religionis, Eccleſiaſtici honoris proditor, qui draconis venenum ſuis ſermonibus inſtillet auditoribus atque propinet. Fieri etiam poteſt, vt prior beſtia è mari, poſterior è terra aſcenſura dicatur, quod alter enauigato mari emerſurus ſit, alter ex ipſa Prouincia vbi Antichriſtus præcipuè regnaturus eſt, fortaſſis exiſtet. Humanæ hæ coniectationes ſunt, nihil certi aſſerentes, ſed non ſuperuacaneę forſitan, ſi res ita ferret, vt quod coniectatum eſt, experientia probet. Tunc enim fuiſſe eum ſenſum Apoſtoli, dubium non erit. Quod ſi aliud habeat rerum euentus, nihil veritati officit, qui non quid ſit, ſed quid potuerit exiſtimari, ſuſpenſe ac pedetentim inſinuarit.

Apoc. 19.

Apoc. 20.

DE MIRACVLIS, ET PRODIGIIS quæ faciet. Cap. XVIII.

IAM verò explicandæ cauſæ ſunt, cur tribulatio nouiſſimis temporibus futura, omnium quæ vnquam contigerunt, maxima ab ipſa veritate dicatur; in quam etiam electi ipſi, niſi diuinitus tenerẽtur, offenſuri, caſurique eſſent. Etenim aduerſarij veritatis pro mendacio aſſerendo, ſigna & multa & magna edituri ſunt. Ipſe in primis totius mali caput Antichriſtus, deinde cæteri eius prophetæ & prædicatores qui vniuerſum orbem, vt decipiant obibunt. Quanta autem

Marc. 13.

ſignis

ſignis operibuſque mirabilibus vis inſit ad perſuadendum, quantum etiam omnes humanæ rationes & vires ingenij cedant tantę illi atteſtationi diuinæ per effecta inuſitata ſolique ſummæ potentiæ expoſita, ſi eſſemus experti, facilè intelligeremus. Naturaliter enim viſo atque animaduerſo miraculo, continuo effectorem ſuſpicit genus hominum, & tanquam ſupra hominem admiratur, flectiturque & paret dictis, niſi maxima vi aliundè reuocetur. Hæc ſigna cum vera ſunt, maxima ſunt veritatis argumenta. Quapropter Chriſtus ſe habere affirmabat teſtimonium maius Ioanne: Opera enim ipſa mirabilia amplius teſtimonium prębere de ſe. Paulus quoque prædicationem ſuam inde commendat, quod non tam verbis elegantibus confirmata ſit, quam magna oſtenſione ſignorum. Denique Euangelio, totum orbem ſubijciendi, quo potentes, diuites, ſapientes ſtultæ, vt Apoſtolico verbo vtar, prędicationi cederent, & manus darent, quæ alia fuit ratio, quam quod credentes in Chriſtum ſigna admirabilia ederent? quod Dominus ſermonem ſuorum confirmaret ſequentibus ſignis? Quis ergo hominum non vehementiſſimè perturbetur, cum talia efficientes viderit Prophetas Antichriſti, ipſumque ſupra modum noua & ſtupenda opera doctrinæ ſuæ, & ſententię teſtimonia adhibentem? Soluetur tunc Sathanas, & totus quantus eſt, potentia & ſcientia incredibili ſeſe per illud ſuum inſtrumentum exeret, Deo minimè eius cohibente atque frænante conatus. Et ſi enim per Magos & maleficos & ſtrygas alioſque eiuſdem chori adminiſtros ſuos, temporibus ſuperioribus multa patrauerit, hodieque perpetrare non deſinat, quæ vulgus hominum admiratur, tamen ludus hæc omnia ſunt, & nænia præ illis ſtupendis quæ tunc edet. Intereſtque inter maxima iſtorum atque illa vltimi temporis, quantum vires præſtant ad nocendum ligatæ feræ, atque eiuſdem ſolutæ, neque enim ſinitur facere nunc quantum poteſt, neque perſuadere quod ſcit, vt conuerſioni gentium locus ſit, & prædicatoribus Chriſti docendi fiducia. Cum verò quod Elias pro magno effecit, vt in milites ad ſe cōprehendendum miſſos ignis cælitus repente rueret, atque eos abſumeret, id nullo negocio Antichriſtus in eos, qui ſibi non obſequuntur, efficiat, & copioſum ignem verbo de cælo cieat, & quo velit intentet. Quæ ſit futura admiratio hominum, quę conclamationes impiorum, quis pauor horrorque fidelium contuentium, ſibique trepidantium, facilè quiuis poterit cogitare: Neque ſolum iſta horribilia perpetrabit ille ſicarius, vt ignem accerſat è cælo, vt terram tremoribus quatiat, vt procellas in mari turbulentiſſimas excitet, vt æſtiuo ac ſereno cælo nubes imbreſque repentinos inferat, cæteraque magis à Patribus in teſtamento veteri ad metum, terroremque hominibus incutiendum adhiberi ſolita: Sed hæc quoque alia propria Euangelici,

Ioan. 5. *1. Cor. 2.* *2. Cor. 12.* *1. Cor. 1.* *Marc. 16.* *4. Reg. 1.*

lici, atque Apoſtolici temporis, plena beneficentiæ & dulcedinis ſigna vſurpabit, vt ſanet ægrotos, vt læſos ſoſpitet, vt paſcat de exigua materia famelicos, vt pellat ab obſeſſis atroces ſpiritus, cæteraq́. humanæ ſalutis adiumenta tanquam diuina auctoritate præſtet. Quam equidem Antichriſti potentiam non facile aſſererem, niſi mihi idoneus auctor videretur Clemens Romanus in libris recognitionum ſuarum, cuius operis quamuis nonnulli auctoritatem contemnant, nunquam ea, mihi viſa eſt aſpernanda, quibuſdam exceptis, quæ inſerta à falſarijs facilè conijcere poſſumus. In eius ergo operis libro tertio Petrus ita diſſerit. Ille inquit, qui à malo eſt, ſigna quæ facit, nulli proſunt: illa vero quæ facit bonus, hominibus proſunt. Nam dic quæſo, quæ vtilitas eſt oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æneos aut lapideos canes? ſalire montes? volare per aerem, & his ſimilia quæ dicitis feciſſe Simonem? Quæ autem à bono ſunt ad hominū ſalutē deferūtur, vt ſunt illa quæ fecit Dominus noſter, qui fecit cæcos videre, fecit ſurdos audire, debiles, claudos erexit, lāguores & Dæmones effugauit, & alia his ſimilia, quæ etiā per me fieri videtis. Iſta ergo ſigna quæ ad ſalutem hominum proſunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere non poteſt niſi in fine mundi tantū. Tunc enim admiſceri ei conceditur aliqua etiā de dextris ſignis, ideſt vt vel Dæmones fuget vel ęgritudines ſanet: & propter hoc tanquā qui exceſſerit terminos ſuos, & in ſemetipſū diuiſus ſit ac ſemetipſū impugnauerit, deſtruetur. Et propterea Dominus prædixit in nouiſſimis temporibus tentationem futuram talem, in qua decipiantur ſi fieri poteſt etiam electi: confuſius ſcilicet indicijs ſignorum perturbari neceſſe eſt etiam eos qui in diſcernendis ſpiritibus ac diſtinguēdis virtutibus videntur eruditi. Hactenus Petrus apud Clementem, cuius ſententia eo mihi probabilior eſt quod teſtimonio idoneo cōfirmetur Euangelij, talia ęſſe futura illa tempora vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt etiā electi. Hippolytus martyr ſcriptor antiquus tanta prædicat de miraculis Antichriſti, vt vix credibilia videantur. Edet, inquit, prodigia, leproſos mundando, paralyticos excitando, expellendo Dæmones, longinqua non aliter quam præſentia denuntiabit, excitabit mortuos. Et mox. Transferet montes, ante oculos ſpectantium ſiccis pedibus ambulabit ſuper mare, deducet ignem è cœlo, conuertet diem in tenebras, & noctem in diem, ſolem circum aget quo libuerit. Et vt ſimul dicamus elementa omnia terræ, maris que vi oblatæ apparitionis à ſe coram ſpectantibus obtemperare ſibi demonſtrabit.

Clemens lib. 3. recog.

Math. 24.

Hyppol. De cōſ. ſecul.

QVA

QVA RATIONE DICANTVR ANTICHRISTI ſigna mendacia. Cap. XIX.

APOSTOLVS etiam Paulus potentiam ad omne genus ſignorum Antichriſto datam extollere volens, ait: Cuius eſt aduentus ſecundum operationem Satanæ in omni virtute & ſignis & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis ijs qui pereũt. Magna ſanè verborum vi efficaciam illam omnibus ante ſeculis inauditam perpetrandi ſigna & prodigia ad homines ſeducendos exquiſitiſſima oſtendit. Sed recreat nos interim atque reficit magnopere, admonens eſſe ſigna mendacia omnemque eam virtutẽ eſſe ex operatione ſatanæ: vera enim ſigna à veritatis hoſte fieri non poſſunt. Sed id diſcernere magnæ erit ſapientiæ, & rari diuini muneris. Hoc eſt quod Angelus Danieli dixit, de nouiſſimis temporibus loquens, Neq; intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Qui ergo Dei doctrina & luce inſtructi erunt, mendacibus ſignis non decipientur quamuis rara & inuſitata & mira videantur. Mẽdacia vero prodigia Auguſtinus, atq; hunc ſequuta ſchola Theologorũ intelligit duobus modis: vno quod fallãt oculos & ſenſum humanũ, queadmodũ preſtigiæ ſolẽt, quo genere maxime Magi atq; ſtryges abuti ſolẽt. Huius generis erant ſigna illa Simonis, quẽ refert ſcriptura magicis ſuis dementaſſe homines. Hoc genere Antichriſtũ vſurũ à Patre mẽdacij edoctũ, atq; ipſius paſſim prophetas valde probabile eſt. Ita quidã aſſerũt mortuos ſuſcitaturũ, & naturas in varias figuras mutaturũ, vt homo vertatur in vrſũ, aut canẽ, lupus in agnũ. Quę certè ſi perpetrabit perſpicuũ eſt, per impoſturã & artẽ oculis illudentẽ effecturũ, cũ Diaboli vniuerſa vis naturalis, nequaquã ad iſta ſufficiat: verũ quia homines vera ne illa ſint, an falſa & apparentia tantũ, non deprehendent, vel inſcitia vel libidine errabũt, vera eſſe opera illa credẽtes. Alter modus mendacij eſt vt res quidem exhibitæ veræ ſint, ſed vera ſigna nõ ſint, propterea quod occulta vi fiũt Diaboli, qui naturæ ſemina, atq; omnem vim abſolutiſſimè nouit, & potentiſſimè ciet, vnde effecta mirabilia profert celeritate incredibili: quæ extra ordinaria opera, quia occultũ effectionis ordinẽ ignorat hominũ ſenſus, putat diuina vi effecta, cuius eſt vnius in naturã omnẽ ſolo nutu dominari. Ad hoc poſtrẽmũ genus pertinebãt ea quæ malefici corã Pharaone fecerũt per incantationes & arcana ſua. Fieri enim potuit, vt Dæmonũ mira potẽtia vera virga in verũ colubrũ verteretur, queadmodũ ex ſeta equina colubrũ in aqua ebullire ferũt, & reptilia innumera penè ſubito de cali-

2. Theſ. 2.
Dan. 12.
Aug. li. 20. De ciui. c. 19.
Act. 8.
In tract. De Antich. in 9. tome Aug.
Exod. 7.
Ita Aug. lib. 3. De Trinit. c. 9.
Mag. in 2. d. 7.

de calidis imbriũ guttis oriri cernimus. Aquas quoque infici colore ſanguineo adhibito aliquo humore vel ſucco non eſt incredibile. Quæ tamen opera longè aliter à Moyſe perpetrabantur, qui imperio ſolo id efficiebat, Deo obędiẽte protinus omni natura. Quare tametſi & Magorum & Moyſis veri eſſent colubri, ex veris virgis effecti, tamen Moyſis ſigna erant vera, Magorum falſa, propter modum effectionis diuerſum. Hoc altero mendacij genere in rebus quidem veris, ſed falſis ſignis, maximè vſurum Antichriſtum puto: quod in iſtis amplior deceptionis locus ſit, vt viri etiam eruditi falli queant. Veras enim res experiuntur, & quas antè Diabolum nunquam operatum ſciunt, neque verò tantam illius potentiam comprehendunt,

Iob. 1. vnde quam procliue ſit labi, quis non videat? Verus quidem ignis erat, quem Sathanas in greges Sancti Iob immiſit, vera quoque turbinis vis, qua domum illius diſiecit, liberoſque oppreſſit. Ergo verum ignem de cælo deſcendere ſubitò, atque id genus alia innumera arte diaboli Antichriſtum, & illius ſatellites poſſe facere negare non poſſumus, quę & ſi veræ res ſunt, prodigia tamen vt dixi, ideò fallacia dicuntur, quod occulta vi naturali, diabolico miniſterio adhibita fiant. Quæ verò à ſeruis Dei fiunt, immò etiam ab ijs qui fide non charitate pollent, nunquam in confirmationem mendacij adhibentur, neque aliter fiunt, quam Dei imperio. Namque illis etiam, qui

Matth. 7. Chriſto dicturi ſunt, Domine nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus, non eſt reſponſurus mentiri eos, neque ſigna vera effeciſſe: ſed diſcedere propterea iubebit à ſe quod operati ſint iniquitatem, non quod docuerint falſitatem, aut eam in nomine eius factis virtutibus confirmarint. Illum enim qui non ſequebatur Ieſum, & tamen

Luc. 9. in nomine Ieſu Dæmones eijciebat, noluit Dominus ab eo opere prohiberi, quod in nomine ipſius non poſſet niſi verum, & vtile perfici quamuis eſſet operator non bonus. At difficile erit, vt dixi, diſcernere vera ſigna à falſis, vbi & multa & magna erunt, & veris ipſis omninò ſimillima.

DE FICTA SANCTITATE ET GRANDILOquentia illius, & quid ſit ab illo ſanctos vinci. *Cap. XX.*

1. Timo. 4. AD ſignorum magnitudinem accedet apta & compoſita ad decipiendum ſanctitatis ſimulatio, quæ ſolet homines parum cautos externa ſpecie vehementer allicere. Erit enim de ijs, vel primus eorum, qui in hypocriſi loquuntur mendacium habentes ſpeciem

ciem quandam pietatis. Qua de re copioſè Magnus Gregorius diſſe- *Greg 32. Mor.*
rit. Quod ſi vitijs erit refertus & multis & validis, vt à nobis eſt ſu- *c.13. & li.33.*
pra oſtenſum, tamen illa partim tegendo, partim fucando, vt ne fœ- *cap.26.*
dius appareat, ijs qui non totas malitiæ habenas laxarunt, dabit ope-
ram diligenter. Itaque ſæuitiam & truculentiam ſuam velum inter-
pretabitur ardentiſſimum veritatis: vt ſibi perſuadeant homines ob-
ſequium præſtare ſe Deo, cum ſanctos eius ſeruos immaniter perſe-
quentur. Idololatriam, & Dei Maozim inauditum cultum, veri Dei
religionem perſuadebit. Sui ipſius enormem illam vſque ad cultus
diuini officium exigendum elationem, iuſtitiæ & æquitatis plenum
opus mentietur. Obſcœna verò & plena dedecoris non ſinet, opinor,
omnibus eſſe expoſita, ſed ijs tantum qui Priapo ſacra faciunt, &
adorant Adonidem. Quamuis tam cæcus ſit ſæpe libidinis furor, vt
quicquid libet, licere vel etiam expedire contendat, vt in Antichriſti
diſcipulis ſectatijs noſtra ætas ſatis experta eſt. Aget igitur, vt homo
omnium impuriſsimus, & nequiſſimus, Sanctus, piuſque vel habea-
tur vel ab omnibus prædicetur. Neque deerit illi monſtro etiam ſua
eloquentia, & in omni diſputatione ad perſuadendum potentiſſima
dicendi vis. Hoc eſt quod Daniel ſimul & Ioannes dicunt, datum eſ-
ſe beſtiæ, quæ bellū gerebat cū ſanctis, os loquens grandia. Itaq; cum *Dan. 7.*
ad certamen ventum erit, & cum Eccleſiæ ſanctæ doctoribus conſe- *Apoc. 13.*
ret manum, magnitudine mendacij veritas obruetur: tantaque vi par-
tes ſuas tuebitur ille mendax & oppugnabit aduerſas, vt ab omni-
bus propemodum intelligatur viciſſe. Tanquam ſi Philoſophus, aut
magnus orator, cum rudi lacone de ſummis cæli rebus diſputans,
ignarum dicendo opprimat, & tacere compellat, atque ab omnibus *Dan. 7.*
ſuperior eius cauſa declaretur. Hoc igitur mihi eſſe videtur, quod
Daniel dicit: Aſpiciebam & ecce cornu illud faciebat bellum aduer- *Apoc. 13.*
ſus ſanctos, & præualebat eis. Hoc etiam quod Ioannes ait: Et eſt da-
tum illi bellum facere cum ſanctis & vincere eos. Verba ſanè plena
formidinis. Nam quod à quibuſdam hic accipitur nihil aliud quam
quod Antichriſtus ſanctos ſit perſecuturus atque occiſurus; non im-
plet ſatis aures meas. Neque illius verbi vim, vt mihi apparet, exæ-
quat. Etenim pro Chriſto pati & mori nequaquam vinci eſt, ſed po-
tius egregiè vincere. Quod idem Ioannes perſpicuè docet, cum non
longè ab inde dixit loquens de ſanctis Apoſtolis & martyribus, &
Eccleſiæ columnis, quos nomine cælorum appellat. Et ipſi, inquit, *Apoc. 12.*
vicerunt eum propter ſanguinem Agni, & propter verbum teſtimo-
nij ſui, & non dilexerunt animas ſuas vſque ad mortem. Ergo eos
viciſſe intelligit, quòd vſque ad mortem pro Chriſti charitate certa-
uerint. Vnde his tanquam victoribus palmæ tribuuntur. Eſt enim vi- *1. Ioan. 5.*
ctoria noſtra, quæ vincit mundum, fides Chriſti. Quemadmodum *Ioan. 16.*

ipſe Chriſtus & ſe dicit viciſſe & nos iubet confidere, certum triumphum de aduerſarijs pollicens, Si legitimè tamē certauerimus. Aliud igitur eſt Antichriſtum præualere, & vincere ſanctos quod ſcriptura pro immenſo malo commemorat. Quare neceſſe eſt in illo duriſſimo Antichriſti bello duobus modis ſanctos vinci poſſe intelligamus. Cū enim de religione & verò Dei cultu & fide Catholica diſputabitur, quamuis ſancti veritatem fortiter tueantur, ac pro ea aſſerenda libēter ſanguinem fundant, tamen cum artificioſa & exquiſita dicendi copia, quam draco ſuggeret, tum magnitudine ſignorum Antichriſtus atque illius ſatellites ſuperiores populis videbuntur, & toto orbis theatro applaudente, victoriam canet, non ſuperata quidem, ſed tanquam fugata veritate, mendacium. Nam vel certamen detractabunt propter temporis iniquitatem, vel ſi ad rem ventum erit, argutijs præſtigijſque hoſtium Chriſti, cauſa ſuperior iudicabitur. Quod cū ſummo dolore ſancti aſpicientes, & mundū à ſe auerſum, totū in
Pſal. 81. Antichriſti ſententiam ire cernentes, ſe veluti victos habebunt, & capitis ſui veterem querelam repetentes, ſeſe à Deo ſuo derelictos conquerentur, quòd cauſam Dei amplius quotidie cadere ſentiant. Neque dubitandum eſt multos de numero eorum, quorum non ſunt in libro vitæ nomina ſcripta, & ſi docti aliquando fuerint, etiam ſi magiſtri Eccleſiæ, etiam ſi ſpirituales & ſancti, tanta tentationis mole obrutos de fide & charitate cedentes, manus aduerſario porrecturos.
Apoc. 12. Greg. 32. mor. c. 12. Ac fortaſſis hæc ſit tertia illa pars ſtellarum quam draco cauda ſua, quam Gregorius Papa Antichriſtum interpretatur, deturbauit è cælo. Quæ ſanè res indigniſſima non poterit non vehementiſſimè Eccleſiæ Sanctæ, tanta ſui parte truncata, viſcera ſauciare ac dolore intimo adurere.

DE LARGITIONIBVS QVIBVS multos capiet. Cap. XXI.

ATQVE hæc quidem ſignorum, ſanctitatis ſimulatæ, & falſi nominis ſcientiæ tentatio, omnes etiam perfectos & prudentes concutiet. Verum ad expugnandas animas inſtabiles & rudes, qui bus plenus eſt mundus, alio armorum genere aget aduerſarius. Ra-
1. Tim. 6. Exod. 23. Deut. 16. dix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, cum etiam oculos ſapientium excæcēt munera. Itaque profuſis largitionibus, ſummiſque opibus conciliabit ſibi ille aſtutus obſequia omnium. Quod & Hieronymus & Gregorius tradunt, imò
Dan. 11. ipſa ſcriptura diuina. Sic enim habet Daniel. Multiplicabit gloriam, & dabit eis poteſtatem in multis, & terram diuidet gratuito. In Apocalypſi

calypſi quoq; quæ magna ex parte videtur eſſe Danielis quędam explicatio, ita legimus. Et faciet, vt ne quis poſſit emere aut vendere, niſi qui habeat charactere̅ aut nome̅ beſtię. His ergo artibus, quę ſunt auaritię proprię, largiendo multa ſuis, alienis commercium omne interdicendo, facilè mentes hominum natura ſua opum magnarum cupidas ſibi deuinciet, atque obſequentiſſimas reddet. Hãc tentationem animę infirmę, & rebus vitę huius affectę, aut vix aut nullo modo euadent. Quapropter benè Chriſtus lamentatus eſt tales in Euangelio, cum ait: vę prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Significate volens animas imperfectas, Chriſti in ſe fidem teneram concipientes aut nutrientes, miſerabili eſſe periculo expoſitas, cum etiam viriles & robuſtę vix tentationis pondus poterunt ſuſtinere. *Apoc. 13.* *Matth. 24.*

DE IMMENSA CRVDELITATE ILLIVS IN Chriſti ſeruos & acerbiſſima Eccleſiæ tribulatione. Cap. XXII.

VERVM ſuprema omnium & potentiſſima ad concutiendũ Eccleſiam tentatio, erit immanis Antichriſti violentia, & furor in repugnantes implacabilis: in quos omni cruciatuũ, omni ignominię & ſęuæ mortis genere excogitato, funeſtus ille inexorabiliter debacchabitur: vt Diocletiani, & Decij, & Maximini, & ipſi Nerones ludus & nęnia ſint præ iſtius Diabolica truculentia. Quicquid Antiochus ſæuum in Machabęos, quicquid Herodes in paruulos, quicquid reliqui tyranni in infenſiſſimos ſibi hoſtes deſignarunt, non erit par ſæuitiæ iſtius leonis, vrſi, pardi, apri, ſerpentis, ceraſtæ, draconis, & quocunque alio nomine beſtiam feralem appellandã duxit ſpiritus ſanctus. Superuacaneum hic eſſe video trepidationem Chriſtiani populi ſcribere, fugam, latebras, ſolitudines, extremam egeſtatem & penuriam rerum omnium, infamiam vbique profugorum, furorem gentium conclamantium, inſidias propinquorum, nihil tutum in orbe, ipſam vmbram cuiuſque ſuſpectam. Quid carceres, quid ergaſtula? cateruas uinctorum, cędes, cadauerum multitudinem, quid iram ipſa ſanctorum manſuetudine amplius ſæuientem, quid ſtragem Dei Eccleſiarum, furorem populi concitati, ſatellitum de noua crudelitate contentionem, & inhumanitatis gloriam? Quanto tunc melius Eccleſia deplorabit, Deus uenerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam: poſuerunt morticinia ſeruorum tuorum eſcas uolatibus cœli, carnes ſanctorum tuorum beſtijs *2. Mach. 7.* *Mat. 2.* *Pſal. 78.*

terræ. Effuderunt ſanguinem eorũ tanquam aquam in circuitu Hieruſalem, & non erat qui ſepeliret. Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris, ſubſannatio, & illuſio ijs, qui in circuitu noſtro ſunt. Vſque quo Domine iraſceris in finem? Et hæc quidem ſerui Dei ſecum deplorabunt, qui in illa acerbiſſima tempora ſeruati ſint. Neque eos ſignorum gloria conſolabitur, neque populorum conuerſio ad fidem Chriſti, ſed omnibus deſtituti, omnia etiam videbunt tranſire ad aduerſarios: illos, ſanctos haberi, illos, veritatis & Dei veri cultus aſſertores, illos demum gloria ſignorum fulgere, quos ipſi perpetiuntur carnifices crudeliſſimos. Præclarè Gregorius veluti attonitus ſtupet, hæc contemplans. Quæ erit, inquit, humanæ mentis illa tentatio, quando pius Martyr, & corpus tormentis ſubijcit, & tamen ante oculos eius tortor miracula facit? cuius tunc virtus non ab ipſo cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat ſignis coruſcat? Hippolytus quoque Martyr ita ſcribit de Antichriſti tyrannide. Recuſantes verò imperium ipſius, pœnis incomparabilibus, acerbiſſimiſque tormentis & machinis abſumet, qualiæ nunquam fuerunt, nec auribus homo percepit, nec oculis mortaliũ conſpecta ſunt. Et quibuſdam interpoſitis. Tunc lugebit vniuerſa terra vitam cruciatuum plenam: lugebit mare, lugebit Sol, lugebunt montes & colles propter genus humanum: eo quod omnes defecerint à Sãcto Deo, & crediderint impoſtori illi, ſuſcepto charactere impuri illius, & hoſtis Dei loco viuificę crucis Saluatoris. Lugebunt etiam Eccleſię luctum magnum, quia neque oblatio, nec ſuffitus fiat nec cultus Deo gratus. Sed Eccleſiarum ædes ſacræ, tugurij inſtar erunt, pretioſumque corpus & ſanguis Chriſti, non extabit in diebus illis, liturgia extinguetur, pſalmorum cantatio ceſſabit. Sed erunt apud homines tenebræ: lamentatio ſuper lamentationem, væ ſuper væ. Atque hæc quidem ſcriptor ille atque alia etiam complura declamat, ſed pro omnibus, eſſe debet verbum Chriſti pertimeſcendum: fore tunc tribulationem talem, qualis antea nunquam fuerit ex quo homines eſſe cœperunt.

Greg. 3 1. mor. c. 12.

Hippol. lib. de Antichr.

Mat. 24.

FINIS LIBRI SECVNDI.

D E

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS

LIBER TERTIVS.

ECCLESIAM NON ESSE Antichriſti quamuis valida perſecutione ſuperandam. Cap. I.

QVONIAM de Regno & potentia Antichriſti, atque omnium, quę vnquam perpeſſa eſt Eccleſia Dei, ſæuiſſimo bello, hactenus diximus; ſequitur vt de tanti hoſtis vltima clade, ac fidelium Chriſti ſeruorum coronis triumphiſque dicamus. Neque enim deſeret Eccleſiã ſuam Chriſtus, neque patietur aduerſarium inſultare diutius gloriæ ſuæ. Quin potius quanto erit hoſtis potentia maior, tanto de illo ſplendidiorem triumphum aget. Tenemus Dei qui non mentitur, pollicitationes plurimas & pacta conuenta firmiſſima. Ego, inquit, vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. *Matth. 28.*
Matth. 16.
Et aliàs: ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et rurſus: Dabit vobis Paracletum, vt maneat vobiſcum in æternum. Et alibi: veritas in nobis per- *Ioan. 14.* *2. Ioan. 1.*

manet, & erit nobiſcum in æternum. Et nemo rapiet oues meas de
Ioan. 10. manu mea. Et non deficient verba mea de ore ſeminis tui amodo &
Iſai. 59. in ſempiternum. Sunt innumerabilia teſtimonia, quibus certi ſumus, nunquam Deum bonum & benignum defuturum ſuis. Imo
Rom. 15 *Heb. 6.* verò quæcunque ſcripta ſunt, ad hoc ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum, ſpem habeat indeclinabilem, tanquam ancoram tutam ac firmam fidelis Chriſti populus: quoniam ipſe dixit, non te dimittam neque derelinquam, ita vt fidenter dicamus, Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi inimicus.
Ioſ. 1. *Pſal. 17.* Neque verò draconem illum funeſtiſſimũ ſolui ſineret in fine mundi clementiſſimus Deus, niſi eam ſuis ſe eſſe ſciret gratiam largiturum, qua ſolutum etiam ac furentẽ hoſtem vincerent: idque amplius Dei gloriæ cederet, quod totis viribus Diabolus cum Eccleſia Chriſti cõgrediens, poſtquam illam huc illuc iactarit & torſerit, tandem ſpe ſua fruſtratus campum deſerere, & in extremum abire baratrũ cum ſumma ignominia & deſperatione cogatur. Hæc fuit pertinax ne-
Iob. 1. & 2. quiſſimi Satanæ contentio cum Deo de Sancto Iob, qui proprie Eccleſiæ calamitatem illam vltimam vt typus quidam egregius refert: hæc Dei etiam permiſſu vſurpata nocendi poteſtas: hic tandem exitus tã longi duriq; certaminis, vt ſanctiſſimus vir Dei ore laudatus, tentationũ vi illuſtrior apparuerit, Deo cauſam ſuam tuẽte, & innocentis viri patientiã cumulatiſſimis bonis remunerante. igitur quod ligatus modo tenetur Satanas, ne noceat quantum vult, Dei eſt miſericordiæ, ne nos imbecilles & timidi ſalutẽ illius furore amittamus: quòd extremo illo tempore rurſus ſoluendus eſt, etiam miſericordiæ & ſapientiæ eſt, vt quantas habeat Dei gratia vires, fortiſſimi illi Chriſti milites ſæuiſſimo hoſti obiecti atque expoſiti toti, cum magna cæleſtis patris gloria experiantur. Nam ſicut ſolent excellentes artifices poſt varia facultatis ſuæ edita documenta, in ſupremum actum maximè ardua conferre, vt tota res cum maiori illorum admiratione finiatur: ita mihi videtur Chriſtus noſter ad oſtẽdendam magnitudinem gratiæ, ac virtutis ſuæ, poſt tot perpetratrata fortiter, veluti ſupremum facinus editurus, iubere Leonem illum violentum ſolui, & in ſe quam poteſt acerrimum concitari, vt Sanctæ Eccleſiæ in terris depugnantis pulcherrimum ſpectaculum, velut actu omnium maxime admirabili, claudat.

DE DEI AVXILIO EST ANGELORVM præſidio. Cap. II.

ATQVE humana quidem gens inermis per ſe, ac rerum omnium inops, hoſti & truci & ſuo furori permiſſo, infinito etiã impio-

impiorum agmine ſtipato, omnino impar eſt, niſi diuinitus adiuuetur. Quare videndum deinceps eſt, quibus auxilijs Eccleſia ſuperior ſit. Ea ſunt duplicis formæ: quædam inuiſibilia & interna: alia rurſus externa: vtroque modo Eccleſiæ ſuæ aderit Chriſtus. Interna quidem auxilia non dubium eſt quin tunc longe maxima daturus ſit, fidei admirabile robur, charitatis & patientiæ inuictum ſpiritum, ſapientiæ lucem eam, quæ nulla poſſit diabolicæ poteſtatis & operationis caligine offundi. De eo quippe tempore ſcriptum eſt: Hic eſt fides & patientia ſanctorum: quæ quoniam inter dona Dei ſcriptura ſæpe commemorat, non eſt dubitandum Eccleſiæ Chriſti diuinitus pro tẽpeſtatis illius magnitudine ea futura illuſtriora: Sunt etiam auxiliares nobis Sancti Angeli, quos plures ſecum eſſe quã eſſent cum aduerſarijs à puero ſuo cerni curruum ac militũ multitudine territo, Eliſæus optauit. Erunt igitur tunc populo Dei præcipui adiutores Angeli, atq; ij præſtantiſſimi. Non enim ſine magna cauſa à Daniele ſcriptum eſt, In tempore autem illo conſurget Michaël princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui. Michaëlis verò opus atque operã deſcribit Ioannes, hoc quoq; loco, vt ſolet, velut parerga illius prophetæ implens. Nã prœliantẽ valide cũ Dracone Michaëlẽ, atq; huius Angelos cũ illius Angelis congredientes narrat, & magno tandẽ certamine viciſſe atq; fugaſſe aduerſariũ, quod quamuis toto Eccleſiæ Chriſtianæ decurſu Michael, noſter egregius princeps, faciat, tamẽ ipſe ordo rerũ ſatis indicat, præcipue vltimũ prœliũ illud eſſe, in quo Michaele ſuperãte, ab omni eſt cælo protinus cum magna lætitia conclamatũ: Nũc facta eſt ſalus, & virtus, & regnũ Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius. Ergo ſub Rege Chriſto, & Michaele chriſtianæ militiæ principe, quos nõ ſũt hoſtes debellaturi Eccleſię catholicę milites præſtantiſſimi? Aut quomodo quemquam timeant, quibus Deus eſt & pugnandi autor & dux? ſigna vero cæleſtia ſuperni proceres magno agmine vbique circunferent?

Apoc. 13. *Thes. 2.* *Phil. 1.* *Gal. 6.* *4. Reg. 6.* *Dan. 12.* *Apoc. 12.* *Apoc. 12.*

DE DIVINAE SCRIPTVRAE MVNIMINE ADuerſus artes Antichriſti. Cap. III.

INTER externa vero auxilia principem locum tenet ſcriptura diuina, cuius autoritate inuicta, aduerſus dolos & innumerabiles fraudes Antichriſti, quibus gentes toto orbe ſeducet, nullum eſt diuinitus eccleſię catholicæ datũ maius fortiuſque preſidium. Ad omnes enim Diaboli inſidias detegendas, ad omnes mendacij machinas ſuperandas valet excelſum atque inſuperabile diuini eloquij robur. omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperãtibus in ſe, & gladius ſpiritus, *Prou. 30.*

Epheſ. 6. ritus,eſt verbum Dei. Hæc ſunt fluenta pleniſſima,iuxta quæ colum
Cant. 5. bæ ſanctæ reſident:Vbi & ſupernè inuolantem hoſtem intuentur,&
Greg. in Can. merſo capite, vt Gregorius philoſophatur, aſtutiam inſequentis eludunt. Itaque omnibus miraculis Antichriſti, quamuis multa, quamuis magna ille prębeat, intrepida opponet Eccleſia fidem ſcripturarum:atq; huius veritatis teſtimonio inexpugnabili,omnes illius pręſtigias tanquam nebulas clariſſima luce diſijciet. Dabunt, inquit, ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.Ecce prædixi vobis. O certè admirabilem Chriſti prouidentiam, ſignis & prodigiis ingentibus ſeductorũ quid habet, quod opponat Eccleſia? Ecce, inquit, prædixi vobis. Hoc omnibus ſignis maius,hoc omnium miraculorum potentiſſimum.Nihil enim eſt diuini verbi auctoritate robuſtius. Licet Angelus de cælo Euangelizet uobis,præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Paulus planè ita monuit. Tanta eſt ſemel acceptæ dininę ueritatis firmitudo. Quid Petrus?Et habemus,inquit,firmiorem propheticum ſermonem,cui benefacitis attendentes,tanquam lucernę lucenti in caliginoſo loco,donec dies eluceſcat,& Lucifer oriatur in cordibus ueſtris.Quid quæſo eſt,quod hic dicit ſe habere firmius teſtimonium?Sublimis transfigurationis Chriſti miraculum narrat,teſtis ipſe oculatus:at fidei cōciliandæ, firmius ac maius pondus habere uult propheticorum oraculorum de Chriſto illuſtriſſima teſtimonia.Quare Chriſtus ipſe Iudæos maximè refellens, ſcrutamini,inquit,ſcripturas,quia ipſæ teſtimonium perhibent de me.Et: ſi crederetis Moyſi,crederetis forſitan & mihi, de me enim ille ſcripſit. Et Paulus, quem ante promiſerat per ſcripturas.Non minus ergo fides Chriſti ex diuinis ſcripturis quā ex miraculis ipſis confirmata eſt. Et ſigna quidem infidelibus data ſunt,ſcripturæ fidelibus.Idcircò primæua Eccleſia miraculis abundauit,cum eſſent infideles uocandi: at ultima Eccleſia cum fideles uocati iam ſint,plus ſcriptura quam miraculis nitetur. Quin etiam audacter dixerim, miracula omnia uana eſſe & inania, niſi ſcriptura approbentur, hoc eſt doctrinam habeant ſcripturæ conformem: ſcriptura uerò ipſa per ſe inuictiſſimum ueritatis argumentum eſt. Nā Ioannes ſignum fecit nullum, meruit tamen fidem tantus Dei teſtis, quòd ſecundum ſcripturam oſtendit ſe eſſe uocem clamantis in deſerto. Itaque ſumma eſt Catholicę Eccleſiæ ſecuritas,ſumma lætitia, quod myſteria omnia quæ tenet, ſibi per ſcripturarum ſeriem admirabiliter connexa ſunt, nihilque in noua lege factum eſt,quòd inueteri non prædicatur faciendum:ut in modum coronę ſeſe oracula cæleſtia cingant, ſibique mutuo inſtar Cherubin in Dei glorificatione reſpondeant.Ergo ipſa magnitudo & multitudo ſignorum ac prodigiorum Antichriſti,diuina ſcriptura tanquam prodente paratas inſidias,

Marginal references: *Matth. 24.* — *Galat. 1.* — *2. Pet. 1.* — *Ioan. 5.* — *Ibidem.* — *Rom. 1.* — *1. Cor. 14.* — *Ioan. 10.* — *Ioan. 1.* — *Eſai. 40.*

dias, populo fideli & ſapienti, erit aſſerti mendacij ineluctabile argumentum, propterea quod ſcriptum eſt, aduentum illius fore ſecundum operationem Sathanæ, in omni uirtute & ſignis, & prodigijs mendacibus. Et iterum ſcriptum eſt: dabunt ſigna & prodigia magna atque iterum, & datum eſt illi ut faciat ſigna magna. Quam ob rem ſtulti & cæci cupiditate gloriæ, his pedicis capientur: Verum ſapientes & uerbi Dei ſcientia præſtantes, pro nihilo eiuſmodi omnes tendiculas ducent, cum fruſtra ponatur rete, ut habet Salomon, ante oculos pennatorum. Atque hoc illud eſt, quod mirabilis propheta Daniel de his nouiſſimis temporibus in fine altiſſimæ reuelationis ponit. Impie, inquit, agent impij, neque intelligent omnes impij, porrò docti intelligent; quam ob rem clauſos ſignatoſque ſermones vſque ad præfinitum tempus Angelus dixit: Doctos autem & Dei verbo potentes quaſi ſplendorem firmamenti fulgere, in perpetuas æternitates. Qui ergo abſconderit in corde ſuo eloquium Domini, non peccabit, neque altitudo Sathanæ poterit eum perdere, qui ſacrorũ eloquiorum ſententiam tenet.

2. Theſſ. 2.
Matth. 24.
Apoc. 13.
Prouer. 1.
Dan. 12.
Ibidem.
Pſal. 118.

FVTVROS ESSE EXTREMO ECCLESIAE tempore viros Apoſtolicæ Sanctitatis. Cap. IIII.

IAM verò ad præcipuas diuinæ prouidentiæ partes pertinet, vt pro temporum neceſſitate, viros Eccleſiæ ſuæ idoneos tribuat: ita cum primum Euangelium fuit toto orbe vulgandum, aduerſus ſummam potentiam & inflatam ſapientiam hominum tunc maximè de religione gloriantium, opponendum fuit diuini ſpiritus igne inflammatum atque omnibus modis inuictum Apoſtolicum pectus, quorum fuere primitiæ ſpiritus. Ita etiam cum Romani Imperatores, in Chriſtianũ nomen acrius deſæuirẽt, Martyrum fortiſſimorũ cuneus præclariſſimus conſtitit. Nulla quoque ætas Eccleſiæ, aut plures, aut præſtantiores ſapientia Epiſcopos & Doctores tulit, quam, cũ eſt maximè veritas catholica oppugnata Arianorũ potentiſſima hæreſi, cui non vrbes ſolum, ſed prouinciæ, & imperia ceſſere. Videmus ſanè ſtellarum admirabilem diſpoſitionem, quæ per diuerſas cæli plagas diſſeminatæ ſunt: neque fulgentiſſimæ in vnum locum omnes coaceruatæ, ſed vario tractu diſtinctæ, atque alijs minoribus intermixtæ pulcherrimam hanc totius cæli faciem efficiunt. Haud aliter in Sanctæ Eccleſiæ decurſu, viros præcipua ſanctitate & ſapientia florentes Spiritus ſanctus, cuius eſt cęlos ornare, diuerſis ſæculis aſſignauit:

Rom. 8.
Iob. 26.

eoque

eoque plures & eminentiores, quo magis neceſſarios nouit. Quare non eſt dubitandum, quin pro illa acerbitate maxima temporum, diuinitus ſeruati ſint viri excellentiſsimi, atque ipſius Apoſtolicæ gloriæ propemodum æmuli. Ob quam illorum virorum laudem, ſeſe ijs annumeraſſe Paulum Apoſtolum, non improbabiliter opinatur Anſelmus, cum ſcribit ad Theſſalonicenſes, de illo extremo ſæculo. Nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, non præueniemus eos qui dormiebunt. Et ſi enim creſcente tunc iniquitate, refrigeſcet multorum charitas, tamen illi ipſi qui tanta vi aduerſantium ventorum, accenſum in ſe Dei ſpiritum non patientur extingui, non poterunt non eſſe Dei amore ardentiſſimi; etenim violentus flatus vt flammam modicam extinguit, ita accendit ingentem. Quam illorum temporum conditionem altè contemplans Beatus Auguſtinus tanti illos viros facit, vt ſeſe ac ſui æquales præ illis contemnat ac pro nihilo ducat. Quæ quamquam eſt ex magna humilitate, propriaque illius patris profecta laus, non ideo tamen non eſt habenda veriſſima. Verba Sancti Patris affigam. In eorum ſane, inquit, qui tunc futuri ſunt, Sanctorum atque fidelium comparatione quid ſumus? quando quidem ad illos probandos tantus ſoluetur inimicus, cum quo nos ligato, tantis periculis dimicamus. Hippolytus quoque, quem Hieronymus in libro ſcriptorum Eccleſiaſticorum refert, ita de Sanctis illius vltimi temporis loquitur. O beatos, qui tunc tyrannum illum deuicerint? Quippè prioribus martyribus illuſtriores, & ſublimiores declarandi ſunt: Propterea quod ſuperiores martyres Diaboli ſatellites ſuperarint. Hi verò ipſum filium perditionis expugnarint, ac victoriam reportarint. Quibus igitur encomijs & coronis non ornabuntur à Rege noſtro Ieſu Chriſto? Hæc Hippolytus. Quod ſi Eccleſia Chriſti eſt acies ordinata caſtrorum, quemadmodum in diuino epitgalamio canitur, atque in acie vt ſolet eſſe præcipua gloria primorum, ita ſecunda uel par extremorum, qui totum agmen abſoluunt & muniunt, quis dubitet Imperatorem noſtrum ſtrenuiſſimos milites in columē Eccleſiæ reſeruaſſe, vbi Diaboli & ſatellitum eius fortiſſimum impetum futurum videt? Quæ verò merita quæ gloria ſit illorum Chriſti ſeruorum, qui cum Antichriſto pugnabunt, declarant ſatis diuinæ literæ. In Daniele quidem legimus, Populus ſciens Deum ſuum, obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma & in captiuitate & in rapina dierum. Et de eruditis ruent, vt conflentur, & eligantur, & dealbentur vſque ad præfinitum tēpus. Quæ de Antichriſti tempore dicta Eccleſiaſtici expoſitores intelligunt. Illa verò certiſſimè: Vade Daniel, quia clauſi ſunt ſignatique ſermones vſque ad præfinitum tempus. Eligentur, & dealbabuntur, & quaſi ignis probabuntur multi: & impij agent impiè, neque

Anſelmus. 1. Theſſ. 4.

Matth. 24.

Aug. 20. de ciuit. c. 8.

Hippol. de conſum. ſæculi.

Can. 6.

Dan. 11.

Dan. 12.

neque intelligent omnes impij, porrò docti intelligent, & à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hæc manifeſtiſſimè de perſecutione Antichriſti dicta ſunt, in qua dicit multos eſſe probandos & tanquam igne argentum, eſſe dealbandos & ad puriſſimi electiſſimique metalli pretium perducendos. Cui Ioannes concinit cũ de beſtiæ immani tyrannide agens veluti exclamat: ſi quis habet aurem audiat. Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadet, qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia & fides Sanctorum. Mirabiliter enim emicabit illa fides tot aduerſarij ſignis oppugnata, nec victa: illa patiẽtia, immaniſſimè afflicta ac diſcruciata at minime cedens. Ergo perfectos viros, quales tempora duriſſima poſtulant, ætas Eccleſiæ vltima proferet, quibus regnum Chriſti ſempiternum profligato huius Mundi principe glorioſiſſimè cedat. *Apoc. 13.*

QVOD DE ADVENTV ELIAE ET ENOCH *ſub tempora Antichriſti, quidam dubitent.* *Cap. V.*

SED præter hæc, quæ quamuis ſint magna per ſe, tamen ſunt quodammodo omnium temporum communia præſidia erit ſingulare quoddam & in illum ſupremũ laborem Eccleſiæ ſanctæ munus diuinitus præparatũ. Nulla ætas vidit, antiquos prophetas iterũ ad res humanas redijſſe & Samuel quidẽ ſolicitatũ ſe à Saule pythoniſſæ interpellatione, quamuis ad breue tempus ægre tulit: Apoſtoli autem Petrus & Iacobus, & Ioannes pro magno Dei munere acceperunt, quod Moyſem & Eliam tantiſper contueri, & audire meruerunt: literas quoque Eliæ iam ab hominibus rapti accepit & legit Soram Rex Iſrael, ſed quæ triſte nuntium diuinæ vindictæ impendentis afferrent. Sanctorum etiam corpora complurium ſurrexerũt, & poſt excitatum à mortuis Chriſtum, venerunt in ciuitatem ſanctam & multis apparuerunt. Verum humanam conſuetudinem cum hominibus minime habuerunt. Ioannem Baptiſtam ſurrexiſſe Herodes exiſtimauit, eumdem Chriſtum & Ioannem putans: plebs Iudæorum imperita Eliam, aut Hieremiam aut de veteribus aliquem in mundum redijſſe iactauit, cum Chriſti opera admirabilia videret. Verum re ipſa ad humanæ mortaliſque vitæ conſuetudinem Sanctorum aliquis reuocatus eſt nun- *Eccliſ. 46.* *1. Reg. 28.* *Mat. 17.* *2. Par. 21.* *Matth. 27.* *Marc. 6.* *Matth. 16.*

L quam:

quam: nunquam ad noſtra hæc ſunt reuerſi qui melioribus illis cæleſtibus aſſuerunt. At ætate mundi iam intereuntis extrema, mittentur diuinitus excellentes viri Deoque imprimis chari Elias & Enoch, vt corda filiorum nutantia ac pene deficientia confirment & ad patrum primorum Apoſtolorum Chriſti, firmiſſimam fidem cōſtantiamq; conuertant. Hoc Dei munus tam rarum, tam inuſitatū, quidam non capiunt, & quæ humana eſt imbecillitas, minime credunt. Itaque non deſunt, qui Eliæ & Enoch aduentum ſub tempora Antichriſti velut ſomnium fabulamque contemnant, nihil de hoc certi haberi cenſentes: ſed opinionem eſſe quorumdam tantū piam, nullo ſolido ſcripturæ fundamento nixam: neque opus eſſe prædicatione Eliæ & Enoch, cum tot patres in Eccleſia extiterint, qui Fidem catholicam ſatis & prædicarint, & vitæ ſanctitate ſigniſque clariſſimis illuſtrarint. Quorſum enim tam longa ætate dormirent illi viri, tot ſæcula expectantes? quorſum miſeræ huius vitæ iterum moleſtias ſunt experturi? vt Enoch per annos quater mille, Elias per ter mille & amplius latuerint, prodituri in ſcenam, cum iam ſe eſſe homines pene obliti ſint, ecquid viros egregie meritos ac ſibi vehementer charos Deus tanto tempore deſtitueret, & à dulciſſimo beatæ vitæ conſortio relegaret? Quod ſi homines magni pro illa tempeſtate Deo neceſſarij ſunt, vt cauſam illius agant, parteſque tueantur, an eſt diuina infirmata potentia, vt non poſſit tales creare tunc, niſi veteres ad ſuppetias ſibi ferendas reuocet? An non poteſt Deus de lapidibus
Mat. 3. ſuſcitare filios Abrahæ?

QVOD CONCORS SIT PATRVM SENTENTIA *Eliam & Enoch venturos vltimo tempore.* *Cap. VI.*

1. Cor. 2. HAEC homines diſputant, qui cum ſua ignorent, tamen audēt
Rom. 2. conſiliorum Dei eſſe cenſores. Nam quæ hominis ſunt nemo
Sap. 9. nouit, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt: & quæ Dei ſunt, nemo
Eſa. 40. niſi ſpiritus Dei qui eſt in ipſo, qui & reuelat quæ vult, quibus vult.
1. Cor. 1. Quis enim conſiliarius eius fuit? aut quis nouit conſilium Dei? Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi? Ea ergo quæ Dei voluntas ſola poteſt facere vel rata vel irrita, humanis ratiunculis metiri velle atque ſupponere, nihil eſt aliud quam inſigniter delirare. Quis ferret furorem aut lanium de Philippi futuris nuptijs, aut de ampliſſimo præſulatu, vel legatione primaria, quid poſt triennium eſſet futurum, ratiocinantem, & quæ ipſos proceres laterent, certo polli-

pollicentem? Abeant, qui ſuſpiciunculas ſuas pluris faciunt, quam
confirmatiſſima dicta ſanctorum Pattum, vel potius ipſius ſpiritus
Sancti. Neque enim hæc ſcholaſticorum eſt tantum opinio, Tho- *S.Tho. 1.p.q.*
mæ, Bonauenturę, Richardi, & ſimilium, quorum tamen ſi ſola eſſet *102.a.2 3.&*
aſſertio plurimi facienda eſſet, quo tempore præſertim contra hære- *3.p q.49.a.5.*
ticorum perfidiam ſcholaſticæ doctrinæ præſidium maximè op- *Ricar. de S.Vict.* *in Apoc.lib.3.*
ponitur: cum vero & Sanctorum omnium antiquorum ſit *par.2.c.7.*
plena conſenſio, & catholicæ Eccleſiæ perpetua traditio, & ſcriptu-
ræ demum certa ſententia, qui de Eliæ & Enoch aduentu diſſentiat,
aut etiam dubitet, eum vel ſumma imperitia, vel errore nullo modo
ferendo laborare, non equidem ambigam. Ac primum de Elia quo-
niam notius & certius eſt paucas de multis veterum Patrum ſenten-
tias proferam, quibus tanquam catholicam veritatem illius ad-
uentum confitentur. Auguſtinus quidem in illo præclaro ope- *Aug.lib.20.de*
re de ciuitate Dei ſic: Per hunc Eliam magnum celeberrimum- *Ciuit.c.29.*
que prophetam, expoſita ſibi lege vltimo tempore ante iudicium:
Iudæos in Chriſtum verum credituros celeberrimum eſt in ſer-
monibus cordibuſque fidelium. Profecto non poteſt eſſe cele-
berrimum fidelium cordibus, quod falſum incertumque ſit. I-
dem in eodem opere, colligens quæ ſunt certa de futuris tem- *Aug.lib.20.de*
poribus, in illo iudicio vel circa illud iudicium has res didici- *ciuit.c.30.*
mus eſſe futuras. Heliam Theſbiten, fidem Iudæorum, Antichri-
ſtum perſecuturum: Chriſtum venturum iudicaturum, mortuo-
rum reſurrectionem & cætera, vbi nemo non videt qua fide ſan-
ctus hic pater teneri velit Eliæ aduentum, qui illum coniungit cum
Antichriſti perſecutione, Chriſti aduentu, & mortuorũ reſurrectio- *Chry. ho. 58.*
ne, & inter hæc certæ fidei documenta connumerat. Chryſoſtomus *in Mat.*
paſſim rem certiſſimam facit, præſertim in Homilijs ſuper Matthæũ.
Hæc Hieronymi, Theophylacti, & Hilarij ſententia cum verba Chri-
ſti apud Matthæum de Elia venturo enarrant, quæ mox excutiemus.
Omnibus his ſuperior Iuſtinus Martyr: Noſter quoque Dominus *Iuſt. in colloq.*
hoc ipſum inter cætera docuit, venturum olim Eliam, & id ita fore *cum Trypho.*
ſcimus, quando in gloria de cælis dominus noſter veniet: cuius *Iud.*
etiam priorem aduentum præceſſit Dei ſpiritus, qui in Elia fuerat,
in Ioanne prepheta veſtri generis: poſt quem nullus alius propheta
apud nos extitit. De Enoch vero ſic Tertullianus in libro aduerſus
Iudæos: Enoch iuſtiſſimum, non circunciſum neque ſabbatizantem *Tertull.li. ad*
de hoc mundo tranſtulit, qui necdum mortem guſtauit, vt æternita- *uerſ' Iudaeos.*
tis candidatus iam nobis oſtenderet, nos quoque ſine legis onere
Moyſi, Deo poſſe placere. De eodem in tractatu de Sion & Sina inter
opuſcula Cypriani ſic ſcribitur: Enoch, qui ante diluuium Deo iu- *Cyprian.*
ſtus complacuit, & ideo de iſto mundo in carnis ſuæ natiuitatem

viuus tranſlatus eſt in loco vbi Deus ſcit: ex quo loco conſummationem Mundi innouare habet in hoc mundo, vnde etiam tranſlatus eſt ad confundendum & reuicendum Antichriſtum. De vtriuſque autem aduentu ſub tempora Antichriſti, ex Eccleſiæ traditione ſcribunt antiquiſſimi Patres, Iuſtinus, Irenæus, Hippolytus, Tertullianus, qui ab Apoſtolis videntur edocti, & per manus poſteris tradidiſſe: quorum veſtigijs inſiſtunt poſteriores patres, id tanquam exploratum repetit ſæpe numero Gregorius Papa in ſuis moralibus, præſertim in lib. 9. & 14. & 15. cuius quoniam notiſſima ſunt verba non recito. De vtriuſque item aduentu ad Antichriſtum oppugnandum D. Ambroſius ſuper pſalmos, & B. Damaſcenus in 4. lib. de fide Orthodoxa. Atque vt hanc fuiſſe conſtet, vt dixi, ab Apoſtolis ipſis traditam doctrinam, quæ per manus accepta ſemper in Eccleſia certa habita ſit, Irenæi longiuſculam orationem repetere non moror. Enoch, inquit, in libro contra hæreſes. 5. placens Deo, in quo placuit corpore tranſlatus eſt, tranſlationem iuſtorum præmoſtrans. Et Elias ſicut erat in plaſmata ſubſtantia aſſumptus, aſſumptionem patrum prophetans, & nihil impedit eos corpus in aſſumptione & tranſlatione eorum, per illas enim manus per quas in initio plaſmati ſunt, per ipſas & aſſumptionem & tranſlationem acceperunt, aſſuetæ enim erant in Adam manus Dei cooptare & tenere & baiulare ſuum plaſma & ferre & ponere vbi ipſæ vellent. Vbi ergo prius poſitus eſt homo ſcilicet in paradiſo quemadmodum ſcriptura dicit, & plantauit Deus paradiſum in Edem contra Orientem & poſuit ibi hominem quem plaſmauit & inde proiectus eſt in hunc Mundum non obediens. Quapropter dicunt Presbyteri qui ſunt Apoſtolorum diſcipuli, eos qui tranſlati ſunt, illuc tranſlatos eſſe, iuſtis enim hominibus & ſpiritum habentibus preparatus eſt paradiſus, in quem & Apoſtolus Paulus aſportatus audiuit ſermones inenarrabiles quantum ad nos in præſenti: & ibi manere eos qui tranſlati ſunt vſque ad conſummationem, conſpirantes in corruptelam. Quibus Irenæi verbis docemur Apoſtolorum fuiſſe traditionem Enoch & Eliam adhuc viuere in corpore, deinde in paradiſo terreſtri, vbi Adam fuit, eos eſſe tandem ſeruari eos vſque ad conſummationem mundi: Ex his primum illud, Enoch inquam & Eliam nondũ guſtaſſe mortem, ſed adhuc in proprijs corporibus eſſe ſuperſtites, non poſſe in dubium reuocari ſalua fide, affirmat Auguſtinus in libro de peccato originali, quod etiam Hieronymus, Athanaſius, & Epiphanius certum aſſerit, illud alterum eſſe eos modo in paradiſo vbi Adam fuit, dicit eſſe ſub dubio. Redituros vero ambos ad hanc vitam vt debitum humanæ naturæ morte perſoluant, docet in libro de Geneſi ad literam. Quod etiam Tertullianus & Hippolytus & Am-

Irenæus lib. 4. ca. 30. Enoch translatus eſt & conſeruatur vſque nũc teſtis iuſti iudicij Dei.

Greg li. 9. c. 4. lib. 14. c. 12. li. 15. c. & Hom. 12. in Ezech.

Ambr. in pſal. 45. & 4. ad Rom.

Damaſc. li. 4. c. 27.

Irenæus lib. 5. aduerſus hær. cap. 5.

Gen. 2.

Aug. lib. 2. de pecc. orig. c. 23

Hieron. ad Pãmach. de erroribus Ioan.

Athan. lib. de Syn. Nic an.

Epipha. lib. 2. hær. 64.

Aug. de Gen. lib. 9. c. 6.

Tertull. lib. de Anima.

& Ambroſius docent, atque eſt recepta ſententia. Quod au- *Hippo. lib. de*
tem Hilarius Eliam & Moyſem venturos dicit in fine, nos com- *Anti.*
mouere nō debet. Nam de Elia cum cæteris et ipſe conſentit: de Mo- *Ambro. in 4. ad Rom.*
ſe peculiarem ſententiam ſequutus eſt propterea quod cum Elia *Hilar. in 17.*
in transfiguratione domini apparuit. Verum ſcriptura Moyſem nuſ- *Mat.*
quam docet eſſe tranſlatum, quin potius defunctum & narrat & il- *Deut. vltim.*
lius corpus ab Archangelo aduerſus diabolum defenſum, Eliam vero *Iud. 1.*
& Enoch apertiſſimè tranſlatos docet, vt certo colligamus hos duos *4. Reg. 2. Heb. 11.*
eſſe ad finem temporum reſeruatos. *Gen. 5.*
Eccliſ. 4

QVOD SALVA FIDE SCRIPTVRAE CANONIcæ, non poſſit negari Eliæ aduentus ante iudicium. Cap. VII.

NEQVE enim opinioni hominum, ſi penitus conſulatur, rem tantam canonica ſcriptura dimiſit, ſed manifeſtè narrat de *4. Reg. 2.*
Eliæ raptu, & vita, & literis poſt annos à raptu plures quam octo, vt *2. Par. 21.*
ex varijs locis ſcripturę diligenter collatis colligere licet, ad Regem Ioram filium Ioſaphat in Iuda regnantem directis. Mortem autem Elię nunquam narrat, vt eſſe eum ſuperſtitem intelligamus, locus autem illuſtris eſt apud Malachiam, qui volumen ſuum ita claudit: Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Do- *Mal. 4.*
mini magnus & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, & percutiam terram anathemate. De Elia illo vero in cælum rapto, non de Ioanne Baptiſta (vt quidam contendunt) Malachiæ eſſe ſermonem declarat ſatis expoſitio veterum Patrum. Auguſtinus quidem, etiam ſeptuaginta in- *Aug. li. 20. Ciuit. c. 29. & 30.*
terpretum lectionem affert, vbi illi non Eliam prophetam ſed Eliam Theſbitem vertunt, vt exploratò ſciamus de vero Elia hæc dici. Hieronymus quoque in commentarijs eius prophetæ, idem ſentit; *Hiero. ſuper Mal. 4.*
quanquam obſcurius in fine loquitur. Sed Chryſoſtomus inſigniter eos refellit, qui ad Ioannem Baptiſtam Malachiæ verba contor- *Chryſ. ho. 58. in Mat.*
quent, tum quòd Theſbitem Eliam nominet, cum Ioannes Theſbytes non fuerit, tum quòd prænuntium dicat Eliam ante diem Domini magnum & horribilem, dies autem horribilis non in priore aduentu ſed in poſteriore ad iudiciū intelligitur: tandem quod ait, ne percutiam terram ſimul (vt ipſe legit) aut anathemate, vt nos, nō poteſt ad priorem Domini aduentū referri, quando filius hominis venit non vt perderet mundum, ſed ut ſaluaret, in poſteriore autē ueniet, *Ioa. 3.*
vt iudicet & percutiat imparatos, ſicut in diebus diluuij, vt ipſe ex- *Mat. 24.*
poſuit:

poſuit: Ergo illuſtriſſima prophetia Malachiæ nullo poteſt fuco obſcurari: ex cuius lectione celebris apud Iudęos opinio habebatur de Elia ante Chriſtum venturo. Vnde cum non diſcernerent duos Chriſti aduentus, interrogabant Ioannem an ipſe eſſet Elias: & Chriſtum alij Eliam ferebant: Et Apoſtoli ipſi Domino quæſtionem mouerunt, poſt Heliam viſum in monte: Quid ergo dicunt ſcribæ, quod Eliam oportet venire primum? excitati enim conſpectu tanti viri & vulgatam de eo repetentes memoria opinionem, ſcire cupiebant, utrum ne vera eſſet Iudęorum ſententia. Quæ ſi vera foret: quid illis reſpondendum eſſet, qui Chriſtum id circo ſe non recipere cauſabantur, quod Elias non præceſſiſſet eius aduentum, ſicut erat à Propheta prędictum. Huic non ſimplici Apoſtolorum dubitationi, breuiter, ſed dilucidè Magiſter ſatisfacit, vtramque partem quæſtionis aperiens: Elias quidem, inquit, venturus eſt, & reſtituet omnia: quibus verbis ſatis approbat atque confirmat opinionem Scribarum & phariſæorum de Elia Thesbite ante Chriſtum uenturo, & quid acturus ſit indicat: Nam reſtituturum omnia dicit, hoc eſt veterem & collapſam religionem reuocaturum in integrum. Sed ne infidelitati ſuæ Iudæi velut iuſtam excuſationem prætexerent, continuo adiecit: Dico autem vobis quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, ſed fecerunt in eo quæcumque voluerunt: Sic & filius hominis paſſurus eſt ab eis. Quod propterea dictum eſt, quod Ioãnes Baptiſta venit in ſpiritu & virtute Eliæ, vt Angelus pronũtiauit. Quã rem Iudęis ipſis palam Dominus explicuerat, cum de Ioanne magnifice verba faceret, & ſi vultis, ait, recipere, ipſe eſt Elias, qui venturus eſt: qui habet aures audiẽdi audiat, ita ſignificans myſticũ, nõ autẽ verum hunc eſſe Eliam. Malachiam autem de vtroque Elia & myſtico & vero prophetaſſe apud Marcum Chriſtus oſtendit. Elias cum venerit primo, reſtituet omnia, & quomodo ſcriptum eſt in filium hominis, vt multa patiatur & contemnatur. Sed dico vobis quia & Elias venit, & fecerunt in eum quæcumque voluerunt, ſicut ſcriptum eſt de eo. Hic Eliam & venturum eſſe & veniſſe, ſicut ſcriptum erat de eo Chriſtus affirmat. Quare qui vel Malachiæ vel Euangelij verba de Elia, ad ſolum Ioannem Baptiſtam referenda volunt, multum illi falluntur, cum perſpicuè, ſicut duplicem ſuum aduentum diſtinguit, ita duplicem Eliam ſibi vel prçiſſe vel præiturum, diſtinctè doceat. Hanc eſſe germanam loci Euangelici explicationem quã tradidimus, vt plane diſcat, qui volet, legat colloquium Iuſtini Martyris: vbi Tryphon Iudæus obijcit, Ieſum non fuiſſe Meſſiam, quod Elias nondum venerit, quem oportet venire ánte Chriſtũ. Cui reſpondet Iuſtinus: vere quidem Eliam Thesbitem venturum ante Chriſtum, ſecundum prophetiam, ſed illam de ſecundo aduentu debere

Ioa. 1. *Mat. 16.* *Mat. 17.* *Mat. 17.* *Luc 1.* *Mat. 11.* *Mar. 9.* *Mal. 4.* *Iuſt. mart. in colloq. Tryph.*

bere intelligi. Namque ante primum Ioannes Baptiſta venit in ſpiritu Eliæ. ~~Itaque quod Apoſtoli de Iudæorum ſententia rogauerunt,~~ hoc Tryphon Iudæus de ſua oppoſuit. Et quomodo Chriſtus Apoſtolis reſpondit, hoc etiam modo Iuſtinus Tryphoni ſatisfecit. Denique certam de Elia in fine venturo fidem facit Eccleſiaſtici autoritas, quæ canonica eſt in Eccleſia Dei, in eo libro autor de Elia ſic ſcribit. Qui ſcriptus eſt in iudicijs temporum, lenire iracundiam Domini, *Eccli. 48.* conciliare cor patris ad filium & reſtituere tribus Iacob. Hæc qui de Ioanne, non de vero Elia dicta contendit, delirat planè, cum proximè dixerit: Qui receptus eſt in turbine ignis, in curru equorũ igneorum. Itaque ille ipſe qui raptus eſt curru igneo, inſcriptus eſt, hoc eſt, deſignatus vel prænũtiatus à Malachia, in iudicijs vel indicijs tẽporum, quibus illa momenta, quæ ſoli Deo ſunt nota in patris poſita poteſtate inſinuant, lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, vt Malachias expreſſit, & reſtituere tribus Iacob, quod Chriſtus dixit, reſtituet omnia. Hunc autorem de Malachiæ teſtimonio loqui, & certum eſt & omnes confitentur. De Elia autem Theſbite in fine venturo vaticinari, qui non videt, cæcus eſt. Nam quòd quidam ita hunc locum eludere volunt, vt fateantur quidem ſapientem de teſtimonio Malachiæ loqui, illud autem Eliæ Theſbitæ accommodare non ſecundum veritatem, ſed ſecundum vulgi opinionem, adeo mihi videtur abſurdum, vt nihil ſupra. Quid enim ſtultius quam excellentem prophetam aliena laude ornare? quid vero inſanius quam autorem canonicum & ſcripturæ canonicæ conditorem, vel falſum eſſe putare, cum de Elia Theſbite intelligit, quæ de Ioanne Baptiſta ſunt dicta, vel certe fefelliſſe, cum aliena pręconia ipſius haberi propria vult, idque propter vulgi tantum ita opinantis errorem? Abſit à catholico viro tam abſurda ſententia. Quam ob rem Cornelius ipſe qui in Eccleſiaſtici commentarijs conatus eſt defendere, nulla ſcriptura canonica certò conuinci Eliam in Mundi fine *Cornelius Ianſenius in c.48.* venturum, atque ea quam poſui interpretatione Eccleſiaſtici locum *Eccliſ.* eludit, concludens non eſſe de fide Eliam venire ante diem Iudicij: re melius poſtea conſiderata in concordia Euangelica, quod opus poſterius eſt, ſcripſit ſententiam eſſe Catholicæ Eccleſiæ, quæ non poſſit ſalua fide negari. Atque ipſas ſcripturæ auctoritates ſecundum Patrum antiquorum expoſitiones & veram germanamque intelligentiam, abunde monſtrare Eliam non in ſpiritu ſolum vt in Ioanne *Idē in concor. Euang. c.68.* Baptiſta, ſed in perſona etiam vere eſſe venturum, grauiter idem ſcriptor docteque confirmat. Quare ſi mea alicuius eſt pretij cenſura, non dubitarem equidem, ſententiam Eliæ aduentum in fine negantẽ, non ſolum inter improbabiles, ſed inter temerarias quoque, atque etiam erroneas planè numerare.

QVOD

QVOD SCRIPTVRA ETIAM ENOCH VENturum ante iudicium aperte tradat. Cap. VIII.

DE Enoch verò, quãquam nõ ita expreſſa tamen certa ſunt ſcripturæ quoque teſtimonia. Primum in Geneſi, vbi legimus. Ambulauit Enoch cum Deo & non apparuit, quia tulit eum Deus: Vbi ſatis docemur, hunc præ cæteris è præſenti ſæculo raptum in eadem carne manſiſſe, quod perſpicuum reddit Apoſtolus ſcribens ad Hebræos: Fide Enoch tranſlatus eſt, ne videret mortem, & non inueniebatur, quia tranſtulit illum Deus: ante tranſlationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo. Quod ſi tranſlatus Enoch viuit, profecto ob rem aliquam gerendam tandiu ſeruatus eſt. Id quod in Eccleſiaſtico explicatum legimus. Enoch placuit Deo & tranſlatus eſt in paradiſum, vt det gentibus pænitentiam. Nihil amplius requiret ſuaue & docile ingenium. Sed vt ſunt hominũ dura & libera ingenia, non deſunt etiam eruditi, qui nihil ex iſto loco elici dicant ad Enoch aduentum certò comprobandum. Mihi vero permoleſtus eſt eorum labor, qui cùm dogmata Eccleſiæ nõ negent, vel certe ſe non negare profiteantur, infirmant tamen, quo ad poſſunt, atque extenuant fundamẽta ſcripturæ, quibus catholica doctrina nititur, quod Eraſmo Roterodamo aliàs per ſæpe, viro autem egregie catholico & erudito Ianſenio, hic accidit. Contendit hic parum aut nihil valere teſtimonium ad rẽ de qua agimus. Græca enim ita habere: Enoch tranſlatus eſt in exemplum pænitentiæ generationibus. Itaque illud in paradiſum, ab interprete Latino de ſuo additum, vt det vero gentibus pænitentiam, vel non extare in græco vel hunc habere ſenſum, vt ſit in exemplum pænitentiæ, quod nihil aliud inſinuat, quam ex inſigni remuneratione & beneficio in Enoch collocato, prouocari impios ad Deum colendum, & peccata deſerendum. Quæ diſputatio iſtorum, penè mihi ſtomacum mouet. Nam quam ſit inſulſa ratio, ideo tranſlatum vt pænitentiam diſcerent generationes, facile quiuis intelligit. Cum enim ad requiem vocatus ſit, atque ad vitam longe iucundiſſimam, idque non ex facinoris alicuius anteacta pænitentia, ſede potius ex vita integre atque innocenter ducta, quod nam obſecro pænitentiæ, exemplum eſt iſthuc? Quod ſi propterea exemplum eſt pænitentiæ, quod in illo homines cernunt Dei munera, iſta ratione in exemplum potius erit innocentiæ, aut fidei ut ult Apoſtolus: Erit in exemplum ſpei, religionis, iuſtitiæ, Charitatis:

Gen. 5.

Heb. 11.

Eccli. 44.

Heb. 11.

ratis: erit denique omnia, & nihil erit, quia nihil peculiare illi facto tàm inſigni tribuitur. Iam vero quod ad Græcanica prouocat, nos vix ſemilatini, longe pluris facimus noſtram hoc eſt vulgatam editionẽ, Eccleſiæ catholicæ in Tridentina Synodo auctoritate munitam. Neque conturbat nos nullo modo, ſi vocula quæpiam abſit in græco aut Hebraico, qui ex Auguſtino & Hieronymo, imo ex ipſo Luca & Paulo, didicerimus, ſpiritum ſanctum etiam interpretibus ab Eccleſia probatis adfuiſſe, eumdem qui primos ſcriptores afflauerit. Qua ex re videmus plurima teſtimonia in Apoſtolo & in Luca ex tranſlatione ſeptuaginta recitari, quæ tamen non verbis ſolum ſed etiam ſenſibus, in Hebraico non mediocriter diſcrepent, vt aliàs Deo duce oſtendimus. Sanctos quoque Patres cernimus vtranque lectionem, valde inter ſe ſæpè diſſidentem, exponere tamen, atque vt ſacrã prætermittere non audere. Quod Hieronymus propemodum ſemper facit: Gregorius atque Auguſtinus interdum. Retineamus ergo atq; vẽdicemus optimo iure auctoritatem noſtræ lectionis, & tanquam ſpiritus ſancti, vt eſt uerè, oraculum audiamus: Enoch tranſlatus eſt in paradiſum, ut det gentibus pęnitentiam, atq; hinc certò diſcamus, ideò trãſlatũ ut det pænitentiã: pænitentiam uerò dare, quid ſit, ſcriptura nos ſatis docet, excitãdo, inſtruẽdo monendo, arguẽdo fieri, ſicut de Ioãne Baptiſta dictũ eſt: Pręibis ante faciẽ Domini parare uias eius, ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſſionem peccatorum eorum: Hoc igitur modo & ſcientiam ſalutis & pænitentiam gentibus dabit Sanctus Enoch ſuo tempore.

Conc. Trid. ſeſſ. 4.

Aug. 18. de ciuit. c. 42. & li. 20. cap. 29.

Hierony. in prolog. ſuper Paralip.

Lucas & Paulus non raro ſeptuagĩta trãſlatione vtuntur & ſi Hebr. aliter habeat.

Luc. 1.

IN APOCALYPSI APERTE ADuentum & prædicationem mirabilem Eliæ & Enoch oſtendi. Cap. IX.

NEQVE enim in fines temporum ſeruatos eſſe hoſce duos uiros coniectura humana, ſed diuina potius aucthoritate tenemus, de quibus ſine dubio prophetatum eſt in Apocalypſi Ioannis hoc modo. Ciuitatem ſanctam calcabunt gentes menſibus quadraginta duobus. Et dabo duobus teſtibus meis, & prophetabũt diebus mille ducẽtis ſexaginta, amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ, & duo cãdelabra in cõſpectu Domini terrę ſtãtes. Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorũ, & deuorabit inimicos eorũ, & ſi quis uoluerit eos lædere, ſic oportet eũ occidi. Hi habẽt poteſtatẽ claudẽdi cælum,

Apoc. 11.

B. Proſper in lib de prædict. part. 3. a cap. 6. vſque ad 16 tractat hoc argumentum, atque ea omnia, quæ hic ſcribimus, copioſè cõfirmat.

ne pluat diebus prophetiæ ipſorum, & poteſtatem habent ſuper
aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni pla-
ga quotieſcunque voluerint. Et cum finierint teſtimonium ſuum,
beſtia quæ aſcendit de abyſſo faciet aduerſum eos bellum &c. Præ-
clara hæc de duobus excellentibus heroibus, qui veritatem Dei admi
rabili potentia aſſerturi ſunt, quorum tanta apud Deum merita præ-
Zachar 4. dicantur, vt oliuæ duæ à Zacharia laudatæ, & candelabra duo lucen-
tia ante maieſtatem Dei cenſeantur, qui dies mille ducentos ſexagin
ta, hoc eſt annos tres & dimidium prædicationem ſuam expleturi
ſint, & tum vitæ auſteriſſimæ exemplo mortales ad pænitentiam &
mundi contemptum, ſaccos induti viliſſimos, prouocantes, tum ſi-
Apoc. 13. gnorum magnitudine impios perterrefacientes, tandem beſtiæ quæ
aſcendit de abyſſo, quam eſſe Antichriſtum alio capite clariſſimè de-
monſtrat, bellum ſpirituale indicent, ac fortiſsimè dimicabunt. Hæc
inquam omnia niſi de Elia & Enoch, intelligi nullo pacto poſſunt.
Nam quod in ſcholijs cuiuſdam legi, duos iſtos teſtes, fuiſſe Chriſtũ
& Ioannem Baptiſtam, qui annos tres cum dimidio prædicarint,
adeò eſt ineptum, vt refellere pigeat. Si enim hi duo teſtes ſunt Chri
ſtus & Ioannes, quomodo horum Dominus crucifixus eſt, quod ſta-
tim ſubditur? An Chriſti Domini Dominus crucifixus eſt? an Ioan-
nes etiam Baptiſta ſurrexit poſt tres dies & dimidium, quod de iſtis
duobus teſtibus dicitur? An Chriſti corpus iacuit inſepultum vſque
ad reſurrectionem, quod ibidem affirmatur? Miſſa ergo vel ſtolida
vel impia interpretatione, piam & veracem Sanctorum Patrum ex-
poſitionem amplectamur, qui vno conſenſu de Elia, & Enoch illa
Lib. 9. moral. c. 3. prophetari certiſsimum ducunt. Gregorius quidem Papa ita ſcribit:
Hinc eſt, quod duo illi prædicatores eximij dilata morte ſubtracti
Apoc. 11. ſunt, vt ad prædicationis vſum in fine reuocentur, de quibus per Ioã-
nem dicitur. Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu do-
Matth. 17. mini terræ ſtantia, quorum vnum in Euangelio per ſemetipſam veri
tas pollicetur dicens. Helias venturus eſt, & reſtituet omnia. Sanctus
Ambr. in pſ. 45 verò Ambroſius hoc modo. Nam & beſtia illa Antichriſtus ex abyſſo
aſcendit, vt aduerſus Eliam & Enoch, qui propter teſtimonium Do-
mini Ieſu terris ſunt redditi, præliaretur, vt legimus in Ioannis Apo-
calypſi. Eodem modo explanat Hippolytus, cuius Hieronymus me-
minit, ſcribens ſuper Danielem, niſi quod Eliæ & Enoch adiungit
Ioannem Apoſtolum quod Eccleſia non ſatis approbat. Ex his autẽ
Beda in Apoc. c. 11. patribus qui lectione dignos commentarios in Apocalypſim edide-
runt; præcipui habentur Beda venerabilis, Riccardus de Sancto Vi-
Riccar. de S. Vi ctor. l. 3 p. 2. ctore, quem ego maximè probo, & Thomas Aquinas. Extant etiam
S. Tho. in 11. Apoc. Ambroſij, quos quamuis Mediolanenſis illius non eſſe mihi ſit cer-
tum, tamen digniſsimos lectu iudico. Hi omnes iuxta hiſtoriæ & li-
teræ

terræ ſenſum de perſecutione Antichriſti, & prædicatione duorum prophetarum Eliæ & Enoch ſcriptum eſſe cōſentiunt. Hieronymus quoque ſcribens in Zachariam vltimam ſententiam recitat eorum, qui duo illa candelabra & duas oliuas dicunt Eliam eſſe & Enoch, vt habet Ioannis Apocalypſis. Quanquam jn epiſtola ad Marcellam idem non ſatis rem exploratam putet. Quare cum & ſerie ipſa ſcripturæ ſatis per ſe apertum ſit, & à maioribus noſtris congruenter explicetur, neque ſit quod ab horum ſententia nos reuocet, ſuperuacaneum eſt de re notiſsima amplius diſputare.

Hierony. in 4. Zacha.
Idem ad Marcel. in 3. Tom.

AD QVID VENTVRI SINT ELIAS & Enoch, quod Iudæi videantur minimè conuertendi. Cap. X.

QVIN potius doctrina catholicæ Eccleſiæ de futura Eliæ atque Enoch prædicatione firmiſsimè retenta, quærere pergamus, quem ſit habitura euentum tantorum prophetarum ad mortalem uitam regreſsio. Nam ſine eximio aliquo fructu rem tantam tot retro ſæculis eſſe prouiſam, minimè conſentaneum eſt. Videtur uerò mihi ſcriptura poſuiſſe diſtinctè utriuſque proprium munus. Et Enoch quidem dicit ſeruari ut annuntiet gentibus pænitentiam. Heliam uerò ut reſtituat tribus Iacob: Prorſus bene atque ex ordine. Sumptus eſt enim Enoch de gentibus, hoc eſt de præputio, cum ea lex ſolum uigeret, quæ erat naturaliter inſcripta cordibus hominum. Itaque ad hunc propriè pertinebit, quæ nondum Euangelio manus dederint gentes, illas vocare ad Chriſti admirabile lumen. Heliam verò de Hebraico populo extitiſſe nouimus, cui conuertendo operam optimam daturus eſt. Ac fortaſſis vt in exordio Eccleſiæ Petrus & Paulus dextras ſibi dederunt, vt alter in circumciſione, alter in gentibus, Chriſti Euangelium euulgaret, quamquam in vtroque vtrunque, & laboraſſe & fructificaſſe copioſiſſime conſtet, ita duo illi inſignes prophetæ, quamuis omnibus Chriſti fidem annunciaturi ſint; tamen agnoſcent inter ſe partes ſuas, vt in ſuum quiſque munus maximè incumbat. Mox verò peracto diuinitus demandatæ prouinciæ curriculo, cum & gentes alter vocarit, vt in toto orbe omnibus gentibus patefactum iam ſit Euangelium Chriſti, & alter Iſraelitici populi reliquias ad Deum Patrum ſuorum conuerterit, & filios concordes patribus, vt habet Malachias, effecerit, tunc coniunctis viribus, ſimul veritatis improbiſſimum aduerſarium aggredientur. Quis illorum

Eccl. 44. & 48
Gal. 2.
Mal. 4.

præclariſſima prælia pro Chriſti gloria conſpiciet? Quis ardorem aduerſus hoſtes ueritatis? Quis tenratas cruciatibus, opprobrijs, atque omnibus diaboli machinis, ſed ſemper inuictas, atque omni tartareo ſatellitio ſuperiores, illas excelſas animas non ſumma ueneratione atque impenſiſſimo ſtudio proſequatur? Verum de his poſtea. Nunc quod inſtitueram dicere, expedienda eſt non facilis quæſtio: ſint ne Iudæi in fine Eliæ miniſterio redituri ad fidem Chriſti, nec ne. Quod ſi extremis id temporibus peragendum eſt, qui fit, ut Iudæos maxime, Antichrichriſtum eſſe ſectaturos ſancti parres pene omnes affirment? Valde enim inter ſe pugnanr hæc: Iudæos in fine ad Chriſtum per Heliam redituros, & Iudæos per Antichriſtum omnium maxime in Chriſti Eccleſiam debacchaturos. Fore autem ut Iudæi uel primi uel præ-
Supra. lib. 2. c. 5. cipui recipiant Antichriſtum, quemadmodum ſancti patres affirmant, ſatis ſupra in ſecundo libro demonſtratum eſt. Itaque non eſſe uel ſeram illorum conuerſionem expectandam, plurimæ
1. Theſſ. 2. ſcripturæ uidentur docere. Paulus quidem ſcribens ad Theſſalonicenſes, ita habet. Eadem paſſi eſtis & uos a contribulibus ueſtris, ſicut & ipſi à Iudæis, qui & dominum occiderunt Ieſum, & prophetas, & nos perſequuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur, prohibentes nos gentibus loqui, ut ſaluæ fiant, ut impleanr peccata ſua ſemper, peruenit enim ira Dei ſuper illos uſque in finem. Quis oro hęc legens, & iram Dei confirmatam uſque in finem audiens, ſperet tam ſeram iſtorum ſalutem? Ad eoſdem quoque in altera epiſtola ita ſcribit, cum de Antichriſti
2 Theſſ. 2. temporibus loquitur. Cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ in omni uirtute & ſignis & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis ijs qui pereunt: eo quod charitatem ueritatis non receperunt, ut ſalui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Quæ de perfidia Iudęorum, Chriſto abnegato, Antichriſtum recipientium proprie di-
Pſal. 68. ci fere tractatores intelligunt. De his dictum eſt in egregio pſalmo. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones & in ſcandalum (quod de ſcriptura dicit) obſcurentur oculi eorum, ne uideant, & dorſum eorum ſemper incurua. fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet, quoniam quem tu percuſſiſti, perſequuti ſunt. Immenſum erit, ſi prophetarum oracula pecurrere uelimus, quibus populi Iudaici euerſionem interi-
Dan. 9. tumq; ſignificant. Illud autẽ Danielis eximium taceri nõ poteſt. Et nõ erit (inquit) eius populus, qui eũ negaturus eſt. Et paulo poſt. Et erit in templo abominatio deſolationis, & vſque ad conſummationẽ &

finem perſeuerabit deſolatio. Nullus igitur ſpei locus videtur fieri reliquus, cum vſque ad finem permanſura dicatur Iudaici populi deſolatio.

QVOD ELIAE PRAEDICATIONE RELIQVIAE Iſrael in Chriſtum creditura ſint. Cap. XI.

AT ex altera parte non pauciora neque obſcuriora loca proferuntur, quæ certam ſalutem illi genti in fine polliceantur. Paulus quidem quæſtionem hanc acerrime ventilans, poſtquam gentium vocationem altiſſimæ Dei gratiæ aſcripſit, Iudaici quoque populi excæcationem, ſuperbiæ ipſius deputauit. Tandem eo perducit diſputationem ſuam vt roget, Nunquid Deus repulit populum ſuum? Et reſpondet, abſit. Hic vbi ſui temporis electos ex Iſraelitica plebe, & ſe ex eis vnum commemorauit, ad poſteritatem extremam ſe conuertit, & multis ad commendandam Dei gratiam & retundendam hominum ſiue gentilium ſiue Iudæorum arrogantiam, opportunè diſputatis, poſtremò infert. Nolo enim vos ignorare fratres myſterium hoc (vt non ſitis vobis ipſis ſapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Et paulo poſt. Sicut enim aliquando & vos non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſequuti eſtis, propter incredulitatem illorum; ita & iſti nunc non crediderunt in veſtram miſericordiam, vt & ipſi miſericordiam conſequãtur. Concluſit enim Deus omnia in incredulitatem, vt omnium miſereatur. Nihil potuit apertius de futura populi Iſraelitici ſalute proferri In Oſee propheta ita legimus. Dies multos ſedebũt filij Iſrael ſine Rege & ſine principe & ſine ſacrificio, & ſine altari, & ſine Ephod, & ſine theraphim: Et poſt hæc reuertentur filij Iſrael, & quærent Dominum Deum ſuum, & Dauid Regem ſuum & pauebunt ad Dominũ, & ad bonũ eius in nouiſſimo dierũ. Hoc quoq; quãuis nulla expoſitorum luce illuſtraretur, per ſe ipſum clariſſimũ teſtimoniũ eſt. Nec minus dilucide à Moyſe prædictũ. Poſtquã te inuenerint omnia q̃ prędicta sũt (prędixerat vero peccata illius populi, & terræ promiſſæ amiſſionẽ, & diſperſionẽ in omnes gẽtes) nouiſſimo, inquit, tẽpore reuerteris ad dominũ deum tuũ, & audies vocẽ eius, quia deus miſericors Dominus Deus tuus eſt. Nõ dimittet te, neq; omnino delebit, neq; obliuiſcetur pacti, in quo iurauit patribus ſuis. Porro hãc plebis Iudaicæ reuerſionẽ ad Deũ ſuũ & ad Chriſtum

Roma. 9. & 10.
Roma. 11.
Oſe. 3.
Deut. 4.

ad Chriſtũ Regẽ ſuum, quem Oſeas Dauid vocat, Eliæ maximè mi-
Matth.17. niſterio ſub ipſum mundi finem futuram, dilucide quoque ſcriptura ſignificat. Nam vt omittam illa quæ ſupra poſui ex Euangelio, Elias quidem veniet & reſtituet omnia, quæ de conuerſione Iudæorum Chryſoſtomus, Auguſtinus, Hieronymus, Beda, atque omnes deniq;
Mal.4. intelligunt, Malachiæ ſanè vaticinium iam recitatum certiſſimam fidem facit. Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & cõuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Quod de Iudæis dici ſuperiora oſtendunt, vbi dicitur, mementote legis Moyſi ſerui mei, quam man-
Eccle. 48. daui in Horeb ad omnem Iſrael præcepta & iudicia. Apertiſſimè au-
Aug.20. de Ciuit. cap.30. tem in Eccleſiaſtico. Conciliare cor patris ad filium, & reſtituere tribus Iacob. Quam ob rem D. Auguſtinus inter illa quæ ſunt certa fide
Greg. in 1. lib. reg c.2. & 20. moral. c.23. ſuper Cant. c.6. tenenda, connumerat Eliæ aduentum, & fidem Iudæorum ſub ipſa tempora Antichriſti. Atque hanc velut Catholicæ Eccleſiæ ſententiam Sanctus Gregorius Papa ſæpiſſimè inculcat, neque vllus eſt patrum qui neget.

CONCILIATIO SCRIPTVRARVM *de fide & infidelitate Iudæorum. Cap. XII.*

SVPEREST loca locis, vt apparet, contraria conciliare. Quemadmodum autem cohæreant inter ſe illa, non poſſum equidem neque breuius neque dilucidius exponere, quam eſt Sancto prophetę Danieli, vbi de his ipſis tractat, ab angelo expoſitum. Vbi enim dixerat, in tempore illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui: & veniet tempus quale non fuit ex quo gentes eſſe cœperunt, vſque ad tempus illud, quę de mundi fine dicta nemo
Dan. 12. dubitat. His ſtatim annectit. Et in tempore illo ſaluabitur populus
Rom. 11. tuus, omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Igitur cum Apoſtolus ait, omnis Iſrael ſaluus fiet. De eo accipiendum eſt, qui ſcriptus fuerit in libro vitæ. Quem etiam ſenſum habent illa Saluatoris. Elias quidem veniet, & reſtituet omnia, hoc eſt omnes Iſraelitas, quos inueniet dociles & perſuaſibiles, vt bene enarrat Chryſoſtomus, conuertet ad Chriſtum, inſtaurans fidem, ſpiritum, & religionem veram
Deut. 4. maiorum ſuorum Patriarcharum, prophetarum, Apoſtolorum. Erit
Oſeæ. 3. enim inſignis ſine dubio conuerſio Iudæorum in nouiſſimo tempore vt Moyſes prædixit ſiue in nouiſſimo dierum vt Oſeas. Quod etſi nonnulla ex parte factum conſtet his ſæculis, Beati Vincentij maximè prædicatione & Catholicorum Hiſpaniæ Regum Fernandi, &

Iſabellę

Iſabellæ zelo & ardore, quorundam quoque ſanctiſſimorum Pontifi cum opera ac diligentia: tamen multo copioſiſſimam fore per admirabilis prophetæ Eliæ miniſterium, ſecundum Canonicæ ſcripturæ fidem non eſt dubitandum. Quod nullo pacto cum eo pugnat, quod aliæ ſcripturæ inſinuant, Iudæos potiſſimum Antichriſtum ſectaturos. Quicunque enim ſcripti non ſunt in libro Agni, neque ad uitam præordinati, hi omnes magno agmine ducem ſuum filium diaboli *Apoc. 13.* ſequentur, quod ipſum ſcriptura non tacuit. Et adorauerunt, inquit, beſtiam omnes qui inhabitant terram, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro uitæ Agni. Quis hac ſanctarum literarum mirabili con ſenſione non plurimum delectetur? Daniel dicit populum Iſraeliticum omnem qui fuerit ſcriptus in libro fore tunc ſaluum: Ioannes addit, omnes non ſolum Iudæos, ſed cæteros, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro uitæ Agni, beſtiam adoraturos. Itaque uerum utrunque eſt, & Iudæos extremo tempore ad Chriſtum redire: & Antichriſtum maximè recipere. Ac tanquam de duobus diuerſiſque populis, totum utrumque dicitur, & omnem Iſrael fore ſaluum, & tamen dorſum illi ſemper incuruandum & iram Dei uſque in finem imminere rebellibus. Nam à parte totum dici, frequentiſſimus eſt ſcripturæ mos, quem qui uel ignorat, uel minus aduertit, ſæpè confundi eum & ſcripturas putare contrarias neceſſe eſt. Neque in alio uſquam argumento uberiora exempla reperio, quam ubi de electione & reiectione populi Iſrael ſcripturæ loquuntur. Tam multa enim in prophetis & pſalmis & ipſo Moyſe obuia paſſim fiũt, de ſalute illius populi per Chriſtum, de exaltatione, de gloria: tam multa contra de ruina, cæcitate, extrema miſeria ob Chriſtum abnegatum ab infelicibus & ingratis, ut integræ paginæ ſibi ueluti oppoſitæ (in Eſaia præſertim) in eodem penè ueſtigio occurrant. Atque in his om- *Eſa. 63.* nibus Apoſtoli ſalutare documentum memoria repetendum eſſe. Non quod exciderit Verbum Dei. Non enim omnes, qui ex Iſrael, ij ſunt Iſraelitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij, ſed in Iſaac *Rom. 9.* uocabitur tibi ſemen, id eſt non qui filij carnis ij filij Dei, ſed qui filij ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine. Et in alia epiſtola. Abrahã credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Cognoſcite ergo quia qui ex fide ſunt, ij ſunt filij Abrahæ. Quam ob rem etſi carnales Iu- *Galat. 3.* dæi de ſemine Abrahæ ſint, non tamen horum ſalutem annũtiat ſcriptura, ſed eorum qui ex fide ſunt filij Abrahę, & cum fideli Abraham benedicentur. Atque in horum beatiſſimo numero etiam eos Spiritus ſanctus intelligi uoluit, qui ſecundum propoſitum gratiæ Dei prædeſtinati, ex carnali & exoleto iam Iudaiſmo tranſeunt ad ueram & ſpiritualem circumciſionem, non carne ſed ſpiritu, quorum fore illuſtrem & copioſam ultimis diebus conuerſionem ad Chriſtum,

ſtum, Elia maxime prædicante, alijs nihilominus multis de eodem genere in ſua cęcitate & perfidia perſiſtentibus, ſatis vt mihi quidem videtur, hactenus diſputatum eſt.

AN EODEM TEMPORE FVTVRVM SIT ANTIchriſti regnum & teſtimonium duorum illorum prophetarum. Cap. XIII.

QVAERITVR vero quonam tempore Elias & Enoch ad iudæorum ac gentium ſalutem illa ſua admirabili prædicatione procurandam in medium prodituri ſint, vtrum ante tempora Antichriſti, an poſt illa? an potius vno eodemque tempore, & hic tyrãnidem & illi fidele obſequium obibunt? Eliam quidem & Enoch Antichriſti tempore prædicaturos, & cum eo pedem (vt dicitur) collaturos dubium non eſt. Sanctus quidem Gregorius ita ſcribit. In fine mundi Satan hominem ingrediens, quẽ ſacra ſcriptura Antichriſtum appellat tanta elatione extollitur tanta virtute principatur, tantis ſignis & prodigijs in ſanctitatis oſtenſione eleuatur, vt argui ab homine eius facta non valeant, quia cum poteſtate terroris adiungit etiã ſigna oſtenſæ ſanctitatis, in cuius exprobrationem Elias & Enoch ad medium seducuntur, Hoc non ſolum Gregorius ac reliqui patres habent, qui ab his coarguendum illum diaboli filium ſcribunt, verum etiam Apocalypſis Ioannis manifeſte declarat. Qua ex re intelligetur eodem tempore aliquo modo vtrunque futurum, & Antichriſti regnum & illorum virorum teſtimonium. Et quoniam vtrique negotio æqualia tempore ſcriptura aſſignat, cum beſtiæ aſcendenti de abyſſo dentur menſes quadraginta duo, & principi illi extremo apud Danielem tempus & duo tempora & dimidium temporis, hoc eſt anni tres & dimidium; horum vero prophetiæ menſes tribuit totidem, id eſt quadraginta duo, & dies mille ſexcenti ſexaginta quæ omnia eodem redeunt, fit profecto vt vel vno eodemque tempore, vel certe continuato & cohærenti Tyranis illius cum horum prædicatione concurrat. Auguſtinus quidem exiſtimat Eliæ aduentum & Iudæorum conuerſionem prius futurã, quam Antichriſtus appareat. Beda quoque ſententiam quorundam refert ac probat, quod abſoluta prædicatione Eliæ atque Enoch, & cæde perpetrata tantorum virorum, tunc Antichriſti Regnum exoriturum ſit, vt huius exordia illorum finibus proxime ſuccedant. Atque ad hunc modum intelligi vult Danielis prophetiam, aſſerentis in dimidio hebdomadis fore, vt ſacrificium ceſſet,

Grego. li. 15. c. 36.

Apoc. 13.

Dan. 11.

Apoc. 11.

Aug. 20. de ciuit. c. 30.

Beda. in 11. Apoc.

ſet atque aboleatur. Namque annos ſeptem hebdomadæ comprehẽdi in illa præclara Danielis prophetia notiſſimum eſt. Vltimam vero hebdomadem de fine mundi intelligi non Beda ſolum ſed alij antiquiores volunt. In illa ergo vltima hebdomada ſiue ſeptennio, ita erunt diuiſa ſpacia, ut dimidium illius anterius, hoc eſt annos tres & ſemis, percurrat teſtimonium Eliæ & Enoch, poſterius vero dimidium, id eſt annos tres & ſemis qui ſuperſunt, occupet Antichriſti Regnum. Hæc Bedæ venerabilis vt dixi, atque Hippolyti ſententia eſt, in qua illud eſt ſatis incertum vel potius improbabile, hebdomades Danielis ad Chriſti aduentum poſteriorem & non ad priorem potius pertinere, vt Auguſtinus ſcribit ad Heſychium ſancti Hieronymi auctoritate etiam vtens. Deinde ipſe textus Apocalypſis videtur poſt cædem duorum illorum prophetarum ab Antichriſto perpetratam, & glorificationem diuinitus poſt tres dies & dimidium conſequutam, ſtatim interitum Antichriſti & finem mundi innuere. Ait enim. Væ ſecundum abijt, & ecce væ tertium veniet cito. Per ſecundum væ perſecutionem Antichriſti ſine dubio ſignificans, per væ tertium ipſum iudicium extremum. Itaque Ricardus de ſancto Victore, & S. Thomas Aquinas magis videntur annos illos duos cum dimidio communes facere & prædicationi duorum prophetarum & perſequutioni Antichriſti. Fieri enim poteſt vt diuerſis in locis & hic ſæuiat in Chriſtum, & illi fidem Chriſti tueantur, vſque dum mutuo in bello ſpirituali congrediantur. Sed ſiue hoc ſiue alio quocunque modo diuino conſilio prouiſum ſit rebus humanis: certum eſt in Antichriſti tempora tantorum prophetarum robur ad ſanctæ eccleſiæ ſolatium & defenſionem deſtinari.

Aug. ep. 78. & 80.

Apoc. 11.

DE CONCERTATIONE ELIAE ET Enoch cum Antichriſto. Cap. XIV.

QVID vero in eo certamine quod illi patres aduerſus Satanę primogenitum gerent, tandem eueniat, in eadem Ioannis Apocalypſi graphicè expreſſum legimus. Nam de excellentia & efficacia ſanctorum Eliæ & Enoch primum ita ſcribit. Et dabo duobus teſtibus meis & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu Domini terrę ſtãtia. Et ſi quis voluerit eos nocere ignis exiet de ore eorũ & deuorabit inimicos eorũ, & ſi quis voluerit eos lædere, ſic oportet eũ occidi. Hi habẽt poteſtatẽ claudẽdi cælũ ne pluat diebus prophe-

tiæ ipſorũ,& poteſtatẽ habẽt ſuper aqnas cõuertendi eas in ſanguinẽ, & percutere terram omni plaga, quotieſcunq; voluerint. Hactenus vitæ ſanctitatem, ſignorum ſplendorem, prædicationis vim ſcriptura docuit, iam beatiſſimum illorum exitum Chriſto ſimillimum declarat his verbis. Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſum eos bellum & vincet illos, & occidet eos. Teſtimonium finitum, officium prædicationis expletum, beſtiã de abyſſo aſcendentem, Antichriſtum vel iuxta literam maria enauigantem, vel ſecundum tropicam locutionem e profundiſſima malitia emergentem, bellum quoque non per arma ferrea & ærea, ſed per ſpiritus & ſermonis oppoſitionem fieri, perſpicuum eſt, neque eget commentatione. At illud, vincet eos, & durum eſt credere & difficile intelligere quid ſibi velit. Nam ſi uictoria hæc appellatur Antichriſti, quod Dei prophetas perſequatur, comprehendat, teneat, ſupplicijs ſubijciat, & tandem perimat, facile quidem eſt iſthuc credere, quid enim mirum? Siquidem quod prophetæ, quod Apoſtoli, quod millia martyrum experti ſunt, quod ipſe dominus omnium pertulit, hoc præcipuos Dei teſtes perpeti, neque nouum neque inglorium erit. Verum ita vincere eos potius, quam vinci, vt aliàs quoque dixi, quiuis facilè intelliget, cui conſuetudo ſcripturarum vel mediocriter nota ſit. Pro veritate quippè & iuſtitia occumbere, eximiæ victoriæ
Apoc. 7. eſt. Quare in hac eadem Apocalypſi legimus, illis qui ſtolas ſuas lauerant
Apoc. 3. rant in ſanguine agni, palmas victrices eſſe datas. Et qui vicerit, in-
1. Ioan. 5. quit, faciam illum columnam in templo Dei mei. Et hęc eſt, inquit, victoria, quæ vincit mundum fides noſtra. Igitur vbi fides Chriſti vſque ad ſanguinem inconcuſſa permanet, nullum ibi hoſtis trophæũ erigere poteſt. Quibus expoſitis intelligitur longe aliud eſſe, quod ſcriptura innuit, cum dicit teſtes illos egregios à beſtia truce vincendos. Erit verò hoc calamitatis & afflictionis in gente Chriſtiana extremum argumentum, quod ea ſit acerbitas temporum, ea diuinæ iracundiæ inflammatio, vt ſinat ſuos in ſuſcepto pro veritate conflictu, cedere quodammodo, & terga vertere. Tanta enim erit mirabilium ſignorum oſtentatio in Antichriſto, vt Elias & Enoch inferiores appareant, ea rurſus dicendi & diſſerendi vis in ore illo ingentia loquente, vt omnis doctrinæ & ſapientiæ facultas veluti conticeſce-
Exod. 7. re cogatur. Denique ſicut Iannes & Mambre olim cum Moyſe con-
2. Tim. 3. greſſi magnitudine & multitudine ſignorum ſuperati ſunt, & ſicut
3. Reg. 18. hic ipſe Elias prophetarum Baal impietatem fregit, Deo pro veritate pugnante: ita tunc ordine conuerſo, Elias & Enoch atque ipſa Eccleſia Chriſti, fallaci poteſtate ſignorum, & ſcientię ac ſanctitatis fictæ oſtentatione opprimendi ſunt, vt iudicio plurimorum, cauſa Antichriſti & verior & potentior decernatur. Hoc Sanctus Papa Grego-

rius ita confirmat loquens de temporibus nouiſſimis. Quamuis etiã fidelibus in eius certamine ſigna non deerunt, ſed tanta erunt illius, vt noſtrorum aut pauca aut nulla videantur. Quin potius ipſe Chriſtus ita prædixit. Dabunt ſigna magna & prodigia ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi. Atque in eadem Apocalypſi ſcriptum eſt, orbem vniuerſum admiratione attonitum dicturum: Quis ſimilis beſtię? & quis poterit pugnare cum ea? Si cui verò incredibile videatur, tantam Antichriſto diuinitus potentiam permittendam, vt Elias & Enoch fortiſſimi veritatis duces, victi (mundi opinione) ſuccumbant, recordetur is caput noſtrum Ieſum Chriſtum ita afflictum & omnium hominum ſententia depreſſum, vt in cruce exclamauerit, ſe à Deo patre derelictum. De cuius extrema preſſura in pſalmo canitur. Tu verò repuliſti & deſpexiſti, diſtuliſti Chriſtũ tuum, euertiſti teſtamentum ſerui tui, profanaſti in terra Sanctuarium eius, & reliqua flebilia quæ perſequitur, vſque dum dicat: Perfudiſti eum confuſione. Ergo mirum non debet haberi ſi ſeruorum cauſa potior non ſit, quam domini ſui.

Greg. lib. 34. mor. c. 3.
Matth. 24.
Apoc. 13.
Mat 27.
Pſal. 88.

DE MARTYRIO ET GLORIFICATIONE *ſanctorum Eliæ atque Enoch. Cap. XV.*

POSTQVAM mundo ſpectante & pro Antichriſto ferente ſententiam, fideliſſimi Dei teſtes bona conſcientia tuti, ad partes aduerſarij tranſire noluerint, quin potius Satanicam peruerſitatem omnibus modis execrantes, in veritate inconcuſſi perſtiterint, deſperata iam venia, crudeliſſimus prędo & in viuos ſæuiet, & in mortuos. Quam hiſtoriam (verè enim hiſtoria eſt, vt rectiſsimè Ricardus de Sancto Victore admonuit, & non tropologia vt fruſtra quidam commentantur) pulcherrimè Apoſtolus Ioannes perſequitur in hunc modum. Et occidet eos & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, vbi & dominus eorum crucifixus eſt. Hic locum tanti cõflictus apertè diſcimus futuram ipſam Vrbem Hieroſolymam, in qua Chriſtus dominus noſter crucifixus eſt, quod etiam Sancti Patres tradiderũt. Vocatur verò Sodoma & Ægyptus propter ſcelerum magnitudinẽ, & nimiam in Deum impietatem. Et videbunt, inquit, de tribubus & populis & linguis & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non ſinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos & iocundabuntur, & munera mittent inuicem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos, qui

Apoc. 11.

habitant ſuper terram. Hæc de paſſione & opprobrio ſanctorũ, iam de admirabili glorificatione ſermo ſit. Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus vitæ intrauit in eos & ſteterunt ſuper pedes ſuos: & timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cælo dicentem eis: Aſcendite huc: Et aſcenderunt in cælũ in nube, & viderunt illos inimici eorum. Ecce fidelẽ Pauli ſermonẽ, quia ſi compatimur & conglorificabimur. Neque vero incredibile eſt, viros tantos, quos præter legem omnium mortalium Deus vſque in finem in corpore reſeruauit, functos iam egregiè ſuo munere, & ignominioſę pro Chriſto morti deditos pręcipuo quodam priuilegio ante communem omnium reſurrectionem, ad vitam immortalem, & gloriam quoque corporum vocari diuinitus, quemadmodum docte diſputat Thomas, cum præſertim in tanta illa eccleſiæ tribulatione Chriſtiana res ſuis illis ducibus amiſſis, nouo atq; inuſitato euentu confirmanda ſit, & immenſa triumphatoris aduerſarij ſuperbia deprimenda. Id quod conſequens oratio declarat, vbi ſcribitur: Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit, & occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem millia, & reliqui in timorem ſunt miſſi, & dederunt gloriam Deo cæli. Quod vtrum ita facto contingat, vt quemadmodum Chriſto reſurgente terra contremuit, ſic iſtis duobus prophetis in corpora redeuntibus, atque ad cœleſtem ſedem raptis, magnus vrbis Hieroſolymitanæ tremor, & ruina futura ſit: an potius myſtica deſcriptione interitus impiorum & ſalutaris pœnitentia quorundam ſignificetur, neque certum apud patres inuenio, neque ipſe affirmare poſſum, magiſque procliue eſt, vt myſterium intelligatur, quod plærique volunt & Auguſtinus familiariſſimum huic libro aſſerit, vt proprijs tropica & figurata frequentiſſime admiſceat. Illud conſtat Eliam & Enoch ab Antichriſto trucidatos diuinis honoribus palã eſſe decorãdos. Tametſi enim quidam patrum, in quibus eſt Hieronymus, non audeant necem Eliæ & Enoch affirmare certam, nec deſint & noui & veteres quibus illi viri nunquam morituri videantur; tamen & plurimorum ſententia, in quibus Auguſtinus, Ambroſius, Gregorius, Hippolytus, Tertullianus, ex poſterioribus, quos dixi Thomas, Ricardus de Sancto Victore, cæterique expoſitores Apocalypſis, & ipſe contextus egregie confirmat, quam pro certa narramus hiſtoriam. Neq; enim ita redibit Elias, vt ſine morte iterum transferatur in cælum.

Rom. 8. *Tho. in 11. Apoc.* *Apoc. 11.* *Aug. lib. 20. de ciuit. c. 16.* *Hier. ad Mar. 3 tom.* *Aug. li. 1. quæſ. euang. c. 21.* *Ambr. in pſal. 45.* *Greg. 14. moral. c. 11.* *Hippol. de Antich.* *Tertull. lib. de anima.*

QVOD IN MONTE SANCTO ANTICHRIſtus ſeſſurus ſit, ibidemque periturus. *Cap. XVI.*

QVAE vbi effecta fuerint, non diu abeſſe illius parricidæ interitum, haud temere exiſtimare poſſumus. Vt non immerito Tertullianus dixerit, ſanguine Eliæ atque Enoch extinguendum eſſe Antichriſtum. Nam poſtquam magnam orbis terrarum partem peragrauerit, & perfidię ſigna vbique erexerit, ſupremum illi conatum fore, vt ſolium ſibi in ſancta ciuitate conſtituat, vnde & in vniuerſum orbem dominetur, & ad immortalis gloriæ fęlicitatem aſpiret, partim ex iam dicta Apocalypſis ſcriptura, quæ aperte Hieroſolymis occidendos prophetas ab illo memorat, vbi Dominus eorũ crucifixus eſt, partim ex libro Danielis diſcimus. In quo poſt multa de prælijs & tyrannide Antichriſti narrata, ad extremum ſic loquitur angelus: Et veniet in multitudine magna: Et figet tabernaculum ſuum Apadno inter maria, ſuper montem inclytum & ſanctum, & veniet vſque ad ſummitatem eius, & nemo auxiliabitur ei. In tempore autem illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui, & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt. Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt, alij in vitam æternam, & alij in opprobrium, vt videant ſemper. Hæc de vltima Antichriſti exaltatione, & de interitu illius & ſalute piorum, & reſurrectione omnium manifeſtiſſime prophetata ſunt. Quem locum tractans D. Hieronymus ita ſcribit. Noſtri extremum viſionis huius capitulum ſuper Antichriſto ſic exponunt, quod ueniat cum magna multitudine, ut conterat & interficiat plurimos, figat tabernaculum ſuum in Apadno iuxta Nicopolim, quæ prius Emaus uocabatur, ubi incipiunt Iudææ prouinciæ montana conſurgere. Denique inde ſe erigens uſque ad montem Oliueti Hieroſolymorum regio aſcenditur, & hoc eſſe quod nunc ſcriptura dicit. Et cũ fixerit tabernaculum ſuum in montanæ prouinciæ radicibus inter duo maria: mare uidelicet quod nunc appellatur mortuum ab oriente, & mare magnum, in cuius littore, Cæſarea, Ioppe, Aſcalon, & Gaza ſitæ ſunt: Tunc ueniet uſque ad ſummitatem montis eius, hoc eſt montanæ prouinciæ, id eſt uerticem montis Oliueti, qui inclytus uocatur: quia ex eo Dominus atque Saluator aſcen-

Tertull. in lib. de Anima.

Apoc. 11

Dan. 11.

Dan. 12.

Hieron. in 12. Dan.

aſcendit ad Patrem, & nullus Antichriſto poterit auxiliari, contra ſe Domino ſæuiente: Et aſſerunt ibi Antichriſtum eſſe periturum, vnde Dominus aſcendit ad cælos. Hæc ibi Hieronymus. Vbi non eſt prætereundum quod nos legimus iuxta vulgatam æditionem, Et nemo auxiliabitur ei, ſeptuaginta apertius ita vertiſſe: Et veniet hora conſummationis eius. In commentarijs quoque ſuper Iſaiam, verba illa prophetæ: Et præcipitabit Dominus in monte iſto faciem vinculi colligati ſuper omnes populos, & telam quam orditus eſt ſuper omnes nationes: Præcipitabit mortẽ in ſempiternum & cætera. Sic exponit: Dominatorem omnium populorũ, ſiue faciem tenebrarum ſuper omnes populos, & telam quæ ordita ſit ſuper omnes gentes, quidam Antichriſtum intelligi volunt, qui in monte Oliueti conſumendus ſit: quod & in Danielis vltima diximus viſione. Ibi non ſolum dei aliena ſed etiam de ſua ſententia Hieronymus ſcribit: Quod autem Antichriſtus veniet vſque ad ſummitatem montis ſancti & inclyti, & ibi pereat; Eſaias plenius loquitur. Præcipitabit Dominus in monte ſancto faciem Dominatoris tenebrarum ſuper omnes gentes, & eum qui dominatur cunctis populis, & vnctionem, quæ vncta eſt contra vniuerſas nationes. Ex hoc Danielis & Eſaiæ vaticinio, vt à veteribus atque ipſo Hieronymo exponitur, Anſelmus & Thomas & alii in monte Oliueti vnde Chriſtus aſcendit in cœlum, futuram Antichriſti necem ex antiqua traditiõne confirmant, quod quamuis dogma fidei non ſit, tamen nullo modo contemnenda eſt horum patrum auctoritas cum pręſertim ſcripturæ non leuiter innitatur. Etenim cum in tantum ſuperbiæ furorem ille diaboli filius rapiatur, vt extolli ſe velit vſque ad ipſam deitatem, & Chriſtum Dei ſapientiam & gloriam ſuperare incredibili vanitate contendat, non ſolum reſurrectionem ex mortuis ſibi effinget, vt ſancti patres ſcribunt, verum etiam in cœlum recta ſe aſcenſurum, & ſolium in ſummo vertice poſiturum, & ambitioſiſſime pollicebitur, & audaciſſime tentabit. Itaque in ipſo cacumine montis ſancti vt patres docentes, figet ſibi tentorium, vt deſignato die orbe ſpectante in cęlos efferatur.

Eſa. 25.

Hiero. lib. 8. in Eſai.

Hiero. in Dan. 11.

Anſel. 2. Theſ. 2. Thomas ibid. lect. 2.

QVOD A CHRISTO DOMINO ILLE *peſſimus, interficiendus ſit.* *Cap. XVII.*

HIC iam Chriſti Regis noſtri patientia, quę ad id vſque inſanię pertulit infelicem animam illam, in exemplum ſeueritatis iuſtiſſimæ

ſtiſſimæ conuerteretur. Cuius interitum B. Paulus Apoſtolus nobis demonſtrat his verbis. Tunc reuelabitur ille iniquus: quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. A nemine mortalium perimendum Antichriſtum aperte Daniel declarat, cum dicit, ſine manu eſſe conterendū. Vtrum vero angelico miniſterio iterficiendus ſit Thomas quidem à Michaele necādum uult: quod uidetur Daniel innuere cum ait. In illo tempore cōſurget Michael princeps magnus. Anſelmus vero & Ioannes Damaſcenus, magis ab ipſo Chriſto corporaliter apparente hoſtem illum digno ſupplicio conficiendum putant, quod uidentur uerba Pauli magis ſonare. Nam quemadmodum in conuerſione magni Apoſtoli & Doctoris gentium Pauli, ipſe Chriſtus per ſe rem tantam obire dignatus eſt apparens luce mirabili è cælo, ita non eſt incredibile ſi facinus omnium maximum, cum omnium impiorum caput cædēdum eſt, per ſe ipſum ipſe dux noſter ſuſcipere ac peragere velit. Fortaſſis autem & ipſe Chriſtus è cælo aderit, & Michaelem principem militiæ ſecum adferet, ut illius potiſſimum miniſterio Eccleſiæ ſuæ hoſtem extinguat. Siue ergo immani aliquo cruci atu, ut Antiochus & Herodes repente correptus, ſiue terribilis ſuperne accepta uoce concuſſus infeliciſſimus omnium mortalium tantæ maieſtatis præſentiam non ferens expirabit, & miſerrimo fine humanum genus tantopere illuſum digno impietatis ſuæ & temeritatis exemplo reddet attonitum. Illuſtrationem autem aduentus, qua Chriſtus, Iuxta paulum, hoſtem deſtruet, plærique illam in iudicio ſupremo cum ad omnium cauſas diſcutiendas veniet accipiunt. Sed mihi melius D. Anſelmus uidetur ſapere, qui peculiarem hunc aduentum, & maieſtatis fulgorem ad Antichriſti interitum futurum ſentit. Quēadmodum eſt de Sauli conuerſione iam dictum. Nemo igitur auxiliabitur, ut habet Daniel, nemo e Dei uiui manibus eripiet impiū. Tunc illud implebitnr. quod in uolumine Iob legimus, ut Gregorius docet. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eū. Non erit ſemen eius, neque progenies in populo, neq; vllæ reliquiæ in regionibus eius. Impio enim extincto, omnis illius celebritas obſcurabitur, & in ęternam ignominiam mendax illa gloria vertetur. Neque ſcelerati progenies amplius ſubſiſtet, cum mundi ruina citiſſime conſequatur. Tunc & illud Eſaiæ de Chriſto dictum egregie apparebit: Et ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Tunc angelorum audietur canticum Chriſti victoriam celebrantium: Factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri & Chriſti eius, & regnabit in ſęcula ſęculorum. Amen. Tunc denique Sanctorum cum Chriſto regnantium vox lętiſſima ſonabit: Gratias agimus tibi Domine

2.Theſ.2. Ioan. 8. Tho. 2. Teſ.2. Anſ 2 Theſ.2. Damaſ.4. lib. c.27. Actu.9. 2.Macha 9. Act.12. Anſ.2. The.2. Dan. 12. Iob.18. Grego.ibi. Eſa.11. Apoc.11.

Apoc. 11. mine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepiſti virtutem tuam magnam & regnaſti. Et iratæ ſunt gentes & aduenit ira tua & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem ſeruis tuis prophetis & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram. Atque alio in loco voluminis eiuſdem. Apprehenſa eſt beſtia, & cum eo
Apoc. 19. Pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo, viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure, & cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum.

DE INTERVALLO AB INTERITV Antichriſti vſque ad diem Iudicij Danieli ſignificato Cap. XVIII.

ANTICHRISTO deleto, breui quidem futurus eſt mundi occaſus, vt Sancti Patres immò ſcripturæ tradunt: nonnihil tamen temporis intercedere ad pœnitentiam improborum expectandam, & piorum patientiam augendam, ſatis nobis prophetia Danie-
Dan. 12. lis inſinuat. Et à tempore quo ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. Hos dies vſque ad interitum Antichriſti numerari certum eſt, & conuenit inter omnes. Iam ſequitur: Beatus qui expectat & peruenit vſque ad dies mille trecentos triginta quinque. Tu autem Daniel vade ad præfinitum, & requieſce, & ſtabis in ſorte tua in fine dierum. Hæc ſunt verba nouiſſima viſionis vltimæ apud Danielem. Quem lo
Hier. in Dan. cum ſic explanat Hieronymus. Beatus, inquit, qui interfecto Antichriſto dies ſupra numerum præfinitum quadraginta quinque præſtolatur, quibus eſt Dominus atque Saluator in ſua maieſtate venturus. Quare autem poſt interfectionem Antichriſti quadraginta quinque dierum ſilentium ſit, diuinæ ſcientiæ eſt, niſi forte dicamus. Dilatio regni, ſanctorum patientiæ comprobatio eſt. Obijcit verò huic ſententiæ Hieronymi auctor quidam non ignobilis, ſi ita ſit, vt poſt Antichriſti necem, dies quadraginta quinque intercedant vſque ad iudicij diem, fore vt diem illã certo ac definitè ſcire poſſimus, quod Dominus noſter negat, nulli hominum aut angelorum notum eſſe
Cornelius Ianſen. in Concor. Euan. c. 122. diem illum affirmans. Sed Hieronymi ſententiam confirmans Anſelmus eam obiectionem diluit, hoc modo ſcribens. Occidetur autem (loquitur de Antichriſto) ſicut è volumine Danielis intelligimus, in
Anſel. 2. Thes. 2 monte Oliueti in papilione in ſolio ſuo, illo videlicet loco, quo Dominus in cœlum aſcendit. Poſt cuius interfectionem concedentur ad pœ-

ad pœnitentiam qnadraginta quinque dies his, qui ad vitam præordinati ſunt,& perſecutionem illam non ſine offenſione tranſierunt. Vtrum verò completis illis quadraginta quinque diebus, mox adueniat Dominus an adhuc ſuperſit aliquantulum temporis, omninò neſcimus. Hęc Anſelmus: quibus ita defendit ſpatiã poſt Antichriſtũ occiſum conceſſa hominibus ad pœnitentiam, vt terminum illorum certum non definiat. Alij non multum ab hoc diſcrepantes prædicationem denuo futuram veritatis, vt reſipiſcant illuſi ab Antichriſto, atque eam intelligi ſeptimi Angeli tubam tradunt, quam proximè dies illa tremenda conſequatur. Itaque fore interuallum aliquod vſque ad mundi finem,& breue quidem illud, ſed tamen nobis incertum, quo tempore qui præordinati ſunt ad vitam, ad ſuum numerum ſoli Deo cognitũ perducantur, cæteri cum diabolo ſempiternas pœnas daturi, in ſordibus ſuis ſordeſcant adhuc. Mihi verò quamuis Hieronymi ſententia definito illo quadraginta quinque dierum numero, iuxta Danielis prophetiam certa conſiſtat, haudquaquam videtur Domini ſermoni contradicere de ignoratione diei illius, ſed illam potius fortaſſe confirmare. Quam rem quia explicare maioris operæ eſt,& de rebus Antichriſti fusè diſputatum eſt duobus libris, quæ de ſuſcepto argumento dicenda reſtant, alio libro commodius Deo fauente differemus.

S.Tho. in Apo.

FINIS TERTII LIBRI.

DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS

LIBER QVARTVS.

AN DIES DOMINI REPENtinus, an potius vehementer formidatus veniat. Cap. I.

Pſal. 118. CVM veritati veritas contraria eſſe non poſſit, cumque omnium diuinorum verborum principium immobile veritas ſit, ſi quando in ſanctis literis ea occurrunt, vt ſæpè accidit, quæ pugnare inter ſe videantur, excitent neceſſe eſt atque exerceant noſtra ſtudia, vt quemadmodum mutuo cohæreant, quæ diſcrepare putantur, ſancto ſpiritu ſuggerente, & vberius inueniamus, & & dulcius contemplemur. Habet enim hoc veritatis profectò inquiſitio, vt eo charior inuenta ſit, quo difficilius quæritur. De die verò illo ſupremo multa ſunt diuinis quidem literis nobis tradita, quæ tamen inter ſe aduerſa videantur. Primum vtrum dies iudicij repentina & inopinata veniat, an potius expectata ac vehementiſſimè à mortalibus formidata. Deinde an viuos oppreſſura ſit, vt hi ad tribunal Chriſti cum ijs qui olim mortui ſunt vocentur ſimul: an prius omnium mors futura ſit, mox iudicium. Præter-

Præterea quid de conflagratione mundi, quam ſcriptura docet, ſentiendum ſit, an iudicem venientem ille ignis antecedat nec ne. Has atque alias his adiunctas quæſtiones enodare, quæ re vera magnam habent apud ſactos Patres obſcuritatem, propter teſtimonia ſcripturarum varia, laborioſum eſt: ſed vt arbitror, non mediocriter vtile, ſi Deo duce ad veritatis ipſius cognitionem perueniamus. Igitur diem illum terribilem toties cæleſtibus oraculis inclamatum, propter immenſam hominum væcordiam, inopinatum & ſubitum, nihil tale formidantes eſſe oppreſſurum, manifeſtiſſima & plurima documenta ſunt. Apud Matthæum Chriſtus ipſe ſic admonet. De die autem illo & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, niſi ſolus pater. Sicut autem in diebus Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vſque ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium & tulit omnes, ita erit & aduentus filij hominis. Apud Lucam verò in eadem concione ſic: Attendite autem vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ, & ſuperueniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Petrus quoque in poſteriore epiſtola, & Ioannes in Apocalypſi diem Domini vt furem occulte atque improuiſo venturum prædicant. Paulus verò etiam prægnantis exemplum ad futuris ſimilitudinem adiungit, vt illius diei incertum magis confirmet. De temporibus, inquit, & momentis fratres non indigetis, vt ſcribamus vobis. Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet. Cùm enim dixerint, pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Non potuit apertius demonſtrari illius diei penitus inexpectatus aduentus, quam tot tamque illuſtribus exemplis ſignificatum eſt, quibus & partus ſubito dolore inuadentis, & furis noctis ſilentia captantis, & laquei ad decipienda animantia abſconditi, denique diluuij infelices homines vndique obruentis appoſitiſſima ſimilia, ad noſtram ignauiam excutiendam nobis ob oculos ponuntur. Attamē expectatum illum diem & vehementiſſimè etiam formidatum mortalibus venturum, alia teſtimonia neque pauciora neque obſcuriora declarant. Etenim in ipſa eadē oratione Chriſti, vnde ſuperiora ſumpta ſunt, contra ſic legimus. Erunt ſigna in Sole & Luna & Stellis, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuū, areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quę ſuperuenient vniuerſo orbi. Quomodo quæſo poteſt inopinatus haberi dies, quem pauidi mortales tanta formidine expectent, vt præ timoris magnitudine areſcant? Hoc quoque Eſaias annuntiat. Propter hoc, ait, omnes

Matth. 24. *Luc. 21.* *2. Pet. 3.* *Apoc. 3. & 16* *1. Theſſ. 5.* *Luc. 21.* *Eſai. 13.*

omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis contabeſcet & cõteretur. Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt: vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ uultus eorum. Cur autem tanta ſit doloris acerbitas, ſtatim ſubdit: Ecce dies domini veniet crudelis, & indignationis plenus. Item in Matthæo: Tunc parebit ſignum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ. Quod mulieribus pie lamentantibus Chriſtus crucem portans expoſuit: Venient, inquit, dies, cum dicent, montibus, cadite ſuper nos, & collibus operite nos. De qua extrema turbatione generis humani etiam Eſaias ſcribit: Introibunt in ſpeluncas petrarum & in voragines terræ à facie formidinis Domini & à gloria maieſtatis eius, cum ſurrexerit percutere terram. Similia Amos & Oſeas canunt, quæ referre longum eſt. Illud pro multis vnũ ſufficiat, quod Sapientia habet, vniuerſum terrarum orbem pro Domino pugnaturum, ideſt elementa omnia & omnes cæli regiones venturi iudicis iram veluti illius armatos ſatellites nouo atque mæſtiſſimo apparatu demonſtraturas. Quod ſi ita eſt, quæ poterit infelicibus eſſe ſecuritas? quæ tanta ſui obliuio, vbi omnia terribilem vindictam in eos intentant?

Mat. 24. Luc. 23. Eſai. 1. Amoſ. 5. Oſe. 10. Sap. 5.

D. AVGVSTINI SENTENTIA DE PROPOSITA quæſtione expenditur. Cap. II.

Aug. epiſt. 80. ad Heſychiũ.

HANC quæſtionem verſans Auguſtinus & ſcripturæ loca contraria vt apparet, componere nitens, ſecundum diuerſas partes generis humani vtrumque verum futurum dicit, vt boni atque electi in tribulationem incidant maximam, ac præ magnitudine afflictionis exareſcant, contra improbi & nequam homines affluente rerum ſecundarum ſumma proſperitate, tanquam omni in poſterum metu depoſito, faſtui & libidini ſecuriſſime indulgeant. Eam autem tribulationem quam Euangelium prædicit, Antichriſti perſecutionem hic pater intelligit. Signa vero in Sole & Luna & ſtellis figurate potius eſſe accipienda, & vt in ipſa Eccleſia fiant, cuius Sol Chriſtus ex plurimorum aſpectu obſcurabitur: Luna quoq; ipſa Eccleſia contenebreſcet, viri quoq; perfecti qui ſtellarum inſtar ſunt, cadent. Denique omnia illa quæ Saluator commemorat, in illo ſermone, partim impleta eſſe in Hieroſolymitano excidio, partim quotidie impleri in Eccleſia, partim demum in vltima Antichriſti perſecutione implenda, quam iudicis cæleſtis nulla interpoſita mora, nullo ante dato indicio ſubito conſequetur. Itaque non eſſe mirum, ſi

ho mines

homines mundi voluptatibus deditos, & nihil tale verentes, de repẽte opprimat ira Dei, vt olim ſulfur & grando Sodomam, & diluuium orbẽ inuaſit, & fur ignoratus domum. Hanc beati illius patris ſententiam ita poſteriores probant, vt tamen aliam adhibendam iudicent, quod non vſquequaque ei fortaſſis acquieſcant. Me vero ſunt multa quæ moueant. Primum ſcriptura talem illius extremi temporis perturbationem deſcribit, vt liquido ſignificet etiam impiorum vehementiſſimam futuram eſſe formidinem. Quid enim eſt illud, areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſuperueniet vniuerſo orbi? præfecto expectatio earum calamitatum quæ orbi vniuerſo ſuperuenient, non poteſt omnibus impijs æque atque iuſtis non eſſe communis. Preſſuram quoque gentium intelligere quam gentes tunc faciant, non quam patiantur, vbi de terribili tremore hominum ſermo eſt, durum eſt admodum. Deinde terrorem impiis tunc temporis longe maiorem incutiendum eſſe quam iuſtis, ipſe Saluator inſinuat, cum ait: His autem fieri incipientibus aſpicite & leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra. Et in libro Sapientiæ: Armabit creaturam adultionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos. Et in Eſaia generaliter: Omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis contabeſcet & conteretur: vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit. Itemque illud Oſee, & Euangelij: Tunc incipient dicere montibus cadite ſuper nos & collibus operite nos. & rurſus: Tunc plangent omnes tribus terræ. Iam vero ſigna illa terribilia verè in cælo & terra & cæteris elementis apparitura, antequam Iudex è cælo veniat, tum ex ipſo contextu Euangelico tum ex alijs ſcripturis abunde conſtat. Nam cæleſtium corporum conturbatio oſtenditur, cum ſigna in Sole & Luna & ſtellis prædicuntur, eo quod virtutes illorum commoueantur, in mari autem ſonitum & fluctuum redundantiam futuram vltra modum, quod verò hæc verè & corporaliter futura ſint, Petrus apertiſſimè declarat: Adueniet, inquit, dies Domini vt fur, in quo cæli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur, terra autem & quæ in ea ſunt opera exurentur. Liber quoque Sapientiæ eloquentiſſimè: Pugnabit, inquit, cum illo orbis terrarum contra inſenſatos: ibunt directæ emiſſiones fulgurum, & tanquam à bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſilient, & à petroſa ira plenę mittentur grandines: excandeſcet in illos aqua maris, flumina concurrent duriter. Contra illos ſtabit ſpiritus virtutis & cætera. Deniq; Amos propheta elegãtiſſime pingit pauorẽ impiorũ & turbationẽ, nihil vſquã tutũ ſibi videntium, ſed infeſta potius omnium creaturarum atq; in ſe tela conuerſa. Væ deſiderantibus

Gen. 19. Gen 7. Anſ 2. Theſ. Tho. lec. 1 1 2. Theſ. 5. Luc. 21. Luc 20. Sap. 5. Eſai. 13. Luc. 23. Oſe. 10. Mat. 24. 2. Pet. 3. Sap. 5. Amoſ. 5.

rantibus,inquit,diem Domini.Ad quid eam vobis?Dies Domini iſta tenebræ & non lux.Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis,& occurrat ei vrſus, & ingrediatur domum & innitatur manu ſua ſuper parietē, & mordeat eum coluber; numquid non tenebræ dies Domini,& nō ſplendor in ea? Hæc in hypocritas & Pſeudochriſtianos propheta de vltima orbis calamitate vaticinatur. Quod ſi tropice omnia accipere pergamus, & quę de magnitudine ſignorum & prodigiorum illius ſupremi mundi interitus pręnunciata ſunt, neque hiſtoriam ipſam, vt eſt narrata,hiſtorice auſcultemus, fiet ſanè vt omnis illa commemoratio ad pungendos animos hominum, quod Spiritus ſanctus agit,mirum in modum frigeat.Quare non Patrum modo concors ſententia de vero & hiſtorico euentu illorum terribilium,quæ in Euangelio & Prophetis leguntur, tenenda eſt, verum omnium fidelium animis inſculpta perſuaſio.Neq; piam tamen atque utilem Auguſtini atque Origenis expoſitionem allegoricam reijcimus, ſed amplectimur potius & ueneramur,dummodò in ſua ſede ac uelut i baſi fixus maneat ſenſus hiſtoricus.Nam quod Auguſtinum mouit, ne putemus ſigna eſſe Dominici aduentus,tanquam mira & inaudita,quę ſæpe aliàs contigerint, & quibus, ut ipſe ait apud gentiles legantur multo maiora,me,fateor,parum urget,qui omnia quæ uel uerè acciderunt,uel artificiosè conficta ſint, longè inferiora cogitem illis magnis & admirabilibus extremi temporis ſignis; quorum tanta deſcripta eſt in Sapientia,& Euangelio,& Prophetis immanitas,ut memoriam omnium immò cogitationem mortalium ſuperet.

Aug.in epiſtol. 80.

EXPOSITIO SVPERIORIS QVAESTIONIS, *quomodo dies vltimus incertus ſit, & tamen formidatus atque prouiſus veniat.*
Cap. III.

VT ergo planè comprehendamus, quemadmodum dies Iudicij ultimus & occultus ac repentinus irruat in mundum,& homines tamen formidine ac terrore penè exanimatos inueniat, memoria repetendum eſt, eodem modo diuinas literas pronunciare de incerto & inopinato exitu cuiuſque noſtrum ex hac uita: quo ſemper ad illud temporis extremum,ex quo pēdet æternitas,ut eſt opus, parati ſimus.Ita Angelum Sardis, hoc eſt Epiſcopum, Chriſtus conuenit,& adhortatur.Serua & pęnitentiam age. Si ergo non uigilaueris: Veniam ad te tanquam fur, & neſcies qua hora ueniam ad te. Quod de morte illius non de uniuerſi interitu proculdubio dicit. Salomon

Apoc. 3.
Eccliſ. 9.

lomon quoque: Neſcit, inquit, homo finem ſuum. Sed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo ſuperuenerit. Ex quibus ſatis apparet, furis ſimile & laquei, æquè & morti cuiuſque, & iudicio omnium, in ſanctis litteris accommodari; vt vtriuſque inopinatum finem ſignificent. Quin potius ipſe Chriſtus vbi de mundi exitio vltimo, & ſuo ad iudicium aduentu multa diſſeruit; Vigilare nos omnes debere admonuit, quod neſciamus diem neque horam, illius ad nos aduentus, ne fortè imparatos offendat. Quæ de fine cuiuſque nemo eſt tam ineptus qui non intelligat dicta. Quemadmodum Lucas alio in loco magis explanat, vbi cum ſeruorum expectantium domini ſui reditum parabolam introduxiſſet, & patris familias, furis inſidias cauentis, diligentiam commemoraſſet, ad finem intulit, Et vos eſtote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Aduentum verò, vt in morte noſtra cogitaremus, amplius addendũ putauit, vt Petri interrogationem abſolueret, quærentis, an ea quæ diſſereret, ad omnes cõmuniter pertinerent: Ad omnes certè, exẽplo ſerui voracis & pigri nos terrens? Veniet, ait, Dominus ſerui illius, in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & diuidet eum, partẽq; eius cũ infidelibus ponet. Sed quid moror in re manifeſta? Quid.n. notius quam quod habet vulgare prouerbium, nihil eſſe certius morte nihil hora mortis incertius? Iam verò quis neſciat, quamuis incerta ſit hora mortis deprehendi tamen poſſe, cum eſt valde propinqua, certis indicijs quæ ad ipſam iam quodammodo mortem pertinent? vt eſt frequens ſingultus, atque interturbatus anhelitus, oculi defixi & caligantes, naſus diſtortior, pedum ac crurium rigor, brachia cadentia, denique totius humani corporis tanquam machinæ diſſolutæ maxima perturbatio. Et certè qui hæc vel in ſe experitur, vel in alio cernit, poteſt is iure de mortis certitudine pronuntiare. Poteſt angi, poteſt attonitus & perterrefactus ſupremum expectare. Poteſt dixi? Quin potius maximopere perturbetur, ac vehementiſſimè paueat neceſſe eſt, ſi quid cordis habet, ſi homo eſt, non pecus, vel ſupra hominem Angelus carne circundatus. Non ne hunc impiorum in exitu ſuo pauorem & grauiſſimam metus & angoris procellam, quæ illis inexpectatum & repentinum malum illud denuntiat, diuina ſcriptura demonſtrat? Ego, inquit, in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum uobis id quod timebatis euenerit. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit, quando venerit ſuper uos tribulatio & anguſtia. En repentinam calamitatem, & interitum ſubito irruentem, & tamen anguſtiæ & tribulationis quam olim timerent, moram talem, ut tunc inuocent Deum, neque exaudiantur tamen. Neque aliud eſt quod idem auctor in Eccleſiaſte de mortis inſtantis

Marc. 13. *Matth. 24.*

Luc. 12.

Ibidem.

Prou. 1.

ſtantis fragore, & totius humani domicilij perturbatione generaliter admonet, commemorans tempus afflictionis, & dies exoſos, ſolis quoque & lunę & ſtellarum offuſcationem, quando nutabunt, inquit, uiri fortiſſimi, & commouebuntur cuſtodes domus, excelſa quoque timebunt & formidabunt in uia. Itaque mortis quidem dies incertus, & hora ignota: ſed tamen ipſi iam inſtantis prænuntij tales, ut fortiſſimum quemque perterrefaciant. Neque uerò opus eſt, ut iaculo improuiſo confoſſus in puncto occumbat, aut cerebri apoplectico malo corripiatur, aut tecti mole cadentis dormiens obruatur, aut patiatur denique tale aliquid, quale ille qui ſoporem morti ſocians defecit, ut uerè ac planè affirmare poſſimus, mortis homini eſſe incertum diem. Nam ipſæ mortis cauſæ, ſiue morbi ſiue uulnera, ſiue quiduis aliud, incertæ ſunt: quæ cum ita accidunt, ut manifeſtũ obitum breui declarent, ad ipſam iam mortem pertinere ueriſſimè intelliguntur. Quibus expoſitis, facilè eſt explicare quemadmodum ſigna illa horribilia, iudicij diem antecedentia, metu & perturbatione concutiant genus omne hominum, & tamen dies Domini nemini notus ſit, & peccatores ſecurè epulantes & nihil aduerſi formidantes ſubito occupet. Ipſa enim totius naturæ conuulſio, & horrenda cæli terræque & maris commutatio, quæ proximè diem Domini antecedet, de inſperato prorſus adueniet. Et quamuis moram nonnullam illa omnia portenta ferant, ex quibus ſine dubio finis uniuerſi intelligetur, nihilominus interitus repentinus impiorũ meritò dicitur, propterea quod ad ipſum iam interitum illa ipſa terribilia pertinent, & tanquam iudicis aduentantis ſatellitia quædam, cum ipſo iudicis aduentu computantur.

Eccleſ. 12. — *Iudic. 4.*

CONCILIATIO LOCORVM SCRIPTVRÆ oppoſitorum: qua oſtenditur malis ſemper eſſe improuiſum aduentum Domini, bonis nunquam. Cap. IIII.

Sic explicat B. Proſper in lib. de prædiction. p. 3. c. 15. *1. Theſ. 5.* *Irenæus lib. 5. ad ſubitum Antichriſti aduentum refert illud, cũ dixerint pax &c.*

HANC diuinas literas explicandi rationem, quamuis multorũ Patrum illuſtre nomen ſatis faciat probabilem, tamen certam niſi ego fallor, ipſa ſcriptura demonſtrat. Nam parturientis ſimili propoſito, abundè Paulus oſtendit, ut dolores & torſiones parituram ſubito opprimunt, qui partum iam uicinum certo denuntiant, ita homines repentina rerum omnium commutatione perturbandos, celerem domini aduentum expectaturos. Sed tamẽ ijs anguſtijs oppreſſos, ea mentis inopia fore, præ incredibili terrore confuſos, ut nihil ſalu-

ſalutaris conſilij adhibere queant. Quod clamor ille ſponſi aduentantis media nocte factus, & Virginum ſtultarum vacuæ lampades neque tempeſtiuè fotæ, ſatis indicant. Ipſa quoque diluuij Noe commemoratio rem declarat, neque enim diluuium vno momento orbem abſorbuit: ſed irruentes vehementiſſimi atque perpetui imbres, mortales huc illuc diſcurrentes, & fugam quæritantes iam ſeram, tandem conſumpſerunt. Itaque Chriſtus, cum atrocia illa & plena formidinis ſpectarentur, tunc dixit nos ſcire debere in ianuis eſſe negotium. Illud quoque accuratè cogitandum eſt, quòd quamuis terrores magni, diem Domini præeuntes, pauidos atque attonitos teneant improbos, atque ipſa interitus ſui expectatione ſuſpenſos, tamen diuinæ literæ nequaquam etiam tunc, eos ſcire aut expectare aduentum Domini volunt. Contra, eos qui ſe ipſos præpararunt in occurſum Domini venientis, quamuis diem atque horam æquè atque reliqui ignorauerint, cenſent tamen non ignaros & imprudentes ſubiti aduentus, propterea quod ita peruigilauerint tanquam eo ipſo tempore futurum noſſent. Quam ob rem Paulus cum docuiſſet diem domini, vt furem inopinato venturum, adiũxit illico: Vos autem fratres non eſtis in tenebris, vt vos dies illa, tanquam fur comprehendat: Ita fit vt iuſto nulla ſit repentina mors: impio nulla prouiſa. Nam qui ſe non parauit, vt decuit, nullo modo cenſeri debet, obitum ſuum præſciſſe, quanuis multis diuturniſque cruciatibus viſus ſit certior impendentis exitus factus: qui vero ita ſe comparauit, vt omnino futurum exitum ſuum, tametſi quando ſit futurus ignarus, bene agendo ac vigilando præmunierit, certè nullo puncto temporis inopinatum & improuiſum malum accipiet, etiam ſi ex humanis ſubito forte rapiatur. Iuſtus enim (ait ſcriptura) ſi morte præoccupatus fuerit hoc eſt intempeſtiuè extinctus, in refrigerio erit. Raptus eſt enim, ne malitia mutaret intellectum eius. Quam obrem Chriſtus audita clade illorum, quos turris Siloë de repente cadens oppreſſerat, cæteros omnes admonendos putauit: Niſi pænitentiam egerint, ſimiliter perituros, prorſus verè. Nam qui pænitentiam, diuinitus admonitus, agere negligit, ſubitò periturum nullo pacto debemus ambigere. Ita verum perpetuo eſt, quod ſapiens aliàs dixit, Virum qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei ſuperueniet interitus: Verum, quod Chriſtus minatur ſeruo malo, venturum Dominum hora qua neſcit: Verum, quod Salomon impiorum fore interitum repentinum; Verum denique, quod Paulus Apoſtolus, vnde hæc omnis profecta eſt diſputatio, malis hominibus & ſeculi voluptatibus deditis, cum omnia ſibi pacata & ſecura ſpoponderint, tunc ſubitum adfuturum exitium. Qui ducunt

Mat. 25. *1. Theſ. 5.* *Sap. 4.* *Luc. 13.* *Prou. 29.* *Luc. 12.* *Prou. 1.* *1. Theſ. 5.*

Iob. 21. quidem in bonis dies ſuos, ſed in puncto, ut eſt apud Iob, deſcendunt ad inferos.

QVOD EX ADVENTV ANTICHRISTI ET ELIAE, *Sancti & docti deprehendent certo inſtare iudicium. Cap. V.*

QVAMQVAM equidem conciliari ſcripturas, quæ uidebantur repugnare, eo modo quo diximus ſatis intelligam, iuuat tamen non nihil amplius premere rem, denuoque rogare. An ſicut commutata iam facie omnium rerum, perſpicuè iudicis inſtantem aduentum declarantium, omnes homines impij ęquè atque pij, mundi finem adeſſe cognoſcent: ita etiam uel omnes uel plæriq; ex aduentu Eliæ, & tyrannide Antichriſti id ipſum ſint percepturi? Videntur enim ignorare non poſſe, quod tot tamque apertis ſcripturarum oraculis proditum eſt, niſi infideles ſint. At ſi etiam ualde fideles, prænoſcere poſſint mundi finem, & diem Domini in numerato habere, neceſſe eſt ſanctarum Scripturarum periclitetur auctori-
Theophr. in 1. ad Theſ. c. 5. tas: quæ uſque adeo eius diei notitiam hominibus adimunt, ut etiam Angelos inde excludant. Hic auctor nobilis Theophylactus fatetur Eliam atque Antichriſtum certo mundi finem adeſſe indicare, ue-
Anſel. in eundem locū Pauli. rum diem Domini non ita definire, quod poſſit uel ſerior uel celerior eſſe: itaque omnes mortales latebit. Anſelmus etiam addit ab in-
Dan. 12. teritu Antichriſti fluxuros quidem dies quadraginta quinque, iuxta Danielis uaticinium, diem tamen Domini ſemper incertum fore, quod ſoli Deo exploratum ſit, utrum ad eos dies aliquid, quátumue
Hier. in c. 12. Danie Rupertus. lib 13. de Victoria verbi Dei. c. 15. acceſſurum ſit. Verum ut demus dies ab interitu illius uſque ad ſæculi finem fore definitos quadraginta quinque, quod ſentiunt D. Hieronymus, & Rupertus Tuitienſis, immò ipſa uerba prophetæ exprimere uidentur. A die, inquit, cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & po-
Dan. 12. ſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. Quod interuallum temporis omnibus conſentientibus ad regnū Antichriſti pertinet, itaque ſtatim: Beatus qui expectat & peruenit uſque ad dies mille trecentos triginta quinque. Quæ nam hic obſecro beatitudo intelligi poteſt eius, qui uſque ad diem quadrageſimum quintum à nece peſtiferi illius peruenit, niſi quam Apoſtolus declarat, aſſerens eos qui relicti ex tantis malis fuerint ſuperſtites, ra-
1. Theſſ. 4. piendos in nubibus obuiam Chriſto? Vt igitur concedamus ea ſic habere, ut viri grauiſſimi ſentiunt, & ipſe propheticus ſermo ſatis inſinuat, nihil ego periculi eſſe uideo, nihil quod Euangelicis Apoſtoliciſque

ciſque literis contradicat. Repero enim quod ſupra iam dixi, perinde philoſophandum eſſe de notitia uel ignorantia diei cuique noſtrum ultimi, atque ipſi uniuerſo ultimi. Vtrumque enim penes Deum eſſe diuinæ nos literæ docent, neque poſſe quemquam ſibi arrogare eius rei definitionem. Attamen mors incumbens vel etiam inceſſens, deprehendi poteſt non ſolum indicijs illis certiſſimis, cum iam anima propemodum efflatur, quod cuiuis de vulgo perſpicuum eſt, ſed alijs etiam occultioribus, certis tamen, quorum periti medici ſolent nonnullos ante dies, interdum obitum ægrotantis prædicere. Ita mihi videntur duo ſignorum genera mundi iam deficientis & properatis ad exitum, extremum diem indicare. Vnum omnibus peruium atque expoſitum, quodque non tam ſignum interitus eſt, quam initium certum, & inchoata mors mundi. Quo in genere ſunt, cæleſtiũ luminarium illa mæſtiſſima obuelatio, maris fluctus efferatiſſimi, cæterorumque intolerabilis furor in genus hominum, atque omnium maximè ignis illius vndique graſſantis immanitas, quæ cum mortales intuebuntur, etiam tardiſſimi & ſceleratiſſimi diem iræ & furoris adeſſe, ignorare nullo pacto poterunt. At hæc vt dixi, ad ipſum iam interitum mundi pertinent, neque tam futurum præſagiunt, quam inſtantem declarant. Alterum genus eſt eorum ſignorum, quod ſoli probi doctique proſpicient, quale eſt regnum Antichriſti, prædicatio Eliæ, cædes illius feræ. Hæc cum eo modo rebus ipſis completa apparuerint, quo ſunt in ſanctis Scripturis deſignata, non equidem dubito, Angelos certè diem aduentus Domini intelligere iam poſſe, neque valde timeo etiam Sanctis & Apoſtolicis viris eandem cognitionem tribuere. Neque verò vlla ex parte Euangelio obſiſtimus, etenim reuelationis notitiam & præſcientiam negat omnibus, notitiam ex ſignis ipſis & rerum euidentia, adeò non negat, vt vel ob eam ipſam ſalubriter impertiendam mortalibus, tot ſigna ita enucleatè tradiderit, & nos vehementer intentos eſſe voluerit. Quamquam abſolutiſſima & omnibus modis infallibilis certitudo diei illius atque horæ nouiſſimæ, non eſt vendicanda cuiquam mortalium, nec Angelorum fortaſſis, propterea quòd ſemper in diuina poteſtate eſt ſitum, vel accelerare vel prorogare negocium, quemadmodum in quantacumque morbi magnitudine de hominis morte pronunciare ſolemus. Sed vt ſæpe iam dixi, ex rerum ipſarum euidentia & teſtimonio, non dubium eſt quin, non modico ante tempore de aduẽtu diei extremi Sancti & in literis Canonicis verſati, verè ac ſapienter pronuntiare queant. Id quod improbi vitæ huius amatores neque intelligent, neque monentibus credent. Atque hoc, niſi fallor, apertè Daniel oſtendit illis verbis. Et ego audiui & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit poſt hæc? Cui Angelus: Vade Daniel quia clauſi ſunt Dan 12.

ſignatiq; ſermones vſque ad præfinitum tempus. Velut dicat. Donec ipſa hæc eueniant quæ dixi, ne mireris ſi minus intelligas, quæ dicuntur. Latent enim nouiſſima tempora, vſque dum definitus rerum ordo ſuccedat. Adiungit verò mox Angelus, eligentur & dealbabũtur, & quaſi ignis probabuntur multi: & impiè agent impij: neque intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. Quid oro eſt, neque intelligent omnes impij, niſi quod Apoſtolus docet, cum dixerint. Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus & non effugient? Quid verò illud. Porrò docti intelligent, niſi id ipſum quod ſtatim addit Paulus: Vos autem non eſtis in tenebris, vt vos dies domini tanquam fur comprehendat? Ergo poſt regnum Antichriſti, ſancti quidem & fideles Dei homines imminere nouiſſima tempora intelligentes, patientiam in tantis malis adhibebunt maximam, ſe verò ipſos totis viribus in Chriſti occurſum, quem ardentiſſimè opperientur, optabunt. Impij verò nihil niſi carnis delicias cogitantes, ſeſe flagitiis omnibus, & impuritatibus dedent, nihil neque in præſens experti aduerſum, neque in poſterum formidantes, mundi gloria & rebus ſecundiſſimis circunfluentes.

1 Theſſ. 5.

Ita explicat Tho. in 1. Theſ. c. 5. & dicit eſſe ſententiam Auguſtini in epiſt. 80.

QVOD IMPII ETIAM PEREMPTO Antichriſto, iudicium minimè expectent.
Cap. VI.

NAM quod quidam obijciunt, non eſſe uerisimile, impios extincto Antichriſto, (cuius acerbiſſimus caſus non poterit non magno terrore concutere omnes illius ſectatores,) in tanta ſecuritate victuros, vt illos lætos & nihil mali ſuſpicantes de repentè occupet dies Iudicij, mihi ſanè non multum negotij facesſit: Longè amplius adducor, vt Gloſſæ ordinariæ, quam illi oppugnant, ſententiam ſequar, quam etiam Thomas & Anſelmus probant. Aiunt hi patres, perempto Antichriſto dies quadraginta quinque concedi ad pęnitentiam hominibus: quo tempore qui præordinati ſunt ad uitam, interitu Antichriſti excitatos, conuerti ad Chriſtum, & præterita mala noua pœnitentia delere. Cæteros uerò, quorum erit innumerabilis multitudo, non adeo curare ducis ſui exitium, vt faſtum libidinemque deponant, ſed cito eiuſmodi calamitatis oblitos, uoluptatibus & gloriæ humanæ vehementius ſe dedere, denuo conuiuia inire, coniugia copulare, domos & mœnia ſibi extruere, rebus ſecundis frui. Deniq; vt in diebus Noe, pro nihilo ducere

Lyran. ſuper 13. ad Theſſ. cap. 5.

Gloſſa ordinaria ibidem. Anſelmus ibidem.

ducere omnes futuri iudicij comminationes, Sanctorum vitam & cohortationes ridere, ipſos ſceleratiſſimè affligere. His deditos, ac vẽtris & veneris cæno profundiſſimè immerſos, tandem improuiſa tẽpeſtate, vt alites laqueo, capi. Qui verò ictu Antichriſti aut etiã exercitus illius magna clade (quod tamen in ſcriptura probata me legiſſe non memini) ita putat terreri impios, vt ad conſuetas cupiditates & illecebras eos redire, & metum citò deponere admiretur, neque fide dignum exiſtimet: parum is mihi videtur humanæ mentis viciſſitudines, atque nequitiæ profunde defixæ conſuetudinem cogitare, cuius eſt tanta vis vel potius furor, vt futura facile contemnat, præſentium ſuauitate ducatur. Non ne Pharaonis & Ægyptiorum plagæ nobis occurrunt, & toties mutata ſententia, & citiſſimè diuinæ vltionis metus abſterſus, vſque dum ipſis maris elati fluctibus ſimul vitam cum inſcitia obſtinatiſſima ſubruerũt? Quid ipſi Hebræi Deo & Moyſi toties infeſti, toties cæſi, toties pacta conuenta obliti? Cum enim eos occideret quærebant eum; & tamen cito redibant ad ſua. Non ne moriente Domino Solem obſcuratum, petras ſciſſas, ac multa prodigia viderunt, & tamen à ſcelere nullo modo auerſi ſunt? Quoties Saul, quoties cæteri metu perculſi ſanam mentem quam acceperant, breui depoſuerunt? Magna eſt humanæ mentis abſurditas, quam facillimè vincunt præſentis dulcedinis illecebræ. Quotidie cernimus homines tẽpeſtatibus maximis iactatos, aut turbine cæleſti deterritos, vel ſubito terræ tremore concuſſos, quãdiu iſta durant, videri reſipiſcere & Deũ ſibi offenſum votis placare: at vbi terroris ſenſus exceſſit, ſimul omnem illã continentiã & religionẽ ex animis euaneſcere, itaq; perinde ludere & cachinnari & ſcortari, vt ante faciebant. Quod cũ humanũ oppidò ſit, non oportet vt nouum & incredibile improbare quod ſceleratiſſimi ſatellites Antichriſti ad horã forte perculſi illius exitio, pro conſuetudine inueterata, arridente ſimul mundi proſperitate, delitijs ſe & cupiditatibus dedant, futuram illam obliuiſcantur, pacem & ſecuritatem ſibi polliceantur. Etenim vt columbas cæteraſque volucres cernimus vehementi aliquo ſonitu perculſas, ſtatim quidem euolare, & ſata cibumque deſerere: ſed breui admodum eiuſmodi terriculi oblitas, priſtinum paſtum repetere, atque ibi hęrere, etiam ſi non nullę illarum ictæ ceciderint: ita nos quod quotidie in ſimili improborũ exemplo fieri animaduertimus, de illa maxime gente infideli & praua cogitare debemus: vt locum etiam illic habeat Salomonis ſententia, ſicut aues laqueo comprehẽduntur, ſic impios tempore malo, cum illis improuiſum aduenerit. Quanquam non video quid magnopere nobis opus ſit de Antichriſti interitu laborare, cum conſtet orbem totum ab illo ſeducendum: ad cuius maximam partem intra ſeſqui menſem, cladis illius non poſſit fama peruadere.

Exod. 9. et 10. *Pſal. 77.* *Matth. 27.* *1. Reg. 24. 26.* *Eccliſ. c. 9.*

Itaque

Itaque vt faciamus beſtiæ cruentæ exitio ſpectatores ſatellites territos,cęteroſque vicinos, voluptates vitæ & gloriam abieciſſe præ metu,quod nullo modo crediderim,tamen erit certè verum in plurima impiorum parte,eos cum pacem & ſecuritatem ſibi putauerint, repentino interitu obrui.Quare perſpicuum eſt,diem Domini ſanctis, & iuſtis hominibus optatum atque expectatum,impijs prorſus inuiſum atque improuiſum eſſe venturum.

QVIS SIT APPARATVS FVTVRVS IVDICII iam inſtantis: & quæ ſigna cæleſtia.
Cap. VII.

SATIS iam conſtat, quædam prænuntia Iudicij ab impijs nullo modo intelligenda,quæ ab electis animaduerſa ſaluti ſint: quædam rurſus extrema communi terrore hos æquè atque illos acceptura,ſed tamen obſirmata peruerſitate, & ira Dei nullum amplius con cedente locum,Iudicij tempus affuturum.Et Ioannes quidem vidiſſe ſe narrat Angelum vtraque manu in cælum elata,iurantem audiſ-
Apoc.10. ſe per viuentem in ſæcula ſæculorum. Quia tempus nō erit amplius. Sed in diebus vocis ſeptimi Angeli cū cœperit tuba canere, Dei myſterium conſummabitur. Hoc ipſum inſinuat Euangelium, ubi ait, ſtatim autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur
Matth.24. & cętera.Tribulationem quam ſtatim iudicium conſequetur, nullo modo dubito,ſæpe iam commemoratam Antichriſti perſecutionem intelligi,vt Auguſtinus, Hieronymus, Ambroſius, Gregorius, Beda, Thomas,Bonauentura ac ferè omnes accipiunt, quamuis obſiſtant
Abulen.in 24. nobis Chryſoſtomus,& Theophylactus, atque hos ſequuti Abulen-
Matt.q.67.& 47. ſis,& Ianſenius,longo ſermone contendentes, eam tribulationem excidium Hieroſolymitanum eſſe,de quo illuc vſque ſermonem ha-
Ianſen. in Concor.c.122. buerit Dominus, inde iam ad conſummationis ſæculi ſigna tranſiens, neque debere eſſe mirum, ſi dicat ſtatim fore, quod plurimis annorum centurijs interiectum ſit, quod more ſcripturæ multa noſtra ſæcula Deo breuiſſimum interuallū ſit. Verum vt hoc demus, quod libenter concedimus,tamen non habet ſcripturæ phraſis,ut illud poſt illud ſtatim fieri dicat, niſi cum ſeries ipſa rerum temporis etiam quadam coniunctione cohæret. Neque narrandi aut prædicendi ordo aliud patitur. Sed illud bene habet, quod exinde
Soph.1. ſermo Euangelicus, diſſentiente nemine, totus de iudicio extre-
Hier 30. mo & quæ illud antecedunt, ſignis, exiſtit. Magnum eum diem
Ioel. 2. ſcripturæ vocant, & diem Domini proprium: in quo regnaturus
Apoc. 10. eſt Chri-

eſt Chriſtus, de profligaris & victis hoſtibus perpetuo triumphans. Quanuis enim ad eius diei illud ſupremum opus declarandum, multis ſimilibus ſcriptura vtatur, iam vindemiam quandam aut etiam meſſem omnium inducens, iam expiſcationem & ſagenam, tum etiam nuptias, & conuiuium magnum. atque aliàs quoque aliter: frequentiſſimum tamen eſt vt prælij cuiuſdam & conflictus terribiliſſimi imagine, iram Dei atque vindictam in peccatores tunc penitus effuſam demonſtret. Sicut in Ioële legimus, atque in alijs prophetis crebro. Illud verò prælium, in quo de ſumma imperij æterni agetur, dignus Deo apparatus antecedet. Quem breui mihi videtur Sapiens complexus, cùm dixit: Armabit creaturam in vltionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos. Quod enim ſolent imperatores in ſupremo conflictu facere, cum de ſumma rerum certatur, vt omnibus copijs dimicent, ipſi primi lectiſſimas acies armati obeant, milites ſuos cohortentur, animos certæ victoriæ pollicitatione accendant, commemoratione iniuriæ hoſtilis extimulent: id planè totum ſummus ille Princeps hoc loco egregie præſtans in literis diuinis inducitur. Accipiet, inquit, armaturam zelus illius: induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galea iudicium certum: ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam. Armatum pro be Regem noſtrum audimus: cohortantem ſuos ad prælium alius propheta narrat: Dominus, inquit, exercituum præcepit militiæ belli: venientibus de terra procul à ſummitate cæli: Dominus & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram: & paulo ſuperius: leuate ſignum, exaltate vocem, leuate manum, & ingrediantur portas duces. Ego mandaui ſanctificatis meis & vocaui fortes in ira mea, exultantes in gloria mea. Altera ex parte exercitus hoſtium Chriſti ſcriptura deſcribit, Procedũt, inquit, ad reges totius terræ cõgregare illos in præliũ ad diem magnũ omnipotẽtis Dei. Quam ob rẽ & turbarũ, & ſignorũ, & armorum plurima mentio eſt in ſacro eloquio, quoties diei illius tremendi ſignificare vult cladem. Et quoniam in magnis prælijs equitatus præcedit deinde peditum phalanges conſerta manu rem gerunt, mox cæſis fugatiſque hoſtibus victricia ſigna in arcibus eriguntur, tandem captas vrbes ignis conſumit, deinceps conſideremus: Vtrum in illo magno Domini die, ex ordine illa omnia gerantur. Equitatum ſanè cogitare poſſumus nobiliſſimã creaturam, Angelicam & cæleſtem. Angelos officio non defuturos qui ſunt potentes virtute ad faciendum verbum illius, illud docet quod inuſitato modo virtutes cælorum commouebuntur, non iam hominibus miniſtrantes ſalutem, ſed certum interitum afferentes. Ipſi cæli magno impetu tranſient teſte Petro, Deo quippe irato neceſſe eſt omnium

Marginalia: Apoc. 14. Matt. 13. Mat. 22. Eſai. 25. Ioel. 3. Sap. 5. Sap. 5. Eſai. 13. Apoc. 16. Pſal. 102. Mat. 24. 2. Pet. 3.

nium procerum ſtatum commoueri. Quid cæli præclariſſima portio,
Mat. 24. Sol, Luna, ſidera omnia? Sol, inquit, obſcurabitur, Luna non dabit Lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo. Myſticè hæc gerenda in ec-
Aug. epi. 80. cleſia ſub Antichriſto; Auguſtino libenter aſſentior: Verum hiſtoricè quoque illa corpora terrorem, qualem nunquam antea, demonſtratura, dubitare nullo modo Chriſtiani poſſumus, qui legimus ſi-
Luc. 21. gna fore in Sole & Luna & ſtellis & in terris preſſuram gentium,
Aug. 18. de ciuit. c. 23. qui ab Eſaia, & Ioële, & ipſa Sybilla eodem teſte Auguſtino, planè prædictum nouimus. Sybillini verſus hi ſunt.

Eripitur ſolis iubar, & Chorus interit aſtris,
Soluetur cælum, lunaris ſplendor obibit.

Hilar. Hieron. Chryſoſ. in 24 Mat. Neque vero, quod alias doctiſſimi & Sanctiſſimi patres volunt, Hilarius, Chryſoſtomus, & Hieronymus, erit obſcuratio illa præ magnitudine claritatis iudicis aduentantis, ſicut ſole exoriente ſtellę obſcurantur, & minus lumen maiore offuſcatur. Minimè id quidem ſcriptura vult quæ ſigna inuſitata terroris, iſta commemorat. Sed reuera deficiet Solis lux, & facies illius pulla & triſtiſſima mortalibus apparebit: luna cruento quodam atrore luctum ſimul atque iram demonſtrabit: ſtellæ omnes ſiue lucidiores illę, quos planetas vocant, ſiue affixę firmamento, quoniam ab oculis intuentium nullis nubibus obductæ paulatim ſubducentur, cadere videbuntur.
Mat. 24. Eſai. 13. Ezech. 32. Ioel. 2. & 3. Scripturas ſcripturæ aperiunt, & quod Matthæus dixit, ſtellæ cadent de cælo, hoc Eſaias explicat: Quoniam ſtellæ cæli & ſplendor earum non expandent lumen ſuum: hoc Ezechiel hoc modo: & operiam, cum extinctus fueris cælum & nigreſcere faciam ſtellas eius: Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuũ. hoc denique Ioël apertius: A facie eius contremuit terra, moti ſunt cæli: Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. Atque vt quam cœpimus Dei pugnantis, & militiæ cæleſtis in aciem prodeuntis parœmiam, melius contemplemur, quid protinus adiungat idem
Ioel. 2. propheta, auſcultemus: Et Dominus, inquit, dedit vocem ſuam ante faciem exercitus ſui: quia multa ſunt nimis caſtra eius, quia fortia & facientia verbum eius: magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis ſuſtinebit eum?

DE CAETERIS PRODIGIIS, QVAE IN TERRA caeteriſq; elementis tunc fient. Cap. VIII.

CAELESTIS quidem militia ita pugnabit aduerſus impios ac cæli facies, cuius eſt lumen, iucundiſſimum aſpectu, mæſtiſſime,

ſime velata, triſtitiam vehementem afferet, motus autem & con-
uerſio illa ordinatiſſima, veluti diſſoluta compage, inæquali ac diſſi-
mili curſu pauorem maximum incutiet, chorus ipſe ſiderum pul-
cherrimus noua ſignificatione furoris, nihil non violentum præſefe-
ret. Superna verò orbis parte ita pugnante, non erit inferioris crea-
turæ velut pedeſtris exercitus, remiſſior opera. Sed terra fragoribus
& tremoribus maximis, agitabitur, vt ſcriptum eſt in pſalmo: Com- *Pſal. 96.*
mota eſt terra, Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie
Domini omnis terra. Eſaias quoque: Cælum turbabo, & mouebi-
tur terra de loco ſuo propter indignationem Domini exercituum, *Eſai. 13.*
& propter diem iræ furoris eius. Neque diſſimiliter Aggæus, qui
etiam cælum commouẽdum & mare & aridam annunciat, quod de *Agg. 2.*
ſecundo Domini aduentu Paulus interpretatur, quamuis in primum *Heb. 12.*
etiam apertè congruat. Terram verò atque illius partes, montes,
& valles, & tumulos, æmulabitur in pœna impijs irroganda mare;
cuius tantam turbationem, atque eam fluctuum magnitudinem at-
que æſtum & ſonitum Saluator prædicit, vt exareſcant homines *Luc. 21.*
præ timore. De toto hoc elemento aquæ quod eſt in genus huma-
num alioqui placidum & maxime vtile, tunc verò atrociter furens,
in Sapientia ad hunc modum legimus: Excandeſcet in illos aqua *Sap. 5.*
maris, & flumina concurrent duriter, contra illos ſtabit ſpiritus virtu-
tis, & tanquam turbo venti diuidet illos, & ad eremum perducet
omnem terram iniquitatis illorum. Terra & mari ita ſæuientibus,
ipſe aer, cuius flatu vitam hanc ducimus, non mitiorem ſe dabit,
qui preter infectionem peſtiferam etiam oſtentis inuſitatis & fu-
neſtiſſimis ſummo omnes terrore percellet, neque terrebit ſolum
monſtris verum ignitis quoque iaculis conficiet: de qua re in eodem
libro paulo ſuperius ſcriptum eſt: ibunt directè emiſſiones fulgu- *Sap. 5.*
rum, & tanquam à bene curuato arcu nubium exterminabun-
tur, & ad certum locum inſilient, & à petroſa ira plenæ mit-
tentur grandines. Apocalypſis etiam ſic habet, Facta ſunt ful- *Apoc. 16.*
gura, & voces & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qua-
lis nunquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram talis ter-
ræmotus ſic magnus. & mox: & grando magna ſicut talentum
deſcendit de cęlo in homines, & blaſphemauerunt Deum homi-
nes propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt vehe-
menter. Omnium denique elementorum acerrimus ignis, extre-
mas partes in hac contentione obibit, ac veluti firmiſſimo robore
creaturarum prò Deo pugnantium, aduerſus ſceleſtos agmen clau-
dens, impreſſione facta funditus euertet & profligabit. De quo
ſcriptum Petrus reliquit. Adueniet autem dies Domini vt fur, in quo *2. Pet. 3.*
cęli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur: terra

Pſal.96. autē & quæ in ea ſunt opera exurentur. Et in pſalmo: Ignis anteipſum *Dan.7.* præcedet, & inflāmabit in circuitu inimicos eius. Itēq; Daniel: Fluuius *Aug.18.de ciuit.c.23.* igneus rapidusq; à facie eius egrediebatur. Sybilla quoque Erythræa:

Decidet è cælis ignesque, & ſulfuris amnis.

De quo quoniā habet peculiarē cōſiderationē, differendum erit vberius, modo illud firma cogitatione teneamus, formidandum prorſus eſſe certamen, quod pro iuſtitia cōtra iniuſtos, orbis terrarum, atque vniuerſa ſimul creatura ſuſcipiet, vt qui in cunctis deliquimus, vt ait *Gre Hom.35. in Euang.* Gregorius, in cunctis feriamur, & qui cunctorū Regem cuncta nobis largientem ingrati offendimus, cunctorum aduerſus nos conuerſa tela ſentiamus. Sed mala illa ſuprema omnium, quæ vnquā aut fuere, aut excogitari potuerunt, dicendo amplificare & ſuperuacaneum eſt & ab inſtituto opere alienum. Is certe, qualia ſint, tantiſper apud ſe exiſtimare poterit, quem Dei timor inceſſerit: cogi*Iob.31.*tare planè ac mente voluere deberemus omnes ſanctum Iob imitantes, qui ſemper hos tantos fluctus tanquam in ſe exciperet, Dei of*Hippol. in ora. de conſum. ſeculi.*fenſam perhorreſcebat. Libet nihilominus Hippolyti Martyris periodum quandam appingere de ſæculi conſummatione: Tunc, inquit, ſonabit tuba & excitabit dormientes è profundiſſimis terræ, tam iuſtos quam peccatores: omniſque natura, lingua, gens, & tribus reſurgent in ictu oculi, & aſtabunt ſuper faciem terræ expectantes iuſti atque terribilis iudicis aduentum in timore & tremore inenarrabili. Fluuius enim igneus egrediens cum furore inſtar maris ſæui exuret montes, & colles, & mare delebit, ac æthera inflammatione diſſoluet. ſtellę cadent de cælo, ſol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, cęlum more libri volutabitur. Exuretur vniuerſa terra propter opera quę in ea corruperunt homines. Quin etiam Lacta*Lac.li.7.de diui.præm.c.16.*tij Firmiani particulam quandam attexam. Tunc vero, inquit, deteſtabile atque abominandum tempus exiſtet, quo nulli hominum ſit vita iucunda. Euertentur funditus ciuitates, atque interibunt non modo ferro atque igni, verum etiam terræ motibus aſſiduis, & eluuie aquarum, & morbis frequentibus & fame crebra: aer enim vitiabitur, & corruptus ac peſtilens fiet, nec terra homini dabit fructum. Fontes quoq; cū fluminibus areſcent, vt ne potus quidem ſuppetat, & aquæ in ſanguinem aut amaritudinem mutabuntur. Propter hæc deficient & in terra quadrupedes, & in aere volucres, & in mari piſces. Prodigia quoque in cælo mirabilia mentes hominum maximo terrore confundent, & crines cometarum, & Solis tenebræ, & color lunæ, & candentium ſiderum lapſus. Nec tamen hæc vſitato modo fient, ſed exiſtent ſubito & ignota & inuiſa oculis aſtra: ſol in perpetuum fuſcabitur, vt vix inter diem noctemq; diſcernatur. Luna iam non tribus deficiet horis, ſed perpetuo ſanguine obfuſa meatus

extra-

extraordinarios peraget: ſtellæ verò creberrimæ cadent, vt cælum omne cæcum ſine vllis luminibus appareat. Montes quoque altiſſimi decident, & planis æquabuntur, mare innauigabile conſtituetur. Ac ne quid mali hominum terræque deſit, audietur è cælo tuba, itaque trepidabunt omnes & ad luctuoſum illum ſonitum contremiſcent. Hæc à viro eloquente allata modo ſufficiant. Attamen omnis humana eloquentia ſimplici Dei enunciatione longe inferior eſt: neque omnia illa vel Hippolyti vel Lactantij vel cuiuſuis alia, peruenire mihi videntur ad hoc Euangelium, Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi, aut ad illud propheticum, omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis contabeſcet & contereturt: Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt: vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit: facies combuſtæ vultus eorum. Et quod alius propheta exclamat: conuerſæ ſunt vniuerſæ facies in auriginem: væ, quia magna dies illa, neque eſt ſimilis eius. *Luc. 21.* *Eſai. 13.* *Hierem. 30.*

QVOSDAM PATRES OPINARI CAELI SVBſtantiam igne illo extremo eſſe conſumendam. Cap. IX.

QVONIAM de ijs prodigijs quæ proximè terminum mundi anteibunt, dictum eſt ſupra, atque inter cæteras orbis partes, aduerſus Dei hoſtes confligentes, etiam ignis mentio eſt facta, opportunum eſt quærere, vtrum ille iudicis aduentū præcedat, an ſequatur potius, tum vero qualis ille futurus ſit, & an omnia cæleſtia etiam corpora cum terreſtribus communi incendio conſumpturus. Hinc ergo ſumamus exordium. Nam de natura cæleſtis corporis quemadmodum inter veteres philoſophos, ita inter eccleſiaſticos ſcriptores non ſatis conuenit. Antiquiores patres, Græci præſertim, magis Platonicis quam Ariſtotelicis placitis ferè auſcultantes, ſphæras illas cæleſtes natura quidem ſua corruptibiles faciunt, quod ſint elementaris ſubſtantiæ, ſed Dei nutu & lege permanere, vſque dum mundi finis adueniat, & ab eodem auctore tunc alij cæli meliores æternique fabricentur: Vel certe ij ipſi ita immutentur, vt nulla poſſint vetuſtate marceſcere, Nam quintam eſſentiam illam, quam Ariſtoteles induxit, non admodum probat Baſilius, Ioannes Damaſcenus veluti anceps hæret, Ambroſius & Chryſoſtomus etiam repudiant, aſſerentes ſcripturæ diuinæ contrariam, Iuſtinus Philoſophus ipſi quoque Philoſophiæ repugnare mul- *Baſil hom. 1. Hexam.* *Dam l. 2. c. 6.* *Ambr. li. 1. Hexa c 6.* *Chry. Hom. 10. ad pop. Ant. & Hom. 14. ad Rom.* *Iuſt. in confut. Ariſt.*

tis diſputat. Quare cæli, ſolis, lunæ ſtellarũq; ſubſtantiam igneę
quidem eſſe naturæ, atq; ita lucentẽ; aut etiã quadã ex parte aqueã,
atq; inde pellucidam. Quod vero interituri ſint cæli tunc cum mũ-
Pſal.101. dus iſte abolebitur, manifeſtè tradi à Propheta, cum dicit: Initio tu
Domine terram fundaſti & opera manuum tuarum ſunt cæli. Ipſi
peribunt, tu autẽ permanes: & omnes ſicut veſtimentũ veteraſcent,
& ſicut opertoriũ mutabis eos & mutabũtur. Tu autẽ idẽ ipſe es, &
Heb.1. anni tui non deficient. Quo teſtimonio etiam Paulus vtitur, ad Chri-
Mat.24. ſti æternitatem ſtatuendam. Præterea Chriſtus, cęlum, ait, & terra
Rom 8. tranſibunt, & Paulus. Vanitati ſubiecta eſt creatura, non volens,
ſed propter eum qui eam ſubiecit in ſpe, quoniam & ipſa creatura
liberabitur à ſeruitute corruptionis: creaturæ nomine etiam cæleſtes
orbes complecti Apoſtolum, Chryſoſtomus latè monſtrat, & ipſa
Cryſ Hom.14. ad Rom. oratio Pauli ſatis id exprimit. In Apocalypſi etiam legimus cælos
Apoc.21. nouos & terram nouam, quæ Dominus pollicetur per Eſaiam, ex
Eſai.65. quo aliud quoque teſtimonium afferunt, leuate, inquit, in cęlum ocu
Eſai.51. los veſtros, & videte ſub terra deorſum: quia cæli ſicut fumus lique-
ſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur, & habitatores eius ſicut
hæc interibunt. Poſtremo Petrus videtur horum patrum confirma-
re ſententiam, qui ſcribit ad hunc modum, cæli autem qui nunc ſunt
2.Pet.3. & terra eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſeruati, in diem iudicij &
perditionis impiorum hominum. & nonnullis interiectis. Adueniet
autem dies Domini tanquam fur, in quo cæli magno impetu tran-
ſient: elementa verò calore ſoluentur, terra autem & quę in ea ſunt
opera exurentur, & poſt nonnulla: In aduentum diei Domini, per
quem cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent.
Nouos vero cælos & nouam terram, ſecundum promiſſa ipſius ex-
pectamus, in quibus iuſtitia habitat. Tertio repetit cęlorum interi-
tum, eumque igni efficiendum, quo omnis mundana machina con-
Clem.li.1.Recog. flagrabit. Vnde Clemens aduerſus Simonem Magum Petrum di-
ſputantem inducens, tradit cælum in conſummatione ſæculi abolen
dum, vt eius amoto velamine, aliud cælum excelſius atque elegan-
tius appareat. atque in alio libro eiuſdem operis, veluti pullum ef-
Lib.3.idem. fracta ac remota oui teſta, nouum prodire, ita diſſoluta hac cęli &
mundi machina, oriturum nouum cęleſtem ſtatum. Magnus verò
Baſilius interitum mundi ab igne futurum dicit, quod tum cælo tum
terræ ignis inſperſus ſit plurimus, qui nunc quidem aquarum ſuper-
nè atque infernè circunſtantium incredibili copia temperetur. Sed
in fine ſęculi aquis abſumptis, cuncta ſit communi incendio deuo-
Baſil. hom. 3. in Hex. raturus. ita enim ſcribit: Tantam humoris naturam, qui omnia di-
ſponit Deus, parauit atque recondidit, vt ad definitos vſque fines ip-
ſius mundi conſtitutionis, cum paulatim ab ignis viribus abſuma-

tur, ipſi reſiſtere valeret. Enim verò qui pondere cuncta menſuraq; diſpoſuit (in numerato námque ipſi ſecundum Iob, etiam pluuiæ guttæ ſunt) iſ plane cognorat, quantum præſcripſiſſet temporis mũdo ad durationem, & quantum etiam igni ſumptus pabulique recõdi oporteret, non ignorauit. Atque infra. Per inenarrabilem opificis ſapientiam, opera eius rerum moderatrice, effectum eſt, vt ignis aduerſantem ſibi aquæ naturam haud facile conſumere poſſit. Erit tamen quando & vniuerſa cremabuntur & conflagrabunt igne, vt Eſaias aſſerit: Qui dicit abyſſo: deſerta eris & omnes fluuios tuos deſiccabo. Hactenus Baſilius, qui veterum Stoicorum placita amplexus & cælum igneæ naturę facit, & ab illius incendio tum ipſum, tum cętera peritura, quemadmodum Zeno, Cleanthes, & Chryſippus tradiderunt, vt Euſebius refert, ęthereo igne omnia tandem fore vt intereant. *Eſai. 51.* *Euſeb. li. præp. Euang. 15.*

QVOD SVBSTANTIA CAELI perpetua ſit, elementa quoque vltimo incendio non intereant, ſed in melius commutentur.

Cap. X.

SED de cęleſtium orbium eſſentia incorruptibili, atque omnis externę tranſmutationis experte, in ſchola Theologica iã pridẽ Ariſtotelis ſentẽtia obtinuit, cuius placitis aſſuefactę olim aures, aquã aut ignem cælo inuehẽtium opinionem, protinus reſpuũt. Quanquã non conſuetudo tantum audiendi, ſed rationis etiam pondus in hac parte cęli naturalem perpetuitatẽ tuetur, quam figura, motus, ſitus, quam deniq; ordo ipſe vniuerſitatis indicat. A qua ſententia nullo modo abhorret Theologus ac Philoſophus termaximus Dionyſius de cęleſtibus corporibus ita ſcribens: Cęleſtium quoque principiorũ & finium cauſa, bonum ipſum eſt: cum neque augeri neque minui poſſit illa ſubſtantia, neq; omnino variari. Motuum quoq; ſine ſono ac ſtrepitu ſuas agentium vices, huius (ſi ſic dicere oportet) ampliſſimi cęleſtis itineris ſydereorumque ordinum decentię, & luminum atq; ſtabilitatum non aliunde cauſa eſt. Natura igitur diminutionis aut accretionis, ac cuiuſcumq; variationis ſubſtantiam illam cęleſtẽ eſſe incapacem, quemadmodum Peripateticorũ habet opinio, etiã magnus ille autor affirmat. Quod diuinis quoq; literis teſtatum volunt magni Theologi, vbi ſecernunt ſphęras illas cęleſtes ab iſtis corruptibilibus, pronuntiantque de illis, quod eas ſtatuit Deus in æternũ & in ſęculum ſęculi. Neq; mihi videtur Plato, quemadmodũ cum ex Ci- *Dion. li. de diu. nom. c. 4. p. 1.* *Tho 4. cõ. gẽ. c.* *Pſal. 148.*

ex Cicerone Auguſtinus interpretatur, admodum à noſtris diſcrepare: ſed verbis magis quam re intereſt inter illum & noſtros Peripateticos, ſi quid intereſt. Noſtri quidem cælum natura immortale & incorruptibile aiunt: Plato potius ſuapte natura diſſolubile & corruptibile. Hîc plurimum ſibi repugnare videntur. At immortale cælum noſtri non ita ponunt, vt implicet contradictionem (ſicut loqui ſolent) cælum non eſſe. Id enim ſoli primo enti proprium eſſe, quod ita per ſe ſimplex eſt, vt non eſſe omnibus modis repugnet. Cætera ſiue corpora ſint cæleſtia, ſiue etiam ſpiritus Angelici, immortalia eſſe propterea quod in ſe interitus cauſam non habeant: at nihil repugnare, vt ſubtracta diuinitus data ope, ſubſiſtere deſinant, cum ſint compoſita omnia hæc entia ex potentia & actu, hoc eſt ex materia & forma, aut ex eſſe & eſſentia. Ita noſtri philoſophantur, atque omne compoſitum fatentur poſſe non eſſe: Quia Plato, cuius libenter Auguſtinus hîc ſententiam ſequitur? Perpetua ſanè & nunquam interitura ſentit cæleſtia illa corpora: ſed tamen diſſolubilia eſſe per ſe, quod ſint compoſita & colligata: Dei verò nutu & voluntate perſtare. Nos uerò cum per ſe immortalia dicimus, & concedimus, tamen Deo facillimum eſſe in nihilum cuncta redigere, nonne vocabulis potius, quam ſenſu ab illo diſſidemus? Referam ipſa verba Auguſtini, vel Platonis potius de hac re. Platonis, inquit, hæc verba ſunt, ſicut ea Cicero in Latinum vertit, quibus inducit ſummum Deum Deos quos fecit alloquentem, & dicentem: Vos qui Deorum ſatu orti eſtis, attendite, quorum ego operum parens effectorque ſum. Hæc ſunt indiſſolubilia nutu meo, quamquam omne colligatum ſolui poteſt. Sed haudquaquam bonum eſt, ratione iunctum diſſoluere velle. Sed quoniam eſtis orti, immortales quidem eſſe & indiſſolubiles non poteſtis. Neque vnquam tamen diſſoluemini: neque vos vlla mortis fata periment, neque erunt ualentiora, quam cōſilium meum, quod maius eſt vinculum ad perpetuitatem veſtram, quam illa quibus eſtis, cum gignebamini, colligati. Itaque perpetua eſſe illa corpora æquè Platonici & Ariſtotelici, & noſtri Theologi ſentiunt, ſed Platonici per ſe eſſe diſſolubilia, quod ſint compoſita, contra Ariſtotelici, eſſe indiſſolubilia per ſe, quod diſſolutionis principio careant: noſtri & incorruptibilia per ſe, & tamen poſſe non eſſe, Dei nutu. Ita fit, vt locutione quidem Ariſtoteli magis obſequamur, ſenſum tamen Platonis potius retineamus. Neque enim Ariſtoteles vnquam adduci queat, vt cæleſtia & ſempiterna corpora, quæcumq; uoluntate aut potentia, abire in nihilum poſſe concedat. Sed ſiue ſint ſubſtantiæ incorruptibiles naturaliter, ſiue etiam corruptibiles, & ſolubiles, Auguſtini certè & Hieronymi atque optimi cuiuſque auctoris ſententia eſt, igne illo ſupremo, quo mundus ardebit, nullo

Aug. lib. 13. de Ciuit. c. 16. Plato in Timæo.

Augu. lib. 20. de Ciui. c. 16. & 18.

nullo modo eſſe cælos eos in quibus Sol & Luna, & ſidera cætera ſunt, interituros. Cenſent hi patres, in quos prona ſchola diſcedit, incendio extremo non ſubſtantiam cælorum, neque elementorum ipſorum aboleri, ſed ſpeciem & qualitates in melius commutari, atque hoc eſſe quod Apoſtolus docet. Præterire huius mundi figuram. Hoc quod Eſaias pollicetur: Ecce ego creo cælos nouos & terram nouã: quod uidiſſe ſe Ioannes etiam refert. Nam cum eadem ſcriptura habeat Lunæ fulgorem futurum ſoli æqualem, Solis ipſius, ſeptuplum, & regnum Chriſti manſurum quamdiu ſolis ſplendor iſte permaneat, perſpicuum eſſe Solis & Lunæ ſyderumque ſubſtantiam omnis interitus fore expertem: innouationem verò non corruptione prioris eſſentiæ, ſed commutatione quadam & perfectioris qualitatis acquiſitione, debere intelligi. Itaque cum Dauid, cælos perituros dicit, ac veluti amictum eſſe mutandos, nihil aliud ſibi vult, quam renouationem quandam atque in melius commutationem accepturos. Ita ferè D. Hieronymus, cui aſſentiens Auguſtinus illud quoque acutè addidit, cælorum nomine cum Petrus Apoſtolus igni reſeruatos affirmat, comprehendi totum hoc ſpatium quod aeria regione contentum varijs impreſſionibus expoſitum eſt. Illud alterum ſuperius, in quo Sol, Luna, atque aſtra voluuntur, nullo modo. Neque eo ignem illum quantumuis maximum peruaſurum. Eſſe hunc germanum Petri ſenſum, ex ipſius oratione demonſtrat. Sic enim habet, latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius & terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei verbo, per quę ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cæli autem qui nunc ſunt & terra eodem uerbo repoſiti ſunt, igni reſeruati in diem iudicij & perditionis hominum impiorum. Ergo quemadmodum cælos illos & mundum aquæ diluuio interijſſe ſcimus, ita cælos quoque hos, & mundum hunc igni abolitum iri exiſtimare debemus. Atqui ſatis conſtat ſupremos cælos & veros, nullo modo eſſe inundatos, de Petri igitur ſententia inferiores tantum atque aerios cælos arſuros tunc accipere debemus. Quare tranſibunt quinem cæli magno impetu, vt ſtatim dicit, quod ſumma celeritate corripiantur ignis vi repentè diuinitus excitata: elementa quoque calore tabeſcent, cum vehementiſſimo illo incendio non ſolum aer, ſed aquarum ipſa moles & maris amplitudo ferè exareſcet: Terra verò & quæ in ea ſunt opera exurentur. Neque enim humanorum operum & delitiarum & molium, quicquam illæſum reſtabit, ſed omnia funditus ſolo æquabuntur, ac redigentur in cineres. At quemadmodum terra exuſta ſtabit (terra enim in æternum ſtat,) ita & aer ipſe & aqua manebit. Neque quod Ioannes dicit: Mare iam non eſt, ita debemus accipere, quaſi illud elementum penitus corrumpatur, ſed procelloſum non erit neque feruens. Quia omnia

hæc

Hier. in Eſai. lib. 18. in c. 65.
1. Cor. 7.
Eſai. 65. & 66
Apoc. 21.
Eſai. 30.
Pſal. 71.
2. Petr. 3.
Eccleſ. 1.
Apoc. 21.

hæc elementa longe melioribus qualitatibus igni expurgata, induentur, vt nouum filiorum Dei ſtatum nouo quoque habitu adornent. Nam expectatio creaturæ, ait Paulus, reuelationem filiorum Dei expectat: quia & ipſa creatura liberabitur à corruptione. Hoc igitur erit opus ignis illius, quod ita eleganter Auguſtinus breuiterque collegit. Illa conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt: atque ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant: vt ſcilicet mundus in melius innouatus apte accommodetur hominibus, etiam carne in melius innouatis.

Rom. 8.

Aug. lib. 20. de Ciui. c. 16.

MVNDI CONFLAGRATIONEM FVTVRAM antequam mortui reſurgant. Cap. XI.

QVO tempore verò conflagratio illa mundana futura ſit, an ipſam iudicij horam præeat, an ſequatur potius, quæri ſolet, quę eſt omnium vna ſententia. Nam idem planè Doctor, cuius eſt tanta auctoritas, neque obſcurè neque ſemel ſentit futuram iudicio iam peracto. Qui poſt multa de hac re alijſque temporis nouiſſimi diſputata ad hunc modum, ſummam, atque ordinem omnium eorum colligit. In illo iudicio vel circa illud iudicium has res didicimus eſſe futuras: Heliam Thesbiten, fidem Iudæorum, Antichriſtũ perſecuturum, Chriſtum venturum, iudicaturum, mortuorum reſurrectionem, bonorum malorumque diremptionem, mundi conflagrationem, eiuſque renouationem. Quæ omnia quidem ventura eſſe credendum eſt: ſed quibus modis & quo ordine ueniant, magis tunc docebit rerum experientia, quam nunc ualet conſequi ad perfectũ hominum intelligentia. Exiſtimo tamen eo quo ſunt à me ordine cõmemorata, eſſe ventura. Quibus quidem verbis ſuam de conflagratione mundi reſurrectionem potius ſequutura quam anteceſſura ſententiam, ſatis exponit, non illam quidem penitus certam, ſed tamen probabiliorem ac non quod quidam fruſtra aſſerunt, nullam. Cur autem ita exiſtimauerit, ſunt rationes non leues. Primum incendium illud, mundi renouatio ſtatim ſequitur, ſecundum ſcripturas, perinde atque auri aut argenti aduſtionem expurgatio puritaſque metalli: at mundus renouandus non eſt niſi iam finito iudicio. Iudicio igitur finito ac non antea, commune fiet incendium. Deinde mũdo vbique inflammato & flagrante, neceſſe eſt ad iudicium nullum relinqui locum, ignis expertem. Erunt igitur non ſolũ impij, ſed iuſti

Aug. lib. 20 de Ciui. c. 16 & 18 & 3. & tract. in pſal. 96.

Sotus in 4. d. 48. q. 1. a. 2.

quoque

quoq; & Sãcti inter igneos globos collocati,cũ cæleſtis iudex pro tribunali ſederit, quod horret ipſa cogitatio & tãquam valde abſurdũ reſpuit. Poſtremo ſi ante communem reſurrectionẽ,orbis vniuerſus flamma correptus ardebit,nemo neq; piorũ neq;impiorũ illã mortẽ euadet:qui enim poterit igni vbiq;graſſante?Itaq; nõ erit verũ quod Paulus affirmat,multos ſuperſtites tunc ituros in aera obuiam Chriſto, ne illud quidẽ quod in ſymbolo profitemur omnes Chriſtiani, 1.Theſ.4. Chriſtum venturum iudicare viuos & mortuos.Habent hæc ſanè nõ nullam obſcuritatem,atque vt apparet,quamdam ſuam vim ad perſuadendum reſurrectione facta, finitoque iudicio,fore potius commune illud incendium, quo complicati & conuoluti iniqui præcipitentur in chaos æternum,iuxta Domini euangelicam vocem.Attamen in ijs vel aſſerendis vel refellendis, quæ de Dei uoluntate dependent,diuinam ſcripturarum uel exigua ſignificatio omnibus humanis rationibus anteferenda eſt: quæ quidem hac de re conſultæ tradunt ignem illum, iudicis aduentum potius anteceſſurum,atque ob eam cauſam non ſolum Anſelmi & Thomæ,ſed communis ſcholę ſententia eſt merito complectenda. Nam de extremo aduentu diuinum Pſaltem canere aiunt:Ignis ante ipſum præcedet, & inflãmabit in circuitu inimicos eius: atque aliàs: Deus manifeſtè ueniet, Deus noſter & non ſilebit,ignis in conſpectu eius exardeſcet, in circuitu eius tempeſtas valida. Quanquam Auguſtinus tenax ſuæ ſententiæ, ignem qui dicitur in pſalmo quadrageſimo nono anteire dominum, interpretatur non illum iudicij vltimi, quia ille ignis inquit, poſt eius aduentum erit, ſed quemdam alium gentium iraſcentium aduerſus eccleſiam. Attamen planior & receptior Patrum ſenſus habet de igne iudicij pſalmum agere. Ex Ioele quoque propheta illud recitatur: Ante faciem eius ignis vorans, & poſt eum exurens flamma. Quod quanuis de Chaldæorum exercitu dictum ſit, inſtar ignis accenſi cuncta vaſtante, tamen contemni non debet,quòd ad diem quoque iudicij vt Hieronymus ibidem explicat, referatur. Mihi vero potiſſimum teſtimonium de hac re ſumitur ex Paulo, obſcure quidem, ſed tamen accõmodate valde ita ſcribente: Vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuſcuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quid ſuper ædificat, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit,detrimentum patietur;ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Scio hunc locum inter difficillimos Pauli ab Auguſtino numerari, de quibus Petrus dixerit eſſe in huius epiſtolis multa difficilia intellectu: quare excepto errore hæreticorum, qui per fidẽ ſine operibus ſalutem inde conati ſunt polliceri,quos refellit

Marginal notes: Mat.25. — Pſal.96. — Pſal.49. — Aug.in pſa.96 — Ioel.2. — Hier.in.2.Ioel — 1. Cor. 3. — Aug.li. de fid. & opera.15.

Aug. in Ench c.68. & tract. pſal. 80. lit copioſiſſimè atque clariſſimè idem doctor, adhuc tamen Patrum catholicorum varias eſſe expoſitiones: Scio etiam eum ipſum Patrē de igne potius tribulationis, hoc eſt metaphorico accipere, tamen de *Aug. li. 21. de ciuit. c.26.* vero etiam igne qui diem domini antecedat, quem iuſti quoq; ſentiant, rectè intelligi & ipſe fatetur aliàs, & alij Patres magis probant, & ſeries ipſa Apoſtolica ferè neceſſario poſtulat. Quid enim eſt aliud Dies Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, niſi ignem diei ſupremi prænuntium, omnes eſſe homines probaturum, vt eo grauior leuiorve cuiq; ſit, quo opus illius vel ſolidius in Chriſto vel inanius fuerit. Ille igitur ignis cum extiterit, & depopulari orbē cœperit, aduenisse iam finem ſæculi, diemq; iudicij omnes intelligēt. Hoc enim eſt, quod Apoſtolus dicit diem Domini in igne reuelari, quod expli- *Anſ. in. 3. c. 1. epiſt. ad Cor.* cans Anſelmus: Dies, inquit, iudicij, qui nunc omnes latet, tunc omnibus erit notus. Cum enim viderint omnes ignem illum ante faciē iudicis per totum diffundi orbem, ſcient adeſſe diem iudicij. Neq; pu- *2.Theſſ.1.* tandum eſt alium eſſe hunc ignem ab eo, quem in alio loco, idē Apoſtolus commemorat, ita Theſſalonicēſibus ſcribens, ſi tamen iuſtum eſt apud Deum, retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant, & vobis qui tribulamini, requiem nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de cælo cum Angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam, ijs qui non nouerunt Deum, & qui nō obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnas dabūt in interitu æternas à facie Domini & à gloria virtutis eius cū venerit glorificari in Sanctis ſuis. Manifeſtè reuelationē diei Domini docet futuram in flamma ignis dantis *Dan.7.* vindictam, quem eſſe fluuium igneum & rapidum à facie Dei egredientem apud Danielem plærique intelligunt: quamuis Ruperto magis placeat Spiritum Sanctum ſignificari. Illud certè diuinis literis conſentaneum eſt, in igne, iudicij diem reuelādum, qui ſanè alijs probationi purgationiq; ſit, alijs vindictæ ac ſupplicio ſempiterno. Quibus efficitur vt ille ipſe ignis præcedat quidem diem iudicij, non tamen ante extinguatur, quam iudicium fiat, quo abſoluto, in impiorum pœnam vertatur. Itaque & anteibit iudicium & ſequetur *Ioel.2.* ille ignis, quemadmodum eſt à Ioële præclare dictum: Ante fa- *2.Theſ.1.* ciem eius ignis vorans (Angelorum enim exercitum, vt Paulus dixit, iudicem comitantium, anteibit) & poſt eum exurens flamma. Quaſi hortus voluptatis terra coram eo, & poſt eum ſolitudo deſerti, neque eſt qui effugiat eum.

RES-

RESPONSIO AD RATIONES ALLATAS DE igne ante reſurrectionem futuro. *Cap. XII.*

QVARE non male diſtinguunt ſcholaſtici eiuſdem ignis gemi- num opus: aſſerentes ante iudicium quidem, ignem illum viribus naturalibus vehementiſſimè auctis omnia caduca perditurum breuiſſimo tempore, ſimul etiam vi quadam cæleſti & occulta, hominum merita probaturum, vt ijs qui ad ſalutem prædeſtinati diuinitus ſunt, purgationi ſit, tantoque cuique acrior, quanto erit illius culpa grauior: neque enim id fieri non poteſt, vt vel ignis viuentes mortaleſque homines non omnes æquè exurat, vel temporis breuitas ad purgandum electos doloris magnitudine compenſetur: Poſt iudicium vero ſceleratos homines, & à Chriſto iudice ſempiternâ morte damnatos, idem ipſe ignis corripiat, & inuolutos miſeros atque implicatos ſecum in imum tartarum voluat. Porro cum impios omnes tartarus abſorbuerit, atque intra fauces ſuas infelicem eſcam æterno tempore vorandam glutierit, tunc terra & cælum, elementaque cætera graui onere libera, & admirabilem decorem induta, aſſequentur libertatem gloriæ filiorum Dei, quam adhuc vanitati ſubiecta ingemiſcunt atque ſuſpirant. Hæc ſi ita habent, vt & magni Theologi tradunt, & arcanæ literæ ſatis inſinuant, facile eſt, quam parum premant rationes illæ de igne, quæ multum premere videbantur, animaduertere. Nam licet renouatio mundi non ante futura ſit, quam iudicium finiatur, eademque ignis opera peragenda ſit, non tamen ſequitur, vt ignis ille non ante iudicium excitetur, cum duraturus ſit & ante purgando, & mox puniendo, atque ita tandem inſtaurando creaturam Dei. Altera vero ratio de loco iuſtorum, atque omnium hominum, ſi ignis vniuerſa corripiat, æque etiam habet difficultatem poſt iudicium, atque ante, cum ſint corporibus omnes homines reſtituendi: Itaque Auguſtinus reſpondet duobus modis. Vno modo Sanctos in ſublimi loco futuros, quo ignis non pertingat, quo ſcilicet diluuij aquæ non porrecta: altero modo, diuina vi fieri poſſe vt boni in medijs etiam ignibus non lædantur, vt olim tres pueri Babylonij. Mihi tertium etiam occurrit, non eſſe abſurdū ſi vniuerſo mūdo flagrante, locum aliquem ab igne liberum Deus eſſe iubeat, in quem velut in theatrum, omnium hominum conuentus confluat, & facto Euangelico diſcrimine, boni præmium, mali pœnam debitam ferant.

Tho. in 4. d. 48. q. 2. a. 3.
Rom. 8.
Aug. 20. de ciuit. c. 18.
Mat. 25.

ferant. Quanquam eſt hæc omnis cogitatio ruſticana, & ab admirabili illius iudicij maieſtate aliena, quod tanta celeritate peragetur, vt in ictu oculi & citiſſimo momento omnium cauſæ finiantur, idq; longe explicatius & dilucidius, quam vnius apud nos ſolet per diem totum. Itaque nihil eſt quod nobis ab illius incendij æſtu timeamus, ſi bona conſcientia tecti erimus. Nam impios & illum ignem ſentire & perpeti in ipſo iudicio nihil vetat, atque ex eo igne in æternum qui eſt diabolo paratus cum ſuis ſatellitibus, iuxta ſententiam iudicis rapi. Etenim ignem illum, quo mundus flagrabit, quanquã Auguſtinus cuiuſmodi ſit neſcire ſe fatetur, imo credere, hominum neminem ſcire, tamen Thomas atque alij ſcholæ ſectatores prænũtiant fore hunc ipſum ſpecie, quem videmus, effectum atque excitatum maximè diuina potentia, ſed intermedio miniſterio Angelorum, & cauſarum naturalium obſequio. Itaque neque deſcenſurum de ſphæra ſua elementarem illum, neque aſcenſurum de baratro infernalem, ſed in terreſtri regione maximarum cauſarum impulſu ex ſubiecta materia exoriturum, & incredibili celeritate in orbem vniuerſum graſſaturum. Porro iudicio abſoluto ignis illius, partes craſſiores ſimul cum turba infelicium, in baratrum deſcenſuras, vt igni illic parato admiſceantur, quem eſſe Baſilius docet craſſum & tetrum, ac minime lucidium: partes autem ſubtiliores ad ſphæram ſuam conuolaturas, ut omnia ordinem ſuum æterna ſtabilitate conſeruent. Hæc diſputant noſtri ſcholaſtici, in quibus quia nihil eſt fidei aut certæ rationi contrarium, probabiliter dicta interim accipi nihil vetat. Quanquam ne illud quidem improbabile mihi apparet incendium illud vltimum, inſtar diluuij Noë efficiendum, cui à Petro Apoſtolo comparatur. Legimus vero de diluuio hoc modo. Septimodecimo die rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, cataractæ cæli apertæ ſunt, & facta eſt pluuia ſuper terram. Quare ſimiliter & de cæli igne, & de eo qui ſubtus terram eſt aut etiam, vt Dionyſius docet, incluſus in omnibus, maximam illam conflagrationem Angelico miniſterio ſubito excitandam & toti orbi inuehendam, cur non debeamus potius exiſtimare, non video. Quod poſtremo loco dubitabatur: Vtrũ mortales omnes boni æquè atque mali illo incendio extinguendi ſint, itaque iudicis aduentus ſuperſtitem inueniat neminem, ſed omnes prius corporibus redditi ad illius tribunal vocentur, quoniam magnam prolixamque habet quæſtionem in huius operis fine tractandam, interim differatur, dũ de loco iudicij, de ſigno filij hominis, de extrema tuba quę reſtare videntur exponimus.

Mat. 25. *Au. 20. de ciu. c. 16.* *Tho. in addit. q. 74. a. 3.* *In eadem q. art. 9.* *Baſilius in pſal. 28.* *2. Petr. 3.* *Gen. 7.* *Dionyſ. de cal. Hier c. 15.*

LOCVM

LOCVM IVDICII FVTVRVM IN VALLE Ioſaphat, iuxſta Ioëlis prophetiam.
Cap. XIII.

QVIA iudicium vltimum & à viſibili iudice & inter homines viſibiles & corporeos,agendũ eſt, neceſſe eſt locum certum ac definitum cogitatione comprehendamus,in quo cauſæ omniũ ſimul definiantur. Nam ſicut veritas dixit, tunc congregabuntur ante eũ omnes gentes,cũ venerit filius hominis in maieſtate ſua,& omnes Angeli eius cum eo. Quem autem in locum tantus hominum conuentus cogi debeat,quo iudex cælitus ad rem omnium, quæ poſſunt cogitari,maximam,ſummus,ipſe deſcendat,inſinuare aliqua ex parte Spiritus Sanctus dignatus eſt. Quia enim in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus,non immerito exiſtimatur, non aliã orbis terrarũ regionem iudicio deputaturus,quã myſterio cõplendo noſtræ redẽptionis elegit. Itaq; in ipſa Palæſtina,& Palæſtinæ Iudæa prouincia, & Iudææ in ea maxime parte, vbi vel homines redemit moriens,vel cælum aperuit aſcendens, & iter pandens ante eos.Sanctus quidem Hilarius locum potius videtur paſſionis eligere,ita ſcribens:At ne vel loci quidem eius, in quo futurus eſſet,eſſemus ignari, ait,vbicunque fuerit corpus ibi congregabuntur & aquilæ. Sanctos de volatu ſpiritualis corporis aquilas nuncupauit: quorum congregantibus Angelis,conuentum futurum in loco paſſionis oſtendit. Et digne illic claritatis aduentus expectabitur, vbi nobis gloriam æternitatis,paſſione corporeæ humilitatis operatus eſt. Alijs magis placet diuinæ aſcenſionis apex,quod legamus ab Angelis dictum Apoſtolis, Chriſti aſcenſum admirantibus: Hic Ieſus quibus aſſumptus eſt à vobis in cælum ſic veniet,quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum. Veniet igitur,inquiunt,ſicut aſcendit,ideſt viſibilis,in nube ſplendida, aduolans in montem ipſum oliuarum. Huic monti Oliueti ſubiectam eſſe vallem Ioſaphat periti Geographiæ ſanctæ tradunt: itaque in valle Ioſaphat futurum eſſe iudicium idem eſt cũ illo Domini deſcenſu ad montem Oliuarum. Fore verò in eo loco iudicium Dei, ex prophetia Ioelis conſtare volunt, quæ ita habet: Ecce in diebus illis & in tempore illo, cum conuertero captiuitatem Iuda & Hieruſalem: congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Ioſaphat: & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo,& hæreditate mea Iſrael. Et infra rurſus: conſurgant & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Nam quod de vltima illa diſceptatione & iudicio cum

Mat. 25. *Bar. 3.* *Mic. 2.* *Hilar. in Mat. can. 25.* *Mat. 24.* *Act. 1.* *Ioel. 3.* *Ioel. 3.*

cum bonis & malis agatur, quando Dominus dicturus eſt: Eſuriui & dediſtis vel non dediſtis mihi manducare, ſequentia aperte declarant: Mittite, inquit, falces, quoniam maturauit meſſis, venite & deſcendite quia plenum eſt torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata eſt malitia eorum, populi populi in valle conciſionis, quia iuxta eſt dies Domini in valle conciſionis. Sol & Luna obtenebrati ſunt: Stellæ retraxerunt ſplendorem ſuum, & Dominus de Sion rugiet, & de Hieruſalem dabit vocem ſuam, & mouebuntur cæli & terra, & Dominus ſpes populi ſui & cætera. Hæc de nouiſſimo tempore prophetari manifeſtum eſt, neque eget teſtificatione. Nam & meſſem & falces, & torcularia ſanguine perditorum redundantia tum Euangelium nobis tum Apocalypſis exponunt, vbi legimus in die iudicij Angelos meſſores falces ſuas miſſuros in ſegetem iuſſuq; domini improbos tanquam ſpinas & zizania igni daturos, legimus etiam, ab Angelo miſſam falcem acutam in botros, & calcatas vuas in lacu iræ Dei copioſiſſimo ſanguine defluxiſſe. Iam quis ſit dies domini, qui Solis, & Lunæ, & ſtellarum ille defectus, qui populi conciſionis, quæ vox & rugitus leonis, quem nemo timere non poſſit, cæteraque diei vltimi apparatum indicantia, vſus ipſe ſcripturarum ſanctarum vel negligentes & oſcitantes ignorare non patitur. Quod ſi de die iudicij prophetia hæc tota accipienda eſt, profecto in valle Ioſaphat futurum iudicium extremum, ſemel atque iterum manifeſtè denuntiat. Aiunt verò quidam viri eruditi, Ioſaphat iudicium Dei ſignificare. Itaque quocumque in loco Dei iudicium peragatur, rectè eum vallem Ioſaphat appellari, ex quo ſequitur, nihil de certo loco prophetatum eſſe à Ioele. At cum re vera vallis Ioſaphat & re & nomine fuerit, quam templo orientali ex parte ſitam Hieronymus affirmat, cuius vocabulum hodie quoque manere & ſpatium oſtendi periti earum rerum indicant, nulla ratio ſinit, vt Prophetæ certa verba per incertas allegorias eludamus. Fuit enim Ioel poſterior ætate, quam Ioſaphat, quem ſcriptura ſingulari commendatione illuſtrat, quod iudicij rectitudinem & coluerit & docuerit, à quo meritò vallem eam inter duos montes, id eſt Sion & Templi, ſi tam; cognominatam exiſtimare debemus. Nam quod Magiſter ſententiarum Petrus Lombardus ridere videtur iudicium in valle illa conſtitui, cum in aere potius futurus ſit Dominus, atque ibi vniuerſo orbi dicturus ſententiam, potiùs quidem ridicula argumentatio eſt. Neque enim pueriliter vallis ipſius ſpatia metimur, vt infinitas myriadas corporum exiguo & anguſto ſolo includamus: Verum toto illo circuitu eum locum circumſpiciente, ſurſum, deorſum, læua, dextera, vndique conſiderato, quem eſſe futurum ampliſſimum pro innumerabili hominum multitudine cogitare conſentaneum eſt, ibi, inquam,

Matth. 25. *Matth. 13.* *Apoc. 14.* *Amos. 3.* *Arius Montanus in Ioel.* *2. Par. 19.* *Mag. in 4. di. 43.*

inquam, iudicij ſedem poſitam, ad vallem Ioſaphat pertinere rectè dicimus. Quod ſi interpretata ſignificatione nominum, per allegoricos ſenſus, hiſtoricum nobis eludendi licentia ſit, iam neque in Prophetia Michææ Bethleem certo erit deſignata ortui Saluatoris, qui vbicunq; naſceretur, cum verè ſit panis viuus qui de cælo deſcendit, certè ibi Bethleem eſſet, hoc eſt domus panis. Eademque arte Oſeas etiam ſi Chriſtus non iſſet in Ægyptum, tamen ex Ægypto filium vocatum dicere potuit, quia ex anguſtia & tribulatione, quod Ægyptus, ſiue Mezraim interpretatur, vocatus ſit. Denique iſto more Origeniſtico nihil ferè firmum & conſtans, nihil hiſtoricum in ſcripturis relinquemus, vbi primum proprius atque hiſtoricus ſermo minus arriſerit. Neque tamen cum Millenarijs & Iudaizantibus toties Hieronymo mouentibus nauſeam, omnia per proprietatem accipienda decernimus, ſed tropicas & figuratas prædictiones libenter audimus, dummodo ijs, quæ poſſunt rectè per proprietatem intelligi, ſuus præcipuus locus ſit. Quod certè in deſignatione eius loci, in quo fidei noſtræ ſumma, per nouiſſimum iudicium complenda eſt, æquiſſimum eſt putare, vt diuinitus indicatus prænotatuſque ſit per Ioelem.

Mich. 5.
Oſe. 11.

DE LOCO IVDICII ILLVSTRE vaticinium Zachariæ. Cap. XIIII.

EVNDEM quoque ſenſum habere Zachariæ illuſtre vaticiniũ videtur, cuius hæc verba ſunt. Et egredietur Dominus & præliabitur contra gentes illas, ſicut præliatus eſt in die certaminis. Et ſtabunt pedes eius in die illa ſuper montem Oliuarum, qui eſt contra Hieruſalem ad Orientem & ſcindetur mons oliuarum ex media parte ſui ad orientem, & ad occidentem prærupto grandi valdè, & ſeparabitur medium montis ad Aquilonem, & medium eius ad meridiem. Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam coniungetur vallis montium vſque ad proximum, & fugietis ſicut fugiſtis à facie terræmotus in diebus Oziæ Regis Iuda: & veniet Dominus Deus meus, omneſque Sancti cum eo. Et erit in die illa, non erit lux, ſed frigus & gelu. Et erit dies vna quæ nota eſt Domino, non dies neque nox & in tempore veſperi erit lux: Et erit in die illa exhibunt aquæ viuæ de Hieruſalem. De die iudicij hæc prophetari Hieronymus dicit eſſe manifeſtum, quod & initium eius capitis innuit. Ecce venient dies Domini. Quamuis neque Hieronymus ipſe de die iudicij interpretationem ſatis exequatur, & Theodoritus

Zach. 14.

tus magis ad diem paſſionis inflectat, quæ ille de die iudicij manifeſtè loqui confirmat, neque verò cæteri interpretes quos vidi, (vt in loco obſcuriſſimo) ſatis inter ſe conueniunt. Dicam tamen ſine præiudicio cuiuſquam, quid mihi iampridem in mentem venerit. Ergo

Sap. 5. propheciæ ſumma eſt Chriſti poſterior aduentus. De hoc dicit, egredi dominum, quod è cælo veniat, & præliari aduerſus gentes, cum pugnabit pro eo vniuerſus terrarum orbis contra inſenſatos, cum acuet diram iram in lanceam, & ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem; vt præliatus eſt in die certaminis, ſiue in mare rubro, vt habet

Exod. 15. Chaldaica paraphraſis, quando equum & aſcenſorem deiecit in mare, perducturus eodem modo populum ſuum in veram promiſſionis terram, celeſtem illam, demerſo ſcilicet omni diabolico exercitu impiorum, & tanquam plumbo in aquas vehementes æternæ damna-

Act. 1. tionis ingreſſo. Tunc igitur in illa die ſtabunt pedes eius ſuper mon-

Matth. 25. tem oliuarum, vnde aſcendit in cęlum, atque eodem modo reditu- rum ſe per Angelos diſcipulis annuntiauit. Et quoniam veniente Domino ad iudicium, omnium ante eum gentium congregatio futura eſt, mons ipſe, gloriæ venientis cedet, & in quatuor partes diſſectus longiſſimè diffugiet, vt tribunali iudicis Theatrum totius orbis aſſiſtat. Erit tunc trepidatio hominum & pauor tantus, vt inſani diffugiant in mediam vallem quæ futura eſt ampliſſima, cùm montibus remotis coniungenda ſit cum omni circumpoſito campo. Vt enim

Pſal. 75. in terræmotu magnô ſub Ozia contigit, vt homines ipſo fragore per

Pſal. 96. territi, diſſilirent, & ſibi tuta quęritarent, ita in illo terribili die fiet, quoniam terra tremet, cum Dominus ad iudicandum ſurget, & vi-

Pſal. 76. dit & commota eſt terra, montes ſicut cera fluxerunt à facie Domi-

Matt. 24. ni, à facie Domini omnis terra. Simul enim atque illuxerunt coruſca-

Matth. 25. tiones illius, qui vt fulgur veniet commota eſt & contremuit terra.

Amos 5. Veniet etiam tunc cum gloria, & maieſtate ſua, & omnes Angeli &

Sopho. 1. Sancti cum eo. In illa autem die non erit lux cum ſit dies caliginis &

Exod. 15. tenebrarum, dies iræ & anguſtiæ. Atque ideo miſeri mortales paue-

2. Petr. 3. bunt, ac velut gelu immenſo correpti, obrigeſcent, vt obriguerunt

Mala. 4. olim omnes habitatores Chanaam. Huic verò diei iudicij, ſuccedet apud iuſtos dies vna æternitatis, cum ſol iuſtitiæ orietur & ſanitas in pennis eius. Quæ ſanè dies, ſiue iudicij nota eſt Domino, quia de die illa nemo ſcit neque Angeli cęlorum, ſiue æternitatis etiam nota eſt Deo, cum ſolus ipſe poſſit illam quantacumque eſt comprehendere: ſed tamen dies illa viciſſitudinem lucis & tenebrarum nullam habebit, neque timendum eſt vt veſpertino tempore vergat in occaſum, erit enim lux perpetua, in qua largiſſimæ æternæ voluptatis aquæ ex cæleſti illa Hieruſalem quæ eſt pacis viſio prodibunt, & ſanctos omnes ſiue priores ſiue poſteriores, æquo tramite, ſempiterna lætitia cir cunfluent.

confluent. Vbi nulla erit hyemis & æſtatis viciſſitudo, ſed lætiſſimum perpetuumque ver omnes afficiet. Neque erit vlla in beata illa gente diſſenſio, ſed ſub vno Rege Deo, & ſub vno illius nomine lætabitur & regnabit vniuerſa multitudo Sanctorum. Hæc paraphraſticè: quã-quam aliquanto pro noſtro inſtituto prolixius, tamen non inepte, vt opinor, ex aliis ſcripturis, ſenſus fortaſſis proprius atque hiſtoricus explicatus eſt loci difficillimi, nullo interim alio, ſi melior occurrat, repudiato. Nam quod terræmotus ingens futurus ſit cum dominus deſcendet ad iudicium, docet Clemens Romanus ita ſcribens. Tunc *Clem. lib. 7. Conſt. Apoſt. c. 33.* apparebit in cælo ſignum filij hominis: Deinde ſonus tubæ excitabitur per Archangelum, interea mortui in vitam redibunt, tumque veniet Dominus, & vna omnes ſancti cum eo, cum terræmotu, ſupra nubes cum Angelis virtutis ſuæ in Throno Regni ad condemnandũ deceptorem Mundi diabolum, & ad tribuendum vnicuiq; pro actionibus ſuis. Quod ſi ea quæ de interitu Antichriſti in ſuperiore libro *Dan. 11.* commemorauimus ex Patrum veteri traditione, & Danielis vaticinio, vera ſunt, vt is in monte ſancto ſedem ponat, inter duo maria, *Zach. 14.* quæ & à Daniele ibi, & hic à Zacharia referuntur, eſtque Dominus Ieſus ad nequam illum interficiendum appariturus è cælo; profecto etiam hoc modo iudicium in valle Ioſaphat, ſiue in monte oliuarũ, quod idem eſt, poſſumus confirmare. In ſuperiore verò aëris loco, in nube fulgentiſſima ſedentem Dominum, electoſque Regem ſuum circunſtantes, *Sap. 5.* atque è ſublimi immenſas impiorum turbas infra poſitas proſpectantes: tum reos mortis æternæ miſerabili facie ſe ſe inuicem comprimentes & proculcantes, atque attonitos vultus ſurſum leuantes, & eorum quos contempſerunt atque afflixerunt ſerò tandem gloriam admirantes, ſeque ipſos ignauiæ & ſceleris omnis triſtiſſimè incuſantes: tum etiam Angelos huc illhuc diſcurrentes, & è media peruerſorum caterua vnumquemque pium & Deo dignum legentes, *Matth. 25.* & hædis putentibus ſiniſtra relictis, oues paſtori ſuo cariſſimas dextra ſe ponentes, cæteraque omnia quæ diuinus ſermo deſcribit, partim narrando, partim etiam philoſophando, melius apud ſe, quantum ſpiritus dabit, cogitando quiſque & ſilendo conſequi, quã loquendo nos explicare poterimus.

QVOD QVIDAM MEDIA NOCTE, QVIDAM SVB CREpuſculum matutinum, Chriſti aduentum fore opinentur.

Cap. XV.

QVONIAM de loco, vt potuimus, diximus, etiam de tempore iudicij, quæ antiquus ſermo habet, præterire non debemus.

Sed ne interim rideamur ab aſtrologis, cum iudicij horam quærimus, ratione habita Hieroſolymitanæ vrbis aut meridiani, vbi futura eſt iudicij congregatio, quærimus. Alioquin ſcimus pro diuerſis orbis partibus, ſimul & noctem & meridiem & auroram poſſe conſtitui. Ergo ſanctorum plærique media nocte futurum Chriſti aduentum ſcriptis prodiderunt, eamque ob cauſam in parabola decem Virginum nuptijs occurrentium, à Domino ſigillatim narrari, media nocte clamorem factum de ſponſo aduentante. Hinc in Eccleſia olim Apoſtolica traditione manaſſe ſcribit Hieronymus, vt in peruigilio Paſchæ, fideles ab Eccleſia non recedant, antequam tempus mediæ noctis aduenerit, quod ſicut Angelus Aegyptios quondam percutiẽs media nocte tranſierit, ita Chriſtus ad interitum impiorum nocte media venturus ſit. Hieronymo atteſtatur Lactantius ad hunc modum ſcribens: Tunc aperietur cælũ medium intẽpeſta & tenebroſa nocte; vt in orbe toto lumen deſcẽdentis Dei tanquã fulgur appareat, quod Sybilla his verſibus locuta eſt, quæ Latinè reddiſic poſſunt:

Matth. 25. *Hieron. in 25. Matth.* *Lactan. lib. 7. c. 19.*

Cum venerit ille,
Ignis erit, mediaque horrendæ in nocte tenebræ.

Et hæc eſt nox, quæ à nobis propter aduentum Regis ac Dei noſtri peruigilio celebratur. Cuius noctis duplex ratio eſt, quod in eã & vitam tum recepit, cum paſſus eſt, & poſtea orbis terræ regnum recepturus eſt. Hæc Lactantius. Idem Caſſiodorus affirmat. Chryſoſtomus etiam media nocte reſurrectionem futuram meminit. Porrò alijs magis probatur ſub crepuſculum futuram. Verum hæc non admodum excutienda ſunt, quę neque magnopere conducunt, neque certa ex diuinis literis habentur, cũ præſertim tempus mediæ noctis vix intelligi poſſit. Vbi virtutibus cælorum commotis, vt habet Euangelium, neque Sol neque Luna ſatis ſuas vices peragent: & ſatis horrenda nox illa erit, quæ cæleſtibus luminibus obſcuratis, totum terrarum orbem tenebris & caligine inuoluet. Media certè nocte clamorem propterea maximè Euangelium factum commendat, quòd inſcijs atque imparatis mortalibus, inſtar furis, Chriſti aduentus incumbet, tuba illa terribili dormientes in occurſum Dei excitante.

Caſſiod. in pſ. 118. in illa verba. Media nocte ſurge. *Chryſ. Ho. 79. in Matth.* *Tho. in add. q. 77. a. 3. & hũc ſequuntur* *Abul. q. 77. in c. 22. Matth.*

DE SIGNO FILII HOMINIS, quod apparebit. Cap. XVI.

Matth. 24.

SED adueniente Domino, ſignum illius apparebit in cælo. Et tunc, inquit, parebit ſignum filij hominis in cælo, & plangent omnes tribus terræ. Hoc ita Sanctorum Patrum magna pars

accipit,

accipit, vt inter cætera ſigna horribilia, quæ inſtantem iam mundo conſummationem indicent, ſit præclariſſima in medio cælo figura Crucis, quæ omnem orbem ſplendoris ſui magnitudine illuſtret, impios perterrefaciens, pios confouens & conſolans. De hoc ita Hippolytus Martyr. Orietur ab Oriente in Occidentem vſque ſignum Crucis ſuperantis ſplendorem Solis, denuncians aduentum & apparitionem Iudicis, vt reddat cuique ſecundum opera ſua. Eadem Origenes, alijque plærique, qui obſcurato Sole Crucem in medio cælo fulgentem inſtar Solis futuram dicunt. Atque hunc ſenſum probare videtur Eccleſia, cum canit: Hoc ſignum Crucis erit in cælo, cum Dominus ad iudicandum venerit. Tunc ergo gentes hominum plangent & eiulabunt, quòd in Crucifixum credere noluerunt, Iudæi maximè, qui cælorum Dominum crucifixerunt, ſicut à Ioanne prædictum eſt. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ, Erit verò planctus iſte & ſerus & ſterilis, qualem deſcribit Sapiens eorum, qui, ingemiſcentes magna cordis anguſtia flebunt, & errauimus, dicent, à via veritatis & Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis. Piorum autem erit longè alius planctus, quem Propheta narrat, cum dicit: Aſpicient ad me, quem confixerunt, & plangent & dolebunt, vt doleri ſolet in morte primogeniti, & plangent omnes familiæ, familiæ & familiæ ſeorſum. Omnes enim errauimus ſicut oues, & poſuit Dominus in eo iniquitates omnium noſtrum. Itaque peccatis quiſque ſuis Chriſtum Dominum omnes confiximus. Ergo ſigno Crucis in Cælo viſo omnes flebunt. Quod ſi ita intelligimus, ante reſurrectionem communem, & iudicij horam erit quod dictum eſt, dum portenta cæleſtia terrent oculos, ſupremam calamitatem iam expectantium. Attamen Chryſoſtomus ſignum Crucis tàquam Regium vexillum ab Angelis geſtandum ſentit ante Iudicem, vt illud inſigne maieſtatem Chriſti prælatum omnibus indicet. Quod ſi ita eſt, potius in ipſa hora iudicij Crux apparebit facta iam reſurrectione mortalium, in ipſum iudicij locum conuenientium. Cui ſenſui etiam fauet Eccleſiæ vox, cum canit: Vexilla Regis prodeunt, fulget Crucis myſterium. Diuus Hieronymus more ſuo vtrumque ſenſum enarrans, lectoris arbitrio relinquit optionem. Quod ſi ex duabus altera ſola eſt eligenda, magis mihi placere ſententiam priorem fateor, quam & ſcripturæ & Patrum intelligentiæ accommodatiorem video. Sed minimè diſplicet Abulenſis, vtrumque fieri poſſe declarans, vt ante diem iudicij Crucis ſignum in cælo per dies complures appareat, & nihilominus in ipſa hora iudicij Chriſtum iam venientem præeat, nouoque modo, incredibili terrore omnium iniquorum cætum afficiat. Sed

Hippol. de conſum. Mundi.

Apoc. 1.

Sap. 5.

Zach. 12.

Eſai. 53.

Ita refert M. in 4. di. 48. Sed Chryſ. ho. 77. in Matth. idem ſcribit quod Hippol.

Hieron. in 24. Matth.

Abul. q. 29. in 24. c. Matth.

Crucis & Crucifixi amatores, tales, qualis ille erat qui ſibi nuſquam
Gal.6. niſi in Cruce Chriſti gloriandum arbitrabatur, tunc plane exhilarati
canent, tunc de hoſtibus victi triumphabunt, victricem manum
Pſal.107. Chriſti ſummis laudibus prędicãtes, quia in Deo fecere uirtutem, & ipſe ad nihilum deduxit inimicos eorum.

DE TVBA NOVISSIMA.
Cap. XVII.

ANTE communem mortuorum reſurrectionem, & ſuperni Iudicis ad hęc terrena deſcenſum, fiet cęlitus admirabilis, & nullis retro ſæculis audita ſignificatio, quam res tanta deſpoſcet. Hanc ſcripturæ varijs modis exaggerant. Paulus quidem ita ſcribit:
1.Theſ.4. Ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo: & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Et aliàs:
1.Cor.15. In momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba: canet enim tuba & mortui reſurgent incorrupti. Huius quoq; tubæ clangorem Dominus
Matth.24. commemorat in Euangelio. Et mittet Angelos ſuos cum tuba & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis. Id
Sopho.1. circo diem tubæ vocauit Sophonias: Dies iræ, inquit, dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ, & turbinis, dies tubę & clangoris ſuper ciuitates munitas & ſuper angulos excelſos. Quod tubam, hoc
Matt.25. ipſum clamorem accipere debemus, quem in Euangelio legimus factum media nocte ſub aduentum ſponſi ad nuptias, quo excitatæ virgines occurrerunt feſtinanti. Vocem quoque ſuam dixit filius Dei,
Ioa.5. vbi ait: Amen amen dico uobis, quia uenit hora, & nunc eſt, quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audierint, uiuent, & mox: uenit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audient uocem eius, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem Iudicij. Hanc vocem ſiue clamorem, ſiue clangorem & tubam, tonitruum Dei Iob appellandum
Iob.26. *Greg. ibid em.* cenſuit, vt Gregorius docet, vbi interrogans ait. Quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Abunde diſcere poſſumus, quam ſit ſtupenda illa vox, quam diuinæ litteræ tanta verborum amplificatione
Apoc.10. extollunt. Tubam verò nouiſſimam ob id Paulus dixit, quod aliæ ſint tubæ priores, de ſeptima vero eademq; vltima tuba ſcriptũ ſit: In diebus vocis ſeptimi Angeli, cum cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei. Qualis autem illa vox & clangor tubæ futurus ſit, in ſcholis quæri ſolet. Vtrumne viſibilis & corporalis, an

potius

potius intelligibilis, Dei imperium ipſa exequendi potentia & velocitate declarans, qualis illa fuit, qua Deus dixit, fiat lux, & facta eſt lux. Videtur quidem nonnullis Gregorium nullum externum ſonum recipere, ſed ipſam Saluatoris præſentiam cum ipſius volutate mundo exhibitam, nomine tubæ, & clangoris & vocis & tonitrui denotari propter vehementem & ſubitam efficientiam, in cuius vel verba vel ſenſum magis S. Thomas quoque conſentit. S. Anſelmo atque alijs probabilius apparet contrarium, quod mihi ipſi propemodum certum eſt. Nam phraſis ipſa ſcripturæ hoc ſatis innuere videtur. Quid eſt enim, quod cum prætereunter Paulus tubam commemoraſſet, repetit ſeriò, canet enim tuba, niſi quod reuera futurum ſonum, non metaphoricum, voluit exprimere? Quo etiam tendit illa accurata inculcatio, in iuſſu Dei, in voce Archangeli, in nouiſſima tuba? ſatis erat iuſſum Dei dixiſſe, ſi præter ipſius nutum, nulla eſſet alia futura externa ſignificatio? Deinde cum in promulgatione legis Deum flammam legamus & tubam ſibi adhibuiſſe, cum ſciamus etiam in effuſione ſpiritus gratiæ, ſimiliter ignem & ſonitum magnum deſcenſui ſpiritus ſancti inſeruiſſe, factus eſt enim repente ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, quæ ad apparatũ vel legis, vel gratiæ ſuæ ſapiẽtia Dei opportuna iudicauit, profecto exiſtimare debemus vltimum & maximum illius aduentum, quẽ ſcriptura in flamma ignis & in voce tubæ futurum dicit, non intelligibili tantum, ſed externo & vero igni, ſenſibili ac proprio ſono & quidem fortiſſimo, vt tuba merito appelletur, toti humano generi declarandum. Quid enim rationis habet, vt hoc addam, vox illa potenter producta, qua clamauit mortuum excitaturus, Lazare veni foras, niſi vt hominis eiuſdemque Dei poteſtas etiam externo clamore proderetur? An in vno homine ad vitam eamque mortalem & caducam reuocando tanta contentione opus fuit, in omnium hominũ ad vitam perpetuam excitatione mirabili, vocis illius diuinæ maieſtatem adhibendam non putabimus? At agebat tunc homo inter homines, ipſoque vſu uocis diuinum imperium innoteſceret, oportebat. Verum id quidem. Sed non deerunt uiui ac ſuperſtites, ut oſtendemus mox, quorum auribus inſonet uox Dei mortuos ad uitam uocantis, & qui Saulum propria uoce inclamauit è cælo, is etiã glorificato ſibi uocem non defuturam demonſtrauit, cum rei magnitudo ita poſceret. Quæ uerò poteſt cogitari maior, aut Dei uoce dignior res, quam uniuerſæ humanæ naturæ ad fines ſuos perpetuos conuocatio? Erit igitur uera uox filij Dei iubentis adeſſe ſibi omnes mortuos: quæ tuba, ut dixi, propterea dicitur, quod uehementiſſimo ac potentiſſimo ſono omnia terrarũ ſpatia peruadet: Eam uocẽ exaudient omnes qui in monumẽtis erũt, & incredibili celeritate æterni

Gen. 1.
Greg. 17. Mor. c. 21.
Tho. q. 76. ar. 2 addit. & 1. Theſ. 4 lect. 2.
Anſel. 1. Theſ. 4.
Abulen. q. 72. in 22. c. Mat.
Sot. in 4. d. 43 q. 1. a. 4.
Exod. 19.
Deut. 4.
Act. 2.
Ioan. 11.
Act. 9.

Regis iuſſa perficient. Sed cur Archangeli uocẽ dicit Paulus, quam Chriſtus profitetur ſuam? An erit alia Chriſti iubentis, ut Iudicis, alia Archãgeli ut præconis clamantis uox? Ita ſane cogitare nihil incómo dat, & tamen una erit eademq; uox à Chriſto imperatore prolata, atque ab Angelis ad remotiſſima atq; abditiſſima quæque deducta, ut eſt idem carmen, quod tibicem canit, & quod ex eius ore tibia ſonat. Quanquam Angelum ſeptimum tuba canentem qui Chriſtum bene intelligere ſibi uidentur, ij etiã illum Archangelũ ut potẽ principẽ Angelorũ omnium, non admodum recuſabunt. Theophylactus addit tertium: Iuſſio, inquit, Dei faciet terrã reddere corpora ad immortalitatẽ transformata: ut uero omnes colligantur in vnum, per diuerſa loca diſperſi, vox Archãgeli efficiet, Angelis adminiſtrãtibus.

Ita Ambroſ. il lic & Mag. in 4. d. 43. Theophyl. in 1. Theſ. 4.

DE MINISTERIO ANGELORVM IN COMMVNI Reſurrectione. Cap. XVIII.

HIC à me fortaſſis requiret quiſpiã, vt de reſurrectione mortuorũ, quę ipſo narrationis ordine ſequitur, deinceps diſſerã: quod ego vt faciã, vel officij mei vel inſtituti eſſe nõ puto: officiũ plane nemo deſiderabit, in argumẽto a tot tantiſq; patribus copioſiſſimè præclariſſimeq; tractato. Vel ipſe Paulus ſatis eſſe poteſt, nihil omittens ad perſuadendã illuſtrãdamq; hanc fidei Chriſtianę, vel præcipuam partẽ. Porro aduerſus hæreticos Marcioniſtas & Seleucianos alioſq; Reſurrectionẽ negãtes, Irenęus antiquiſſimus: aduerſus Origeniſtas reſurrecturę carnis veritatẽ oppugnantes, Epiphanius atq; Hieronymus: aduerſus græcos atq; huius mundi ſapientes ſimplicitatẽ Chriſtianę fidei de reſurrectione corporũ irridentes, Theodoritus græcis, noſtris Auguſtinus, atq; omniũ vt ſolet exactiſſimè Thomas. Quin potius ipſe Chriſtus aduerſus Sadducæos reſurrectionem negantes diuina auctoritate diſſeruit. Nos vero in hoc opere narrationem potius rerum nouiſſimis temporibus futurarum, quam quæſtionum de rebus ipſis admirabilibus explicationem profeſſi ſumus. Itaque neque de Reſurrectionis natura & qualitate, neque de combuſtione damnatorum, neque de beatorum gloria dicendum modo arbitramur, tantum hiſtorica quadam comprehenſione contenti erimus. Ad quam ſane pertinet, vt miniſteria Angelorum illo tempore non omnino prætereamus. Diſtinguit enim Chryſoſtomus optimo iure, quid Angeli, quid Chriſtus in generali reſurrectione præſtent: atque homines quidem congregare, Angelorum eſſe partes, excitare uero dormientes, atque animas corporibus reddere, ſolius eſſe

1. Cor. 1. Irenæ. lib. 5. Epipha. in Ancor. 11. & in epiſt. ad Ioan. Hier. Hiero. in 2. li. aduerſus Ruff. Theodor. Aug. li. 21. de Ciuit. Tho. in 4. cont. gent. & in 4. ſent. d. 43. & 44. Mat. 22.

eſſe diuinæ atque omnipotentis Chriſti maieſtatis. Ipſum tantiſper Paulina verba enarrantem audiamus. Quemadmodum, inquit, apud Regem fieri ſolet, ita & tunc futurum eſt, Angelis ad reſurrectionẽ miniſtrantibus: Dicet enim: Reſurgant mortui. Et fiet opus, non Angelorum ad hoc quicquam valentium, ſed verbi ipſius: tanquam ſi Rege quopiam imperante, egrederentur concluſi & captiui, & miniſtri eos adducerent. Non illi poſtea propria virtute, ſed ex voce illa hoc facerent. Archangelum verò putamus eum eſſe, qui præſit & incumbat Angelis aliis in orbem miſſis, atque hoc illis inclamet: Paratos facite omnes, adeſt enim Iudex. & mox: ſi deſcenſurus eſt, cuius gratia rapiemur? Honoris gratia. Nam Rege ciuitatem ingreſſuro, qui illuſtres quidem ſunt, ad occurſum eius egrediuntur: qui verò rei ſunt, & iudicio obnoxij, intus expectant iudicem. Ergo vt Euangelium habet, mittet Angelos ſuos cum tuba, & congregabunt electos eius. Reſurrectioni verò inſeruient vt auctores probati tradunt, materiam ipſam colligendo & parando, hoc eſt pulueres vndequaque cogendo & ſibi inuicem copulando: ad quam rem magna erit Angelorum diſcurrentium multitudo. At vt ſpiritus in oſſa arida & ſibi compacta, vt Ezechiel habet, ingrediatur, ſolius erit diuinæ iuſſionis dicentis: A quatuor ventis veni ſpiritus: & viuifica oſſa hæc. Et ſtatim vnuſquiſque oſſibus ſuis extructus, & pelle circundatus, ac proprio ſpiritu viuificatus ſtabit, quid prætera ſibi imperetur opperiens. Erit verò tunc Angelorum, omnes filios Adæ conuocare atque cogere ad commune Concilium, in locum iudicio generali diuinitus deſtinatum. Quę omnia incredibili velocitate perficient, ita vt Apoſtolus, nictum oculi non eſſe celeriorem affirmet reſurrectione cunctorum. Agilitas verò in deferendis & congregandis corporibus iam ſuſcitatis, quanta Angelis inſit, ille Angelus ſatis oſtendit qui Abacuch capillo raptum ex Iudæa tranſpoſuit in Babylonem cum prandio ſuo. Primum igitur ſonabit diuina Chriſti vox, reſurrectionem mortuorum imperantis: deinde Archangeli magni erit officium Angelis denunciare, atque inſtare, vt citiſſimè imperata peragant: illi feſtini in varias mundi partes diſcurrent, vetuſtiſſimum atque abditiſſimum & diſſipatiſsimum puluerem vndique legentes, tum diuina vi mortui excitati audient vocem eandem Filij Dei. Simul enim efficiet vt viuant, ſimul vt audiant vocem qua viuunt. Vt ſolet in ſomno fieri, cum uehementi uoce qui dormiebat, excitatur. Expergiſcitur enim ac ſimul experrectus, ut olim Samuel, hauriens uocem, reſpondet: Adſum. Quale autem ſpectaculum illud erit, cum terra reddiderit mortuos ſuos, & mare ſuos, & gens hominum ex diuerſis adeò mundi regionibus in uallem Iudicij cœperit conuenire? omnes attoniti, omnes pauidi, demiſſo uultu, nulla priſtinæ ætatis uel gloria uel igno-

Chryſ hom. 8. in 1. Ad Theſ.

Matth. 24.

Tho. in addi. q. 76. a. 3.

Ezech. 37.

1. Cor. 15.

Dan. 14.

1. Reg. 3.

Apoc. 20.

ignobilitate diſtincti. O nos decies cæcos, qui hæc tam magna, tam illuſtria non cernimus, & ſtolidi inepta iſta vitæ vanitate iactamur. Sed venit in mentem quærere, ſi omnes mortales ſimul conueniemus in illum cætum, quid eſt, quod de electis ſolum congregandis
Matth.25. per Angelos Dominus edicit? An non etiam impij conuenient? conuenient certè, cum veritas dicat, congregandas eſſe ante eum omnes gentes, & ſeparandos tunc bonos à malis. Aderunt igitur ſine dubio omnes ſimul homines, qui ſunt, qui fuerint, & tunc quicunque ſuperſint. Verum diuinæ ſcripturæ proprietas admiranda eſt: cum de omnibus confuſè loquitur, generaliter dicit congregendas omnes gentes: cum de electis, ſpecialiter ab Angelis congregandos docet, vt intelligamus electos beneuolo ac dulci miniſterio Angelorum ſubuehendos: iniquos contra, vt ij qui in triremibus damnati remigant, vi & pugno adigendos, fortaſſis malorum Angelorum opera. Idcir-
Pſal. 1. cò etiam non reſurgere impij in iudicio dicuntur, quod reuiuiſcant, potius ad mortem, quam è morte reuocentur in vitam; qui æterna vita perpetuo carituri ſunt.

AN CHRISTI ADVENTVS AD IVDICIVM, aliquos ſit reperturus, non dum mortuos. Cap. XIX.

INTERIM de viuis magna eſt quæſtio, quæ à nobis prætermitti minimè poteſt. An ſimul expectaturi ſint iudicem, qui, tunc erunt reliqui, cum ipſis iam excitatis, atque omninò, vtrum reſurrectionis generalis tempore aliqui reperiantur in carne; an verò neceſſe ſit omnes prius deceſſiſſe de vita, quam fiat communis reſurrectio. Si enim omnes extincti erunt, abſoluta res eſt. Cum enim omnes ſimul excitentur, ſimul etiam omnes conuenient, Iudicem expectantes. Sin verò ſuperſtites aliquos nouiſſima hora repererit, nõ erit etiam dubium miniſterio Angelorum in eundem quoque lo-
Mat.25. cum coituros, cum expreſsè veritas dixerit: Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Eſt autem duplex quæſtio: vna, vtrum omnino aliqui mortalium ſine morte ad immortalitatem tranſeant: altera, an eorum omnium qui reſurrecturi ſunt, reſurrectio eodem puncto futura ſit. Neque enim eſt idem vtrunque. Sunt qui omnes ſimul reſurrecturos ſentiant, ſunt qui nonnullos nunquam morituros putẽt. Sunt denique qui omnes quidem morituros volunt ac reſurrecturos, verum non omnino ſimul. Celebris eſt & antiqua ſententia multorum magnorumque virorum, in aduentu Iudicis multos homines ſupereſſe, qui ita, vt inueniuntur viui, iudicentur, & pro diuerſitate meri-

meritorum ad vitam æternam aut mortem transferantur, nulla fa- *Sotus in 4. di.*
cta diſſolutione corporis atque animæ. Nam qui de iuſtis tantum eſ- *43. q. 2. ar. 4.*
ſe quæſtionem affirmant, vtrum omnes morituri ſint, nō de impiis,
quaſi inter omnes conſtet impios omnes morituros, non videntur le
giſſe Hieronymum in illa toties citata epiſtola ad Minerium & Ale-
xandrum. Vbi omnium primum numerat Theodorum Herocleo- *Hiero. ad Mi-*
tem tradentem omnes & iuſtos & iniquos, quos dies Domini inue- *ner. & Alex.*
niet ſuperſtites, ſine media morte ad incorruptionem tranſituros. *3. tomo.*
Eandemque eſſe ſententiam Apollinarij atque Diodori. Neque ab ijs
multum abeſt S. Ambroſius, ita ſcribens: Non omnes immutabun- *Ambr. in 15.*
tur, qui in corpore ſunt reperti, quia Sancti ſoli beatitudinis gloriam *c. 1. Cor.*
conſequentur. Sentit Sanctus certè etiam impios in corpore repe-
riendos. Neque video equidem cur qui iuſtos ſine morte opinantur
ad immortalitatem tranſituros, vereantur etiam impios ſine morte
ad mortis æterna ſupplicia transferre. Neque enim fieri hoc repu-
gnat, neque ſcripturæ magis de morte corporali iniquorum quam
iuſtorum loquuntur, ſed potius de communi hominum morte, vt *Num. 16.*
homines ſunt. Non ne legimus diſruptam eſſe terram ſub pedibus *Deut. 11.*
Datan & Abyron, & aperuiſſe os ſuum, ac deuoraſſe impios cum ta-
bernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia? Deſcenderuntque viui, ait
ſcriptura, in infernum, ſicut etiam in Pſalmo celebramus. Quod ſi il
los impios credamus ad æternam mortem & corpore & anima ſi- *Pſal. 105.*
mul trāſiſſe, ſine temporali morte, uidebimur ne aliquid ſentire ſcri-
pturæ contrarium? Imò ex ipſa ſcriptura ita credendum ſuadit S. Epi *Epiph. in An-*
phanius. Itaque fieri profectò poteſt, quod uates quibuſdam impre- *coratu.*
catur, ueniat mors ſuper illos & deſcendant in infernum uiuentes. *Pſal. 54.*
Mortem dicit æternam ijs qui corpore uiui in inferos tradentur, ad
ſupplicia ſempiterna. Nihil ergo uetat, ſi qui iuſti morituri non ſint,
ut etiam iniqui tunc agentes, non diſiunctis prius animo & corpore,
ſtatum infelicitatis ſuæ experiantur. Quare qui hoc de impiorum
morte robuſtiſſimum argumentum ſe proferre arbitrantur, non ad-
modum in ſua cauſa proficiunt. Scriptores illos antiquos mouit le-
ctio diuerſa in epiſtola priori ad Corinthios. Vbi enim habemus
nos, omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur: il-
lorum græcanici codices potius habent. Non omnes dormiemus, ſed
tamen omnes immutabimur. Quam lectionem & ſenſum, quòd ij
qui uiui reperiantur in aduentu Domini non moriantur, ſequuntur
Ioannes Chryſoſtomus, Theophylactus, Theodoretus, Oecumenius. *Chryſ. ho 42.*
Contrà, lectionem quidem Origenes eandem, ſed ſenſum longè di- *in 1 Cor. 15.*
uerſum, vt tradit Hieronymus. Nam legit quidem, omnes non dor- *Origenes. 3. li.*
miemus, & tamen ſentit omnes ſecundum corpus eſſe morituros. *in 1. epiſt. ad*
Interpretatur verò dormitionem & ſomnum, lapſum poſt fidem re- *Theſſ.*

 cepiam,

ceptam, à quo tamen per pœnitentiam ſurrexerint: atque hos à Paulo dici mortuos in Chriſto, qui egerint pœnitentiam: viuentes verò & reſiduos vocari, qui poſt baptiſmum lapſi nō ſunt, de quorum numero Paulus erat. Ac reuera nihil aliud quam nugari videtur Origenes, omnia miſcens atque confundens, ſenſumque hiſtoricum & verum, ſua illa nimia allegorizatione peruertens. Sed de lectione vera & germana omnis iampridem exploſa dubitatio eſt, cum ab Eccleſia catholica in Concilio Oecumenico noſtra, id eſt Latina vulgata, vt certa & inuiolata decernitur. Quam etiam plurimi atque emēdatiſſimi Græcorum codices habuere, teſte doctiſſimo Didymo atque etiam Acacio Cæſarienſi, qui multum perſuadere conantur omnes eſſe morituros, cum ſcriptum ſit. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Cæterum lectionem noſtrā alij probant, ac præferunt, vt par eſt, qui tamen omnes obituros non putant, adducti altero loco Pauli ad Theſſalonicenſes, vbi ita ſcribit. Hoc vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, in aduentu Domini non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli & in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum Domino erimus. Hunc locum tractans Epiphanius tradit duplicem modum Reſurrectionis futuræ. Vnum poſt mortem, alterum ſine morte per raptum. Qui enim rapitur, inquit, nondum mortuus eſt. Ob id alibi etiam huius reſurrectionis prænuntios fuiſſe atque exempla aſſerit Enoch & Eliam, quos nunquam eſſe morituros arbitratur, ſed ſine morte ad immortalitatis gloriam migraturos. In eadem ſententia eſt Hieronymus rogatus de hac re à Sancta Marcella, cur cum Elias & Enoch morituri ſint iuxta Apocalypſim, Paulus tamen affirmet aliquos non morituros Sanctorum? Ad quæ reſpondet ex ipſo contextu Apoſtoli ſine continentia, vt ipſe appellat, liquido conſtare eos, quos Chriſti aduentus viuentes repererit, non guſtata morte rapiendos obuiam Chriſto cum reliquo agmine reſurgentium. De Enoch autem & Eliæ morte non annuit, potiuſque Apocalypſis ſenſum aliquem ſpiritualem eſſe quærendum, cum de illorum morte pronuntiat. Idem aliquando ſenſit etiam Auguſtinus vt apparet, eodem loco Paulino adductus, aſſerens quibuſdam in fine præſtitum, vt mortem iſtam repentina commutatione non ſentiant, ſed ſimul cum reſurgentibus rapiantur in nubibus obuiam Chriſto. Quod in libris quos poſtea ſcripſit de ciuitate, vel emendauit vel explicauit. Et noſtra ætate viri docti quidam cum his patribus ſenſere: quorum ſententia non parum

In Conc. Trid. ſeſſ. 4.

1. Cor. 15.

1. Theſſ. 4.

Epiph. lib. 2. tomo 1. hæreſ. 64.

Idem in Ancoratu.

Hier. in epiſtola ad Marcellam. in 3. tomo.

Apoc. 11.

Aug. li. 2. Peccat. mer. c. 31.

Lib. Retr. 2. c. 33.

Caietanus.

Faber.

Eraſmus.

parum roboris accipit, vt Auguſtinus alibi fatetur ex ipſa Chriſtianæ fidei Regula, vbi confitemur, Chriſtum venturum ad iudicandum viuos & mortuos. Erunt igitur homines viui, quos generale iudicium cum mortuis coniungat, mortuos enim, iam ſuſcitatos tunc, intelligimus. Alioqui vel viuorum, vel mortuorum tantum, ac non ſimul vtrorumque Iudex erit. Præterea cum Sacræ Literæ toties nos iubeant Chriſti aduentum expectare, & illi occurrere, imò etiam properare, ſi nulli ſunt futuri viui in illius aduentu, fruſtra hæc omnes audimus, cùm ad neminem vnquam pertinere debeant. Cur ille aduentus furi comparatur? Cur diluuio Noë? Quod ex inſperato tulit omnes, ſi nullus eſt tunc ſuperfuturus? Hoc argumento Diodorus vtitur, vt mihi quidem videtur non infirmo. Etenim metas rationis excedit, tanta de venientis expectatione diſſerere, ſi nullum eſt ſuperſtitem inuenturus. Quorſum illa admonitio, ſicut fulgur exit ab Oriente & paret vſque in Occidentem, ita erit & aduentus filij hominis? Re vera ſi omnes prius extinguendi ſunt, fruſtra, & illud & alia multa videntur commemorari, ad cautelam prouidentiamque fidelium, cum pro omnibus vnum hoc ſatis eſſe poſſit: Videte ne quemquam excipiatis & colatis pro Chriſto: Non enim veniet Chriſtus, donec omnes mortales de terra deleti ſint. At non ita monuit: ſed intentos & paratos, & ſuſpenſos voluit expectare ſe ſuos, ne ventri & luxui deditos, vt reliquos huius ſæculi filios, offendat.

Augu. q. 3. ad Dulcitium. in 4. tomo.
Matth. 25.
Abac. 2.
Heb. 10.
2. Petr 3.
Philip. 3.
Matth. 24.

QVOSDAM SVPERSTITES FORE, cum Chriſtus adueniet: eoſque ſine morte immutari, ſine fidei periculo poſſe defendi. Cap. XX.

IGITVR cum & teſtimonijs ſcripturarum & certa ratione conſtet, homines non ante finiendos, quam mundi finis: Iudexque hominum Chriſtus aduenerit, neceſſe eſt homines etiam tunc extare ac ſupereſſe, cum ille huc veniet, quos nulla mortis conditio adhuc obſtrinxerit. Hoc poſito, quod negari non poteſt, facilè ſibi videntur gradum vltra facere, vt eiuſmodi homines nunquam omnino obituros eſſe definiant. Nam ſi uſque ad aduentum Chriſti viui erunt, ſi etiam cum mortuis in Chriſto iam vitæ redditis, obuiam Chriſto rapientur in aera, cum illo ſic ſemper manſuri, non eſt quando mortis amaritudinem ſentiant, vt quid enim mo-

riantur, ſtatim victuri? Attamen alij, præſertim recentiores plærique, & ſententiam iſtam veterum magnopere reprehendunt, parumque piam & tutam putant, & nihilominus poſteriorem aliorum patrum de morte in ipſo raptu guſtanda, tanquam improbabilem friuolamque repudiant. Itaque cenſent omnes homines & pios & impios ante generalem mortuorum reſurrectionem è vita exceſſuros: mox cum cæteris omnes ſimul excitandos: tum demum iuſtos & pios ituros obuiam Chriſto. Sceleratis infra miſerè relictis, & triſtiſſimum exitum expectantibus. Huc afferunt, quod reſurrectio vna omnium in ſcriptura prædicetur, atque in eodem puncto. Deinde quod ignis ille iudicis aduentum præcedens, mundum totum ſit inflammaturus, ac proinde nullum mortalium relicturus. Neque enim credibile eſt ignem vniuerſa vaſtare, & tamen ſupereſſe tantam hominum multitudinem. Ad hæc cum iuſtorum plærique aliquid labis ex humana conuerſatione attrahant, quo modo fiet vt iuſti omnes ſurſum ferantur Chriſto occurrentes, quorum magna pars purgata non ſit? Purgari verò tunc cum it obuiam, quis ſibi perſuadeat? His alijſque rationibus concludunt, mortem omniũ prius futuram, quam Reſurrectionis tuba intonet mundo. Probabiliter quidem iſta & ad intelligendum ſatis accommodatè, niſi Paulus obſiſteret. At is apertiſſimè clamat, atque in verbo Domini teſtatur, futuros eſſe qui viuant, qui relinquantur, qui reſidui tunc ſint, atque inter hos, & mortuos in Chriſto, ordinem figit, atque cõſtituit, quod mortui reſurgant primi. Deinde qui relinquuntur & adhuc viuent (nam conſtat in ſuam perſonam transferre cauſam illorum) facta aliorum reſurrectione tunc ſimul cum eis ire obuiam Chriſto. Quæſo te lector, quid eſt reſurgent primi? Deinde, qui relinquuntur ſimul rapi? quid eſt inquam, primi & deinde. Hæc ſi ordinem inter ſe non deſignant, nulla eſt intelligentia, nulla ratio Paulini ſenſus. At ordinem quidem deſignat, inquiunt, ſed inter reſurrectionem illorum, & raptum ſiue occurſum horum. Bene. Sed ſi omnes reſurgẽt ſimul, cur illi dicuntur reſurgere primi? Si hi iam ante raptum mortui ſunt, quomodo dicit, nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur? Omnino qui rapitur, indicatur nondum mortuus, vt ſcite Epiphanius dixit. Alioqui vnde tu oſtendis Eliam & Enoch non guſtaſſe mortem, niſi quia raptos in cælum ſcriptura docet? Vtrum verò poſtquam rapiuntur, guſtent, aliundè vel affirmandum vel negandum eſt. Denique ſanctiſſima Eccleſiæ lumina, eademque acerrima ingenia, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Ambroſius, Hieronymus, cæterique plærique cum in eo loco explanando non mediocriter laborauerint, nihil aliud intelligere potuerunt, quam affirmare Apoſtolum, ſanctos ex vltima tribulatione preſſuraque relictos, in carne viuentes,

Bonau. in 4. d. 43. q. 1. Tho. lect. 2 in 4. c. 1. Theſſ.
Abul q 74. in 22. Matth.
Sotus in 4. di. 43. q. 2. a. 4.

uentes, expectare vſque dum cæteri ſanctorum olim defuncti reſurgant, atque ita omnes coniunctos, Domino de cælis ad iudicandum orbem uenienti, raptos in nubibus obuiam prodituros. Auguſtinus certè fatetur ſe diu in eo ſenſu inueſtigando laboraſſe, atque vndique perſpecta oratione Pauli, quoniam de vita ſanctorum uſque ad raptum illum perducta dubitare non poſſet, potius ſe conceſſurum nonnullos fore qui mortem nũquam guſtent, quam vt apertam ſententiam ſcripturæ, quæ ſolui non poteſt, negare cogatur. Ego ſanè ita victus hîc teneor, vt ex Apoſtolicis verbis aliud intelligere non poſſim, quam illos ſanctos viuos reperiendos cum cæteri ſurrexerint, vt ſimul omnes Domino deſcendenti in aëra occurrant. Iam verò quod cenſores auſteri quidam dicunt, hoc tẽpore Chryſoſtomi cęterorumque ſententiam tutò non poſſe defendi, (quamquam nos quidem non defendimus) nihil tamen periculi adhuc agnoſcimus. Neque verò videmus, cur illa Chryſoſtomi & Hieronymi, potuerit tunc potius haberi vera quam nunc, cum ſit nihil ab Eccleſia in alterutram partem ex illo tempore definitum. Quin potius auctor de Eccleſiaſticis dogmatibus, cuius eſt non leuis auctoritas, & Hieronymus, & Oecumenius Græcus, & inter poſteriores Magiſter, & ipſe Thomas catholicam eſſe vtramque fatentur, & ſine fidei periculo poſſe defendi. Nam quod obijcit Dominicus Sotus, Hieronymum affirmare, Eccleſiam huic ſententiæ magis acquieſcere, vt omnes cõmuni morte moriamur, & non omnes mutemur in gloriam, det veniam doctiſſimus vir, non Hieronymi verba ſunt, ſed Acacij Cæſarienſis Hæretici, cuius interpretem fidum agit illic Hieronymus, qui tantum abeſt, vt rem in illa epiſtola definiat, vt dilucidè in fine teſtetur ſe nihil in re adeò ambigua decernere, ſed integram relinquere lectoris arbitrio. Quid verò ipſe ſentiret, in alia epiſtola ad Marcellam, ſatis expoſuit, vt ſupra iam retuli. Teſtimonia verò ſcripturæ multa & aperta, quæ communem omnium hominum mortem docent, ita intelligi explicarique poſſunt, vt ipſimet explicant, cum Enoch & Eliam ab illa lege Dei peculiari priuilegio exemptos uolunt, quòd pœnam mortis culpæ originali debitam, ob cauſam Deo placitam, non ſoluerint: cum præſertim de ſanctis illis poſtremis, ſcripturæ vitam vſque ad Chriſti aduentum, tradant, mortem neq; antea neque poſtea tradant. Nam de Elia & Enoch manifeſtè in Apocalypſi ſcriptum eſt, quod ſint ab Antichriſto trucidandi, quemadmodum & plurimi ſanctorum docent, & nos abundè niſi fallor, ſuo loco monſtrauimus.

Aug. ad Dulcit. q. 3. in 4. to.

Ambr. quidã Cõpſas. apud Sixtum. lib. 6. annot. 265.

Sotus in 4. di. 43. q. 2. a. 2.

De Eccl. Dog. c. 8. in 3. tomo. Aug.

Hiero ad Miner. & Alexã. Oecumenius. Magis. 4. d. 43. Tho. 1. 2. q. 81. a. 3.

Ad Marc. Hier. in 3. tome. de 4. q.

Apoc. 11.

MAGIS ESSE SCRIPTVRAE CONSENTAneum, etiam illos quos Chriſtus viuos inuenerit, in ipſo raptu, ac non antea, morte intercedente immutandos. *Cap. XXI.*

QVIA verò quæ poſſunt ſine exceptione leges diuinæ accipi, melius ſimpliciter intelliguntur, quæ pronuntiant ſacræ & arcanæ literæ de communi omnium morte, ita vt habent, nos libentius accipimus, cum præſertim ratione magis hæc ſententia nitatur, & plurimorum grauiſſimorumque Patrum auctoritate iuuetur. Erunt igitur ſuperſtites ſancti extremi, cum cæteri reſurrexerint: Simul enim rapientur in nubibus obuiam Chriſto. Hæc quidem Paulus. Sed in ipſo raptu, quoniam debent immutari, mortem quoque experientur citiſſimam, vitam ſempiternam & glorioſam recuperantes. Hoc Paulus non dicit: Sed dicit Ambroſius, dicit Auguſtinus, dicit Anſelmus, quorum non poteſt eſſe vilis auctoritas. *Ambr in 4. c. 1. Theſſ.* Ambroſij quidem verba ſunt: In ipſo enim raptu mors proueniet, & quaſi per ſoporem, vt egreſſa anima in momento reddatur. Cum enim tollentur, morientur, vt peruenientes ad Dominum, præſentia Domini recipiant animas, quia cum Domino mortui eſſe non poſſunt. *Aug. de Ciuit. lib. 20. c. 20.* Auguſtini autem poſt longam acremque inquiſitionem hæc ſunt: Quæri ſolet, vtrum illi, quos hic viuentes inuenturus eſt Chriſtus, quorum perſonam in ſe atque in illos qui ſecum viuebant, transfigurabat Apoſtolus, nunquam omnino morituri ſint: an ipſo temporis puncto, quo cum reſurgentibus rapientur in nubibus obuiam Chriſto in aera, ad immortalitatem per mortem mira celeritate tranſibunt. Neque enim dicendum eſt fieri non poſſe, vt dum per aera in ſublime portantur, in illo ſpatio & moriantur & reuiuiſcant. Et infra: Si ergo ſanctos qui reperientur Chriſto veniente viuentes, eique in obuiam rapientur, crediderimus eodem raptu de mortalibus corporibus exituros, & ad eadem mox immortalia redituros, nullas in verbis Apoſtolicis patiemur anguſtias, cum dicit: *Anſel. in 15. c. 1. Cor.* Omnes reſurgemus aut omnes dormiemus. Anſelmi verò vt aliàs ſæpè ſunt eadem hæc ſicut etiam Bedæ, quæ Auguſtini, & vbi ſcribit Epiſtolæ prioris ad Corinthios commentarios: *Et in 4. cap 1. Theſſ.* & ubi priorem ad Theſſalonicenſes interpretatur. Sic enim habet. Reuera quantum *Aug. ad Dulc. q. 3 in 4 tomo.* ad præſentia uerba pertinet (quæ ſunt uerba Auguſtini ad Dulcitiũ) uidetur Apoſtolus aſſerere quoſdam in fine ſæculi adueniente Domino, cum futura eſt reſurrectio mortuorum, non eſſe morituros,

ſed uiuos repertos in illam immortalitatem quæ ſanctis dabitur, repentè mutandos,& ſimul cum illis rapiendos in nubibus.Sed uideamus ne huic ſenſui ſit contrarium, quod idem Apoſtolus ſcribit. Omnes quidem reſurgemus. Si ergo ſanctos(& hæc ſunt Auguſtini in libris de Ciuitate) qui reperientur Chriſto ueniente uiuentes, eique uenienti obuiam rapientur,crediderimus in eodem raptu. Et cætera quæ iam retuli.Cur autem hi patres iudicauerint mortem aliqua ratione illis etiam ſanctis qui tunc rapientur,guſtandam, ipſi ſatis exponunt, quippè cum diuinis literis urgeamur. Scriptum eſt *Heb.9.* enim, ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: à quo ſtatuto cum ne ipſum quidem Chriſtum Paulus liberũ eſſe dixit,quis audeat cuiquam ſanctorum dare, quod ipſi filio Dei, quod matri eius almæ,non eſt conceſſum? Scriptum etiam eſt. Quis *Pſal.88.* eſt homo,qui uiuet & non uidebit mortem?Itemque illa à Patribus ſæpè recitata.Non uiuificabitur,niſi prius moriatur,&,omnes quidẽ *1. Cor. 15.* reſurgemus.Et ſicut in Adam omnes moriũtur,ita & in Chriſto omnes uiuificabuntur.Et alibi idem Apoſtolus, ſcientes quoniam dum ſumus in hoc corpore,peregrinamur à Domino, & bonam uolunta- *2. Cor. 5.* tẽ habemus magis peregrinari à corpore,& præſentes eſſe ad Dominũ.Hæc omnes homines omnino comprehendunt, neq; eſt cur nouiſſimi hac parte potiores ſint, cum ipſi qui primitias ſpiritus habuerunt,ſe grauatos ingemiſcere dicant, & uanitati mortiq; ſubiectos. *Rom. 8.* Vtrũ autem mors illa citiſſima, ante reſurrectionẽ cæterorum ſit, vt ſimul reſurgant omnes, quemadmodum Thomæ aliiſq; nonnullis placet,an potius in ipſo raptu mors ſubeat,vt Auguſtino,Ambroſioque videtur,non equidẽ valde ſolicitor, niſi quòd Paulina verba reuera,tunc ſanctos viuere indicant,cũ alij olim mortui reſurgunt:ſed non præcedere ad Chriſtũ propter celerrimã reſurgendi potentiam. Alioqui facillimũ fuiſſe Apoſtolo ita Theſſalonicenſes conſolari.Ne doleatis mortuos tanquã peiore ſorte affectos.Neq; enim nos qui viuimus & reſidui videmur,non etiam moriemur, quin prius omnes moriemur,deinde ſimul reſurgemus, vt ſimul eamus obuiam Chriſto.At non ita dixit,ſed potius reſiduos & viuentes confeſſus eſt, cũ mortui reſurgerent: verum celeritatem reſurgendi tantam fore, vt viui,olim mortuos non poſſint ante vertere, ſed omnes ſimul aſcendant in occurſum Chriſti.Nam quemadmodum illi nos expectarũt, Deo pro nobis melius aliquid prouidente,vt non ſine nobis conſum- *Heb.11.* marentur,ita par erit & à nobis illos expectari, vt ſimul feramur in cælum,& occurramus omnes in virum perfectum,in mẽſuram ætatis plenitudinis Chriſti.Illi reſurgent, nos rapiemur:& tamen rapiemur omnes,& reſurgemus omnes. At raptus ad Chriſtum quid ha- *Epheſ.4.* bet cõmune cum morte?Cur non potius abſorbetur mortale à uita,

& ha-

2. Cor. 5. & habitatio, quę de cælis eſt ſuperinduitur? Cur expoliantur in raptu, ac non potius ſuperueſtiuntur? Qui hæc rogant, cogitent quid ſibi reſpondeat Paulus eadem cupienti & optanti, oportet certè peregrinari à corpore, vel tantiſper, vt præſentes fiant ad Dominũ. Oportet vt mors præueniat iudicium ſingulare cuiuſque, oportet vt ſingulare de quoque iudicium in anima habeatur, antequam generale geratur in corpore atque anima conſiſtentibus. Debet enim priuatũ
2. Cor. 12. iudicium ferri, antequam publicum pronuncietur. Quod ſi Paulus raptus in cælum, auditurus arcana verba, neſcit prorſus, an in corpore fuerit, an extra corpus, quid miramur, ſi ij qui rapiuntur æterna felicitate fruituri, extra corpus tantiſper fiunt, vt poſſit anima ſoluta & libera audire prius arcana verba, mox ad corpus anima glorificata redituri, atque ipſum immortale glorioſumque poſſeſſuri? Ego verò etiam eos quos viuos infernus abſorbuit (ſi qui ſunt qui etiam
Epiph. in Anc. cum corpore illuc deſcendiſſe memorentur, vt Epiphanio placet) exiſtimo mortem oppetijſſe, & iudicatos eſſe in anima, mox corpori redditos, æterna ſuſtinere tormenta. Neque aliam cauſam requiro, quam quòd ſtatutum ſit, omni homini mori ſemel, & poſt hoc iudicium. Neque verò aut Eliæ aut Enoch aut cuiquam omnino hominum datum eſſe mihi perſuadeo, vt à morte ſit ſemper immunis, quam ipſe Chriſtus deprecatus eſt, & tamen guſtauit pro omnibus
Heb. 2. nobis. Neque aliter ille diſpoſuit nobis, quam ipſi Pater, quemadmo
Matth. 26. dum ſuos docuit. Mortem verò Elias & Enoch diſtulere quidẽ, ſed
Luc. 22. ſuo tempore cum Eccleſiæ vtilitate, & laude Chriſti, diu dilatum debitum reddent, vt plurimi Patrum ſentiunt. Sed ſi in raptu obibunt illi nouiſſimi, non erit, inquiunt, ſimul omnium reſurrectio. Ego verò quæro quæ ſcriptura doceat futuram ſimul. Illa, inquiunt, in momento, in ictu oculi, canet tuba, & mortui reſurgent incorrupti &
1. Cor. 15. nos immutabimur. Atqui non dicit Paulus, omnes homines ſimul reſurrecturos. Alioquin falſa erit reſurrectio illorum ſanctorũ, qui in Chriſti reſurrectione reſurrexiſſe memorantur in Euangelio, & piè
Matth. 27. à multis etiam corpore modo creduntur regnare cum Chriſto? Sed in illo momento reſurgent omnes, qui eo vſque mortui iacuerãt. Ita
Amb. 1. Cor. 15 Ambroſius hæc explanans, ſimpliciter omnes mortuos reſurgere dicit, & ſolos ſanctos cum ijs qui viui iuſti inuenti fuerint, in gloriam
Scotus in 4. di. 43. immutari. Quare nihil abſurdi concedere videtur illi ſcriptores ſcholaſtici, qui nouiſſimorum iuſtorum reſurrectionem non ſimul futuram cum aliorum reſurrectione concedunt. Quamquam illius myſterij breuitas erit tanta, & reſurrectionis & raptus & immutationis
Durand. in 4. d. 43. q. 4. iuſtorum, vt ſimul meritò intelligi dicique quodammodo poſſit. Nam dicto citius omnia illa, quæ Dei eſt immenſa potentia, perficientur. Quod verò quidam diſcipuli Sancti Thomæ admirantur & tan-

tanquam incredibile habent, quod in illo ociſſimo raptu & mori & reuiuiſcere queant: Satis ad hæc Auguſtinus reſpondit, multo eſſe mirabilius quod antiquiſſimi pulueres coeant, & mortui ubique reſurgant, quod Paulus in ictu oculi dicit abſolui. Et certè iuxta auctorem ſuum multo breuior mora conceditur, ut moriantur & reuiuiſcant. Nam quod de ijs qui non benè purgati ſunt obijcitur, commune eſt id, vtcumque opineris. Subitò enim rapiendi ſunt, ſiue proximè ante obierint, ſiue proximè poſt obituri ſint. Sed erunt per tot & tanta probati, qui tunc ſupererunt, vt nihil omnino labis retineant, cum præſertim igne illo in quo reuelabitur dies Domini iuxta Paulum, iam expurgati decoctique ſint. Quin etiam vt Sanctus Gregorius de ijs qui tempore Iudicij viui in corporibus reperientur, aſſerit, pauore ipſo excoquitur, ſi qua eis ineſſe potuit leuium rubigo vitiorum, ideò cum dixit: Cum ſublatus fuerit timebunt Angeli, mox ſubdidit, & territi purgabuntur. Angelos, Sanctos prædicatores intelligens. Cur autem ille ignis non omnes iam tunc conſumpſerit, puto eſſe iam dictum, quod boni diuina virtute fulti nihil perpetiantur, ſed illæſi vt pueri Babylonij, quemadmodum Auguſtinus quoque tradidit, perſeuerent. Neque verò & ſi ignis ille ante iudicem veniat, & terras mariaque corripiat, ſtatim ſequitur, vt nulla ſit pars orbis immunis, dum Iudex deſcendit ad cauſas omnium inquirendas: Poſſunt enim probabiliter cogitari incendia quidem illius ignis ante iudicis aduentum inchoata, neque tamen omnia depaſcere, donec æterno edicto in impiorum corpora animaſque deſæuiant. Poſtremò quæ de ceſſatione cæleſtis motus ac proinde omnis vitalis motus, in ipſo puncto reſurrectionis diſputant nonnulli Scholaſtici, Solis & Lunæ eo tempore, ſitum figuramque deſcribentes, atque eouſque progredientes, vt plenilunium, atque æquinoctium vernũ, atque ipſum crepuſculi tempus Iudicio extremo deſignent, non video qua ſoliditate nitatur. Cum enim virtutes cælorum commouendæ ſint, vt veritas habet, non de lege conſuetorum motuum, ſed de Dei voluntate, extremi iudicij tempora, actus, vita rerumque omnis ordo pendebit.

Aug. 20. de Ciuit. c. 20.
Greg. 34. mor. c. 7.
Iob. 41.
Luc. 21.

QVOD ORDO RERVM, QVAE IN VLTIMA *die euenient, liquido nunc ſciri nequeat: & quis interim maxime probabilis appareat. Cap. XXII.*

EXPOSVI in quæſtione obſcuriſſima quid ſentirem, ſed quando de rebus agitur nobis ignotis, neque ſcripturæ perſpicua docu-

cumenta tenentur, oportet profecto ſapere ad ſobrietatem, vt Paulus monuit: Ne opinionibus noſtris plus nimio hærentes, rerum ipſarum certitudinem amittamus. Etenim Reſurrectionem, vt præclarè Auguſtinus hic dixit, mortuorum futuram eſſe, quando Chriſtus venturus eſt viuos iudicaturus & mortuos, oportet, ſi Chriſtiani eſſe volumus, vt credamus. Sed nō ideo de hac re inanis eſt fides noſtra, ſi quemadmodum futura ſit, perfectè comprehendere nō valemus. Nam quomodo ſit futurum, quod nunc pro noſtræ ratiunculæ viribus, vtcumque conijcimus, tunc potius erit, vt noſſe poſſimus. Quod ſanè Chriſtianum piumque documentum, etiam prudentiæ humanæ ratio commendat. Quis enim vel mediocriter cordatus, cum ei hiſtoria narratur aliqua, aut deſcribuntur itinera & vrbes, per quas ſit iturus, ſi qua ei occurrunt difficilia, quæ non ſatis capit, & inter ſeſe pugnantia ipſo primo aſpectu, ſi fide dignum eum habet quem vel audit vel legit, non ſtatim cogitat, ea niſi cum oculis præſentia cernuntur, non poſſe bene comprehendi, & quomodo cohæreant intelligi? itaque adhibita, quæ ipſi poteſt occurrere, congruentia dictorum, tenet tamen iudicium ſuum, vſque dum ipſe oculis luſtret, quæ animo hauſerat. Non ne hoc quotidie nobis accidit commeantibus, nauigantibus, ſolum vertentibus? Mihi planè res Indicę, poſtquam eas expertus ſum, & eædem eſſe viſæ ſunt, quas audieram, & non eædem. Eaſdem ſanè reperi, quòd mihi non mentitos qui expoſuerunt, prorſus inueni, & tamen res Indicas diuerſas, ac longè alias iudicaui cum expertus ſum, quam antea cogitaram. Propterea quod valde diuerſum repeti modum cogitationis meæ. Neque equidem dubito, quin ſi Conſtantinopolim, aut Pariſios, quæ nunquam vidi, præſens eſſem intuiturus, quæ de illarum vrbium frequentia, magnitudine, ædificiorum mole, cæteriſque, multa mihi lectione narrationeque cognitis, tamen longè aliam cognitionem induerem, ac me ipſe riderem: qui ſæpè de ijs & audio & diſputo, & mihi videor peritus interdum. Humanum eſt, & vſu quotidie venit. Quod ſi hoc poſtulat prudentia hominum, vt fide digno teſti, nihil detrahas fidei, quod non benè intelligas quæ narrat, vſque dum videas, cur de diuerſitate opinionum noſtrarum in tanta rerum cæleſtium & ſupra, quam exprimi poteſt, admirabilium copia & magnitudine, diuinæ ac immutabili veritati faciamus iniuriam, etiam ſi nobis nonnulla inter ſe non bene cohærere videantur? Quæ noſtræ eſt mentis tenuitas, & illarum potius excellentia. Erit, cum perſpecta rerum ipſarum facie, dicamus, ſicut audiuimus, ſic vidimus in Ciuitate Dei noſtri, in monte Sancto eius. Igitur futurum Chriſti aduentum ad iudicandum, ignem ante faciem eius, tubæ clangorem, mortuorum reſurrectionem,

Rom. 12.

Aug. 20. de ci ui. c. 20.

Pſal. 47.

Angelorum miniſteria, iuſtorum occurſum venienti in aëra, impiorum ſeparationem & gemitum, omnium viuorum & mortuorum examen, iudicium, ac ſententiam irretractabilem, qua boni cælo, mali inferno perpetuo deſtinentur, certiſſima hæc omnia fide tenemus, quæ ipſum Dei verbum teſtatum eſſe ſcimus. Quomodo tamen hæc ipſa fiant, quo etiam ordine inter ſe coaptentur, non ſatis ſcimus: ſed piè ſuo quiſque modo opinatur. Atque vt meam commentationem ipſe ſubijciam, ſic de ijs cogitare ſoleo, vt omnium illorum terribilium ſignorum, quæ prædicuntur proxima futuro iudicio, vltimum ignis ſit, qui faciem iam deſcendentis iudicis præeat. Igne hoc vbique graſſante, ſceleratos arſuros puto ſecundum Apocalypſim, deſcendit ignis à Deo de cælo & deuorauit eos: probos & iuſtos, purgandos quidem ſi quid labis in ſederit, ut inſinuat Apoſtolus, ſed non necandos. Hic ut opinor implebitur, quod ſcriptum eſt: Tunc duo erunt in agro: Vnus aſſumetur, & unus relinquetur: duæ molentes in mola, una aſſumetur, & una relinquetur: duo in lecto, unus aſſumetur, & unus relinquetur. Vt enim uaſtatio mundi per diluuium eſt facta, ita futuram per ignem Petrus docet, quam Chriſtus illi coæquat. Quod in Ægypti plagis diſcrimen inter Iſraelitas, & Ægyptios, ut impij læderentur, iuſti innoxij perſiſterent, & liber Exodi narrat & Sapientia copioſius commendat. Igitur qui adhuc uiuent; qui relinquuntur & reſidui ſunt (quod de ſolis Iuſtis commemorat Paulus) partim lætabuntur expectantes redemptionem in proximo ſuam ut Saluator meminit, partim etiam terrore concutientur præ magnitudine diei Domini, ut Sanctus Gregorius uult. Poſt hæc ſonabit tuba illa terribilis, ad quam uirtute omnipotentis verbi, dicto citius reſurgent mortui, in ſuo quiſque loco, quoniam qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei, & terra & mare dabunt mortuos ſuos. Reſurgentes autem ſtatim omnes & pij & impij miniſterio Angelorum, qui congregabunt electo à quatuor ventis, in vallem Ioſaphat, ſiue locum Iudicij conuenient, vbi congregandæ ſunt omnes gentes ante filium hominis. Ibi iam incipiet deſcendens de cælo apparere Filius hominis, clarus atque terribilis, ut fulgur totum mundum fulgore ſuo percellens. Veniet autem in maieſtate cum multo ſatellitio Angelorum nubi lucidiſſimæ inſidens, paulatimque cum ſummo apparatu deſcendens, vt aſcendit in cælum, & ſignum viuificum prætendens atq; obijciens omnibus. Porrò cælorũ extrema iam tranſgreſſo Domino, & ad aëris noſtri regionẽ appropinquanti, Iuſti omnes, qui erant miniſterio Angelico congregati, tam ij, qui reuixerunt, quam qui reſidui in carne ſunt, ſimul rapientur ab ijſdem in nubibus ob-

Apoc. 20. *1. Cor. 3.* *Matth. 24.* *2. Petr. 3.* *Exod. 10.* *Sap. 17 & 18* *1. Theſſ. 4.* *Luc. 21.* *Greg. 34 mor. c. 7.* *Ioan. 5.* *Apoc. 20.* *Matth. 24.* *Matth. 24.*

1. Theſſ. 4. uiam Chriſto, atque in ipſo raptu morte citiſſima immutabuntur, vt ſic ſemper cum Domino ſint. Hanc ſeparationem iuſtorum ab impijs, Angelorum functione factam, putamus eſſe quam Veritas Euangelica ſignificet per hædos ſiniſtra poſitos, oues dextra, quod locus ſuperior Chriſtoque propinquior, quo rapientur iuſti, dextera
Matth. 25. vocetur, honore ſignificato: inferior & terrenus, vbi infelices iacebunt, læua, propter dedecus & miſeriam. In hac ſemper mente agitanda bonorum malorumque ſeparatione, qui gemitus futuri ſint infelicium, qui dolor viſcera ipſa diſrumpens, ſapientiæ liber pulcherrime exponit, cum ingemiſcentes exclamabunt: Ecce quo mo-
Sap. 5. do computati ſunt inter filios Dei? Tunc & illud Euangelicum: Mon
Luc. 23. tes cadite ſuper nos & colles operite nos. Tunc illa prudens iuſtorum reſponſio & vera. Ne forte ſufficiat nobis & vobis, ite emite:
Matth. 25. Quod ludibrij potius in ſeram atque inutilem pœnitentiam, quam conſilij genus eſt.

QVOMODO IVDICANDI SINT HOMInes, & de libris in iudicio apertis.

Cap. XXIII.

IPSVM verò iudicium quomodo faciendum ſit, cogitare nos nullo modo poſſumus, in quo ita prorſus omnium meritorum vel bonorum vel malorum ratio reddetur, vt de quouis etiam verbo
Matth. 12. otioſo exigenda ſit, ipſo Iudice teſte. Neque erit vllus à primo vſque ad nouiſſimum hominum, qui non compareat illic vocatus: Omnes
2. Cor. 5. enim ſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria
Rom. 14. corporis prout geſſit ſiue bonum ſiue malum. Ea verò ſingulorum de ſingulis quæ egit, diſcuſſio alijs etiam ſingulis innoteſcet. Vt vel odio vel amore dignus appareat. Nolite, inquit, ante tempus iudica-
1. Cor. 4. re, quo ad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium & tunc laus erit vnicuique à Deo. Denique illud Sibyllinum, quo breuius dici nihil poteſt, tunc demum fiet.

Cunctaque cunctorum cunctis arcana patebunt.

Matth. 10. Quod videtur Euangelij veritas probare. Nihil opertum, quod non reueletur, neque occultum, quod non ſciatur. Atque hæc omnia, quę multorum annorum ſpatia poſtulare viderentur, tanta diuinitus celeritate fient, vt non ſolum diem, ſed etiam horam iudicij Sacræ lite-
Apoc. 14. ræ appellent. Imò verò, quoniam æternæ potentiæ legibus & maieſtate, non humanarum actionum dilationibus res tanta peragetur,

longa temporis mora illa tot & tam mirabilia non indigebunt. Vt enim illuminatur torum hoc hemiſphærium, in quo tot, eaque inter ſe adeo diuerſa continentur, Solis iſtius exorientis luce perfuſa, eaque ſimul oculorum acies percipit, uno puncto propinquam domũ & longiſſimè diſſitum ſidus aſpectans; ſic etiam Sole illo iuſtitiæ puriſſimo ac fulgentiſſimo cælitus apparente, abſcondita tenebrarum noſtrarum, ut dixit Apoſtolus, illuminabuntur, atque omnium oculorum obtutibus fient expoſita & peruia. Verum quoniam ſumus noſtris rebus aſſueti, etiam iudicij humani quandam formam adhiber Spiritus ſanctus, ut illius diuini iudicij comprehenſionem aliquam capere poſſimus. In Apocalypſi ſic legimus: Vidi thronum magnum, candidum, & ſedentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit terra & cælum, & locus non eſt inuentus eis. Et uidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni; & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt uitæ: & iudicati ſunt mortui ex his quę ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum, & dedit mare mortuos, qui in eo erant. & mors & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum. Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. Et qui non inuentus eſt in libro uitæ ſcriptus; miſſus eſt in ſtagnum ignis. Quòd à conſpectu ſedentis in throno Iudicis fugiſſe dicuntur cælum & terra, ita ut non comparuerint, præſentia tanti luminis rerum omnium conſpectum auferri ex oculis uult; partim etiam pauorem quendam immenſum ſignificat, quo tanta Iudicis maieſtas excepta ſit, partim innouationem rerum omnium, cùm cælos nouos & terram nouam nobis promiſerit, in quibus iuſtitia inhabitat. Libros autem apertos, quidam geſta & ſtatuta Sanctorum: Librum uerò uitæ, memoriam actorum cuiuſque hominum interpretantur. Quæ mihi interpretatio, licet magnorum ſit & clarorum, nullo pacto placet: Nam & librum uitæ aliàs ſemper in ſcripturis, non niſi in quo ſalus uiraque æterna conſcripta eſt, accipimus. Et hoc ipſo in loco expreſsè aſſeritur fuiſſe condemnatos, quotquot in eo libro uitæ ſcripti reperti non ſunt. Quare rectius Beda multitudine librorum qui aperti ſunt, notari conſcientias hominum, in quibus diuina vi agente legantur clarè, quæ eo vſq; clauſa obſignataque erãt: Illius autem voluminis vitæ nomine, intelligi ſeriem æternæ prædeſtinationis, vbi mirificè inſinuatum eſt myſterium quod Paulus tantopere commendat. Quos præſciuit & prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui. Cum enim cõferuntur quę ſcripta ſunt in libris ſingulorum, cũ ijs quæ habet liber vitæ, qui ſimiles inueniuntur, ſalui, qui diſſimiles, reprobi declarantur. Itaque & ex gratia & ex libero arbitrio iuſtitiæ corona efficitur, quam Dominus reddit in illa die iuſtus iu-

Apoc. 20. — *2. Pet. 3.* — *Aug. 20. de ciuit. c. 14.* — *Richar. de S. Vict. in 20. Apoc.* — *Beda. in 20. Apoc.* — *Rom. 8.* — *2. Timot. 4.*

1. Cor. 11. ſtus Iudex. Ac ſubinde docemur, ſi rectè nos iudicare velimus, ne à Domino iudicemur, utrumque librum aperire atque inſpicere & inter ſeſe mutuo conferre, & librum illum grandem & præclarum, qui eſt uitæ, id eſt inde Chriſtum, in cruce præſertim paſſum pro nobis, ac nobis etiam expanſum, & hinc iſtum noſtrum male ſartum, actionum cogitationumque noſtrarum. Vt ex mutua collatione an filij regni ſimus, deprehendamus. Iob certè illum librum quanti faceret, quamque familiarem ſibi adhibendum exiſtimaret, egregiè demonſtrat, cum clamat. Iob. 31. Quis mihi tribuat auditorem, ut deſiderium meum audiat omnipotẽs & librum ſcribat ipſe qui iudicat? ut in humero meo portem illum, & circundem illum quaſi coronam mihi. Per ſingulos gradus meos pronuntiabo illum, & quaſi principi offeram illum. 1. Cor. 2. Hic ille liber eſt, quem Paulus erat edoctus, & nihil ſe aliud ſcire arbitratus eſt, in quo deſcripta ſunt nomina filiorum Dei atque ita inſculpta feliciter, ut nulla ratione deleri unquam queant. Ergo commentarij geſtaque ſingulorum ex cuiuſque conſcientia recitabuntur: ut neque Deum Iudicem fallere poſſit homo, neque teſtem reijcere fideliſſimum & certiſſimũ conſcientiã ſuam.

OCCVLTA OMNIVM, ETIAM PECCATA iuſtorum, in die Iudicij eſſe publicanda. Cap. XXIV.

MVLTI uerò dubitant, an ea etiam ſcelera uel peccata quæ iuſti olim patrarunt, & per Dei clementiã pęnitentia legitima remiſſa ſunt, ſint eo die patefacienda in illo magno mirabilique conuentu. Mag. in 4. diſt. 43. Nam & Magiſter ſententiarum ſentit non eſſe publicanda, & qui noſtrorum ſumus conſcij malorum, ac miſericordiã Dei imploramus, grauiter & iniquè ferimus, quod ea quæ in aurem Sacerdoti Chriſti uix auſi ſumus effundere, nobis coram Angelis Dei & glorioſo cœtu Sanctorum, prodantur in publicũ. Refugit enim ac perhorreſcit animus tantam ignominiæ notam. Verum puerilis eſt hæc cogitatio, & ab illa nouæ uitæ immutatione alieniſſima. Patebunt ſanè Hieron. in c. 7. Dan. omnia quæ egimus & bona & mala: neque de bonis quicquam conſolationis accipient impij, neque de malis, pudoris boni. Aug. 20 de Ciuit. c 14. Eſt uerò hæc non ſolum ſententia Theologicę ſcholæ, quæ hic uniuerſa conſentit, Amb. in pſal. 43. & 1. Cor. 4. uerum Sãctorum Patrũ, Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, præcipueq; Anſelmi, acutè ſanè ac ſubtiliter diſſerentis: atque ut mihi Anſel. libr. de ſimil. 60. uidetur ueritatis ipſius aientis, nullum eſſe ſecretum, quod non reueletur. Matth. 10. Neque abſconditum, quod non ueniet in palam. Hoc etiã Paulus ſatis indicat cum dicit: Vnuſquiſque uideat quo modo ſuperædificet,

ficet. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur. Quo lo- *1. Cor. 3.*
co certum eſt etiam de habentium in fundaméto Chriſtum, hoc eſt
fidem viuam, vitijs & peccatis, imò de ijs præcipuè aut ſolũ eſſe ſer-
monem. Atq; horum defectus notos futuros in die Domini dicit, cũ
tamen ipſi ſalui ſint futuri. Deniq; vt Dei miſericordia & gratia cõ-
mendetur, vt paſſionis Chriſti efficacia innoteſcat, vt iuſtorum tum
pœnitentia pro commiſſis tum gratitudo pro remiſſis illuſtrior fiat,
opus certè eſt, omnium vel leuium vel grauium peccatorum nume-
rus, pondus, menſuraque innoteſcant. Hoc enim erit ſcrutari Hieru-
ſalem in lucernis. Hoc appendere vnumquẽq; in ſtatera, hoc iudica- *Sophon. 1.*
re iuſtitias. Nam ſi bona tantum appareant, quæ autem mala Deus *Dan 5. Iob. 31*
diu tulerit & emendauerit, ignorentur, magna fiat iactura neceſſe eſt *Pſal. 74.*
diuinæ gloriæ & prouidentiæ, quæ in ſuſtinendis, curandiſq; noſtris
languoribus mirabiliter verſata eſt. Hanc Deo ſuo gloriã, hanc Chri
ſto dulciſſimo charitatem, non inuidebunt Sancti, qui Deum ſuprà
ſe diligunt, ſine vlla comparatione. Et ſe totos oſtendent ipſi omni-
bus, & cicatrices, vt per ludum dicam, oſtentabunt ſuas, quò medici
cæleſtis peritiam & benignitatem in ſe ineffabilem declarent. Erit
uerò cum ſumma Dei laude coniuncta mirifica ipſorum iuſtorum
lætitia, in ijs ipſis vulneribus cogitandis atque prodendis, quod vi-
deant ex quibus periculis eruti ſunt, quam Deo & Chriſto ſuo cha-
ri fuerint, vnde, ad quæ, id eſt ab imo barathro ad ſummã beatitudi-
nem venerint. Neque afferent illis vllo pacto aut triſtitiam aut pudo
rem, quæcumque illa & quotcumque numero crimina fuerint. Ne-
que verò alijs quicquam aut aſpernationis aut faſtidij parient: ſed
ne ipſis quidem impijs ſimilia aut interdum minora operatis, ſube-
rit murmuratio aut ira, quod ſe ob talia plecti uideant, quæ ſunt aliis
à Deo remiſſa. Oſtendet Deus iuſtitiam ſuam, & ſe ſuorum dominũ
declarabit. Denique apparebunt illa omnia iuſtorum tanquam agni
ſanguine tincta, nihil fœditatis præſeferentia. Et enim illa ipſi & cæ-
teri omnes, intuebuntur, tanquam ad ipſos minimè pertinentia: Cũ *Pſal. 31.*
ſit beatus, cui non imputauit Dominus peccatum, & cuius mala te-
cta ſunt. Nam ut exigua gutta ab Oceano uaſtiſſimo ebibitur & abo
tur, ita peccata à Deo remiſſa illius infinita charitate delentur atque *Mich. 7.*
obliterantur, ut propheta quidam cecinit. Deponet iniquitates no-
ſtras, & proijciet in profundum maris omnia peccata noſtra. Et alius *Eſai. 65.*
propheta. Non erũt in memoria priora, quia obliuioni datæ ſunt an- *Eph. 5.*
guſtiæ priores. Et Paulus Apoſtolus: Eratis aliquando tenebræ: Nunc
autẽ lux in Domino. Nihil enim tenebrarum plena luce veniente re- *1. Cor. 6.*
manet. Et rurſus. Hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati
eſtis in ſpiritu Dei noſtri. Ergo vtrumque verum eſt ſuo quodã mo-
do: vt cãtet anima Deo ſuo, qui ſanauit oẽs infirmitates eius. Et tamẽ *Pſal. 102.*
ne in

ne in memoriã quidem amplius redeant. Manet quippè mali notitia, ad gaudiũ de ereptione: ad dolorẽ de commiſſione nõ manet. Verũ, ijs qui fide robuſta non ſunt, neq; exercitatos in ſpiritualibus ſenſus gerunt, haud facilè explicanda ſunt hæc, ſed illa potius prædicanda, quod boni de bonis gaudeant, malis omnia ſua mala publicè recitentur cum ſummo ipſorum opprobrio & ignominia: & hoc quoniam
Pſal.49. ad deteſtationem peccati, confeſſionemque valet plurimum diligẽ-
Nahu. 3. ter explicandum & inculcandum; atque illa diuina teſtimonia acriter pronuntianda. Exiſtimaſti iniquè quod ero tui ſimilis? arguam
Ezech.7. te, & ſtatuam contra faciem tuam. Et illud Prophetæ. Ego reuelabo pudenda tua. Et illud alterius prophetæ: Effundam iram meam ſuper te, & cõplebo furorem meũ in te: & iudicabo te iuxta vias tuas, & imponam tibi omnia ſcelera tua, & abominationes tuæ in medio
Matth.10. tui erunt. Et illud, Erubeſcam & ego eum coram patre meo. Atque
Luc. 9. de pudore hominis aut etiam Virginis, vbi in conuentu hominum, ſcelera & flagitia occulta illius recitantur, ad illam ſempiternam cõfuſionem, cum omni cælo & terra audientibus proferentur, latius erit excurrendum apud populum verba habenti: hæc occultiora ex arcana Theologia haud facilè depromenda. Vt enim pictores faciunt, qui corpora etiam glorificata, vt Chriſti reſurgentis, ea parte tegunt, quæ nobis inhoneſta eſt, neque nudum corpus effingunt, quamuis re vera glorioſa corpora nuda ſint, & vbi ſtolam immortalitatis induerint, omnia honeſtiſsima decentiſſimaque ſint, tamen ne offendant oculos, his turpibus aſſuefactos, velant vt dixi ac tegunt illa corpora; ita prudens & peritus in regno cælorum ſcriba faciat oportet, vt de illa vita futura ea non prodat, quæ teneros animos, & fidem parum robuſtam aliqua ex parte lædere poſſunt. Nos verò qui non vulgo hæc ſcribimus, etiam illud addendum putamus, ex illo die & apud Angelos & apud homines omnem ſecreti legem, quæ mortalium vitam neceſſario conſtringit, eſſe prorſus abolendam: omniaque & Angelorum & hominum & Dei ipſius, fore omnibus nota, quantum quiſque erit beatorum pro ſibi data menſura ſciendi capax. Nam neque reuelationes, neque illuminationes nouæ fient, neque vero erit aliquid vel in tempore geſtum vel in æternitate fixum, quod non plena luce reſplendeat, expoſitumque ſit Sanctorum omnium beatis oculis. Neque erit vlla occulta cogitatio, aut priuata locutio, aut abſcondita res. Secreti leges omnes ſoluentur, quibus dum tempora currunt, prouidentia gubernat humana conſilia: atque æternitate iam conſtituta, nihil ex publica omnium cognitione ſequetur incommodi. Vbi dici non poteſt, quis aperiatur campus immenſæ fœlicitatis, cum omnia Ieſu, omnia Mariæ, omnia Pauli, omnia Laurentij, omnia Auguſtini, omnia Agnetis, omnia Ignatij,

tij, omnia omnium & Angelorum, & Apoſtolorum, & Martyrum, & Doctorum, & Virginum, & electorum Dei, & charorum nobis, communia omnibus, & ſibi vltro expoſita ac libenter communicata, quiuis Beatorum videat, apprehendat, teneat, in ijſque omnibus tanta erit videndi ac fruendi copia, quanta erit in vnoquoque capacitas. Nam quid non erit, cum omnia in omnibus Deus erit? 1. Cor. 15.

DE MISERICORDIAE OPERIBUS PECULIAREM quæſtionem in iudicio habendam. Cap. XXV.

QVAMVIS autem illud de omnibus erit generale iudicium, in quod Eccleſiaſtes adducenda eſſe monet cuncta, quæ fiũt, *Eccliſ. 12.* tamen docent diuinæ literæ, quibuſdam de rebus peculiarẽ præ cæteris fore quęſtionem. Nota eſt diuini iudicij forma, quam ipſe Rex noſter expoſuit, quòd beneficentiam & charitatem bonorũ *Matth. 25.* in ſe ideſt in ſuos, honorificentiſſimum teſtimonium perhibens, æterni Regni claritate remuneret, quòd ſe pauerint famelicum, veſtierint nudum, egentem atque oppreſſum recreauerint, & cætera quæ commemorat, pro quibus ad paternæ gloriæ conſortium dulciſſimè inuitat. Contra improbos durè coarguẽs, quod ſe abiecerint, neque cibo cæteriſque indigentem dignati ſint, docens quæ ſuis nõ præſtita ſint, ſibi negata eſſe, denique abire iubeat in ignis ſempiterni meritas pœnas. Quibus diuina auctoritate commemoratis facilè intelligere poſſumus, quo loco apud Chriſtũ ſit miſericordia atque eleemoſyna, quã verè Tobias dixit liberare à morte nec pati animã *Tob. 4.* ire in tenebras. Si quidem miſericordes miſericordiã conſequẽtur. *Matth. 5.* Cur autem cum multa ſint Chriſtianæ pietatis officia, quorum omnium in illo iudicio ſine dubio ratio reddenda ſit, tamen hoc ab hominibus Deus, vel ſolum vel præcipuè dicatur exigere, multa mirificè Sancti Patres philoſophantur, Chryſoſtomuſque præſertim: illud breuiter veriſſimeque à nobis referri poteſt, quòd miſericordiæ *Chryſ. ab homi. 32. vſq; ad 37 ad Pop. Antio.* opera ſint & quæ in debitis minus computãt homines, & quæ Chriſtiano maximè propria ſunt, cum ita voluerit Chriſtus agnoſci ſuos, ſi charitatem habeant inuicem. Ex quo haud difficilè eſt exiſtimare, *Ioan 13.* quæ ſit illius tribunalis futura ſeueritas, in æterna maleſacta, facinora, atque flagitia, quando beneficentiæ ſpontaneæ negligentia, æterno igne punitur. Vtrum verò omnis illa oratio Chriſti & reſponſio horum atque illorum, & reliqua quæ de illo iudicio referuntur, vocali ſermone peragenda ſint, externoque ſono, an potius intellectua-

Mag. in 4. di. 47. li atq; intima locutione, quoniam hoc quoq; diſputant Theologi, & ſi parum refert vtrouis modo opinemur, tamen dignitatem illius loci magis decet, atq; ad cauſarum multitudinem citius expediendam & plenius, aptius eſt, vt oculis quidem corporis videant omnes homines iudicem, iudicis verò ſermonem & mente hauriant & ſuum quoq; mente reddant. Quod videtur Apoſtolus etiam inſinuare cũ ſcribit: Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit Deus occulta hominũ ſecundum Euangelium meum. Quod ſi quis extremam ſaltem Domini ſententiã etiam vocis pronuntiatione edẽdam putauerit, quod vere homo atq; homines non animo ſolũ, ſed corpore quoq; conſtantes alloquatur, ſatis probabile ac noſtris maioribus conſentaneum argumentum afferet: dummodo myſterij illius magnitudo temporis mora non expendatur. Sunt quædam puncta velut diuinorum operum centra, vnde lineæ ducuntur innumerabiles, eædemque longitudine incomprehenſibiles. Talia tria eſſe præcipua mecum cogitare ſoleo. Primum illud: Dixit & facta ſunt. Cum qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Alterum cum Verbum eſt factum caro. Poſtremum hoc ipſum, cum illuminabit abſcõdita tenebrarum. Hæc quam breuia ipſa in ſe, longa ex ſe effecta producant, nulla poteſt humana cogitatio aſſequi: Ire tamen, & quo ad licet ſequi, ſapientię eſt pietatiſque fons vberrimus.

Rom. 2.

Ita tradit Cathechiſ. Pij V. in Symboli expoſit.

Gen. 1. Pſal. 148. Eccli. 18. Ioan. 1. 1. Cor. 4.

QVAMVIS OMNES SINT IVDICANDI, QVOSDAM tamen eſſe iudicaturos: quoſdam etiam præ cæteris iudicandos. Cap. XXVI.

SICVT de rebus diximus, ſic de perſonis exiſtimare debemus. Nullus eſt enim eorum pro quo Chriſtus ſanguinem fuderit, à quo vitæ actę rationem in illo iudicio non repetat. Ipſi quoq; Apoſtoli ſummi, de quibus ſcriptum eſt quod ſeſſuri ſint ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael, iudicandi etiam ſunt à ſummo Iudice viuorum & mortuorum. Paulus quidẽ de ſe quoq;. Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. Stantem quoque ſe non ſedentem commemorat. Petrus etiam ipſe de ſe: Tempus eſt vt iudicium incipiat à domo Dei: Si autem primum à nobis, quis finis eorũ qui non credunt Dei Euangelio? Et ſi iuſtus quidem vix ſaluabitur, impius & peccator, vbi parebunt? Hác iudicij diuini cenſuram, quanta ſecuritate tamen illi expectent, Ioãnes optimè indicat: In hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcum, vt fiduciam habeamus in die iudicij. At

Matth. 19.

Rom. 14.

1. Pet. 4.

1. Ioan. 4.

cij. At nihilominus ita iudicabuntur ij, vt iudicent ipſi cæteros, ſicut *Aug. in Pſ. 86.* Dominus pollicitus eſt, ijs qui Euangelicam perfectionē more Apoſtolico ſectati ſunt: Vt Sancti Patres Auguſtinus præſertim, Gregorius, & Beda teſtantur. De ijs enim etiam ſcriptum eſt: Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum: Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorū in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conſcriptum. Gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius. Vnde apparet, ſicut perfecti minus perfectos ſanctos iudicabunt, ita etiam à ſanctis omnibus, impios eſſe iudicandos. Sicut alibi quoque ſcriptum eſt: Fulgebunt iuſti & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent: iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Itaq; conſtat tale illud fore iudicium, vt ſimul iudicent & iudicentur homines. Apoſtolici præſertim viri, quadam gloriæ prærogatiua aſſidentes ſummo Iudici, quæ ille profert, vitæ ſuæ ſanctitate & gloriæ ſplendore ac poteſtate potius quam ſermonis ſtrepitu confirmabunt. Quod ſi quis miretur à Sanctis omnibus, impios eſſe omnes iudicandos, videat quid de iuſto illo, qui tenera ætate raptus eſt, ſcriptura referat: Condemnat autem iuſtus mortuus viuos impios, profecto quod mortuus facit, melius vitæ immortali redditus faciet. Non ne hoc veritas etiam dicit? Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam. Nam quod ſcriptura dicit, eum qui non credit non eſſe iudicandū, quia iam ſit iudicatus, oſtendit infideliū cauſam eſſe perfacilem: Et ſi omnia iudicaturus eſt Chriſtus, ſed præcipuè occulta, atq; ipſi propriè nota, cui nulla creatura inuiſibilis eſt. Quare Iudex ſummus in opera potius, quam in fidem inquiret. Fidei enim profeſſio nota, vita non æquè. Et operum ipſorum intentiones conſiliaque intima perſcrutabitur, qui eſt ſpirituū ponderator. Ac ſecundum hos gradus quos dixi, maior minorve ratio iudicij ſumitur, quòd ea, quæ magis excutienda ſunt, iudicari ſimpliciter dicantur. Alioqui & de ijs, qui non credunt Euangelio, Petrus Iudicij finē fore terribilem docuit. Quanta verò opus ſit diligentia Iudicis, in diſcernendis iniquis operatijs, illa indicant quæ ipſi iactant, Domine nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus, quibus ipſe dicet: Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Ergo vt dixi, opera potius quam fides, & ipſorum operum non tam corpus, quam anima id eſt intentio, potius tunc excutietur. Heu miſeros nos, qui quadam externa Chriſtianæ vitæ ſpecie ſecuti ſumus, vim eius nullo modo tenentes. Quam multi à ſe ipſis decepti, tanto ſuo malo, qui fuerint, docebūtur? At inter omnes qui iudicabuntur, cauſæ eorum qui præſunt, diligentius pertractabūtur, vt propriè in hos iudi-

Greg. 26. mor. cap. 24. Beda in feſt. S. Benedicti. Mag. in 4. di. 47. Pſal. 149. Sap. 3. Sap. 4. Matth. 12. Ioan. 3. Heb. 4. Pro. 16. 1. Petr. 4. Matth. 7.

Pſal. 81. iudicium ſibi decernat Dominus. Ita legimus: Deus ſtetit in Synago-
ga Deorum, in medio autem Deos diiudicat. Et apud Ezechie-
Ezech. 34. lem: Ecce ego ipſe ſuper paſtores, requiram gregem meum. Et gene
Sap. 6. raliter in Sapientia dictum eſt: Iudicium duriſſimum his qui præ-
ſunt fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem po-
tenter tormenta patientur. Itaque quo eſt quiſque inter homines
exemptior à Iudice, & ſublimior poteſtate, eo accuratiorem inquiſi
tionem in ſe, & ſeueriorem debet expectare cenſuram, cum dicat
Eſai. 49. Dominus. Eos qui iudicarunt te ego iudicabo. Ex tota autem impio-
rum multitudine, tyrannorum præſertim ac principum iniquorum
noua & peculiari ratione Antichriſti iudicium, illiuſque ſatellitum,
tanquam omnium eminentiſſimam cauſam, ſcriptura commendat.
Apoc. 19. Et vidi, inquit, vnum Angelum ſtantem in Sole, & clamauit voce
Matth. 13. magna dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cæli (dæ-
mones ij ſunt, qui iuxta Euangelium rapiunt ſemen de via) venite
& congregamini ad cænam magnam Dei: vt manducetis carnes Re-
gum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum,
& ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum & ſeruorum &
puſillorum & magnorum. Et vidi beſtiam & Reges terræ & exerci-
tus eorum congregatos. Et apprehenſa eſt beſtia & cum ea Pſeudo-
propheta, qui fecit ſigna coram ipſo quibus ſeduxit eos qui accepe-
runt characterē beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui miſ-
ſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulfure. Et cæteri occiſi ſunt,
Eſai. 66. in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius. Quanta
ſtrages ſit ea die impiorum futura, Eſaias quoque commemorat.
Egredientur, inquit, & videbunt cadauera virorum, qui preuaricati
ſunt in me: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extin-
guetur, & erunt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni. Quo ſermo
ne aptiſſimè explicatur ſumma impiorum damnatorumque miſe-
Heb. 4. ria, quæ cum immenſa æternaque ſit, nullum tamen Sanctis dolo-
rem, nullam commiſerationem ciebit, ſed voluptatis potius copio-
Matth. 25. ſiſsimæ ſpectaculum dabit. Gladio verò omni ancipiti, acutius,
quo cædes tanta edetur, erit ipſum verbum omnipotens,
quod diuidet lucem à tenebris, cum illis dicet. Diſce-
dite à me in ignem æternum. His verò, Venite
poſſidete paratum vobis regnum. At-
que ibunt quidem impij in ſuppli-
cium æternum: iuſti autem in
vitam ęternam. Amen.

FINIS.

ELENCHVS EORVM, QVAE IN HISCE LIBRIS DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS NOTATV DIGNA CONTINENTVR.

A

ABACVC Propheta ab Angelo raptus. libro 4.c.18.

Abominatio deſolationis quid ſit. lib.1.cap.8.& 12

Abominatio deſolationis eſt Antichriſtus. lib.2.c.12. contradicentibus redarguitur. ibid.

Abraham longanimis in Dei promiſſis expectandis. lib.1.c.5.

Adam & Eua ex quo peccauerunt morti & ærumnis ſubiecti fuere.&c. lib.1. cap.15.

Aduẽtus Domini ad iudicium bonis ſemper expectatus, malis autem improuiſus. l.4.c.4. Candelis accenſis &c. & longanimiter expectandus. l.1.c.3. & 5. Inſtare iam dicitur in ſcripturis & quare. l.1.c.5. An erit media nocte, an crepuſculo. l.4.c.15. An repentinus &c. lib.4.c.1.

Aduentus Domini moram intuentes multi corruerunt. lib.1.c.5.

Aduentus Domini prior dicitur eius Incarnatio & Natiuitas. li.1.c.6. Poſterior verò dicitur iudicium particulare, & generale. ibid.

Aetas Mundi vltima eſt ſub Euangelio. lib.1.c.9. An hæc poſſit durare æque, ac reliquæ eius ætates. ibid.

Africæ multæ gentes nondum acceperãt fidem tempore S. Auguſtini. li.1.c.17

America quarta pars orbis, eſt India Occidentalis vel nouus orbis. lib.1.c.17. Noſtro æuo reperta. ibidem. Multæ prouinciæ eius nondum repertæ. ibid. & cap.18.

Angeli Meſſores Dei in die iudicij lib.4. cap.13.& 14.

Angeli cadauerum pulueres variè diſperſos Dei virtute in momento colligent ad reſurrectionem. lib.4.c.18.& 21. Eorum miniſterium in communi reſurrectione quale erit. l.4.c.18.& 22. Ipſi præſidio munient Eccleſiam tempore Antichriſti. l.3.c.2. l.4.c.7. Cantabunt victoriam Domino de cæde Antichriſti.

tichriſti. li. 3.c.17.
Anima inuiſibilis inuiſibili iudicio parti
cułari excutietur. l.1.c.8.
Animæ beatæ immortalitas dicitur Re-
ſurrectio. lib.1.c.6.
Antichriſti aduentus ſecundum operatio
nem Sathanæ.l.3.c.3.Eius Patria,na-
talia,edutatio &c.lib.2.c.6.Viliſſimo
genere oriundus.l.2.c.7. Natione Iu-
dæus circumciſus erit ex tribu Dan.l.
2.c.5. A ſuis exordijs totus à Diabo-
lo poſſidebitur. l.2.c.6. Eius nomina
quæ & quot ſint.l. 2. c. 3. & 5. Non
erit Diabolus neque cum diabolo vna
perſona, erit homo verus ſingularis.
l.2.c.3.Omnium malorum caput. l.2.
c.2. Turpitudine & vitijs plenus. l.2.
c.13.Item hypocriſi.li.2.c.20. Super-
biſſimus erit.c.3.& 10. Apoſtata erit
& re fuga.lib.2.c.5. Item idololatra:
nam diabolum adorabit ſub idolo Mao
zim. l.2.c.13.
Antichriſtus ſe Deum & verum Meſſiã
eſſe mentietur.l.2.c. 5. & 10. Primũ
contra Reges, deinde contra Eccleſiã
bella geret. l. 2. c. 8. Perſequetur Ec-
cleſiam ſupra modum.l.2.c.14.Barba
ros, Mahumetanos Hæreticos necabit
& quare. l. 2. c. 9. Eius regnum am-
pliſſimum omnium. cap. 9. Eius re-
gnum & tyrannis erit certiſſimus nun
cius finis mundi. cap. 2. Quandiu du-
rabit. c.7.
Antichriſtus legem Moyſi introducet,
& de Chriſtiana aliqua ſumet cap. 5.
In quo templo Dei ſedebit vel quomo-
do intelligendum. cap. 12. Prædica-
tores ſuos mittet per totum orbem po-
teſtate diaboli. cap. 16.Peruertet mul
tos largitionibus,& donis. li. 2.c.21.
& l. 3. cap. 3. Eius grandi loquentia
qualis. l.2.c. 20. Eius miracula & ſi-
gna quę & qualia.l.3.c.14.Illius cru-
delitas immaniſſima, l.2.c.21.
Antichriſtus vincet Sanctos, quomodo
intelligendum.l.3.c.14.Eius pręnun-
cij & membra qui ſint.l.2.c. 3. Seſſu-
rus in monte Oliueti, & ibi à Chriſto
interficiẽdus. l.3.c.16.& 17.Quomo
do iſte & eius miniſtri iudicabuntur,
& punientur. l.3.c. 17. & l.4.c.26.
Eius mors non poterit ſtatim per totũ
mundum diuulgari. l.4.c.6. Poſt eius
mortem denuò prędicabitur, vt illuſi
conuertantur ad Deum. l.3.c.6.
Antichriſtus fuit figuratus in Antiocho
& Tyri Principe. l.1.c.13.
Antichriſtus dicitur etiam omnis qui fi-
dem & charitatem Chriſti nobis op-
pugnat. l.1.c.7.
Antiochus figura Antichriſti ex vatici-
nio Danielis. l.1.c.13.l.2.c.15.
Apocrypha & vana multa tractantur de
Antichriſto quæ sũt reijciẽda. l.2.c.4
Apoſtolica traditione tenent de illo Pa-
tres haud contemnenda. ibidem.
Apoſtoli Cæſari obedire & pro eo orare
iubebant.l.2.c.2. Romano imperio ę-
muli putabantur. ibid.
Apoſtoli verbo plura, quam ſcripto de
Antichriſto & fine mundi tradiderũt.
l.1.c.4. An eorum tempore Euange-
lium per vniuerſum orbem prędicatũ
fuerit. l.1.c.16.
Apoſtoli iudicabuntur & iudicabunt iti
dem viri Apoſtolici. l.4.c.26.
Aqua non eſt maior terra. l.1.c.8.
Aquila in Apocalypſi quis ſit. l.2.c.1.
Archangeli vox in die Iudicij qualis e-
rit. l.4.c.17.
Ariana Hęreſis quando incepit, & quã-
tum nocuit. li.1.c.14.l.3.c.4.
Arius & cæteri hęretici fuerunt & ſunt
Antichriſti membra &c. l.2.c.3.
Ba-

B

Babylone oriundus Antichriſtus. li. 2.cap.3.
Babylonis excidium etiam de fine mundi intelligendum. l.1.cap.11. Illius Rex Antichriſti typus. l.1.c.13.
Begardorum Principis error circa tempus Iudicij. l.2.c.3.
Bella immania Antichriſti, quę & proſperè & aduersè aget. l.2.c.8.9.
Bella plura & maiora poſt Euangelium, in orbe & quare. l.1.c.14.
Beſtia & Pſeudopropheta qui ſint. l.1.c. 15. & li.2.c.1.16.17.
Brachia Antichriſti quæ. li.2.c.15.16.
Britanniæ confuſiones & hæreſes ſunt velut vmbræ temporis Antichriſti. li.2. cap.15.

C

Cadauera. Vide, Angeli cadauerum.
Calamitates Eccleſiæ, vide Tribulatio.
Celeritas & longitudo operum Dei in tribus maximè apparent. l.4.c.25.
Celeritas Iudicij quanta. c.13.
Chinarum regnis nondum Euangelium promulgatum. l.1.c.17.
Chriſtus Dominus Iudex viuorum, & mortuorum. l.4. varijs in locis. Cum venerit an reperiet aliquos viuos. l.4. c.19. Prœliabitur & quibus armis & qua cohortatione ad ſuos. cap.7. Ipſe interficiet Antichriſtum. lib.3. cap.17. Prædixit apertè de conſummatione ſæculi & de ſignis. lib.1. cap.12.
Chriſti aduentus vide, Aduentus.
Clamor & vox Dei in tuba qualis. lib.4. cap.17.
Clemens Romanus de miraculis Antichriſti, & traditione Petri Apoſtoli. l.2.c.18.
Cęli an ſint conſummandi; quid ſenſerūt Patres? l.4.c.9.& 10.
Cæli dicuntur regiones aereæ. c.10
Cęlorum ſubſtantia perpetua incorruptibilis. ibidem. Non ſoluentur, poſt iudicium erunt tranquilli. ibid.
Cælorum motum vanitati ſubiectum, dixit Apoſtolus, et quare. l.1.c.15.
Communio frequens Corporis Chriſti eſt augmentum charitatis. l.2.c.15.
Conflagratio ignis, vide, Ignis.
Conſcientię omnium (quę libri dicuntur) omnibus manifeſtiſſimè patebunt. l. 4.cap.13.
Cornelius Ianſenius quibus in rebus non probè ſenſerit circa doctrinam iudicij. l.1.c.16. l.3.c.6.8.18. l.4.c.7.
Corpora reſurgentium licet nuda erūt tamen honeſtiſſima. l.4.c.22
Crudelitas Antichriſti magna. l.2.c.21. pro zelo Dei habebitur inter ſuos. c.20
Crux Domini apparebit in die Iudicij fulgens. l.4.c.16.
Cupiditas largitionū, vide, Largitiones.

D

Danielis vaticiniū de Antichriſto, etiam de Antichriſto intelligendū eſt. l.1.c.13. Item multa alia vaticinia eiuſdem Prophetę de Antichriſto ſunt intelligenda. l.2. varijs in locis, et l.3.& l.4.
Dathan & Abiron viui deſcenderunt ad inferna. l.4.c.22.
Dauid Rex de tribu Iuda. l.2.c.2. Eius Pſalmus 71. quomodo intelligendus de Salomone, & de Chriſto Domino. l.1.c.11. Eius verba, in omnem terram exiuit &c. quomodo intelligenda. cap.16.

Deus

Deus Eccleſiam ſuam nunquam deſeret, licet pati ſinat. l. 3. c. 10. Pro temporũ neceſſitate tribuit ei Sanctos idoneos. c. 4. Ipſe nobis vera ſemper proferens, eadem & vtilia tradit. l. 1. c. 5.

Diabolus vſque ad ſolium Dei ſe erigere conatus eſt. l. 2. c. 10.

Diabolus & Antichriſtus & Pſeudopropheta in ſuam & hominum perditionẽ operabuntur. lib. 2. c. 17.

Dies Domini magnus valde. li. 4. c. 7.

Dies æternitatis lucidiſſima. c. 14.

Dies concedentur aliquot ad pœnitentiã poſt mortem Antichriſti. l. 3. 18. & tunc conuertentur multi. li. 4. c. 3. An iſti erunt quadraginta quinque dies vſque ad ipſum diem iudicij. l. 4. c. 5.

Dies iudicij, vide Iudicium, Mors.

Dies vnus apud Deum ſicut mille anni, et vice verſa. li. 1. c. 9.

Diluuium aquarum inopinato venit. li. 4. cap. 3. & 6.

Diſceſſio Romani Imperij an ſit expleta: l. 1. c. 2. Hæc an ſit intelligenda ab Eccleſia Romana. c. 2.

Diſcuſſio, vide, Iudicium.

Dæmones vocãtur aues uolantes. l. 4. c. 26

E

Eccleſia Dei vſque ad Conſtantinum magnum quanta paſſa fuit. l. 1. c. 14. deinde internè ab hæreticis & Schiſmaticis. ibidem. Eius progreſſus & labores omnes prædicti ſunt à Domino. l. 3. c. 4. In principio miraculis abundauit, in nouiſſimo ſcripturis potius ſe muniet. li. 3. c. 3.

Eccleſiæ calamitates paruæ reputantur reſpectu earum quas patietur tempore Antichriſti. li. 2. c. 7. In ſolitudine diuinitus nutrita erit ad quam ſe recipiet illo tempore. ibid. licet ab Antichriſto ſuperari videbitur non tamen ſuperabitur. l. 3. c. 1 nec illius Eccleſia erit. ibid.

Eccleſia Romana ſtabit, quandiu Eccleſia Dei in orbe fuerit. l. 2. c. 2.

Eccleſia tempore Antichriſti Angelicis præſidijs munietur. l. 3. c. 2. Triumphabit virtute Dei de morte Antichriſti. c. 1. Eſt, caſtrorum acies ordinata. c. 4. Eſt varijs ornata Sanctis, ſicut cælum ſtellis. c. 4. Ei tribuit Deus Sanctos pro temporum neceſſitate idoneos. ibidem.

Eccleſiæ miniſtri, vide, Pontifices.

Editio vulgata S. Scripturæ à Concilio Tridentino approbata, eſt magni facienda. l. 3. c. 8. & l. 4. c. 15.

Electorum multi inſtante tribulatione præuẽti ſunt morte ne cadant. l. 1. c. 10.

Elementa quatuor purificabuntur, ſed nõ peribunt. li. 4. c. 10. & 11.

Elias ignem de cælo deſcendere fecit. li. 2. c. 18. Raptus fuit à Deo in cælum in curru ignis. l. 3. c. 6. Litteras miſit Ioram Regi. l. 3. c. 5. & 7.

Eliæ ante iudicium aduentum vt catholicè tenendum Patres aſſerunt. l. 3. c. 6. Negantes temerariè errant. c. 7.

Elias & Enoch ad nouiſſima tempora reſeruantur à Deo. c. 6. Nondum mortẽ guſtarunt. c. 6. & 8. Sunt illi duo teſtes Dei in Apocalypſi prædicti. c. 9. Eorũ prædicatio & excellentia. c. 14. Prædicabunt quo tempore Antichriſtus regnabit. c. 15. Quandiu erunt prædicaturi. l. 2. c. 7. & l. 3. c. 9. Eorum concertatio cum Antichriſto qualis. l. 3. c. 14 Eos vincendos fore ab Antichriſto quo modo intelligendum. ibidem. Eorum aduentum aliqui dubitant, errant & non ſunt audiendi. l. 3. c. 5. et 6.

Elias Iudæis potiſſimum fidem Chriſti annuncia-

nunciabit, licet etiam & cęteris. c. 10.
Eliſęus Angelorũ præſidio munitus. c. 2.
Enoch, ambulauit cum Deo, & nondum mortuus. l. 2. c. 7. & l. 3. c. 9. Ipſius aduentum ante Iudicium ſcriptura tradit apertè. l. 3. c. 8. Gentibus imprimis fidem Chriſti annunciabit licet etiam & cæteris. c. 10.
Eſaię vaticinium de Babylonis excidio & Rege; de fine mundi & de Antichriſto intelligendum. l. 1. c. 11. & 13.
Euangelicæ legis mutatio non erit vſque ad finem mundi. l. 1. c. 9.
Euangelij fama tantum non poteſt vocari prædicatio, neque fructum facere. l. 1. c. 17. Eius prædicatio per totum orbem completa erit certiſſimum ſignum iudicij. c. 16. An hæc ſit in toto orbe cõpleta, ſciri non poteſt. l. 1. c. 18.
Euangelij temporis decurſus quot anni. l. 2. c. 14. Ab eius prędicatione non ceſſandum quandiu mundus conſiſtit. l. 1. c. 18.
Euangelium non ſolum erit prędicatum per totum mundum, ſed & fructum faciet. l. 1. c. 17 An prædicatum fuit per totum orbem tempore Apoſtolorum. c. 16. Nondum hucuſque per omnes gentes promulgatum. c. 17.
Exercitus Domini ad prælia quales erũt. l. 4. c. 7.
Experientia ocularis multa docet. c. 22.
Ezechielis vaticinium de Pharaonis interitu & de Tyri Principe ad finem mundi & ad Antichriſtum extenditur. l. 1. c. 3.

F

Fama, vide Euangelij fama.
Fideles Sancti & docti ex aduentu Eliæ & Antichriſti, Iudicium inſtare intelligent, licet ipſum diem ignorabunt. l. 4. c. 5.
Fideles Chriſti & Sancti viri ad ſolitudinem fugient tempore Antichriſti. l. 2. cap. 7.
Fidelium multi peruertentur tempore Antichriſti & quare. lib. 2. ca. 8. 20. 21. 22.
Fides Chriſti non minus miraculis quam ſcripturis firmata eſt. l. 3. c. 5.
Fides periclitatur ſi de Iudicij celeritate quid certum definiatur. l. 1. c. 4. & 5.
Fides quæ & quot nos doceat catholicè tenenda circa Iudicij extremi doctrinam. l. 4. c. 22.
Filius hominis Chriſtus dominus vt fulgur apparebit ad iudicandum. ibid.
Fr. Franciſci de la Crux hęretici ſuperbia & prauitas. l. 2. c. 11.
Fructus prędicationis Euangelicę per totum mundum diſperſus erit. l. 1. c. 17.

G

GEneratio hęc non pręteribit donec &c. quomodo intelligendum. l. 1. c. 9. & l. 2. c. 3.
Gentes omnes cunctorum ſęculorum congregabuntur ad iudicium. li. 4. cap. 8. & 22.
Germanię confuſiones velut typus tẽporis Antichriſti. l. 2. c. 5.
Gog & Magog quid ſignificant. c. 13.
Grandiloquentia Antichriſti quanta. l. 2. cap. 20.
Gundiſaluus Hiſpanus Hęreſiarcha. cap. 12.

H

HEbręi cõputant annos mũdi à principio vſque ad finem. l. 1. ca. 5.

Qui correpti à Deo ſtatim obliuiſcebantur. l.4.c.6.
Hæretici vocantur Antichriſti. l.1.c.14. Vt Eccleſiam opprimere ſemper contendunt. ibid.
Hæreſes innumerabiles hucuſq; ab hæreticis inuentæ. ibidem.
Hebdomada Danielis vltima de fine mũdi intelligenda. l.3.c.13.
Hieroſolyma deſtructa à Tito & Veſpaſiano. l.1.c.16. Eius excidium prædictum fuit à Domino. c.12. Eius templum reædificabitur ab Antichriſto. l.2.c.12.16.
Hiſtoria de temporibus nouiſſimis vtiliſſima. l.1.c.10.
Homines ante diem Iudicij mortui non experientur ſigna horribilia. l.1.c.6.
Homines mundani mundana mirantur. cap.15.
Homo viſibilis viſibili iudicio iudicabitur poſt reſurrectionem. c.8.
Hora nouiſſima Domini longa valde.c.5.
Hora Mortis, vide Mors.
Hippolyti Martyris verba de ſignis elementorum & cælorum. l.4.c.8.
Hypocriſis Antichriſti quanta.l.2.c.20.

I

Iacob Patriarchæ vaticinium de ſceptro Iuda quomodo intelligendũ.lib. 2.cap.1.
Iacob prædixit Antichriſtum ex tribu Dan futurum. l.2.c.3.
Ignis conflagrans ante & poſt iudicium. l.4.c.11.12.Conſumet omnia.c.12.et 8.Purificabit mundum. Purgabit homines electos.Cruciabit impios. ibid. Ab elementari ſphæra & de terra veniet. c.12. Alij contra ſentiunt. ibid. Non conſumet omnes homines, nam viui ſupererunt multi. c.11. Iniquos omnes deuorabit, bonos purgabit non tamen necabit.c.12. Ignis ipſe purificabitur. c.12.
Immortalitas animæ beatæ dicitur Reſurrectio & quare. l.1.c.6.
Imperium temporale totius orbis obtinebit Antichriſtus. l.2.c.8.9.
Impij non expectabunt iudicium Dei etiã poſt mortem Antichriſti. l.4.c.4.5
Impiorum condemnatorum ſumma miſeria & ſtrages. c.26.
Incarnatio & natiuitas domini Aduentus eius dicitur. l.1.c.6
Incendium mundi in iudicio ad inſtar diluuij Noe erit. l.4.c.12.
S.Inquiſitionis tribunal ſuam ſententiam & priuatim reis & publice omnibus intimare ſolet. l.1.c.8.
Inſulæ Salomoniæ vbi ſint. c.17.
Interuallum, vide, Dies conce.
S.Ioannes Baptiſta fuit in Spiritu Eliæ non in perſona. l.3.c.7.
S. Ioannes Euangeliſta an veniet cum Elia & Enoch. l.3.c.9.
Iob & eius tribulatio figura calamitatis Eccleſiæ.l.3.c.1. Vt timebat diem furoris Domini. l.4.c.8.
Ioelis vaticinium de Tyro, & Sidone etiam de fine mundi intelligendum. l.1.c.11.
Ioram Rex accepit litteras Eliæ iam rapti. l.3.c.5.7.
Ioſaphat quid ſignificet & quare impoſitum cuidam valli.l.4.c.13. Ibi erit locus iudicij. l.3.c.13.22.
Iudaica generatio non extinguetur donec impleantur omnĩa prædicta à Domino.l. 2. c. 3. Hæc licet diſperſa ſit ſine duce &c.non dum tamen extincta eſt. ibidem.
Iudæi per totum mundum diſperſi audiuerunt

uerunt de Chriſto & eius Euangelio ante euerſionem Hieroſolymæ.l.1.c.6 Reſeruantur alij in vitam alij in iudicium.l.2.c.5.Sequentur Antichriſtũ, vt verum Meſſiam & Deum Saluatorem. l.1.c.5. Multi conuertentur ad Deum in nouiſſimo tempore vt à Prophetis eſt prędictum.l.3.c.11.12.Eorum fides & infidelitas à ſcriptura prædicta quomodo intelligenda. c 12. Eorum incredulitas dicitur pertinax & quarę.c.10.Nonnulli ex eis noſtro æuo conuertuntur ad Deum.c.12.Elię prędicationi adhærent multi eorum. 11.12.

Iudicia Dei timenda & non ſcrutanda. l.1.c.8.

Iudicij extremi celeritas quanta. l. 4. c. 25 8.12.

Iudicij diem appropinquare Scripturę clamant.l.1.c.11.Multi Patres,qui iã adeſſe affirmarunt quomodo intelligendi. c.4. Breui eſſe venturum dixit Dominus & quare.c.7. Curioſè inquirere periculoſum. Cap.3. Illum numeris aſſignare conati ſunt aliqui & errauerunt.ibid.Illius diei ſcientia periculoſa,ignorantia tuta.c.7.Illum tanquam certum prædicare temerariũ eſt. c. 5. Aut ſtatim eſſe venturum pro certo definire quæ & quanta damna afferat. c.4.Illum ſibi imminere vnuſquiſque cogitare debet. c.7.

Iudicij dies magnus & terribilis.l.4.Hominibus & Angelis abſconditus. l.1. c.2.& 3.Bonis erit gaudio, malis terrori.l.2.c.1.An veniet repentinus an formidatus an vtroque modo l. 4.c.1. 3.Quid ſentiat D. Auguſtinus de hac re.c.2.Scripturæ loca pro vtraque parte citata conciliantur. c.4.

Iudicij dies, & mortis noſtræ dies incerti & quare. l.1.c.4.

Iudicij extremi dies & mortis noſtræ dies ſunt intelligendi quando de aduentu Domini monemur.c.6.Sunt pariter incerti & formidati. l.4.c.5.

Iudicij extremi diei ſigna vltima duplici modo. ibid.

Iudicij extremi apparatus qualis c.7. locus in valle Ioſaphat. c.13.

Iudicij extremi oracula & ad omnes mortales & ad vnumquemque noſtrum ſpectant, l.1.c.6.

Iudicium Chriſti Domini, vnicuique noſtrum propinquum eſt propter mortis diem. ibid.

Iudicium de ſingulis actis ſingulorum omnibus & ſingulis manifeſtum erit. l.4.c.22.

Iudicium extremum an voce proferendũ an cordibus efficiendum.c.25.Quomodo & qua hora diei fiet,et quanto temporis ſpatio.l.4.c.12. 23.25.15.

Iudicium vniuerſale præter particulare quare fuit conſtitutum.l.1.c.8. De illo vniuerſali tractans Scriptura de particulari etiam vult intelligi.c.6.Vtrũque cauſa & ſententia idem ſunt licet tempore differant. ibidem. Vtrumque certiſſimum quidem,ſed dies vtriuſq; incertus & occultus. cap.6.

Iudicium ſingulare vnicuique hominum ſtatim poſt mortem. l.1.c.6.8. Etiam ijs qui in aera rapientur in die iudicij. l.4.c.21.

Iulianus Apoſtata templum Salomonis reædificare conatus fuit. l.2.c.12.

Iuſtitiæ corona & ex gratia & ex libero arbitrio efficitur. l.4.c.23.

Iuſti videntes Crucem gaudebunt, iniuſti plangent. c.16.

Iuſtis mors ſemper prouiſa iniuſtis improuiſa. c.4.

ne in memoriã quidem amplius redeant. Manet quippè mali notitia
ad gaudiũ de ereptione: ad dolorẽ de commiſſione nõ manet. Verũ,
ijs qui fide robuſta non ſunt, neq; exercitatos in ſpiritualibus ſenſus
gerunt, haud facilè explicanda ſunt hæc, ſed illa potius prædicanda,
quod boni de bonis gaudeant, malis omnia ſua mala publicè reciten-
tur cum ſummo ipſorum opprobrio & ignominia: & hoc quoniam
Pſal. 49. ad deteſtationem peccati, confeſſionemque valet plurimum diligẽ-
Nahu. 3. ter explicandum & inculcandum; atque illa diuina teſtimonia acri-
ter pronuntianda. Exiſtimaſti iniquè quod ero tui ſimilis? arguam
Ezech. 7. te, & ſtatuam contra faciem tuam. Et illud Prophetæ. Ego reuelabo
pudenda tua. Et illud alterius prophetæ: Effundam iram meam ſu-
per te, & cõplebo furorem meũ in te: & iudicabo te iuxta vias tuas,
& imponam tibi omnia ſcelera tua, & abominationes tuæ in medio
Matth. 10. tui erunt. Et illud, Erubeſcam & ego eum coram patre meo. Atque
Luc. 9. de pudore hominis aut etiam Virginis, vbi in conuentu hominum,
ſcelera & flagitia occulta illius recitantur, ad illam ſempiternam cõ-
fuſionem, cum omni cælo & terra audientibus proferentur, latius
erit excurrendum apud populum verba habenti: hæc occultiora ex
arcana Theologia haud facilè depromenda. Vt enim pictores fa-
ciunt, qui corpora etiam glorificata, vt Chriſti reſurgentis, ea parte
tegunt, quæ nobis inhoneſta eſt, neque nudum corpus effingunt,
quamuis re vera glorioſa corpora nuda ſint, & vbi ſtolam immorta-
litatis induerint, omnia honeſtiſsima decentiſſimaque ſint, tamen
ne offendant oculos, his turpibus aſſuefactos, velant vt dixi ac te-
gunt illa corpora; ita prudens & peritus in regno cælorum ſcriba fa-
ciat oportet, vt de illa vita futura ea non prodat, quæ teneros ani-
mos, & fidem parum robuſtam aliqua ex parte lædere poſſunt. Nos
verò qui non vulgò hæc ſcribimus, etiam illud addendum putamus,
ex illo die & apud Angelos & apud homines omnem ſecreti legem,
quæ mortalium vitam neceſſario conſtringit, eſſe prorſus abolen-
dam: omniaque & Angelorum & hominum & Dei ipſius, fore om-
nibus nota, quantum quiſque erit beatorum pro ſibi data menſura
ſciendi capax. Nam neque reuelationes, neque illuminationes nouæ
fient, neque verò erit aliquid vel in tempore geſtum vel in æternita-
te fixum, quod non plena luce reſplendeat, expoſitumque ſit San-
ctorum omnium beatis oculis. Neque erit vlla occulta cogitatio, aut
priuata locutio, aut abſcondita res. Secreti leges omnes ſoluentur,
quibus dum tempora currunt, prouidentia gubernat humana conſi-
lia: atque æternitate iam conſtituta, nihil ex publica omnium cogni-
tione ſequetur incommodi. Vbi dici non poteſt, quis aperiatur cam-
pus immenſæ fœlicitatis, cum omnia Ieſu, omnia Mariæ, omnia Pau
li, omnia Laurentij, omnia Auguſtini, omnia Agnetis, omnia Igna-

tij, omnia omnium & Angelorum, & Apoſtolorum, & Martyrum, & Doctorum, & Virginum, & electorum Dei, & charorum nobis, communia omnibus, & ſibi vltro expoſita ac libenter communicata, quiuis Beatorum videat, apprehendat, teneat, in iiſque omnibus tanta erit videndi ac fruendi copia, quanta erit in vnoquoque capacitas. Nam quid non erit, cum omnia in omnibus Deus erit? 1. Cor. 15.

DE MISERICORDIAE OPERIBVS PECVliarem quæſtionem in iudicio habendam. Cap. XXV.

QVAMVIS autem illud de omnibus erit generale iudicium, in quod Eccleſiaſtes adducenda eſſe monet cuncta, quæ fiũt, Eccleſ. 12. tamen docent diuinæ literæ, quibuſdam de rebus peculiarẽ præ cæteris fore quęſtionem. Nota eſt diuini iudicij forma, quam ipſe Rex noſter expoſuit, quòd beneficenciam & charitatem bonorũ Matth. 25. in ſe ideſt in ſuos, honorificentiſſimum teſtimonium perhibens, æterni Regni claritate remuneret, quòd ſe pauerint famelicum, veſtierint nudum, egentem atque oppreſſum recreauerint, & cætera quæ commemorat, pro quibus ad paternæ gloriæ conſortium dulciſſimè inuitat. Contra improbos durè coarguẽs, quod ſe abiecerint, neque cibo cæteriſque indigentem dignati ſint, docens quæ ſuis nõ præſtita ſint, ſibi negata eſſe, denique abire iubeat in ignis ſempiterni meritas pœnas. Quibus diuina auctoritate commemoratis facilè intelligere poſſumus, quo loco apud Chriſtũ ſit miſericordia atque eleemoſyna, quã verè Tobias dixit liberare à morte nec pati animã Tob. 4. ire in tenebras. Si quidem miſericordes miſericordiã conſequẽtur. Matth. 5. Cur autem cum multa ſint Chriſtianæ pietatis officia, quorum omnium in illo iudicio ſine dubio ratiõ reddenda ſit, tamen hoc ab hominibus Deus, vel ſolum vel præcipuè dicatur exigere, multa mirificè Sancti Patres philoſophantur, Chryſoſtomuſque præſertim: illud breuiter veriſſimeque à nobis referri poteſt, quòd miſericordiæ opera ſint & quæ in debitis minus computãt homines, & quæ Chriſtiano maximè propria ſunt, cum ita voluerit Chriſtus agnoſci ſuos, ſi charitatem habeant inuicem. Ex quo haud difficilè eſt exiſtimare, quæ ſit illius tribunalis futura ſeueritas, in æterna malefacta, facinora, atque flagitia, quando beneficentiæ ſpontaneæ negligentia, æterno igne punitur. Vtrum verò omnis illa oratio Chriſti & reſponſio horum atque illorum, & reliqua quæ de illo iudicio referuntur, vocali ſermone peragenda ſint, externoque ſono, an potius intellectua- Chryſ. ab homi. 32. vſq; ad 37 ad Pop. Antio. Ioan. 13.

Mag. in 4. di. 47. li atq; intima locutione, quoniam hoc quoq; diſputant Theologi, & ſi parum refert vtrouis modo opinemur, tamen dignitatem illius loci magis decet, atq; ad cauſarum multitudinem citius expediendam & plenius, aptius eſt, vt oculis quidem corporis videant omnes homines iudicem, iudicis verò ſermonem & mente hauriant & ſuum quoq; mente reddant. Quod videtur Apoſtolus etiam inſinuare cũ ſcribit: Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit Deus occulta hominũ ſecundum Euangelium meum. *Rom. 2.* Quod ſi quis extremam ſaltem Domini ſententiã etiam vocis pronuntiatione edẽdam putauerit, quod vere homo atq; homines non animo ſolũ, ſed corpore quoq; conſtantes alloquatur, ſatis probabile ac noſtris maioribus conſentaneum argumentum afferet: dummodo myſterij illius magnitudo temporis mora non expendatur. *Ita tradit Cathechiſ. Pij V. in Symboli expoſit.* Sunt quædam puncta velut diuinorum operum centra, vnde lineæ ducuntur innumerabiles, eædemque longitudine incomprehenſibiles. Talia tria eſſe præcipua mecum cogitare ſoleo. Primum illud: Dixit & facta ſunt. Cum qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Alterum cum Verbum eſt factum caro. Poſtremum hoc ipſum, cum illuminabit abſcõdita tenebrarum. *Gen. 1. Pſal. 148. Eccli. 18. Ioan. 1. 1. Cor. 4.* Hæc quam breuia ipſa in ſe, longa ex ſe effecta producant, nulla poteſt humana cogitatio aſſequi: Ire tamen, & quo ad licet ſequi, ſapientię eſt pietatiſque fons vberrimus.

QVAMVIS OMNES SINT IVDICANDI, QVOSDAM tamen eſſe iudicaturos: quoſdam etiam præ cæteris iudicandos. Cap. XXVI.

SICVT de rebus diximus, ſic de perſonis exiſtimare debemus. Nullus eſt enim eorum pro quo Chriſtus ſanguinem fuderit, à quo vitæ actę rationem in illo iudicio non repetat. *Matth. 19.* Ipſi quoq; Apoſtoli ſummi, de quibus ſcriptum eſt quod ſeſſuri ſint ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael, iudicandi etiam ſunt à ſummo Iudice viuorum & mortuorum. Paulus quidẽ de ſe quoq;. *Rom. 14.* Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. Stantem quoque ſe non ſedentem commemorat. Petrus etiam ipſe de ſe: *1. Pet. 4.* Tempus eſt vt iudicium incipiat à domo Dei: Si autem primum à nobis, quis finis eorũ qui non credunt Dei Euangelio? Et ſi iuſtus quidem vix ſaluabitur, impius & peccator, vbi parebunt? Hãc iudicij diuini cenſuram, quanta ſecuritate tamen illi expectent, Ioãnes optimè indicat: *1. Ioan. 4.* In hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcum, vt fiduciam habeamus in die iudicij. At

cij. At nihilominus ita iudicabuntur ij, vt iudicent ipſi cæteros, ſicut *Aug. in Pſ. 86.*
Dominus pollicitus eſt, ijs qui Euangelicam perfectionẽ more Apo- *Greg. 26. mor.*
ſtolico ſectati ſunt: Vt Sancti Patres Auguſtinus præſertim, Grego- *cap. 24.*
rius, & Beda teſtantur. De ijs enim etiam ſcriptum eſt: Exaltationes *Beda in ſer. S. Benedicti.*
Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum: Ad fa- *Mag. in 4. di.*
ciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alli- *47.*
gandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorũ in manicis fer- *Pſal. 149.*
reis, vt faciant in eis iudicium conſcriptum. Gloria hæc eſt omnibus
ſanctis eius. Vnde apparet, ſicut perfecti minus perfectos ſanctos iu-
dicabunt, ita etiam à ſanctis omnibus, impios eſſe iudicandos. Sicut
alibi quoque ſcriptum eſt: Fulgebunt iuſti & tanquam ſcintillæ in *Sap. 3.*
arundineto diſcurrent: iudicabunt nationes, & dominabuntur popu
lis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Itaq; conſtat tale il-
lud fore iudicium, vt ſimul iudicent & iudicentur homines. Apoſto-
lici præſertim viri, quadam gloriæ prærogatiua aſſidentes ſummo Iu
dici, quæ ille profert, vitæ ſuæ ſanctitate & gloriæ ſplendore ac pote
ſtate potius quam ſermonis ſtrepitu confirmabunt. Quod ſi quis mi-
retur à Sanctis omnibus, impios eſſe omnes iudicandos, videat quid *Sap. 4.*
de iuſto illo, qui tenera ætate raptus eſt, ſcriptura referat: Condem-
nat autem iuſtus mortuus viuos impios, profecto quod mortuus fa-
cit, melius vitæ immortali redditus faciet. Non ne hoc veritas etiam
dicit? Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & con-
demnabunt eam. Nam quod ſcriptura dicit, eum qui non credit non *Matth. 12.*
eſſe iudicandũ, quia iam ſit iudicatus, oſtendit infideliũ cauſam eſſe *Ioan. 3.*
perfacilem: Et ſi omnia iudicaturus eſt Chriſtus, ſed pręcipuè occul-
ta, atq; ipſi propriè nota, cui nulla creatura inuiſibilis eſt. Quare Iu- *Heb. 4.*
dex ſummus in opera potius, quam in fidem inquiret. Fidei enim
profeſſio nota, vita non æquè. Et operum ipſorum intentiones conſi *Pro. 16.*
liaque intima perſcrutabitur, qui eſt ſpirituũ ponderator. Ac ſecun-
dum hos gradus quos dixi, maior minorve ratio iudicij ſumitur,
quòd ea, quæ magis excutienda ſunt, iudicari ſimpliciter dicantur.
Alioqui & de ijs, qui non credunt Euangelio, Petrus Iudicij finẽ fore *1. Petr. 4.*
terribilem docuit. Quanta verò opus ſit diligentia Iudicis, in diſcer-
nendis iniquis operarijs, illa indicant quæ ipſi iactant, Domine
nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus, quibus ipſe dicet: Di- *Matth. 7.*
ſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Ergo vt dixi, opera
potius quam fides, & ipſorum operum non tam corpus, quam ani-
ma ideſt intentio, potius tunc excutietur. Heu miſeros nos, qui
quadam externa Chriſtianæ vitæ ſpecie ſecuri ſumus, vim eius
nullo modo tenentes. Quam multi à ſe ipſis decepti, tanto ſuo
malo, qui fuerint, docebũtur? At inter omnes qui iudicabuntur, cau-
ſæ eorum qui præſunt, diligentius pertractabũtur, vt propriè in hos

Pſal. 81. iudicium ſibi decernat Dominus. Ita legimus: Deus ſtetit in Synago-
ga Deorum, in medio autem Deos diiudicat. Et apud Ezechie-
Ezech. 34. lem: Ecce ego ipſe ſuper paſtores, requiram gregem meum. Et gene
Sap. 6. raliter in Sapientia dictum eſt: Iudicium duriſſimum his qui præ-
ſunt fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem po-
tenter tormenta patientur. Itaque quo eſt quiſque inter homines
exemptior à Iudice, & ſublimior poteſtate, eo accuratiorem inquiſi
tionem in ſe, & ſeueriorem debet expectare cenſuram, cum dicat
Eſai. 49. Dominus. Eos qui iudicarunt te ego iudicabo. Ex tota autem impio-
rum multitudine, tyrannorum præſertim ac principum iniquorum
noua & peculiari ratione Antichriſti iudicium, illiuſque ſatellitum,
tanquam omnium eminentiſſimam cauſam, ſcriptura commendat.
Apoc. 19. Et vidi, inquit, vnum Angelum ſtantem in Sole, & clamauit voce
Matth. 13. magna dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cæli (dæ-
mones ij ſunt, qui iuxta Euangelium rapiunt ſemen de via) venite
& congregamini ad cænam magnam Dei: vt manducetis carnes Re-
gum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum,
& ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum & ſeruorum &
puſillorum & magnorum. Et vidi beſtiam & Reges terræ & exerci-
tus eorum congregatos. Et apprehenſa eſt beſtia & cum ea Pſeudo-
propheta, qui fecit ſigna coram ipſo quibus ſeduxit eos qui accepe-
runt characterẽ beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui miſ-
ſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulfure. Et cæteri occiſi ſunt,
Eſai. 66. in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius. Quanta
ſtrages ſit ea die impiorum futura, Eſaias quoque commemorat.
Egredientur, inquit, & videbunt cadauera virorum, qui præuaricati
ſunt in me: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extin-
guetur, & erunt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni. Quo ſermo
ne aptiſſimè explicatur ſumma impiorum damnatorumque miſe-
Heb. 4. ria, quæ cum immenſa æternaque ſit, nullum tamen Sanctis dolo-
rem, nullam commiſerationem ciebit, ſed voluptatis potius copio-
Matth. 25. ſiſsimæ ſpectaculum dabit. Gladio verò omni ancipiti, acutius,
quo cædes tanta edetur, erit ipſum verbum omnipotens,
quod diuidet lucem à tenebris, cum illis dicet. Diſce-
dite à me in ignem æternum. His verò, Venite
poſſidete paratum vobis regnum. At-
que ibunt quidem impij in ſuppli-
cium æternum: iuſti autem in
vitam ęternam. Amen.

FINIS.

ELENCHVS EORVM, QVAE IN HISCE LIBRIS DE TEMPORIBVS NOVISSIMIS NOTATV DIGNA CONTINENTVR.

A

ABACVC Propheta ab Angelo raptus. libro 4.c.18.

Abominatio deſolationis quid ſit. lib.1.cap.8.& 12

Abominatio deſolationis eſt Antichriſtus. lib. 2.c. 12. contradicentibus redarguitur. ibid.

Abraham longanimis in Dei promiſſis expectandis. lib.1.c.5.

Adam & Eua ex quo peccauerunt morti & ærumnis ſubiecti fuere.&c. lib.1. cap.15.

Aductus Domini ad iudicium bonis ſemper expectatus, malis autem improuiſus. l. 4.c.4. Candelis accenſis &c. & longanimiter expectandus. l. 1.c.3. & 5. Inſtare iam dicitur in ſcripturis & quare. l.1. c. 5. An erit media nocte, an crepuſculo. l.4.c.15. An repentinus &c. lib.4.c.1.

Aduentus Domini moram intuentes multi corruerunt. lib.1.c.5.

Aduentus Domini prior dicitur eius Incarnatio & Natiuitas. li.1.c.6. Poſterior verò dicitur iudicium particulare, & generale. ibid.

Aetas Mundi vltima eſt ſub Euangelio. lib.1.c.9. An hæc poſſit durare æque, ac reliquæ eius ætates. ibid.

Africæ multæ gentes nondum acceperãt fidem tempore S. Auguſtini. li.1.c.17

America quarta pars orbis, eſt India Occidentalis vel nouus orbis. lib.1.c.17. Noſtro æuo reperta. ibidem. Multæ prouinciæ eius nondum repertæ. ibid. & cap.18.

Angeli Meſſores Dei in die iudicij. lib.4. cap.13.& 14.

Angeli cadauerum pulueres variè diſperſos Dei virtute in momento colligent ad reſurrectionem. lib.4.c.18.& 21. Eorum miniſterium in communi reſurrectione quale erit. l.4.c.18.& 22. Ipſi præſidio munient Eccleſiam tempore Antichriſti. l. 3.c.2. l.4.c.7. Cantabunt victoriam Domino de cæde Antichriſti.

tichriſti. li. 3.c.17.

Anima inuiſibilis inuiſibili indicio particulari excutietur. l.1.c.8.

Animæ beatæ immortalitas dicitur Reſurrectio. lib.1.c.6.

Antichriſti aduentus ſecundum operationem Sathanæ.l.3.c.3.Eius Patria,natalia,edutatio &c.lib.2.c.6.Viliſſimo genere oriundus.l.2.c.7. Natione Iudæus circumciſus erit ex tribu Dan.l.2.c.5.A ſuis exordijs totus à Diabolo poſſidebitur. l,2.c.6. Eius nomina quæ & quot ſint. l. 2. c. 3. & 5. Non erit Diabolus neque cum diabolo vna, perſona, erit homo verus ſingularis. l.2.c.3.Omnium malorum caput. l.2. c.2. Turpitudine & vitijs plenus. l.2. c.13.Item hypocriſi.li.2.c.20. Superbiſſimus erit.c.3.& 10. Apoſtata erit & re fuga.lib.2.c.5. Item idololatra: nam diabolum adorabit ſub idolo Maozim. l.2.c.13.

Antichriſtus ſe Deum & verum Meſſiã eſſe mentietur.l.2.c. 5. & 10. Primũ contra Reges, deinde contra Eccleſiã bella geret. l. 2. c. 8. Perſequetur Eccleſiam ſupra modum.l.2.c.14.Barbaros, Mahumetanos Hæreticos necabit & quare. l. 2. c. 9. Eius regnum ampliſſimum omnium. cap. 9. Eius regnum & tyrannis erit certiſſimus nuncius finis mundi. cap. 2. Quandiu durabit. c.7.

Antichriſtus legem Moyſi introducet, & de Chriſtiana aliqua ſumet cap. 5. In quo templo Dei ſedebit vel quomodo intelligendum. cap. 12. Prædicatores ſuos mittet per totum orbem poteſtate diaboli. cap. 16. Peruertet multos largitionibus,& donis. li. 2.c.21. & l. 3. cap. 3. Eius grandi loquentia qualis. l.2.c. 20. Eius miracula & ſigna quę & qualia.l.3.c.14.Illius crudelitas immaniſſima, l.2.c.21.

Antichriſtus vincet Sanctos, quomodo intelligendum.l.3.c.14.Eius pręnuncij & membra qui ſint. l.2.c. 3. Seſſurus in monte Oliueti, & ibi à Chriſto interficiẽdus. l.3.c.16.& 17. Quomodo iſte & eius miniſtri iudicabuntur, & punientur. l. 3. c. 17. & l.4.c.26. Eius mors non poterit ſtatim per totũ mundum diuulgari. l.4.c.6. Poſt eius mortem denuò prędicabitur, vt illuſi conuertantur ad Deum. l.3.c.6.

Antichriſtus fuit figuratus in Antiocho & Tyri Principe. l.1.c.13.

Antichriſtus dicitur etiam omnis qui fidem & charitatem Chriſti nobis oppugnat. l.1.c.7.

Antiochus figura Antichriſti ex vaticinio Danielis. l.1.c.13.l.2.c.15.

Apocrypha & vana multa tractantur de Antichriſto quæ sũt reijciẽda. l.2.c.4

Apoſtolica traditione tenent de illo Patres haud contemnenda. ibidem.

Apoſtoli Cæſari obedire & pro eo orare iubebant.l.2.c.2. Romano imperio ęmuli putabantur. ibid.

Apoſtoli verbo plura, quam ſcripto de Antichriſto & fine mundi tradiderũt. l.1.c.4. An eorum tempore Euangelium per vniuerſum orbem prędicatũ fuerit. l,1.c.16.

Apoſtoli iudicabuntur & iudicabunt iti dem viri Apoſtolici. l.4.c.26.

Aqua non eſt maior terra. l.1.c.8.

Aquila in Apocalypſi quis ſit. l.2.c.1.

Archangeli vox in die Iudicij qualis erit. l.4.c.17.

Ariana Hęreſis quando incepit, & quãtum nocuit. li.1.c.14.l.3.c.4.

Arius & cæteri hęretici fuerunt & ſunt Antichriſti membra &c. l.2.c.3.

Ba-

B

Babylone oriundus Antichriſtus. li. 2.cap.3.
Babylonis excidium etiam de fine mundi intelligendum. l.1.cap.11. Illius Rex Antichriſti typus. l.1.c.13.
Begardorum Principis error circa tempus Iudicij. l.2.c.3.
Bella immania Antichriſti, quę & proſperè & aduersè aget. l.2.c.8.9.
Bella plura & maiora poſt Euangelium, in orbe & quare. l.1.c.14.
Beſtia & Pſeudopropheta qui ſint.l.1.c. 15.& li.2.c.1.16.17.
Brachia Antichriſti quæ. li.2.c.15.16.
Britanniæ confuſiones & hæreſes ſunt velut vmbræ temporis Antichriſti. li.2. cap.15.

C

Cadauera. Vide, Angeli cadauerum.
Calamitates Eccleſiæ, vide Tribulatio.
Celeritas & longitudo operum Dei in tribus maximè apparent. l.4.c.25.
Celeritas Iudicij quanta. c.13.
Chinarum regnis nondum Euangelium promulgatum. l.1.c.17.
Chriſtus Dominus Iudex viuorum, & mortuorum. l.4. varijs in locis. Cum venerit an reperiet aliquos viuos. l.4. c.19. Præliabitur & quibus armis & qua cohortatione ad ſuos. cap.7. Ipſe interficiet Antichriſtum. lib. 3. cap.17. Prædixit apertè de conſummatione ſæculi & de ſignis. lib. 1. cap.12.
Chriſti aduentus vide, Aduentus.
Clamor & vox Dei in tuba qualis. lib. 4. cap.17.
Clemens Romanus de miraculis Antichriſti, & traditione Petri Apoſtoli. l.2.c.18.
Cœli an ſint conſummandi; quid ſenſerūt Patres? l.4.c.9.& 10.
Cœli dicuntur regiones aereæ. c.10
Cœlorum ſubſtantia perpetua incorruptibilis. ibidem. Non ſoluentur, poſt iudicium erunt tranquilli. ibid.
Cœlorum motum vanitati ſubiectum, dixit Apoſtolus, et quare. l.1.c.15.
Communio frequens Corporis Chriſti eſt augmentum charitatis. l.2.c.15.
Conflagratio ignis, vide, Ignis.
Conſcientię omnium (quę libri dicuntur) omnibus manifeſtiſſimè patebunt. l. 4.cap.13.
Cornelius Ianſenius quibus in rebus non probè ſenſerit circa doctrinam iudicij. l.1.c.16. l.3.c.6.8.18.l.4.c.7.
Corpora reſurgentium licet nuda erūt tamen honeſtiſſima. l.4.c.22
Crudelitas Antichriſti magna. l.2.c.21. pro zelo Dei habebitur inter ſuos.c.20
Crux Domini apparebit in die Iudicij fulgens. l.4.c.16.
Cupiditas largitionū, vide, Largitiones.

D

Danielis vaticiniū de Antichriſto, etiam de Antichriſto intelligendū eſt.l.1.c.13. Item multa alia vaticinia eiuſdem Prophetę de Antichriſto ſunt intelligenda.l.2. varijs in locis, et l.3.& l.4.
Dathan & Abiron viui deſcenderunt ad inferna. l.4.c.22.
Dauid Rex de tribu Iuda.l.2.c.2. Eius Pſalmus 71. quomodo intelligendus de Salomone, & de Chriſto Domino. l.1.c.11. Eius verba, in omnem terram exiuit &c. quomodo intelligenda. cap.16.

Deus

Deus Eccleſiam ſuam nunquam deſeret, licet pati ſinat.l.3.c.10. Pro temporũ neceſſitate tribuit ei Sanctos idoneos. c.4. Ipſe nobis vera ſemper proferens, eadem & vtilia tradit. l.1.c.5.

Diabolus vſque ad ſolium Dei ſe erigere conatus eſt. l.2.c.10.

Diabolus & Antichriſtus & Pſeudopropheta in ſuam & hominum perditionẽ operabuntur. lib.2.c.17.

Dies Domini magnus valde. li.4.c.7.

Dies æternitatis lucidiſſima. c.14.

Dies concedentur aliquot ad pœnitentiã poſt mortem Antichriſti. l. 3. 18. & tunc conuertentur multi. li.4.c.3. An iſti erunt quadraginta quinque dies vſque ad ipſum diem iudicij. l.4.c.5.

Dies iudicij, vide Iudicium, Mors.

Dies vnus apud Deum ſicut mille anni, et vice verſa. li.1.c.9.

Diluuium aquarum inopinato venit. li 4. cap.3.& 6.

Diſceſſio Romani Imperij an ſit expleta: l.1.c. 2. Hæc an ſit intelligenda ab Eccleſia Romana. c.2.

Diſcuſſio, vide, Iudicium.

Dæmones vocãtur aues uolantes.l.4.c.16

E

Eccleſia Dei vſque ad Conſtantinum magnum quanta paſſa fuit.l.1.c.14. deinde internè ab hæreticis & Schiſmaticis. ibidem. Eius progreſſus & labores omnes prædicti ſunt à Domino. l.3.c.4. In principio miraculis abundauit, in nouiſſimo ſcripturis potius ſe muniet. li.3.c.3.

Eccleſiæ calamitates paruæ reputantur reſpectu earum quas patietur tempore Antichriſti. li. 2.c.7. In ſolitudine diuinitus nutrita erit ad quam ſe recipiet illo tempore. ibid. licet ab Antichriſto ſuperari videbitur non tamen ſuperabitur.l.3.c.1 nec illius Eccleſia erit. ibid.

Eccleſia Romana ſtabit, quandiu Eccleſia Dei in orbe fuerit. l.2.c.2.

Eccleſia tempore Antichriſti Angelicis præſidijs munietur.l.3.c.2. Triumphabit virtute Dei de morte Antichriſti. c.1. Eſt, caſtrorum acies ordinata.c.4. Eſt varijs ornata Sanctis, ſicut cælum ſtellis. c.4. Ei tribuit Deus Sanctos pro temporum neceſſitate idoneos.ibidem.

Eccleſiæ miniſtri, vide, Pontifices.

Editio vulgata S. Scripturæ à Concilio Tridentino approbata, eſt magni facienda. l. 3.c.8.& l.4.c.15.

Electorum multi inſtante tribulatione præuenti ſunt morte ne cadant. l.1.c.10.

Elementa quatuor purificabuntur, ſed nõ peribunt. li.4.c.10.& 11.

Elias ignem de cælo deſcendere fecit. li. 2.c.18. Raptus fuit à Deo in cælum in curru ignis.l.3.c.6. Litteras miſit Ioram Regi. l.3.c.5.& 7.

Eliæ ante iudicium aduentum vt catholicè tenendum Patres aſſerunt. l.3.c.6. Negantes temerariè errant. c.7.

Elias & Enoch ad nouiſſima tempora reſeruantur à Deo.c.6. Nondum mortẽ guſtarunt.c.6.& 8. Sunt illi duo teſtes Dei in Apocalypſi prædicti.c.9. Eorũ prædicatio & excellentia.c.14. Prædicabunt quo tempore Antichriſtus regnabit.c.15. Quandiu erunt prædicaturi.l.2.c.7.& l.3.c.9. Eorum concertatio cum Antichriſto qualis. l.3.c.14 Eos vincendos fore ab Antichriſto quo modo intelligendum. ibidem. Eorum aduentum aliqui dubitant, errant & non ſunt audiendi.l.3.c.5.et 6.

Elias Iudæis potiſſimum fidem Chriſti annuncia-

nunciabit, licet etiam & cęteris. c.10.
Eliſęus Angelorũ præſidio munitus. c.2.
Enoch, ambulauit cum Deo, & nondum mortuus. l.2.c.7. & l.3.c.9. Ipſius aduentum ante Iudicium ſcriptura tradit apertè. l.3.c.8. Gentibus imprimis fidem Chriſti annunciabit licet etiam & cæteris. c.10.
Eſaię vaticinium de Babylonis excidio & Rege; de fine mundi & de Antichriſto intelligendum. l.1.c.11. & 13.
Euangelicæ legis mutatio non erit vſque ad finem mundi. l.1.c.9.
Euangelij fama tantum non poteſt vocari prædicatio, neque fructum facere. l.1.c.17. Eius prædicatio per totum orbem completa erit certiſſimum ſignum iudicij. c.16. An hæc ſit in toto orbe cõpleta, ſciri non poteſt. l.1.c.18.
Euangelij temporis decurſus quot anni. l.2.c.14. Ab eius prędicatione non ceſſandum quandiu mundus conſiſtit. l.1.c.18.
Euangelium non ſolum erit prędicatum per totum mundum, ſed & fructum faciet. l.1.c.17. An prædicatum fuit per totum orbem tempore Apoſtolorum. c.16. Nondum hucuſque per omnes gentes promulgatum. c.17.
Exercitus Domini ad prælia quales erũt. l.4.c.7.
Experientia ocularis multa docet. c.22.
Ezechielis vaticinium de Pharaonis interitu & de Tyri Principe ad finem mundi & ad Antichriſtum extenditur. l.1.c.3.

F

Fama, vide Euangelij fama.
Fideles Sancti & docti ex aduentu Eliæ & Antichriſti, Iudicium inſtare intelligent, licet ipſum diem ignorauit. l.4.c.5.
Fideles Chriſti & Sancti viri ad ſolitudinem fugient tempore Antichriſti. l.2. cap.7.
Fidelium multi peruertentur tempore Antichriſti & quare. lib.2. c.18. 20. 21. 22.
Fides Chriſti non minus miraculis quam ſcripturis firmata eſt. l.3.c.5.
Fides periclitatur ſi de Iudicij celeritate quid certum definiatur. l.1.c.4. & 5.
Fides quæ & quot nos doceat catholicè tenenda circa Iudicij extremi doctrinam. l.4.c.22.
Filius hominis Chriſtus dominus vt fulgur apparebit ad iudicandum. ibid.
Fr. Franciſci de la Crux hęretici ſuperbia & prauitas. l.2.c.11.
Fructus prędicationis Euangelicę per totum mundum diſperſus erit. l.1.c.17.

G

Generatio hęc non prętoribit donec &c. quomodo intelligendum. l.1. c.9. & l.2.c.3.
Gentes omnes cunctorum ſęculorum congregabuntur ad iudicium. li. 4.cap.8. & 22.
Germanię confuſiones velut typus tẽporis Antichriſti. l.2.c.5.
Gog & Magog quid ſignificant. c.13.
Grandiloquentia Antichriſti quanta. l.2. cap.20.
Gundiſaluus Hiſpanus Hęreſiarcha. cap.12.

H

Hebręi cõputant annos mũdi à principio vſque ad finem. l.1.ca.3.

Y Qui

uerunt de Chriſto & eius Euangelio ante euerſionem Hieroſolymæ.l.1.c.6 Reſeruantur alij in vitam alij in iudicium.l.2.c.5.Sequentur Antichriſtũ, vt verum Meſſiam & Deum Saluatorem. l.1.c.5. Multi conuertentur ad Deum in nouiſſimo tempore vt à Prophetis eſt prædictum.l.3.c.11.12.Eorum fides & infidelitas à ſcriptura prædicta quomodo intelligenda. c 12. Eorum incredulitas dicitur pertinax & quare.c.10.Nonnulli ex eis noſtro æuo conuertuntur ad Deum.c.12.Eliæ prædicationi adhærent multi eorum. 11.12.

Iudicia Dei timenda & non ſcrutanda. l.1.c.8.

Iudicij extremi celeritas quanta. l. 4. c. 25 8.12.

Iudicij diem appropinquare Scripturæ clamant.l.1.c.11.Multi Patres,qui iã adeſſe affirmarunt quomodo intelligendi. c.4. Breui eſſe venturum dixit Dominus & quare.c.7.Curioſè inquirere periculoſum. Cap.3.Illum numeris aſſignare conati ſunt aliqui & errauerunt.ibid.Illius diei ſcientia periculoſa,ignorantia tuta.c.7.Illum tanquam certum prædicare temerariũ eſt. c. 5. Aut ſtatim eſſe venturum pro certo definire quæ & quanta damna afferat. c.4.Illum ſibi imminere vnuſquiſque cogitare debet. c.7.

Iudicij dies magnus & terribilis.l.4.Hominibus & Angelis abſconditus. l.1. c.2.& 3.Bonis erit gaudio, malis terrori.l.2.c.1.An veniet repentinus an formidatus an vtroque modo l. 4.c.1. 3.Quid ſentiat D. Auguſtinus de hac re.c.2.Scripturæ loca pro vtraque parte citata conciliantur. c.4.

Iudicij dies, & mortis noſtræ dies incerti & quare. l.1.c.4.

Iudicij extremi dies & mortis noſtræ dies ſunt intelligendi quando de aduentu Domini monemur.c.6.Sunt pariter incerti & formidati. l.4.c.5.

Iudicij extremi dici ſigna vltima duplici modo. ibid.

Iudicij extremi apparatus qualis c.7.locus in valle Ioſaphat. c.13.

Iudicij extremi oracula & ad omnes mortales & ad vnumquemque noſtrum ſpectant. l.1.c.6.

Iudicium Chriſti Domini, vnicuique noſtrum propinquum eſt propter mortis diem. ibid.

Iudicium de ſingulis actis ſingulorum omnibus & ſingulis manifeſtum erit. l.4.c.22.

Iudicium extremum an voce proferendũ an cordibus efficiendum.c.25.Quomodo & qua hora diei fiet,et quanto temporis ſpatio.l.4.c.12. 23.25.15.

Iudicium vniuerſale præter particulare quare fuit conſtitutum.l.1.c.8. De illo vniuerſali tractans Scriptura de particulari etiam vult intelligi.c.6.Vtrũque cauſa & ſententia idem ſunt licet tempore differant. ibidem. Vtrumque certiſſimum quidem,ſed dies vtriuſq; incertus & occultus. cap.6.

Iudicium ſingulare vnicuique hominum ſtatim poſt mortem. l.1.c.6.8. Etiam ijs qui in aera rapientur in die iudicij. l.4.c.21.

Iulianus Apoſtata templum Salomonis reædificare conatus fuit. l.2.c.12.

Iuſtitiæ corona & ex gratia & ex libero arbitrio efficitur. l.3.c.23.

Iuſti videntes Crucem gaudebunt,iniuſti plangent. c.16.

Iuſtis mors ſemper prouiſa iniuſtis improuiſa. c.4.

Iuſtorum congregatio ſub vno Rege quã fœliciſſima. l.4.c.14.

L.

Lactantij Firmiani ſentẽtia de ſignis elementorum. l.4.c.8.
Largitiones Antichriſti quæ, & quantæ erunt.l.2.c.11. Et multi fideles ijs per uertentur. l.3.c.3.
Lazarum Chriſtus clamore ſuſcitauit. li. 1.c.17. Saulumque ſimiliter vocauit. ibidem.
Lex quæcumque ſecreti ex die Iudicij abolenda in æternum & quare. libr. 4. cap.24.
Libido Antichriſti ſupra modum turpiſſima. l.2.c.13.
Libri qui in iudicio aperientur quales. l.4.c.13.
Lyranus & alij malè dubitant de recordia malorum poſt Antichriſtum futuram. l.4.c.6.
Locus Iudicij erit in valle Ioſaphat.c.13
Locus iuſtorum in die Iudicij vbi erit: item impiorum. c.12.
Locus ſanctus vbi & qualis. l.1.c.12.
Longum noſtrum, & citum Dei idem ſunt. l.1.c.5.
Luna cruento colore inficietur ad diem iudicij. l.4.c.4.7.
Lutherus Antichriſti prænuncius. lib.2. cap.3.

M.

Magi, & Strygæ mirabilia facere apparent & vnde.l.2.c.18. Magica ars. ibid.
Magiſtratus ſententiam damnatorum priuatim & publicè intimare ſolent. l.1. cap.8.
Malachiæ vaticinium de aduentu Eliæ explicatur, & teſtimonium Domini. l.3.c.7.
Mandata Dei omnia excutientur in iudicio. l.4 c.2.
Maozim idolum ab Antichriſto adorabitur. l.2.c.13
Marannon fluuius maximus. l.1.c.17.
Maria & flumina excandeſcent ante iudicium. l.4.c.8.
Martyriũ & glorificatio Eliæ & Enoch ſub Antichriſto. l.3.c.14.15
Media nocte, vide, Iudicium extremum.
Medicus peritus ex longo interuallo ſolet morbi vim, & mortis ſigna præuidere. l.1.c.15.l.4.c.5.
Memoria nouiſſimorum vtiliſſima.lib.1. c.10.l.2.c.1.
Michael Archangelus & eius præſidium. l.3.c.2.
Mille annos totum decurſum Euangelici temporis eſſe. l.2.c.14.
Mille treceenti, triginta quinque dies à ceſſatione iugis ſacrificij vſque ad finẽ mundi. l.4.c.5.
Miracula à fidelibus Dei facta nũquam in teſtimonium mendacij exhibita. li. 2.cap.19.
Miracula Antichriſti mendacia, & diuerſa, & plurima.l.2.c.18.19. Erunt mendacia & falſa duplici modo.c.19.
Miracula Antichriſti licet mendacia, ſed ſtupenda: ſigna Eliæ & Enoch eis inferiora apparebunt. l.3.c.14.
Miſericordia & Eleemoſyna magni pretij apud Deum. l.4.c.25.
Modicum, quot annos comprehendat, apud Aggæum.l.1.c.3. vide, Propè.
Monachus Peruens.hæreticus. l.2.c.11.
Mons Oliueti, & eius ſitus. l.3.c.16.l.4. c.14. Diuidetur in quatuor partes.ibi.
Mors certiſſima eius horã incertiſſima. cap.3.
Mors repentina nulla iuſtis, & nulla prouiſa impijs. l.4.c.4.

Morte præoccupati antequam finem mundi horribilem experiamur miſericordia Dei eſt. l.1.c.10.
Mortem & ipſe Dominus & eius mater guſtarunt. l.4.c.21. *Nullus ergo hominum effugiet eam neq; effugit.* ibid.
Mortis dies non longè abeſt à nobis l. 1. c.16. *Eſt nobis mundi finis.* c.7. *Erit repentinus & formidatus, et expectatus* l.4.c.3. *Eius ſigna horribilia.* ibidem.
Mortui reſurgent ad clangorem tubæ. li. 2.c.1. & l.4.c.17.
Motus omnis cælorum, & vitalis motus an ceſſabunt, in die iudicij. l.4.c.21.
Moyſes non veniet ante iudicium cum Elia. l.3.c.6. *Mortuus fuit,* ibid. *Eius ſignæ vera & quomodo differebant à ſignis magicorum.* l.2.c.19.
Mundi morbus, interitus, & reſurrectio. l.1.c.15.
Mundi ætas vltima et ſenectus in tempore Euangelij. l.1.c.9. *Eius mala et ſigna quare Dominus dilucidè prædixit.* l.1.c.15.
Mundus ægrotat et quaſi properat ad finem. ibid.
Mundus impius victoriam contra ſanctos tribuet Antichriſto mortuo. li.3. cap.18.
Mundus tunc nobis finitur, cum vita finitur. l.1.c.7.

N

Natalia & Patria Antichriſti. lib. 1.c.6.
Natiuitas vide Incarnatio.
Nero Antichriſti fuit membrum. lib.2. cap.3.13.
Noe ante diluuium monuit homines: ſed ipſi contumaces non credebãt. l.4.c.6.
Nouiſſimorum temporũ calamitates quomodo ſint effugiendæ. l.1.c.10. *Eorum hiſtoria et memoria vtiliſſima.* l.1.c. 8.10 et l.2.c.1.
Nouus orbis, vide, America.
Numerus annorum mundi, vide, Sex mille, et mille.

O

Obliuio hominum quanta. l.4.c.6. *Volucribus comparantur.* ibid.
Oceani profunditatem ſolus Deus metiri poteſt. l.1.c.18.
Omnia omnium omnibus communia erũt in cælis. l.4.c.24.
Opera Miſericordiæ peculiariter inquirentur in die iudicij. l.4.c.25.
Opera omnia bona et mala, interna et externa manifeſtabuntur. l.4 c.25
Opera potius quam fides inquirentur, et quare. l.4.c.24.
Ordo rerum qui erit in die iudicij ſciri non poteſt, coniici aliquo modo poteſt. l.4.cap.22.
Orſua Cantaber dux expeditionis in Marannon fluuio. l.1.c.17.

P

Poenitentiam dare quid ſit. l. 3. c.8.
Paleſtinæ regione vbi Dominus operatus eſt redemptionem erit locus iudicij. l.4.c.3.
Paradiſus vbi ſit nemo ſcire poteſt. lib. 1.cap.8.
Paſtorum malorum ſuperbia, atque nequitia deſcribitur. l.1.c.5.
Paſtores S. Eccleſiæ, et eius miniſtri magna afficientur ignominia tẽpore Antichriſti. l.2.c.12.
Pater, Filius, et Spiritus ſanctus operantur nobis in vitam æternam. l.2.c.17.
Patres vno ore tradunt omnes, de Elia et Enoch aduentu, et qui dubitant errãt. l.3.c.5.7.

Patrum ſententiæ de Iudicio appropinquante quomodo accipiendæ. l.1.c.2.
Pauli Apoſtoli verba de Antichriſto explicantur & quare de illo ipſe Apoſtolus, & cæteri Apoſtoli obſcurè locuti fuerint. l.2.c.2
Paulus Apoſtolus ab ipſo Domino clamore vocatus & perterritus. lib.3.c. 17. l.4.c.17.
Paytiti prouincia opulentiſſima. l.2.c.17
Peccata occultiſſima etiam iuſtorum omnibus erunt manifeſta. l.4.c.24.
Peccata remiſſa charitate Chriſti delentur. ibid.
Peccatorum manifeſtatione iuſti lætabũtur, impij confundentur. ibidem.
Petri Apoſtoli verba de cęlorum, ideſt, de aeris purificatione explicantur. li. 4.cap.10.
Perſecutio Antichriſti contra Eccleſiã ſupra modum immaniſſima. l.2.c.14.
Pharaonis cordis durities. l.4.c.6.
Pharaonis interitus de fine mundi intelligendus. l.1.c.13.
Philoſophi mundũ eſſe æternum dixerunt. l.1.c.15.
Pigri, vide, Serui.
Pilatus timore Cæſaris Chriſtum Iudęis crucifigendum tradidit. l.2.c.2.
Platonis ſententia de natura cęlorum explicatur. l.4.c.9.
Polus arcticus, & antarcticus & regiones quæ ſub eis habitantur. l.1.c.8.
Pontificum dignitas magna ignominia afficietur tempore Antichriſti. lib.2. cap.12.
Prædeſtinatio æterna dicitur liber vitæ. l.4.c.23.
Prædicatores Antichriſti qui & quales. l.1.c.16.17.18.
Prædicatores catholici, quid prædicare debent de manifeſtatione peccatorum & bonorum operum. l.4.c.22.
Pręſulum Magiſtratuũ Pręfectorũ &c. iudicium quam ſtrictum erit. c.26.
Prodigia & miracula Antichriſti. lib.1. cap.18.
Prodigia, vide, Signa.
Promontorium Mendocinum. l.1.c.7.
Promulgatio Euangelij nondum vbique gentium facta. l.1.c.17.
Propè, apud Eſaiam quot annos comprehendat. c.5.
Prophetarum mos ſub eodem vaticinio peculiaria & generalia vaticinandi. l.1.c.11.
Prophetarum vaticinia de Chriſto Domino prędicta omnia ad ſe pertinere mentietur Antichriſtus. l.2.c.10.
Prophetas poſt mortem ad res humanas rediſſe nulla ætas vidit. l.3.c.5.
Pſeudochriſti et Pſeudoprophetę qui ſint l.2.c.1.& 16.
Pſeudopropheta maior Antichriſti, & eius maximus Prędicator & Pontifex erit. l.2.c.17.
Pſeudoprophetæ Antichriſti miracula facient, & qualia. l.2.c.18.

R

Raptus eorum quos Chriſtus inueniet viuos qualis erit. l.4.c.20.
Regeneratio dicitur immortalitas ſanctarum animarum. l.1.c.6.
Reges quam ſtrictè iudicabũtur. l.4.c.26
Reges qui ſe deos eſſe iactarunt. l.2.c.10.
Regnum Antichriſti & tempus illius definitum poſt ſubiugatum orbem incipiet. l.2.c.8. Quandiu durabit. c.6.
Regula ad intelligendas ſcripturas neceſſaria. l.1.c.11.
Regula de genere & ſpecie ad intelligendam ſcripturam quę ſit. l.1.c.11.

Reſur-

Reſurgent omnes mortui, & illi qui in aera rapientur, morientur etiam, & reſurgent. l.4.c.21.

Reſurrectio generalis mortuorum. l.4.c.18. erit cum Chriſtus ad iudicandum venerit.c.22. Virtute diuina fiet.c.18. Vocatur regeneratio & quare. li.1. cap.8. Angelorum miniſterio fiet reſurrectio præcipuè iuſtorum.l.4.c.18. Et iniuſtorum reſurrectio quo miniſterio fiet? ibidem.

Reſurrectio multorum in die Reſurrectionis Domini facta fuit qui corpore & anima gaudent in cælis. l.4.c.21.

Reſurrectionis modus duplex ex Epiphanio. c.19.

Reſurrectio prima & ſecunda quid ſit. l.1.c.6.

Reſurrectio ſumitur pro immortalitate animæ & pro reſurrectione corporis. ibidem.

Romana Eccleſia ſemper duratura. li.2. cap.2.

Romani imperij occaſus, & diſceſſio an ſit iam expleta. c.2.

Romano imperio tanquam æmuli incuſabantur Apoſtoli. ibid. Eo prorſus extincto ſuccedet imperium Antichriſti.ibidem. Nondum extinctum adhuc durat. l.2.c.2.9.

Romanum imperium in decem Reges diuidendum fore, quomodo intelligitur. l.2.c.9.

S

SAcerdotium magno opprobrio erit tempore Antichriſti. l.2.c.14.

Sacramenta Chriſti, & Sacramentalia, ſummo contemptui erunt ab Antichriſto habita. l.2.c.15.

Sacrificium iuge à Daniele prædictum eſt Sacrificium Miſſæ: contrarium dicentes falluntur. l.2.c.15. Iſtud auferet Antichriſtus ab Eccleſia Dei. l.2. cap.6.& 15.

Samuel per interpellationem Pythoniſſæ apparuit Sauli. l.3.c.5.

Sancti ob miſeriam & vindictam iniquorum lætabuntur. l.4.c.26. Separabuntur ab impijs in aera miniſterio Angelorum. c.22. Iudicabunt impios. c.26. Vocantur aquilæ. c.13.

Sancti Patres ſigna & portenta ſuorum temporum annotabant. l.1.c.4.

Sancti qui in nouiſſimis temporibus florebunt erunt ſimiles Apoſtolis, lib.1.c.10.l.3.c.4. cum Sathana ſoluto & cũ eius filio Antichriſto certabunt. l.3.c.4. Eos ab Antichriſto vincendos fore quomodo intelligendum. l.2.c.19 20.

Sanctimonia ficta Antichriſti. l.2.c.19.

Sathanas licet Eccleſiam Dei millies torſerit, nunquam tamen vincet l.3.c.1. mille annis carcere ligatus erit. lib.2. cap.14.

Sathanas quare ſoluetur ad finem mundi.l.3.c.1.& l.2.c.14.

Saul licet metu ſæpe correptus, ſed nunquam emendatus. l.4.c.6.

Saulus, vide, Paulus.

Sceptrum Iuda quomodo durauerit vſq; ad Chriſtum Dominum. l.2.c.2.

Scholaſtici Patres & Doctores confirmant Patrum dicta de aduentu Eliæ, & Enoch. l.3.c.6.

Scriptura.ſ. ſolet ſub eodem ſermone et particulares & vniuerſales res comprehendere. l.1.c.11. Eius auctoritas & ſecuritas maxima. l.3.c.4. Eius auctoritas armabit milites Dei contra hoſtes tempore Antichriſti. l.1.c.10. Eius robur & munimen maximũ contra Antichriſtum. l.3.c.3.

Senectus mundi eſt hæc ętas Euangelij. l.1.c.9.
Senectus ſæpe tantum temporis comprehendit quantum reliquę ætates. ibid.
Securitas falſa è conſcientijs deponenda. l.2.c.1.
Sententia Chriſti vltima an voce erit proferenda. l.4.c.25.
Sermonis Domini in monte Oliueti habiti ſcopus eſt de totius mundi excidio intelligendus.l.1.c.12. Non tamen agit ſolùm de temporibus vltimis. cap.14.
Seruus piger moram Dominici aduentus incuſans vt perijt. l.1.c.16.
Sex mille anni,vide,Hebræi.
Signa quatuor à Domino prędicta longe antecedunt finem mundi. l.2.c.14. Quare vocantur ſigna aduentus Domini cum ſint diu nota mundo, & experta. l. 1. c. 18. Primum ſignum de Eccleſię perſecutione.l.2.c.14. Secundum, de praua doctrina hęreticorum. ibidem. Tertium de bellis et preſſuris. ibidem. Quartum de cęlorum & elementorum conturbatione. ibid.
Signa cælorum & elementorum terribilia.l.4.c.2.7.9.Et hęc iam imminente Iudicio. ibid,
Signa horribilia non deerunt nobis in die mortis noſtrę. l.1.c.7.
Signa mirabilia quantę vis ad perſuadendum. l.2.c.18.
Signa omnia Antichriſti,vide,Miracula
Signa tempus Antichriſti pręcedentia terribilia erunt, ſed ſequentia terribiliſſima. l.2.c.21
Signa vltima Iudicij duplici modo.lib.4. cap.5.
Signorum vltimum erit conflagratio ignis. l.4.c.22
Signum filij hominis apparebit, hoc eſt, Sancta Crux. l.4.c.6.21.
Simon Magus ſe Deum eſſe prædicabat. l.2.c.12.
Sol obſcurabitur ante aduentum Domini.l.4.cap.2.7. Verè deficiet lux eius. cap.7.
Spatium temporis quo Iudicium fiet.l.4. cap.22.
Spiritus Domini in Scripturis vno verbo iungit ſemotiſſima & variè diſcrepantia. l.1.c.11.
Spiritus eſt S. Scripturæ litera & ſenſus. l.1.c.12.
Stellę obſcurabuntur, & cadere apparebunt. l.4.c.7.
Superbia quanta & quam innumera mala pariat in homine. l.2.c.10.11.12.
Superſtites viui aliqui erunt cum Chriſtus aduenerit.l.4.c.20.Iſti capientur in aera,& in ipſo raptu morientur & reſurgent. c.21.22.An hi erunt ex Iuſtis tantum an etiam ex iniquis.c.19. Multi affirmant ex vtroque genere fore. c.20.
Sybilla prędixit de rebus omnium omnibus manifeſtandis in Iudicio.lib.4.c. 22.Item de ſignis cælorum ante iudicium.c.7.Item de cõflagratione ignis. c.8. Et quod iudicium fiet media nocte. c.15.

T

TEmplum Hieroſolymæ reædificabitur ab Antichriſto. l.2.c.1.12.li. 3.c.16.
Templum in quo ſeſſurus eſt Antichriſtus de quo templo intelligitur. lib. 2. cap.12.
Tempus certum diei Iudicij quidam audent prædicare. l.1.c.3.
Tempus regni Antichriſti quare ſit à

Deo tam ſpecialiter computatum. l.2. cap.8.

Terræmotus magni ante diem Iudicij. li. 4.c.8.

Teſtamentum vetus, & nouum quã mirè ſe connectunt. l.3.c.3.

Teſtes illi duo in Apocalypſi prædicti ſunt Elias,& Enoch.l.3.c.9.Quidam aſſerunt eſſe Chriſtum, & Ioannẽ Baptiſtam,ſed delirant. ibid.

Teſti fidei digno nihil detrahendum. l.4. cap.22.

Theſſalonicenſes de certitudine diei iudicij aſſerentes ab Apoſtolo reprehenduntur. l.1.c.3.

Tribulatio maxima Eccleſiæ Dei propter miracula Antichriſti etiam in ſalutem hominum facta. l.2.c.18.

Tribulatio ſub Antichriſto futura omnium tribulationum maxima.l.1.c.1. 8.21.& l.4.c.7.

Tuba nouiſſima quę erit. l.4.c.19.

Tuba ſonuit in Legis promulgatione.ibi.

Tyranni & iniqui Principes quomodo iudicabuntur. l.4.c.26

Tyrannis atrociſſima Antichriſti quam diu duratura. l.2.c.7.

Tyri Princeps figura Antichriſti.l.2.c.3

V

VAE væ væ triplex quid ſignificat. l.2.c.2.

Ventorum & aeris tempeſtas, & peſtis ante iudicium. l.4.c.8.

Verba Domini de fine mundi, & ad decurſum Eccleſiæ, & ad finem ſæculi pertinent. l.1.c.14.

Verba Domini in monte Oliueti habita an ſint intelligenda de Hieroſolymæ excidio,an etiam de fine mundi. lib.1. cap.2.

Verba otioſa iudicabuntur diſtrictè. li.4. cap.23.

Verborum Dei ſenſus & littera Spiritus eſt. l.1.c.12.

Verbo Dei nihil potentius. l.1.c.10.

Veritas eſt principium immobile Sanctę Scripturæ. l.4.c.1.

Vita ęterna animæ beatę reſurrectio & regeneratio dicitur. l.1.c.6.

Vitia peſſima Antichriſti virtutum nomine prædicabuntur ab impijs. l.2.c.20.

Viui an ſupereunt aliqui vt verificetur illud iudicare viuos & mortuos.lib.4. cap. 19. Multi affirmant & probare videntur.c.20.vide,Superſtites &c.

Viuos & mortuos iudicabit Chriſtus Dominus quomodo intelligendum. l.4.c. 20.21.

Volucres humanæ obliuioni comparantur. l.4.c.6.

Vniuerſus orbis, aliquando ſumitur in ſcriptura pro ea parte mundi hominibus nota. l.1.c.16.

Z

ZAchariæ illuſtre vaticinium de die Iudicij explicatur. l.3.c.14.

F I N I S.

SACRAE SCRIPTVRAE LOCA QVAE IN HISCE LIBRIS CITANTVR, ET PARTIM EXPLICANTVR.

Geneſis.

1. DIXIT QVE Deus fiat lux & facta eſt lux. Lib.4.cap.17.
2. In quocumque enim die ex eo comederis morte morieris.lib.1. cap.15.
3. Et emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, vt &c. lib.3.c.6.
5. Et factum eſt omne tempus quod vixit Adam anni nongenti triginta. l.1.c.15.
5. Et ambulauit Enoch cum Deo. & infra. Ambulauitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus. l.3.c.6.8.
7. Cumque tranſiſſent ſeptem dies aquæ diluuij inundauerunt ſuper terrã. l.4.c.2.
7. Septimo decimo die menſis rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ. l.4.c.12.
9. Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorram ſulphur & ignem.l.4.c.2
41. Et in vniuerſo orbe fames præualuit. l.1.c.16.
49. Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fæmore eius donec veniat qui mittendus eſt. l.2.c.2.
49. Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas &c. l.2.c.5.

Exodi.

3. Dominus Deus patrum veſtrorum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos. l.1.c.6.
7. Vocauit autem Pharao Sapientes, & maleficos, & fecerunt etiam ipſi per incantationes Aegyptiacas & arcana quædam ſimiliter. l.2.c.19.
7. Feceruntque ſimiliter malefici Aegyptiorum incantationibus ſuis. l.3.c.14.
9. Per totum caput. Et. 10. per totum caput. l.4.c.6.
10. Nemo vidit fratrem ſuum nec mouit ſe de loco in quo erat: vbicunque autem habitabat Iſrael lux erat. l.4.c.22.
12. Nec os illius confringetis. l.1.c.13.
15. Equum & aſcenſorem proiecit in mare. l.4.c.15.
15. Obriguerunt omnes habitatores Chanaan. l.4.c.15.

Clau-

19. *Clangorque buccinæ vehementius obſtrepebat.* l.4.c.17.
19. *Et ſonitus tubæ paulatim creſcebat in maius & prolius tendebatur.* ibid.
23. *Nec accipies munera quę etiam excęcant prudentes, & ſubuertunt verba iuſtorum.* l.2.c.21.

Numeri.

2. *Ad Aquilonis partem caſtrametati ſunt filij Dan.* l.2.c.5.
16. *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit illos, cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorum, deſcēderuntq; viui in infernum operti humo.* l.4.c.19.

Deuteronomij.

4. *Poſtquam te inuenerint omnia quæ prędicta ſunt nouiſſimo autem tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem eius.* l.3.c.11.12.
4. *Quia Deus miſericors Dominus Deus tuus eſt: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiſcetur pacti in quo iurauit patribus tuis.* l.2.c.5.
4. *Vt audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis.* l.4.c.17.
11. *Et Dathan & Abyron filijs Eliab, qui fuit filius Ruben quos aperto ore terra abſorbuit &c.* l.4.c.19.
32. *Dei perfecta ſunt opera.* l.1.c.6.
34. *Mortuuſque eſt ibi Moyſes ſeruus Domini in terra Moab iubente Domino & ſepeliuit eum in valle terræ Moab, & non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem.* l.3.c.6.

Ioſue.

1. *Non dimittam, neque derelinquam te.* l.3.c.1.

Iudicum.

4. *Qui ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt.* l.4.c.9.

1. Regum.

3. *Ecce ego.* l.4.c.18.
24. *Et leuauit Saul vocem ſuam & fleuit, dixitque ad Dauid iuſtior tu es quam ego.* l.4.c.6.
26. *Et ait Saul. Peccaui, reuertere fili mi Dauid.* ibidem.
28. *Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietaſti me vt ſuſcitarer.* l.3.c.5.

2. Regum.

7. *Cumque completi fuerint dies tui &c. vſque ad, erit mihi in filium.* l.1.c.11.

4. Regum.

1. *Si homo Dei ſum deſcendat ignis de cęlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Deſcendit itaque ignis de cœlo & deuorauit eum, &c.* l.2.c.18.
2. *Et aſcendit Elias per turbinem in cœlum.* l.3.c.6.7.
6. *Noli timere: plus enim nobiſcum ſunt, quam cum illis.* l.3.c.2.

2. Paralipom.

19. *Sed bona opera inuenta ſunt in te. &c. & infra. conſtituitque indices in cunctis ciuitatibus Iuda. &c.* l.4.c.3.
21. *Allatæ ſunt autem ei litterę ab Elia propheta, in quibus &c.* l.3.c.5.7.

26. *Eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum & neglexit Dominum Deum ſuum.* l.2.cap.10.

Tobiæ.

4. *Quoniam eleemoſyna ab omni peccato,& morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* l.4.c.25.

Eſther.

9. *Iſti ſunt dies quos nulla vnquam delebit obliuio, & per ſingulas nationes cunctę in toto orbe celebrabunt.* l.2.c.16.

13. *Et vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiugaſſem. & infra. Indicauit mihi in toto orbe terrarum populum eſſe diſperſum.* ibidem.

Iob.

1. *Affuit Satan inter eos. Cui dixit Deus. Vnde venis? &c. vſque ad finem capitis. &c. etiam vſque ad finem.* l.3.c.1.

18. *Memoria illius pereat de terra,& non celebretur nomen eius in plateis.* l.3.c.17

18. *In die eius ſtupebunt nouiſſimi,& primos inuadet horror.* l.2.c.14.

21. *Ducunt in bonis dies ſuos & in puncto ad inferna deſcendunt.* l.4.c.4.

26. *Spiritus eius ornauit cœlos.* l.3.c.4.

26. *Quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?* l.4.c.17.

31. *Appendat me in ſtatera iuſta.* l.4.c.24.

31. *Quid enim faciam cum ſurrexerit ad iudicandum Deus? & cum quæſierit quid reſpondebo illi?* l.4.c.8.

31. *Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum.* ibidem.

31. *Quis mihi tribuat auditorem vt deſiderium meum audiat omnipotens, & librum ſcribat ipſe qui indicat. &c. vſque ad. Principi offeram illũ.* l.4.c.23.

40. *Ecce Behemoth quem feci tecum, fœnum quaſi bos comedet. &c. & infra. Stringit caudam ſuam quaſi cedrum.* l.2.c.3.

41. *Cum ſublatus fuerit timebunt angeli,& territi purgabuntur.* l.4.c.21.

41. *Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei.* l.2.c.14.

Libri Pſalmorum.

1. *Ideo non reſurgunt impij in iudicio.* l.4.c.18.

2. *Quare fremuerunt gentes & populi meditati ſunt inania &c.* l.1.c.13.

2. *Dominus dixit ad me. Filius meus es tu. Ego hodie genui te.* ibidem.

2. *Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam &c.* l.1.c.17.

9. *Cognoſcetur dominus iudicia faciens.* l.1.c.8.

9. *Inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua.* l.2.c.3.

21. *Deus Deus meus reſpice in me quare me dereliquiſti.* l.2.c.20.

21. *Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum omnes fines terræ & adorabunt in conſpectu eius omnes patrię gentium.* l.1.c.17.

24. *Vniuerſæ viæ tuę miſericordia & veritas.* l.1.c.5.

31. *Beati quorum remiſſę ſunt iniquitates &c. Beatus vir cui non imputabit Dominus peccatum &c.* l.4.c.24.

47. *Sicut audiuimus ſic vidimus in Ciuitate Domini virtutum.* l.4.c.22.

Deus

49. *Deus manifeſtè veniet Deus noſter & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exar-*
deſcet & in circuitu eius tempeſtas valida. l.4.c.11.
49. *Exiſtimaſti iniquè quod ero tui ſimilis.* l.4.24.
50. *Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis & vincas &c.* l.1.c.8.
54. *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes.* l.4.c.19.
68. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum &c. l.3.c.10.
71. *Et permanebit cum Sole, & ante Lunam, in generatione, & generationem.*
l.1.c.11.l.4.c.10.
71. *Et dominabitur à mari vſque ad mare &c. Benedicentur in ipſo omnes tribus*
terræ. Et replebitur maieſtate eius omnis terra. l.1.c.11.
74. *Cum accepero tempus ego iuſtitias iudicabo.* l.4.c.14.
75. *Terra tremuit & quieuit cum exurgeret ad iudicandum Deus.* l.4.c.14.
76. *Illuxerunt coruſcationes tuę orbi terræ, commota eſt, & contremuit terra.*
lib.4.c.14.
77. *Attendite popule meus &c. per totum varijs in locis.* l.4 c.6.
78. *Deus venerunt gentes in hęreditatem tuam, polluerunt &c.* l.2.c.21.
79. *Exterminauit eam aper de Silua.* l.2.c.3.
81. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum in medio autem Deos iudicat.* l.4.c.16.
88. *Tu vero repuliſti, & deſpexiſti, diſtuliſti Chriſtum tuum. &c.* l.3.c.14.
88. *Quis eſt homo qui viuit & non videbit mortem?* l.4.c.11.
89. *Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna quæ prętęrijt.* l.1.
cap.5.
96. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflãmabit in circuitu inimicos eius.* l.4.c.8.11.
96. *Commota eſt terra, montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini.* l.4.c.8.12.
96. *Adorate eum omnes angeli, audiuit & lętata eſt Sion.* l.1.c.6.
101. *Et oſſa mea ſicut cremium aruerunt.* l.2.c.15.
101. *Initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli.* l.4.c.9.
102. *Qui ſanat omnes infirmitates tuas.* l.4 c.24.
102. *Benedicite Domino omnes angeli eius potentes virtute facientes verbum il-*
lius. l.4.c.7.
103. *Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius.* l.1.c.18.
105. *Aperta eſt terra & deglutiuit Dathan, & operuit ſuper congregationem A-*
byron. l.4.c.19.
107. *Et ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros.* l.4.c.16.
117. *Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo.* l.3.c.1.
118. 11. *In corde meo abſcondi eloquia tua vt non peccem tibi.* l.3.c.3.
118. 160. *Principium verborum tuorum veritas.* l.1.c.5.l.4.c.1.
144. *Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis & Sanctus in omnibus operibus ſuis.*
l.1.c.5.
148. *Quia ipſe dixit & facta ſunt.* l.4.c.25.
148. *Statuit ea in æternum & in ſæculum ſæculi.* l.4.12.
149. *Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.* l.4.c.26.

Vt ſu-

149. *Vt faciant in eis iudicium conſcriptum &c.* l.1.c.8.

Prouerbiorum.

1. *Fruſtra enim iacitur rete ante oculos pennatorum.* l.3.c.3.
1. *Ego quoque in interitu veſtro ridebo.&c.vſque ad, anguſtia.* l.4.c.3.4.
8. *Per me reges regnant,& legum conditores iuſta decernunt.* l.2.c.6.
11. *Vbi enim humilitas ibi Sapientia.* l.2.c.11.
16. *Spirituum ponderator eſt Dominus.* l.4.c.26.
29. *Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei ſuperueniet interitus.* l.4.c.4.
30. *Omnis Sermo Dei ignitus clypeus eſt ſperantibus in ſe.* l.3.c.3.

Eccleſiaſtis.

1. *Terra autem in æternum ſtat.* l.4.c.10.
8. *Sunt impij qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta habeant.* l.2.c.1.
9. *Neſcit homo finem ſuum. Sed ſicut piſces capiuntur hamo,& ſicut aues laqueo comprehenduntur,ſic capiuntur &c.* l.4.c.5.7.
9. *Omnia in futurum ſeruantur incerta,eo quod omnia æquè eueniant bono & malo,iuſto & impio.* l.1.c.8.
12. *Memento creatoris tui in diebus &c.vſque ad,viri fortiſſimi.* l.1.c.7.
12. *Quando nutabunt viri fortiſſimi.&c. vſque ad,formidabunt in via.* l.4.c.3.
12. *Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium &c.* l.4.c.25.
12. *Deum time,& mandata eius cuſtodi.Hoc eſt omnis homo.* l.1.c.8.

Canticorum.

5. *Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum quæ lacte ſunt lota,& reſident iuxta fluenta pleniſſima.* l.3.c.3.
6. *Vt caſtrorum acies ordinata.* l.3.c.4.

Sapientiæ.

3. *Fulgebunt iuſti & tanquam ſcintillæ &c.in perpetuum.* l.4.c.26.
4. *Iuſtus autem ſi morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit.* l.4.c.4.
4. *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum, aut ne fictio deciperet animam illius.* l.1.c.10.
4. *Condemnat autem iuſtus mortuus viuos impios.* l.4.c.26.
5. *Stabunt iuſti in magna conſtantia &c. Videntes autem turbabuntur timore horribili &c.vſque ad. Sors illorum.* l.4.15.22.
5. *Ergo errauimus à via veritatis,& Sol Iuſtitiæ non eſt ortus nobis.* c.16.
5. *Armabit creaturam ad ultionem inimicorum,& pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* l.4.c.1.2.7.
5. *Pugnabit & c. ibunt directæ emiſſiones fulgurum.&c.* l.4.c.18.
5. *Accipiet armaturam zelus illius,induet pro thorace Iuſtitiam. &c.* c.7.
5. *Cum acuerit diram in lanceam,& ſupra,ſumet ſcutum &c.* c.14.
5. *Excandeſcet in illos aqua maris &c. Iniquitatis illorum.* l.4.c.8.
6. *Iudicium duriſſimum in ijs qui præſunt fiet.* l.4.c.26
7. *Spiritus Dei omnia penetrat omnia proſpicit.* l.1.c.5.

9. *Quis hominum poterit ſcire conſilium Dei. &c.* l.3.c.6.

17. *Dum enim perſuaſum habent iniqui &c. per totum caput.* l.4.22.

18. *Sanctis autem tuis maxima erat lux &c. per totum caput.* l.4.22.

Eccleſiaſtici.

18. *Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul.* l.4.c.25.

24. *Gyrum cœli circuiui ſola & profundum abyſſi penetraui & in fluctibus maris ambulaui & in omni terra ſteti.* l.1.c.18.

39. *Spiritus Domini à ſæculo in ſæculum reſpicit.* l.1.c.5.

44. *Enoch placuit Deo & tranſlatus eſt in paradiſum vt det gentibus pœnitentiam.* l.3.c.8.10.

46. *Et poſt hoc dormiuit & notum fecit regi & oſtendit illi finem &c.* l.3.c.5.

48. *Qui inſcriptus eſt in iudicijs temporum lenire iracundiam &c. & infra. Qui raptus eſt in turbine ignis.* l.3.c.7.11.

Eſaiæ.

2. *Intrbibunt in ſpeluncas petrarum, & in vorагines terræ &c.* l.4.c.1.

4. *Vt deficientibus pane & aqua corruat vnuſquiſque in fratrem ſuum, & contabeſcat in iniquitatibus ſuis.* l.2.c.15.

9. *Primo tẽpore alleuiata eſt terra Zabulon & terra Nephthalin, & cætera, vſque ad: Lux orta eſt eis.* l.1.c.13.

9. *Qui dicebat in corde tuo in cœlum conſcendam ſuper aſtra Dei exaltabo ſedem meam. &c.* l.2.c.10.

11. *Et Spiritu labiorum ſuorum interficiet impium.* l.3.c.17.

13. *Onus Babylonis quod vidit Eſaias filius Amos. &c.* l.1.c.11.

13. *Vlulate quia prope eſt dies Domini.* l.1.c.1.

13. *Dominus exercituum præcepit militiæ belli &c.* l.4.c.7.

13. *Propter hoc omnes manus diſſoluentur &c.* l.4 c.1.2.8.

13. *Ecce dies Domini veniet crudelis & indignationis plenus &c. vſque ad: Super orbis mala.* l.1.c.11.

13. *Quoniam ſtellæ cœli & ſplendor earum non expandent lumen ſuum.* l.4.c.7.

13. *Cœlum turbabo & mouebitur terra &c.* l.4.c 7.

14. *Prope eſt vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur.* l.1.c.5.

14. *Sumes parabolam contra Regem Babylonis; & dices quomodo ceſſauit exactor, quieuit tributum &c.* l.1.c.13.

22. *Et dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius, et aperiet et non erit qui claudat, et claudet et non erit qui aperiat.* l.2 c.14.

25. *Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium conuiuium vindemiæ, conuiuium medullatorum vindemiæ defæcatæ.* l.4.c.7.

25. *Et præcipitabit Dominus in monte iſto faciem vinculi colligati. &c.* l.3.c.16.

30. *Et erit lux Lunæ ſicut lux Solis, et lux Solis erit ſeptempliciter &c.* l.4.c.10.

38.39. *Pone faciem tuam contra Gog. &c. ferè, per totum caput.* l.2.c.14.

40. *Vox clamantis in deſerto parate viam Domini &c.* l.3.c.1.

Quis

40. *Quis adiuuit Spiritum Domini? aut quis conſiliarius eius fuit & oſtendit illi?* lib.3.c.6.

49. *Eos vero qui iudicauerunt te iudicabo.* l.4.c.26

51. *Leuate in cęlum oculos veſtros & videte ſub terra.&c.* l.4.c.9.

51. *Nunquid non tu ſiccaſti mare aquam abyſſi vehementis qui poſuiſti profundum maris viam ut tranſirent liberati.* l.4.c.9.

53. *Omnes nos quaſi oues errauimus.&c.* l.4.c.16.

63. *Dies vltionis in corde meo,& annus redemptionis &c. per totum caput.* lib.3. cap.12.

65. *(Non aſcendent in memoriam priora.) Quia obliuioni datæ ſunt anguſtię priores.* l.4.c.24.

65. *Ecce enim ego creo cęlos nouos & terram nouam & non erunt in memoriam priora.* l.4.c.9.16.

66. *Quia ſicut cœli noui & terra noua,quæ ego facio &c.* l.4.c.10.

66. *Egredientur & videbunt cadauera virorum qui prævaricati ſunt.* l.4.c.26.

Hieremiæ.

1. *Ab Aquilone pandetur omne malum ſuper omnes habitatores terræ.* l.1.c.5.

30. *Conuerſæ ſunt vniuerſæ facies in auriginem.* l.4.c.8.

30. *Væ quia magna dies illa,nec eſt ſimilis eius.* l.4.c.7.

31. *Vox in excelſo audita eſt lamentationis luctus & fletus Rachel plorantis filias ſuas & nolentis conſolari quia non ſunt.* l.1.c.13.

8. *A Dan auditus eſt fremitus equorum à voce hinnituum pugnatorum eius commota eſt omnis terra.* l.2.c.5.

Threnorum.

1.6. *Et egreſſus eſt à filia Sion omnis decor eius.* l.2.c.15.

Baruch.

3. *Poſt hæc in terris viſus eſt & cum hominibus conuerſatus eſt.* l.4.c.13.

Ezechielis.

4. *Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum numero dierum trecentos & nonaginta dies.&c.* l.1.c.2.

4. *Vt deficientibus pane & aqua corruat unuſquiſque in fratrem ſuum & contabeſcat in iniquitatibus ſuis.* l.2.c.15.

7. *Finis venit,venit finis ſuper quatuor plagas terræ.* l.1.c.1.

7. *Effundam iram meam ſuper te,& complebo furorem meum in te.* l.4.24.

28. *Dic Principi Tyri.Hæc dicit Dominus. Eo quod eleuatum eſt cor tuum & dixiſti Deus ego ſum,& in cathedra Dei ſedi &c.* l.1.c.13.l.2.c.10.

31. *Et operiam cum extinctus fueris cęlos & nigreſcere faciam Stellas ei &c.vſque ad. Super te.* l.1.c.11.

34. *Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorum.* l.4.c.26

37. *A quatuor ventis ueni Spiritus & inſufla ſuper interfectos iſtos, & reuiuiſcant.* l.4.c.18.

38. *Pone faciem tuam contra Gog.&c. ferè per totum caput.* l.2.c.14.

Danie-

Danielis.

2. *In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cœli regnum quod in æternũ non diſſipabitur. & regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem & conſumet vniuerſa regna hęc, & ipſum ſtabit in æternum.* l.2.c.2.

4. *Septem quoque tempora mutabuntur ſuper te donec ſcias quod dominetur Excelſus ſuper regnum hominum & cuicunque voluerit det illud.* l.2.c.7.

5. *Thecel, appenſus es in ſtatera & inuentus es minus habens.* l.4.c.24.

6. *Fluuius igneus & rapidus à facie eius egrediebatur.* l.4.c.8.11.

7. *Et quatuor beſtię grandes aſcendebant de mari diuerſæ interſe.* l.2.c.9.

7. *Conſiderabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum eſt de medio eorũ, & tria de primis cornibus euulſa ſunt à facie eius.* l.2.c.9.

7. *Quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia.* l.2.c.20.

7. *Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt & antiquus dierum ſedit &c. vſque ad: Quod non corrumpetur.* l.2.c.9.

7. *Et ecce cum nubibus cæli quaſi Filius hominis veniebat. &c.* l.1.c.8.

7. *Aſpiciebam & ecce coram illud faciebat bellum aduerſus Sanctos & pręualebat eis.* l.2.c.20.

7. *Beſtia quarta regnum quartum erit in terra quod maius erit omnibus regnis &c. & tres Reges humiliabit.* l.2.c.9.

7. *Et alius conſurget poſt eos & ipſe potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit &c. vſque ad: Dimidium temporis.* l.1.c.7.10.

7. *Regnum autem & poteſtas & magnitudo regni quæ eſt ſubter omne cœlum detur populo Sanctorum altiſſimi: cuius regnum, regnum ſempiternum, & omnes reges ſeruient ei & obedient.* l.2.c.9.

8. *Et orta ſunt quatuor cornua ſubter illud per quatuor ventos cęli. De vno autem ex eis egreſſum eſt cornu vnum modicum & factum eſt grande.* l.2.c.6.

8. *Et magnificatum eſt vſque ad fortitudinem cęli.* l.2.c.15.

8. *Quod autem fracto illo ſurrexerunt quatuor pro eo, quatuor reges de gente eius conſurgent &c.* l.2.c.2.

8. *Et contra Principem principum conſurget & ſine manu conteretur.* l.3.c.17.

9. *Et poſt hebdomadas ſeptuaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus. Et in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium, & erit in tẽplo abominatio deſolationis & vſque ad conſummationem & finem perſeuerabit deſolatio.* l.2.c.12.15. & l.3.c.10.

11. *Ecce adhuc tres reges ſtabunt in Perſide & quartus ditabitur ſuper omnes &c.* l.1.c.13.

11. *Et ſtabit in loco eius deſpectus & non tribuetur ei honor regius, & veniet clã, & obtinebit regnum in fraudulentia.* l.1.c.6.

11. *Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie eius & conterentur. & infra. Et abundantes & vberes ingredietur &c. et infra; & reuertetur in terram ſuam cum opibus multis.* l.2.c.9.16.

11. *Et venient ſuper eum trieres & Romani et percutietur, & reuertetur.* l.2.c.8.9.

11. *Et brachia ex eo ſtabunt & polluent Sanctuarium fortitudinis.* l.2 8.15.
11. *Populus ſciens Deum ſuum obtinebit & faciet; & docti &c.* l.3.c.4.
11. *Et faciet iuxta voluntatem ſuam Rex, & eleuabitur et magnificabitur aduerſus omnem Deum.&c.* l.2.c.10.
11. *Et Deum patrum ſuorum non reputabit, et erit in concupiſcentijs Fœminarum: nec quemquam Deum curabit quia aduerſum vniuerſa conſurget. Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur. &c.* l.2.c.13.
11. *Et multiplicabit gloriam, et dabit eis poteſtatem in multis et terram diuidet gratuito.* l.2.c.21.
11. *Et figet tabernaculum ſuum in Apadno inter maria. &c. et nemo auxiliabitur ei.* l.3.c.16.17.et l.4.c.16
12. *In tempore illo conſurget Michael princeps magnus qui ſtat pro filijs populi tui. Et veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe ceperunt vſq; ad tempus illud.* l.2 c.8.12.14 et l.3.c.1.16.
12. *Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro.* l.3.c.12.
12. *Vſquequo finis horum mirabilium?* l.1.c.10.
12. *Cum eleuaſſet dexteram ſuam et ſiniſtram ſuam in cœlo, et iuraſſet per viuentem in æternum, quia in tempus & tempora et dimidium temporis.* l.2.c.7.
12. *Ego audiui et non intellexi. Et dixi. Domine mi. Quid erit poſt hæc? & ait. Vade Daniel, quia clauſi ſunt, ſignatique ſermone vſque ad præfinitum tempus.* l.3.c.4.et l.4.c.5.
12. *Eligentur et dealbabuntur et quaſi ignis probabuntur multi.et impie agent impij neque intelligent omnes impij. Porrò docti intelligent.* l. 2. c. 15.19. et l. 3. cap.3.
12. *Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium et repoſita fuerit abominatio deſolationis, dies mille ducenti nonaginta.* l.1.c.3.et l.2.c.5.7.8.12.15.
12. *Beatus qui expectat & peruenit uſque ad dies mille trecentos triginta quinque.* l.2.c.5.
14. *Et apprehendit Abacuc Angelus Domini in vertice eius et portauit eum capillo capitis ſui, et poſuit eum in Babylone ſuper lacum in impetu ſpiritus ſui &c.* l.4.c.18.

Oſeæ.

3. *Dies multos ſedebunt filij Iſrael ſine Rege & ſine principe & ſine ſacrificio et ſine altari et ſine ephod et ſine theraphim.* l.3.c.11.
3. *Et poſt hæc reuertentur, et quærent Dominum Deum ſuum et ad bonum eius nouiſſimo dierum.* l.3.c.12.
10. *Et dicent montibus operite nos, et collibus cadite ſuper nos.* l. 1. c. 2. *Et infra. Iuxta deſiderium meum corripiam eos.&c.* l.4.c.1.
11. *Ex Aegypto vocaui filium meum.* l.1.c.3.et l.4.c.13.

Ioelis.

1. *Expergiſcimini ebrij, et flete, et vlulate oēs qui bibitis vinū in dulcedine. &c.* l.2.c.1.

Quia

2. *Quia veniet dies Domini,quia prope eſt dies tenebrarum & caliginis,dies nubis et turbinis.* l.1.c.1.

2. *Ante faciem eius ignis vorans, & poſt eum exurans flamma.* l.4.c.11.

2. *A facie eius contremuit terra, moti ſunt cæli, Sol et Luna obtenebrati ſunt et Stellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.* l.4.c.7.

2. *Et Dominus dedit vocem ſuam ante faciem exercitus ſui, quia multa ſunt nimis caſtra eius,quia fortia et facientia verbum eius.* ibid.

2. *Magnus eſt dies Domini et terribilis valde et quis ſuſtinebit eum?* ibid.

3. *Quia ecce in diebus illis et in tempore illo cum conuertero captiuitatem Iuda, et Hieruſalem congregabo omnes gentes et deducam eas in vallem Ioſaphat.&c.* l.4.c.13.

3. *Ecce ego ſuſcitabo eos de loco in quo vendidiſtis eas et conuertam retributionem veſtram in caput veſtrum.&c.* l.4.c.7.

3. *Conſurgant & aſcendant gentes in vallem* Ioſaphat *,quia ibi ſedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu.* l.1.c.11.l.4.c.13.

3. *Sol et Luna obtenebrati ſunt et ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.* l.4.c.7.

Amos.

3. *Leo rugiet,quis non timebit?* l.4.c.13.

5. *Væ deſiderantibus diem domini. Ad quid eam vobis?Dies domini iſta tenebræ et non lux. Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis et occurrat ei vrſus. &c. vſque ad:Cœtuum veſtrorum.* l.2.c.1.et l.4.c.1.2.

Micheæ.

5. *Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus* Iuda *. ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael.* l.4.c.13.

7. *Deponet iniquitates noſtras et proijciet in profundum maris peccata noſtra.* l.4.24.

Nahum.

3. *Ego reuelabo pudenda tua in facie tua, et oſtendam gentibus nuditatem tuam et regnis ignominiam tuam.* l.4.c.24.

Abacuc.

2. *Quia adhuc viſus procul et apparebit in finem, et non mentietur ſi moram fecerit expecta illum.&c.* l.1.c.5.l.4.c.19.

3. *Incuruati ſunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius.* l.1.c.5.

Sophoniæ.

1. *Scrutabor Hieruſalem in lucernis.* l.4 c.24.

1. *Iuxta eſt dies domini magnus,iuxta eſt et velox nimis.* l.1.c.1.et l.4 c.7.

1. *Dies iræ dies illa dies tribulationis et anguſtiæ,dies calamitatis et miſeriæ dies tenebrarum et caliginis,dies nebulæ et turbinis,dies tubæ et clangoris.* li.4. cap.14.et 17.

Aggæi.

2. *Adhuc vnum modicum eſt, & ego commouebo cælum, et terram & mare & aridam.* l.1.c.5.et l.4.c.8.

Zachariæ.

4. *Et duæ oliuæ ſuper illud una à dextris lampadis, et vna à ſiniſtris eius. &c*

 Et infra.

& infra. D. Quid ſunt duæ oliuæ iſtæ? & dixit. Iſti ſunt duo filij olei ſplendoris qui aſſiſtunt dominatori vniuerſę terrę. l.3.c.9.
11. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. l.1.c.13.
12. Et aſpicient ad me quem confixerunt ; & plangent eum planctu quaſi ſuper vnigenitum &c. Familiæ ſeorſum. l.1.c.13.l.4.c.16.
14. Et egredietur dominus & prœliabitur contra gentes illas ſicut prœliatus eſt in die certaminis &c. aquæ viuæ de Hieruſalem. l.4.c.14.

Malachiæ.

1. Et offertur nomini meo oblatio munda. l.2.c.15.
4. Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol Iuſtitiæ & ſanitas in pennis eius. l.4.c.14.
4. Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum ne forte veniam & percutiam terram anathemate. lib.3.cap.7.10.11.

1. Machabæorum.

1. Et conuertit Antiochus poſtquam percuſſit Aegyptum &c. Et aſcendit Hieruſalem in multitudine graui, & intrauit in ſanctificationem cũ ſuperbia &c. vſque ad finem capitis. l.1.c.13.l.2.c.15.

2. Machabæorum.

7. Iratus itaque Rex iuſſit ſartagines & ollas æneas ſuccendi. l.2.c.22.
9. Iſque ſibi videbatur etiam fluctibus maris imperare ſuprahumanum modum ſuperbia repletus & montium altitudines in ſtatera appendere. l.2.c.10.
9. Sed qui vniuerſa conſpicit Dominus Deus Iſrael percuſſit eum inſanabili & inuiſibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipſum ſermonem apprehendit eum dolor dirus viſcerum, & amara internorum tormenta. & infra. Igitur homicida & blaſphemus peſſime percuſſus, & vt ipſe alios tractauerat peregrè in montibus miſerabili obitu vita functus eſt. l.3.c.17.
12. Facta collatione duodecim millia drachmas argenti miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum benè & religioſè cogitans de reſurrectione mortuorum. l.1.c.6.

M A T T H Æ I.

2. Ex Aegypto vocaui filium meum. & infra. Vox Rama audita eſt. l.1.c.15.
2. Tunc Herodes videns quod illuſus eſſet à Magis iratus eſt valde & mittens occidit omnes pueros &c. l.2.c.22.
3. Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. l.3.c.5.
4. Terra Zabulon & terra Nephthalim &c. vidit lucem magnam. l.1.c.3.
5. Beati miſericordes quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. l.4.c.25.
7. Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus & in nomine tuo virtutes multas fecimus &c. l.4.26.
10. Nil.n.eſt opertũ quod non reuelabitur & occultũ quòd non ſcietur. l.4.c.23.24
10. Qui autem negauerit me coram hominibus negabo eum coram patre meo qui in cœlis eſt. l.4.c.24.
11. Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias qui venturus eſt. l.3.c.7.

12. Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis niſi alligauerit prius fortem &c. l.2.c.14.

12. Dico autem vobis quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines reddent rationem de eo in die Iudicij. l.4.c.23.

12. Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condẽnabunt eã, quia pęnitẽtiã egerunt in prędicatione Ionæ, & ecce pluſquã Ionas hic. l.4.c.26.

13. Et venerunt volucres cœli & comederunt ea. l.4.c.26.

13. In tempore meſſis dicam meſſoribus, colligite primum Zizania, & alligate ea in faſciculos ad cõburẽdum, triticũ autẽ congregate in horreũ meũ. l.4.c.7.13.

13. Simile eſt regnum cœlorum Sagenę miſſæ in mare &c. elegerunt bonos in vaſa malos autem miſerunt foras. Sic erit in conſumatione ſęculi, exibunt angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. ibi erit fletus & ſtridor dentium. l.4.c.7.

16. Alij Ioannem Baptiſtam, alij Eliam, alij vero Hieremiam &c. l.3.c.5.7.

16. Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. l.2.c.1.2. & l.3.c.1.

17. Et ecce apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes. l.3.c.5.

17. Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam oportet primum venire? at ille reſpondens ait. Elias quidem venturus eſt & reſtituet omnia. l.3.c.7.9.11.

19. Sedebitis & vos ſup ſedes duodecim iudicãtes duodecim tribus Iſrael. l.4.c.26.

22. Simile eſt regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio ſuo. l.4.c.7.

22. De Reſurrectione autem mortuorum non legiſtis &c. Ego ſum Deus Abraham. &c. l.1.c.6.

24. Videtis hæc omnia? Amen dico vobis non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur. l.1.c.12.

24. Dic nobis quando hæc erunt & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi. l.1.c.12.

24. Videte ne quis vos ſeducat, multi enim venient in nomine meo dicentes: Ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent &c. l.1.c.14.15.

24. Hæc autem omnia initia ſunt dolorum. l.2.c.1.

24. Tradent uos in tribulationem, &c. uſque ad, inuicem. l.1.c.14.

24. Et quoniam abundauit iniquitas refrigeſcet charitas multorum. l.3.c.4.

24. Et prædicabitur hoc Euangelium in uniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus. Et tunc ueniet conſumatio. l.1.c.16.17.

24. Cum ergo uideritis abominationem deſolationis &c. l.2.c.7.12.

24. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. l.2.c.21.

24. Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi uſque modo, neque fiet. & niſi breuiati fuiſſent dies illi non fieret ſalua omnis caro: Sed propter electos &c. l.2.c.18.22.

24. Tunc ſi quis uobis dixerit. Ecce hic eſt Chriſtus aut illic. Nolite credere &c. Surgent enim &c. l.2.c.10.16.

24. Et dabunt ſigna magna & prodigia ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt

poteſt etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint etc. l. 2.c.18. l.4. cap.3.14.
24. Sicut enim fulgur exit ab Oriente,et patet vſque in occidentem. ita &c. lib. 1 c.8.14.l.4.c.19.22.
24. Vbi autem fuerit corpus,illuc congregabuntur & aquilę. l.4 c,13.
24. Statim autem poſt tribulationem dierum illorum,Sol obſcurabitur &c. l.4.c.7
24. Tunc parebit ſignum filij hominis in cęlo:& tunc plangent &c. l.4.c.1.2.16.
24. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cũ virtute &c.l.4.c.22.
24. Et mittet angelos ſuos cum tuba & voce magna, et congregabunt electos eius à quatuor ventis à ſummis cęlorum vſque ad terminos eorum. lib.4.ca.17. 18.22.
24. Amen dico vobis non præteribit generatio hæc donec omnia fiant. l.1.c.1.9.
24. Cęlum & terra tranſibunt,verba autem mea non tranſibunt. l.1.c.5.l.4.c.8.
24. De die autem illa nemo ſcit neque angeli cælorum niſi ſolus pater. l.4.c.1.
24. Sicut autem in diebus Noe,ita erit aduentus filij hominis.&c. l.3.c.7.
24. Tunc duo erunt in agro vnus aſſumetur & vnus relinquetur. &c. l.4.c.22.
24. Si autem dixerit malus ſeruus in corde ſuo &c.cum hypocritis. l.1.c.5.6.
24. Vigilate ergo quia neſcitis qua hora Dominus venturus ſit. l.1.c.3.l.4.c.3.19.
24. Diuidetque eum partem quod ponet, cum hypocritis. ibi erit fletus & ſtridor dentium. l.2.c.1.
25. Media autem nocte clamor factus eſt.Ecce ſponſus venit. l.4.c.4.15.
25. Non ſufficiet nobis & vobis,ite potius et emite. l.4 c.22.
25. Cum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo. Tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ:& congregabuntur ante eum omnes gentes et ſeparabit eos ab inuicem: Sicut paſtor ſegregat oues ab hædis &c. l.4.c.13.14.et c.18.22.
25. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt. Venite benedicti &c. Eſuriui enim &c. l.4.c.13.25.
25. Tunc dicet et his qui à ſiniſtris eius erunt.Diſcedite à me maledicti in ignẽ &c. l.4.c.25.
25. Et ibunt hi in ſupplicium ęternum,Iuſti autem in vitam æternam. l.4.c.11.
26. Pater mi ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte. l.4.c.21.
26. Quomodo ergo implebuntur Scripturæ? l.1.c.10.
27. Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati. l.1.c.13.
27. Deus Deus meus quare me dereliquiſti? l.3.c.13.
27. Et multa corpora Sanctorum qui dormierant ſurrexerunt,et exeuntes de monumentis poſt Reſurrectionem eius venerunt in S. Ciuitatem Hieruſalem, & apparuerunt multis. l.3.c.5.et l.4 c.21.
28. Ecce ego vobiſcum ſum vſque in conſummatione ſęculi. l. 2.c.2.l.3.c.1.

MARCI.

6. Herodes ait.Quem ego decollaui Ioannem,hic à mortuis reſurrexit. l.3.c.5.
9. Elias cum primò venerit reſtituet omnia. l.3.c.7.

Dic

13. *Dic nobis quando iſta fient, & quod ſignum quando hæc omnia incipient con-ſummari.* l.1.c.12.
13. *Erunt enim dies illi tribulationes tales quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus vſque nunc neque fient.* l.2.c.14.
13. *Et dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos ſi fieri poteſt etiam electos.* lib.2.c. 18.l.4.c.3.
13. *De die autem illo vel hora nemo ſcit: neque angeli in cęlo, neque Filius niſi pater.* l.1.c.2.3.6.
13. *Videte, vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus ſit. &c. vſque ad: Dormientes. Quod autē vobis dico omnibus dico vigilate.* l.1.c.3.4.l.4.c.3.5.6.
16. *Sermonem confirmantem ſequentibus ſignis.* l.2.c.18.

LVCÆ.

1. *Dabit illi dominus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit &c.* l.1.c.11.
2. *Exijt edictum à Cæſare Auguſto vt deſcriberetur vniueſus orbis.* l.1.c.16.
9. *Vidimus quendam in nomine tuo eijciētem dęmonia, et prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum. Et ait ad illum Ieſus. Nolite prohibere. qui enim nō eſt aduerſum vos pro uobis eſt.* l.2 c.19.
12. *Sint lumbi veſtri præcincti & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* l.1.c.3.
12. *Et vos eſtote parati quia qua hora non putatis filius hominis veniet.* l.4.c.3.
12. *Veniet Dominus ſerui illius in die qua non ſperat.* l.4.c.4.
13. *Niſi pœnitentiam habueritis omnes ſimiliter peribitis.* l.4.c.4.
21. *Præceptor: quando hæc erunt, & quod ſignum cum fieri incipient?* l.1.c.11.
21. *Ante omnia inijcient vobis manus &c.* l.1.c.14.
21. *Cum autem videritis circumdari Hieruſalem &c. tempora nationum.* l.1.c.15.
21. *Erunt ſigna in Sole & Luna & ſtellis, et in terris preſſura &c.* l.4.c.1.2.7.
21. *Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione eorum quæ ſuperueniunt vniuerſo orbi.* l.1.c.11. et l.4.c.8.
21. *Nam virtutes cęli mouebuntur.* l.4.c.21.
21. *His fieri incipientibus, aſpicite & leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra.* l.4.c.21.22.
21. *Attendite vobis ne fortè grauentur corda veſtra crapula et ebrietate, & curis huius vitæ ſæculi, & ſuperueniat in vobis repentina illa dies.* lib.1.c.6.l.4. cap.1.2.7.
21. *Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia, quæ ventura ſunt.* l.1.c.10.
22. *Oportet impleri quæcunque ſcripta ſunt de me.* ibidem.
22. *Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me.* l.4.c.21.
23. *Venient dies cum dicent montibus cadite ſuper nos, & collibus operite nos.* l.4. c.1.2.22.

IOANNIS.

1. *Et verbum caro factum eſt.* l.4.c.25.
1. *Quid ergo? Elias es tu? & dixit. Non ſum.* l.3.c.7.

1. *Ego vox clamantis in deſerto. Dirigite uiam Domini. Sicut dixit Eſaias propheta.* l.3.c.3.
3. *Qui autem non credit, iam iudicatus eſt.* l.1.c.6.et l.4.c.2.
5. *Amen amen dico uobis: quia ueniet hora, & nunc eſt, quando mortui audient uocem filij Dei.&c.* l.4.c.17.22.
5. *Ego autem teſtimonium habeo maius Ioanne, opera enim quæ dedit Pater ut perficiam, ipſa opera quæ ego facio teſtimonium perbibent de me quia pater miſit me.* l.2.c.18.
5. *Scrutamini ſcripturas, quia uos putatis in ipſis uitam æternam habere & illa ſunt quę teſtimonium perbibent de me.* l.3.c.3.
5. *Ego ueni in nomine patris mei, et non accipitis me. Si alius uenerit in nomine ſuo accipietis illum.* l.2.c.5.
7. *Mihi indignamini quia totum hominem ſanum feci in Sabbatho.* l.1.c.6.
10. *Mercenarius autem & qui non eſt paſtor &c.* l.1.c.5.
10. *Oues meæ uocem meam audiunt &c. & non rapiet eas quiſquam de manu mea.* l.3.c.1.
10. *Quia Ioannes quidem ſignum fecit nullum.* l.3.c.3.
11. *Voce magna clamauit. Lazare ueni foras.* l.4.c.17.
12. *Sermo quem locutus ſum iudicabit eum nouiſſimo die.* l.1.c.17.
13. *In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* l.4.c.25.
14. *Et ego rogabo patrem & alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternum.* l.3.c.1.
15. *Hęc locutus ſum uobis ut cum uenerit hora eorum reminiſcamini, quia ego dixi uobis.* l.1.c.10.
19. *Conſumatum eſt.* l.2.c.15.
19. *Os non comminuetis ex eo. Et uidebunt in quem transfixerunt.* l.1.c.13.

Actorum Apoſtolorum.

1. *Non eſt ueſtrum noſſe tempora, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* l.1.c.2.3.6.
1. *Viri Galilęi quid ſtatis aſpicientes in cælum? Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à uobis in cęlum, ſic ueniet, quemadmodum uidiſtis eum euntem in cælum.* li.1.c.5.et l.4.c.13.
1. *Tunc reuerſi ſunt Hieroſolymam, à monte qui uocatur Oliueti, qui eſt iuxta Hieruſalem.* l.4.c.14.
2. *Factus eſt repente de cælo ſonus tanquam &c.* l.4.c.14.
2. *Et erit in nouiſſimis diebus &c. Audite uerba hæc.* l.1.c.1.
4. *Quare fremuerunt gentes & populi meditati ſunt inania &c.* l.1.c.13.
8. *Vir autem quidam nomine Simon qui ante fuerat in ciuitate magus Seducens gentem Samarię, dicens ſe eſſe aliquem magnum. Cui auſcultabant omnes à minimo uſque ad maximum dicentes. Hic eſt uirtus Dei quæ uocatur magna. Attendebant autem eum propter quod multo tempore magicis ſuis artibus dementaſſet eos.* l.2.c.12.19.

Audiuit

9. Audiuit vocem dicentem ſibi Saule Saule quid me perſequeris? l.4.c.17.
23. Sadducæi dicunt non eſſe reſurrectionem neque angeli,neque Spiritum. l.1.c.6.
25. Cęſarem appello. l.2.c.2.

Ad Romanos.

1. Quem ante promiſerat per prophetas ſuos in Scripturis ſanctis. l.3.c.3.
2. Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis reddente illis conſcientia ipſorum. l.4.c.25.
8. Si tamen compatimur vt conglorificemur. l.3.c.15.
8. Nam expectatio creaturę reuelationem filiorum Dei expectat. l.3.c.10.12.
8. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt &c. parturit vſque adhuc. l.1.c.15.l.4.c.9.
8. Quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in reuelationem gloriæ filiorum Dei. l.3.c.10.12.
8. Sed & nos primitias Spiritus habentes & ipſi intra nos ingemiſcimus. l.3.c.4. l.4.cap.21.
8. Quos pręſciuit & prędeſtinauit &c. l.3.c.23.
9.& 10. Fere per totum caput. l.3.c.11.
9. Non enim omnes qui ex Iſrael ſunt,ij ſunt Iſraelitę. l.3.c.12.
10. Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram.&c. l.1.c.16.
11. Nunquid Deus repulit populum ſuum? Abſit. l.3.c.11.
11. Quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael Saluus fieret. l.2.c.5.& l.3.c.12.
11. Quis enim cognouit ſenſum Domini? aut quis eius conſiliarius fuit? l.3.c.6.
12. Oportet ſapere,ſed ſapere ad ſobrietatem. l.3.c.22.
13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit &c. l.2.c.2.
14. Omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti. l.4.c.23.26.
15. Quæcunque enim ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt &c. l.3.c.1.

1. Ad Corinthios.

1 Nonne ſtultam fecit Deus Sapientiam huius mundi? l.1.c.15.l.3.c.6.
1. Sed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus vt confundat Sapientes &c. l.2.c.18.
2. Non.n.iudicaui me ſcire aliquid niſi Ieſum Chriſtum & hũc crucifixũ.l.4.c.23
2. Sermo meus & prædicatio mea non in peſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis ſed in oſtenſione Spiritus & virtutis. l.2.c.18.
2. Quis enim hominum ſcit quę ſunt hominis niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? ita & quæ Dei ſunt nemo cognouit niſi Spiritus Dei. l.3.c.6.
2. Quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis,ſed in doctrina Spiritus. l.2.c.18.
3. Vnuſquiſque autem videat quomodo ſuperædificet &c. dies.n.Domini declarabit quia in igne reuelabitur. l.4.c.24.
3. Vniuſcuiuſq; opus manifeſtum erit.Dies enim domini declarabit &c. vſque ad: quaſi per ignem. l.3.c.11.& l.4.c.22.
4. Nolite ante tempus iudicare donec veniat dies domini &c. l.1.c.8.l.4.c.23.
4. Qui & illuminabit abſcondita tenebrarum & manifeſtabit conſilia cordium. l.4.c.25.

4. *Puto enim quod Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit.* *l.1.c.5.*
6. *Hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis &c.* *l.4.c.24.*
7. *Præterit enim figura huius mundi.* *l.4.c.10.*
10. *Scripta ſunt autem ad correptionem noſtram in quos fines ſeculi deuenerunt.lib. 1.cap.1.& cap.3.*
11. *Quod ſi noſmetipſos iudicaremus non vtique iudicaremur.&c.* *l.4.c.23*
14. *Nam maior eſt qui prophetat, quam qui loquitur linguis, niſi forte interpretetur, vt Eccleſia ædificationem accipiat.& infra.Poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare &c.* *l.1.c.15.*
14. *Linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus: prophetia autem non infidelibus, ſed fidelibus.* *l.3.c.4.*
15. *Si autem reſurrectio mortuorum non eſt &c. ferè per totum caput. lib.1.c.6.& lib.4.c.18.*
15. *Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.l.4. cap.19.21.*
15. *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.* *l.4.c.21.*
15. *Vt ſit Deus omnia in omnibus.* *l.4.c.24.*
15. *Quod ſeminas non viuificatur niſi prius moriatur.* *l.4.c.21.*
15. *In momento in ictu oculi in nouiſſima tuba: canet enim tuba & mortui reſurgẽt.* *l.4.c.18.21.*

2. Ad Corinthios.

5. *Scientes quoniam dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino:& bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore & præſentes eſſe ad Deum.* *l.1.c.6.& l.4.c.21.*
5. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti vt referat vnuſquiſque prout geſſerit ſiue bonum ſiue malum.* *l.4.c.25.*
10. *In carne enim ambulantes non ſecundum carnem militamus.* *l.2.c.1.*
12. *Siue in corpore ſiue extra corpus neſcio Deus ſcit, quoniam raptus eſt in paradiſum et audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui.* *l.4.c.2*
12. *Signa tamen Apoſtolatus mei facta ſunt ſuper vos in ſignis & prodigijs & virtutibus.l.2.c.18.*

Ad Galatas.

1. *Sed licet nos aut angelus de cœlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis anathema ſit.&c.* *l.3.c.3.*
3. *Abraham credidit Deo & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* *l.3.c.12.*
2. *Iacobus, & Cephas, & Ioannes qui videbantur columnæ eſſe dexteras dederunt mihi & Barnabæ Societatis vt nos in Gente ipſi autẽ in circuſionẽ. l.3.c.10.*
6. *Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* *l.4.c.16.*

Ad Epheſios.

2. *Gratia.n.ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis Dei.n.donum eſt.* *l.3.c.2.*
4. *Donec occurramus omnes in veritate fidei & agnitionis Dei in virum perfectũ in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* *l.4.c.21.*
5. *Eratis enim aliquando tenebræ nunc autem lux in Domino.* *l.4.c.24.*
6. *Aſſumite gladium Spiritus quod eſt verbum Dei.* *l.3.c.9.*

Ad

Ad Philippenſes.

1. *Quia vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolum vt in eum credatis &c.* l.3.c.1.

3. *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt; vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* l.2.c.1.& l.4.c.19.

Ad Coloſſenſes.

1. *Quam audiſtis in verbo veritatis Euangelij quod peruenit ad nos ſicut & in vniuerſo mundo eſt fructificat, & creſcit.* l.1.c.16.

Ad Theſſalonicenſes. 1.

2. *Quia eadem paſſi eſtis vos à contribulibus veſtris.* l.3.c.10.

2. *Peruenit enim ira Dei ſuper illos vſque in finem.* l.2.c.10.

4. *Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus qui reſidui ſumus in aduentu Domini, non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli et in tuba Dei deſcendet de cælo et mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. Deinde nos qui viuimus qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto Domino in aera; & ſic ſemper cum Domino erimus.* l.1.c.3.& l.3.c.4.et l.4.c.1.4.5. 11.17.19.22.

5. *De temporibus autem & momentis fratres, non indigetis vt ſcribamus vobis. Ipſi enim diligenter ſcitis quia dies Domini ſicut fur in nocte ita veniet: cum enim dixerint pax et ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habenti & non effugient.* l.4.c.1.4.5.

5. *Vos autem fratres, non eſtis in tenebris, vt vos dies illa tanquã fur cõprehendat.* l.1.c.6.

Ad Theſſalonicenſes. 2.

1. *Si tamen Iuſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant.* l.4.c.11.

1. *Et vobis qui tribulamini requiem nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de cælo cum angelis virtutis eius &c.* l.4.ibid.

2. *Rogamus autẽ vos fratres per aduẽtum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ cõgregationis in ipſum vt non cito moueamini à veſtro ſenſu &c. quaſi inſtet dies domini.* l.1.c.3.& 4.

2. *Ne quis vos ſeducat vllo modo: quoniã niſi venerit diſceſſio primum & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Num retinetis quod cum eſſem apud vos hæc dicebam vobis? Et nunc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium iam operatur iniquitatis tantum, vt qui tenet nunc teneat donec de medio fiat. Et tunc reuelabitur ille iniquus: quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui: & deſtruet illuſtratione aduentus ſui eum, cuius eſt aduẽtus ſecundum operationem Sathanæ in omni uirtute & ſignis et prodigijs mendacibus & in omni ſeductione iniquitatis ijs qui pereunt eo quod charitatem ueritatis non receperunt &c.* lib.1.c.13.et l.2.c.2.3.4.10.12.19.& lib.3.c.3.10.17.et l.4.c.11.

Ad Timotheum. 1.

2. *Obſecro primum omnium fieri obſecrationes orationes poſtulationes gratiarum actiones pro omnibus hominibus pro Regibus &c.* l.2.c.2.

4. *Quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide attendentes Spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendaciũ.* l.2.c.20

6. *Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.* l.2.c.21.

Ad Timotheum. 2.

3. *Quemadmodum autem Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi: ita & hi reſiſtũt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* l.2.c.16.

4. *Erit.n.tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacerbabunt ſibi magiſtros, prurientes auribus & à veritate quidem auditum auertent ad fabulas autem conuertentur.* l.2.c.16.

4. *In reliquo repoſita eſt mihi corona Iuſtitiæ, quam reddet mihi* Dominus *in illa die iuſtus iudex: non ſolum autem mihi, ſed & ijs qui diligunt aduentũ eius.* l.2.c.1.& l.4.c.23.

A Titum.

2. *Abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria ſobriè & iuſtè & pie viuamus in hoc ſæculo expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* l.1.c.2.8.

Ad Hebræos.

1. *Ego ero illi in patrem & ipſe erit mihi in filium.* l.1.c.11.

1. *Et cum iterum introduxit primogenitum in orbem terræ dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei.* l.1.c.6.

2. *Vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem.* l.4.c.21.

6. *Abraham longanimiter ferens adeptus eſt repromiſſionem.* l.1.c.5.

6. *Qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam.* l.3.c.11.

9. *Per totum: & 10. ex parte, de ſacrificijs legis, & de Hoſtia Chriſti.* l.2.c.15.

11. *Fide Enoch tranſlatus eſt ne videret mortẽ, & non inueniebatur, quia tranſtulit illum Deus ante tranſlationem.n.teſtimoniũ habuit placuiſſe Deo.* l.3.c.6.8.

10. *Adhuc.n.modicũ aliquantulũq; qui venturus eſt veniet, & nõ tardabit.* l.1.c.5.

10. *Iuſtus autem meus ex fide viuit.* l.1.c.5.& l.4.c.19.

13. *Ieſus Chriſtus heri, & hodie ipſe & in ſæcula.* l.1.c.11.

Iacobi.

4. *Quæ enim eſt vita veſtra? Vapor eſt ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* l.1.c.5.

5. *Patientes eſtote & vos & confirmate corda veſtra quoniam aduentus domini appropinquauit. Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit.* l.1.c.1.

1. Petri.

2. *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum ſiue Regi &c.* l.2.c.2.

4. *Qui reddent rationem ei qui paratus eſt iudicare viuos & mortuos.* l.4 26.

4. *Omnium finis appropinquauit:* l.1.c.1.

4. *Quoniam tempus eſt vt incipiat iudicium à domo Dei: Si autem primum à nobis, quis*

bis, quis finis eorum qui non credunt Euangelio? l.4.c.26.

2. Petri.

1. *Et habemus firmiorem propheticum ſermonem cui benefacitis attendentes quaſi lucerna lucenti in caliginoſo loco.* l.3.c.3.

2. *Dominationemque contemnunt audaces ſibi placentes, ſectas non metuunt introducere blaſphemantes.* l.2.c.16

3. *Vt memores ſitis eorum quæ prędixi verborum à ſanctis prophetis, & Apoſtolorum veſtrorum pręceptorum Domini & Saluatoris.* l.2.c.4.

3. *Venient in nouiſſimis diebus in deceptione illuſorum iuxta proprias concupiſcẽtias ambulantes dicentes. Vbi eſt promiſſio aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierant, omnia ſic perſeuerant ab initio.*

Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erãt prius, & terra de aqua & per aquã, conſiſtens Dei verbo: per quę ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cæli autem qui nunc ſunt & terra eodem modo repoſiti ſunt, igni reſeruati in diẽ iudicij & perditionis impiorũ hominũ. Vnum verò hoc nõ lateat vos cariſſimi, qa vnus diẽs apud Dominũ ſicut mille anni & mille anni ſicut diẽs vnus.

Non tardat Dominus promiſſionem ſuam ſicut quidam exiſtimant: ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pęnitentiã reuerti. Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo cæli magno impetu tranſient, elemẽta vero calore ſoluentur, terra autem & quæ in ipſa ſunt opera exurentur.

Cum igitur hæc omnia diſſoluenda ſint: quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus et pietatibus, expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cęli ardentes ſoluentur, et elementa igni ardoris contabeſcent. Nouos verò cęlos et nouam terram ſecundum promiſſa ipſius expectamus in quibus iuſtitia habitat. lib. 1.c.5.15. & lib. 2.c.4. et lib.4.cap.1.2.7.8.9.10.12.14.19.22.23.

Ponantur infra, vbi eſt.

Iudæ.

1. *Cum Michael Archangelus diſputans altercaretur de corpore Moyſi.* l.3.c.6.

1. *Fluctus feri maris, ſidera errãtia quib. procella ſępiterna reſeruata eſt.* l.2.c.16

1. *Vos autem cariſſimi memores eſtote verborum quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dicebant vobis quoniam in nouiſſimo tempore venient illuſorum &c.* l.2.c.4.

1. Ioannis.

2. *Nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit, nunc Antichriſti multi facti ſunt, vnde ſcimus quia nouiſſima hora eſt.* l.1.c.2.3.5.7. et lib. 2.c.3.5.14.

4. *Omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus.* l.2.c.5.

4. *In hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcum, vt fiduciam habeamus in die Iudicij.* l.4.c.26.

5. *Et hęc eſt victoria quæ vincit mundum fides noſtra &c.* l.2.c.10.

2. Ioannis.

1. *Omnes qui cognouerunt veritatem propter ueritatem quæ permanet in nobis,*

& nobiſ-

& nobiſcum erit in æternum. *l.3.c.1.*

• Iudæ. *vt ſupra.* *•. ponantur hic.*

Apocalypſis.

1. *Ecce venit cum nubibus & videbit eum omnis oculus & qui eum pupugerunt. l.1.c.8.et l.4.c.15.*
3. *Si ergo non vigilaueris veniam ad te tanquam fur, & neſcis qua hora veniam ad te.* *l.4.c.3.l.1.c.6.*
3. *Qui vicerit faciam illum columnam in templo Dei mei.* *l.3.c.14.*
7. *Ex tribu Iuda duodecim millia &c. vbi ſubticetur tribus Dan.* *l.2.c.5.*
7. *Vidi turbã magnã quã dinumerare nemo poterat ex omnib. gentib⁹ &c.l.1.c.17*
7. *Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.* *l.3.c.14.*
8. *Et vidi & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium cæli dicentis voce magna, væ væ væ habitantibus in terra, de ceteris vocibus tubæ trium angelorum qui erant tuba canituri.* *l.2.c.1.*
10. *Quia tempus non erit amplius, ſed in diebus vocis ſeptimi angeli, cum cœperit tuba canere conſummabitur myſterium Dei ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas.* *l.2.c.1.& l.4.c.17.*
11. *Atrium autem quod eſt foris templum, eijce foras, & ne metiaris illud: quoniam datum eſt gentibus, & ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.* *lib.2.c.1.7.& l.3.c.13.*
11. *Et dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis.* *l.2.c.7.l.3.c.13.*
11. *Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes. Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum & deuorabit inimicos eorum & ſi quis voluerit eos lædere: ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cælum, ne pluat dies prophetiã ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga quotieſcunque voluerint. Et cum finierit teſtimonium ſuum: beſtia quæ aſcendit de abyſſo faciet aduerſus eos bellum, & uincet illos. libro 3. cap. 9. 14.*
11. *Et occidet eos. & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ quæ vocatur Spiritualiter Sodoma & Aegyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus eſt.* *l.3.c.15.16.& lib.4.c.19.20.*
11. *Et videbunt de tribubus & populis & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium & corpora eorum non ſinent poni in monumentis: & inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos, & iucundabuntur, & munera mittent inuicem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitabant ſuper terram.* *libro 3.c.19.li.4.c.19.10.*
11. *Et poſt tres dies &c. vſque ad, & viderunt illos inimici eorum.* *l.3.c.15.*
11. *Et in illa hora factus eſt terræmotus &c. vſq; ad: Deo cæli.* *ibidem.*
11. *Væ ſecundum abijt, & ecce væ tertium cito veniet.* *l.3.c.15.*

Et

11. *Et factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri & Chriſti eius & regnabit in ſecula ſeculorum amen. Gratias agimus tibi Domine &c.* l.3.c.17.
12. *Et cauda eius trahebat tertiã partẽ ſtellarũ cęli, & miſit eas in terrã.* l.2.c.20.
12. *Et mulier fugit in ſolitudinem vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi paſcat eam diebus mille ducentis ſexaginta, & infra. Et datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ vt volaret in deſertum in locum ſuum vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis.* l.2 c.7.
12. *Et factum eſt prelium magnum in cælo. Michael & angeli eius preliabantur cum Dracone, & Draco pugnabat & angeli eius & non valuerunt, neque locus inuentus eſt eorũ amplius in cælo, &c. & audiui vocem &c. Nunc facta eſt ſalus et uirtus et regnũ Dei noſtri et poteſtas Chriſti eius &c.* l.3.c.2
12. *Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem agni et propter uerbum teſtimonij ſui & non dilexerunt animas ſuas uſque ad mortem.* l.2.c.20.
12. *Væ terræ et mari quia deſcendit Diabolus ad uos habens iram magnam ſciens quia modicum tempus habet.* l.2.c.14.
13. *Et uidi de mari beſtiam aſcendentem habentem capita ſeptem et cornua decem et ſupra cornua eius decem diademata, et ſuper capita eius nomina blaſphemiæ.* l.1.c.3. l.2.c.3.9.
13. *Et beſtia quam uidi ſimilis erat pardo, & pedes eius ſicut urſi, et os eius ſicut os leonis.* l.2.c.3.9.13.
13. *Et uidi unum de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem: et plaga mortis eius curata eſt.* l.2.c.8.
13. *Et admirata eſt uniuerſa terra poſt beſtiam. Et adorauerunt Draconem qui dedit poteſtatem beſtię: et adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cum ea?* l.2.c.9.13. et l.3.c.14.
13. *Et datum eſt ei os loquens magna et blaſphemias et data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos.* l.2.c.20. et l.3.c.13.
13. *Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum blaſphemare nomen eius et tabernaculum eius et eos qui in cælis habitant.* l.2.c.10.
13. *Datum eſt illi bellũ facere cum ſanctis & uincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribũ et populum et linguam et gentem.* l.2.c.8.9.20. et l.3.c.9.
13. *Et adorauerunt eam omnes qui inhabitant terram quorum non ſunt ſcripta nomina in libro uitę Agni qui occiſus eſt &c.* l.2.c.16.
13. *Si quis habet aurem audiat. Hic eſt patientia & fides Sanctorum.* l.3.c.2.4.
13. *Et uidi aliam beſtiam aſcendentem de terra et habebat cornua duo ſimilia agni, & loquebatur ſicut Draco.* l.2.c.17.
13. *Fecit ſigna magna, ut etiam ignem faceret deſcendere de cælo in terram in cõſpectu hominum.* l.2.c.3.
13. *Et fecit ne quis poſſit emere aut uendere niſi qui habet characterem aut nomen beſtię aut numerum nominis eius.* l.2.c.21.
13. *Numerus enim hominis eſt: & numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex.* l.2.c.5.
14. *Timete Dominum & date illi honorem, quia uenit hora iudicij eius.* l.4.c.23.

Mitte

14. *Mitte falcem tuam et mete, quia uenit hora ut metatur quoniam aruit meſſis terræ. l.4.c.23. et miſit qui ſedebat. &c.*
14. *Et miſit Angelus falcem ſuam acutam in terram & vindemiauit vineam terrę, & miſit in lacum iræ Deï magnum: et calcatus eſt lacus extra ciuitatem et exiuit ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta. l.4.c.13.*
15. *Magna & mirabilia opera tua domine Deus omnipotens.* l.1.c.8.
16. *Et vidi de ore Draconis, & de ore beſtiæ et de ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim Spiritus Dęmoniorum facientes ſigna.* l.2.c.17.
16. *Procedunt ad reges totius terrę congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.* l.4.c.7.
16. *Ecce venio ſicut fur. Beatus qui vigilat et cuſtodit veſtimenta ſua ne uudus ambulet, & videant turpitudinem eius.* l.1.c.6. l.4.c.11.
16. *Facta ſunt fulgura voces &c. vſque ad: vehementer.* l.4.c.8.
19. *Et vide vnum angelum ſtantem in Sole &c. vſque ad: de ore ipſius.* l.4.ca.26. l.2.c.17. et l.3.c.17.
20. *Hęc eſt reſurrectio prima, beatus qui et ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima &c.* l.1.c.6.
20. *Et cum conſummati fuerint mille &c. ciuitatem dilectam.* l.2.c.14.
20. *Et diabolus qui ſeducebat eos miſſus eſt &c. ſęcula ſæculorum.* l.2.c.17.
20. *Vidi thronum magnum &c. vſque miſſus eſt in ſtagnum ignis.* l.4.c.23. & l.1. c.8. item libro.4.c.18.
21. *Et vidi cælum nouum & terram nouam. Primum enim cælum, & prima terra abijt & mare iam non eſt. & infra. Ecce noua facio omnia.* l.4.c.9.10.
22. *Ecce venio cito. & infra. Etiam venio citò.* l.1.c.5.

FINIS.

ANGELO PAN...
LEGATORIA
Digitized by Google